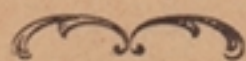

تاریخ اسلام

✦ اثر ✦

✦ محمد شاگرد بن محمد ذاکر سلیمانی ✦

(عفی عنہم الباری جل جلالہ وعم نوالہ)

برنجی طبعی .

ناشر لری : برادران کریمی .

مطبعہ کریمیہ، قزاندہ .

۱۹۰۸

КАЗАНЬ.
Типографія Торговаго Дома „БРАТЯ КАРИМОВЫ“.
1908.

بسم الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلوة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين .

شو قلمه آلدیغم (تاریخ الاسلام) نام اثر عاجزانمده عربستان
قطعه سینک جغرافیاسیله اقوام عربنک طبقه و قبیلله لره انقسام لرینی و آنلرنک
ظهور اسلامدن اولگی وقائع تاریخیه لرینی وسید موجودات علیه افضل
التحیات افندمز صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک سلسله نسبده اولان
اجداد کرام لرینک صورت تسلسللرینی وزمان سعادتلرنده گی وقائع مقدسه
لرینی وخلفاء وملوک اسلامنک وقائع تاریخیه لرینی بر آز تفصیل وممکن
قدر ساده ویکل عباره لربرله یازمق عزمندک واتمامینی الله تعالی دن رجاده مز .
ان صبر الاجال . وما توفیقی الا بالله علیه توکلت والیه انیب .

« سلیمانی »

مقدمه

عربستان قطعە سىنىڭ جغرافىيەسىگە ئىزاھات بولۇپ، ئىسلامدىن بۇرۇنكى
 ۋاقىت تارىخىيەتلىرى ۋە ئىزاھاتلىرىنىڭ ئىزاھاتلىرى ۋە بەئىز ئىزاھاتلىرى
 ۋە دىئالىكتىلىرىنى ئىزاھات قىلىدۇ.

عربستان قطعە سىنىڭ جغرافىيەسى

عربستان قطعە سىنىڭ يەنى (ئەرەبلەرنىڭ قەدىم زاماندىن بۇرۇن ئىزاھات قىلىدىغان
 كەڭلىكى بۇرۇنكى) شىمال تەرىپىدە شام شەرىفى ۋە لايتىنى، شەرق تەرىپىدە ھەرمز
 بوغازى ئارقىلىق بۇرۇنكى ۋە ئەرەب ۋە لايتىنى، جەنۇب تەرىپىدە بەر بەر مەيپ
 ھىندى، شەرق تەرىپىدە شام دىئالىكتىلىرى ئارقىلىق باب المەندەب بوغازى ۋە سۈيىش
 قىلىقى ۋە ئىزاھات قىلىدۇ.

عربستاننىڭ جەنۇب ۋە شەرق تەرىپلىرى بۇرۇنكى، شەرق تەرىپىنىڭ دىئالىكتىلىرى
 كۆپرەكى ئارقىلىق ئىزاھات قىلىنىدۇ، شەرق تەرىپى بۇرۇنكى ۋە شەرق تەرىپى
 قورۇق ۋە ئىزاھات قىلىدۇ. شۇنداقلا، ئەرەبستانغا (جەزىرە ئەرەب) دىئالىكتىلىرى (جەزىرە) دىئالىكتىلىرى
 ھەر تەرىپى ئارقىلىق ئىزاھات قىلىنىدۇ، شۇنداقلا، ئەرەبستانغا (جەزىرە ئەرەب) دىئالىكتىلىرى
 بۇرۇنكى تەرىپىدە ئىزاھات قىلىنىدۇ، شۇنداقلا، ئەرەبستانغا (جەزىرە ئەرەب) دىئالىكتىلىرى
 قورۇق ۋە ئىزاھات قىلىدۇ. شۇنداقلا، ئەرەبستانغا (جەزىرە ئەرەب) دىئالىكتىلىرى
 دىئالىكتىلىرى. ئەرەبستان ئىزاھات قىلىنىدۇ.

دىئالىكتىلىرى مەشھۇر سەئىدە پاشا (مەرات ئەرەب) نامى ئىزاھات قىلىنىدۇ، ئىزاھات قىلىدۇ:
 «ئەرەبستاننىڭ بۇرۇنكى شىمالدىن جەنۇبىگە قەدەر (۲۵۰۰) كىلومېتىر، ئىزاھات قىلىنىدۇ.

غربدن شرقكە قدر (۲،۰۰۰) كىلومىترەدر . اھالىسى (۱۲،۰۰۰،۰۰۰) تخمىن
ايدىلسەدە آشقچەدر .

تواریخ مقدسەدە بعث ایدىلمش واقەلرنىڭ كوبرەگى وحضرت ابراهیم
علیہ السلامنىڭ دعوتى ودین اسلامنىڭ ظهورى وحرمین شریفین عربستانە
اولدیغندن کرۋ ارض نىڭ ایلک مقەس ومبارک اورنىدر .

اقوام عربنىڭ طبقە وقبیلەلرە انقساملىرى .

عربلر اوچ طبقەبە بولىنورلر: برنچى عرب بائە، ايكنچى عرب عاربە،
اوچنچى عرب مستعربە اسملرنەدرلر . شواوچ طبقەبە منسوب اولان عرب
لرنىڭ جمیعەسى سام بن نوح علیہ السلام نسلندن كەمشلردر . شوسبىدىن عر
بلىرگە (اقوام سامیە) دىرلر (سام بن نوح علیہ السلام گە منسوب اولان قوملر)
دېمكىر .

عرب بائە — بو طبقەبە منسوب اولانلر عربلرنىڭ ایلک اولگى
طبقەسندە اولوب زمانلرى بىك ايسكى وهلاك وانقراضلرینە دخى كوب
زمانلر اولدیغندن احوال تارىخیەلرینىڭ كوبرەگى معلوم ايمسدر . بونلر
بالکىبە هلاك اولوب يريوزنە نسللرى قالماشدر . شول سببىدىن بونلرە
(عرب بائە) دىرلر (هلاک اولغۇچى عربلر) دېمكىر .

عرب بائە اقوامى سام بن نوح علیہ السلامنىڭ لاوذ ، ارم اسملرنە اولان
ايكى اوغلى نسلندن كەمشلردر . بونلرنىڭ هر برسندن نيچە نيچە قبیلەلر
آيرلشدر .

لاوذ بن سام نسلندن : طسّم قبیلەسى ، بنى وبار قبیلەسى ، عماليقە
قبیلەسى مشهوردرلر . وبونلرە باشقە بنى لىف ، بنى بدیل ، بنى راحل ، بنى
هزال ، بنى ارقم ، بنى ازرق ، قبیلەلرى وسائر نيچە نيچە قبیلەلر لاوذ بن
سام نسلندن كەن عرب بائەدندرلر .

مذكور قبیلەلردن : طسّم قبیلەسىنىڭ احوالى ونە صورتلە هلاک اولمەلىرى
شومقدمەدە (بىمامە) مبعثندە كلور .

بنی و بار قبیلہ سی (یمامہ) ایلہ (شجر) آراسندہ غی قوملقہ اقامت ایدر ایدیلر . بر قوتلی جیل وقم بورانی چیقوب جملہ سی هلاک اولدیلر . عمالیقہ قبیلہ سی تواریخ کتابلرنک مذکور ومعروف قبیلہ در . بونلردن مصدره وسائر بعض شهرلرده بر نیچه آدملر پادشاهلق قیلہ شلردر که شومقدمه ده (ملوک متفرقه عرب) مبعثنده کلور . بونلر دخی سائرلری کبی هلاک ومنقرض اولمشلردر . والبقاء لله عزوجل .

إرم سام بن نوح علیه السلام نسلندن : عاد اولی قبیلہ سی : عاد ثانیه قبیلہ سی ثمود قبیلہ سی مشهوردرلر . وبونلره باشقه جدیس ، بنی عبیل ، عبدضحم قبیلہ لری وسائر نیچه نیچه قبیلہ لری إرم بن سام نسلندن ککن عرب بائده دندرلر .

بونلردن : عاد اولی وعاد ثانیه قبیلہ لری نکل احوال وانقراضلری (احقاف) مبعثنده ، جدیس قبیلہ سی (یمامه) مبعثنده کلور . ثمود قبیلہ سی حجاز ایله شام آراسنده اولان (حجر) اسملی اورنک ساکن ایدیلر . صالح علیه السلام غه انکار ایدشلرنندن هلاک اولدیلر . نعوذبالله من غضبه .

سائر عرب بائده قبیلہ لری دخی شوطریقه بری آردندن بری هلاک ومنقرض اولدیلر . کل شیء هلاک الاوجهه .

جرهم اولی قبیلہ سی دخی عرب بائده دن معدوددر . لکن سلسله نسبی مجهولدر .

ایشته عربلرنک ایکن ایسکی اقوامی شودکر ایتدیکم عرب بائده یه منسوب اولان عربلردر که جمیعسی هلاک ومنقرض اولمشلردر .

عرب عاربیه — بو طبقه یه منسوب اولانلر عربلرنک ایکنچی طبقه سند ندرلر . بونلرنک یربوزنک نسللری قالمشدر . شول سببدن بونلره (عرب باقیه) دخی دیرلر .

عرب عاربیه اقوامی قحطان بن عابر بن شالح بن (آرفغشد بن سام بن

نوح عليه السلام نسلندىن اولوب سامنىڭ آرفىشىد اسملى اوغلىنىە منسوب درلر .
قحطان بن عابرنىڭ يىغرب، جىرهم، حىزموت، عاد، عمان، اسملرنىڭ
بش اوغلى مشهوردر .

بونلردىن: جىرهم بن قحطان نسلندىن كىن قىبىلە يە جىرهم ئانىە قىبىلەسى دىرلر .
يىغرب بن قحطاننىڭ اوغلىنىڭ اوغلى سىبا بن يىشجىب بن يىغربنىڭ
حمىر، كىلان، زىدان اسملرنىدە اوچ اوغلى مشهور اولوب بونلردىن
حمىر اىلە كىلاندىن اىكى امت عىظىمە آىرولمىشدر . بونلرنىڭ ھىر بىرسىدىن
نىچە نىچە قىبىلەلر كىلمىشدر .

نجران بن زىدان بن سىبانىڭ پادىشاھلىق ايدىن ولايتى (نجران) اسمىلە
مشھەر اولدى .

حمىر بن سىبا نسلندىن : قىضاعە قىبىلەسى مشھور اولوب نىچە نىچە
قىبىلەلرە منقىسم اولوب طرف طرف يايھلمىشدر .
بونىڭ سىلسىلە نىسبى حمىرگە بو طرىقە اولاشور : قىضاعە بن مالك بن
عمرو بن مرە بن زىد بن مالك بن حمىر .

وبوگنا باشقە بنى حىزور، بنى معدان، بنى ملھان، بنى شىرعب قىبىلەلرى
وسائىر نىچە نىچە قىبىلەلر حمىر بن سىبا نسلندىن كىن قىبىلەلر جملەسىدىن .
كىلان بن سىبا نسلندىن : اُزد قىبىلەسى، ھىمان قىبىلەسى مشھوردرلر .
بو اىكى قىبىلەدىن نىچە نىچە قىبىلەلر اطرافە منتشر اولمىشدر . مەدىنە منۆرەدە
ساكن اولان اوس، خىزرج قىبىلەلرى مذكور اُزد قىبىلەسىدىنلرلر . مەدىنە
منۆرە مېھنىندە بونلر ذكر ايدىلور . ان شاء اللھ تعالى .

اُزدنىڭ سىلسىلە نىسبى : اُزد بن غوث بن نىبت بن مالك بن زىد بن كىلان .
ھىماننىڭ سىلسىلە نىسبى : ھىمان بن مالك بن زىد بن اوسلە بن رىبىعە
بن الجبار بن مالك بن زىد بن كىلان .

بینه ده گهلان بن سبا نسلندن: اشعریون، مَنُحَج، سعد العشیره، مراد، عنس، بنی نخع، بنی حارث، بنی حرب قبیله لری و سائر نیچه نیچه قبیله لر اطرافه منتشر اولمشلردر .

امیر المؤمنین علی حکرم الله وجهه ورضی عنه حضرتلرینه یوقاریده مذکور همدان قبیله سی کمال اخلاص و محبت ایله خدمت ایدوب امیر المؤمنین حضرتلرینک رضا و محبت لرینه مظهر اولمشلردر .

امیر المؤمنین بونلر حقنک شو توبانک یازلش شعری انشاذ ایدر ایدیلر .
 لهمدان اخلاق و دین یزینهم * و باس اذا الاقوا و حسن کلام * فلو کنت بؤابا
 علی باب جنه * لقلت لهمدان ادخلوا بسلام * بونلر سعادت دارین نی جامع
 اولان قوملر ایکان رضی الله تعالی عنهم . کتابمزنک ایکنچی قسمنده بونک
 تفصیلی کلور ان شاء الله تعالی .

عرب عاربه قبیله لری شوالقدر کوبدرکه بویرده ذکر ایتدیکم قبیله لر دریادن بر قطره در .

عرب مستعربه — بو طبقه یه منسوب اولان عربلر اسماعیل بن ابراهیم
 علیهما السلام افندمزنک نسل عالیلرندن کلمشلردر . بونلر دخی ارفخشید
 بن سام بن نوح علیه السلام نسلندنلر . چونکه اسماعیل علیه السلام نک
 سلسله نسبی نوح علیه السلام گه بو طریقه اولاشور : اسماعیل بن ابراهیم
 علیهما السلام بن تارح بن ناحور بن شاروخ بن ارغو بن فالغ بن عابر بن
 شالح بن ارفخشید بن سام بن نوح علیه السلام در .

ابراهیم علیه السلام نک آتالری (تارح) اسمنک اولوب (آزر) اسمی
 ایمس لقبیدر .

اسماعیل علیه السلام نی پدر عالیلری ابراهیم علیه السلام الله تعالی نک
 امریله آناسی هاجر ایله برابر کتوروب مکه مکرمه حوالی سینته قودیلر .

اول وقتدە مەكە مكرمه حواليسىندە عرب عاربەدن جُرْهُم ئانىە قىبىلەسى ساكن ايدىلەر . اسماعيل عليه السلام بونلارنىڭ پادشاھلىرى اولان مُضاض بن عمرونىڭ قزىنى تىزىج ايدوب بونلارنىڭ لسانى اولان عرب لسانىلە اوزى واولادى تىكلم ايدىلەر . شو سببىدىن بونلارە (عرب مستعربە) دىرلەر . معناسى اھىللىرى عجم اولوب عربلىك صىفتىنى و عرب لسانىنى غىرىلردىن اخذ ايتىش عربلەر دىمىكەر .

عرب مستعربەيە منسوب اولان قىبىلەلەر شو مقدمە مۇزدە بىرىچە اورىندە و بىرىچى قىسىمنىڭ ايتىدىغىنىدە ذكر ايدىلور . ان شاء الله تعالى .

يَمَن مەلىكى جىغرافىيەسى .

يەمەن مەلىكى عربىستاننىڭ جىنۇب غىرىبىسىندە اولوب باب المەندىب بوغازىدىن شىمالىگە تابا بىرلردىكى تىھامە ، يەمامە ، بەرىن اراضىلرىنە مەتىلەر . بو مەلىكى كەبە مەظمەنىڭ اوڭ تىرىندە اولدىغى اىچۇن يەمەن دىرلەر . اوڭلىكى زىمانلردە يەمەن مەلىكى عربىستاننىڭ ھەر تىرىنىە باش اولوب پادشاھلىرىنىڭ شوكتى عربلارنىڭ جىمىسىنى احاطە ايدىر ايدى . مەركىزى ھىكۇمەت و پەيتىخت اوڭلردە (سبأ) شەرى اولوب صوڭرە (صنعا) شەرى پەيتىخت اولدى . بو ايكى شەرى ايلە (قصر عەمدان) و (سەمأرب و سىل العەرم) كىلەچكە (تەنمە اخبارىمەن) مەبىئىندە ذكر ايدىلور .

اوڭلردە (ظفار) اسمىلە مەشھەر اولان (ذمار) شەرى ايسكى زىمانلردىن قالمىش بىر شەرى اولوب صنعا شەرىنە ايكى مەنزل مەسافەدە واقعدىر . بىر ووقت يەمەن پادشاھلىرىنە مەركىزى ھىكۇمەت اولمىشدر .

يەمەن قەھوۋە آغاچى اوسە تورغان بىرلەر واردىر .

مەراتىبىلەر صاحىبى ايتەدر : « يەمەنكە آلتون كەموش ، باقىر ، تىمور ، قىلە ، عقىق و دىھاپك چوق مەعدان و ارايسەدە ھالا كىشى اولنمەشدر . »

یمنده قحطانیه دولتی .

یمنده ایلك اۆل پادشاه اولان ذات قحطان بن عابردر كه يوقاریده عرب عاربه مبعثنده بوذات ذكر ایدلمشیدی .

بونك نسلندن كلن یمن پادشاهلرینك عدندنه و ترتیب سلطنتلرنده اختلاف وارد . ابن خلدون و سائر مورخلرنك محققلری ذكر ایدشلرینه نظراً : یمن پادشاهلرینك كوبرهگی ضبط ایدلمسندن قالمشدر . چونكه مونلرنك پادشاهلقلرینك مدتی یمن مملکتینی حبشله استلاسینه قدر اوچ ملك یلغه قریب اولمشدر دیو مورخلر روایت ایدرلر . بو قدر اوزون برمدته لااقل ایکیوز مقداری پادشاه حكومت ایتمكلری لازم در دیرلر . حالانكه تاریخ کتابلرنده ذكر ایدلمش پادشاهلرینك مشهورلری قرق بش یاكه ایلیلی مقدارنه اولوب غیر مشهور و مختلف فیة اولانلری بوزنفراده لرنده در دیو مرآت العبرده مذکوردر .

شویرده مذکور پادشاهلردن مشهور اولانلرینی کتب معتبره دن نقل ایله ذکر ایدیم :

قحطان بن عابر — یمن مملکتنده عرب عاربه دن ایلك اۆل پادشاه اولان ذات قحطان بن عابر بن شالح بن آرفخشد بن سام بن نوح علیه السلامدر . بونك ابتداء سلطنتی هجرتدن (۳۰۵-۳۰۰) یل مقدمدر . بودولته (قحطانیه دولتی) دینلدیکی کبی (حمیریه دولتی) و (تبابعة دولتی) دخی دینلور . بو صکرهگی ایکی اسم برله تسمیه ایدونك وجهسی صکره آکلشیلور .

قحطان بن عابر عادل و مرحمتلك پادشاه ایدی . بعض مورخلر : «قحطان بن عابرنك آتاسی عابر بن شالح دن مراد هود علیه السلامدر» دیرلر . **یعر ب بن قحطان** — قحطان نك وفاتنده اوغلی یعر ب پادشاه اولدی . بونك زمانده عرب باند اقوامی هر طرفه هلاک و منقرض اولوب یرلرینی یعر ب ضبط ایدر ایدی . شویرلردن : حجازگه قرداشی جرهم نی شعرگه قرداشی عادنی ، جبال شعرگه قرداشی حضر موت نی ، عمان غه قرداشی عمان نی والی ایدوب کوندردی .

يعرب بن قحطان عاقل، حكيم، حسن حال ايله متصف برپادشاه ايدى. وفاتند اوغللرينه ايتدىكى نصايح حكيمانهسى كتابلرده مشهوردر. اوتوز اوچ يل پادشاه اولمشدر.

يشجب بن يعرب^{۵۰} — آتاسى وفاتند پادشاه اولدى. بوذات غيرتسىز وشجاعتسىز برپادشاه اولوب مملكت بوزغوچى فتنه كوش آدملره هيچ برسپاست وشوكت كوسترمز ايدى. زمانند حجاز وشعر و جبال شعر و عمان ولايتلرنند اولان آتاسى يعرب ننگ قرداشلىرى. جرهم، عاد، حضرموت، عمان اطاعت قيلماسدن اوز ولايتلرنند مستقل پادشاه اولوب قالدىلر.

عبدالشمس سبا بن يشجب — آتاسى يشجب ننگ وفاتند يرينه پادشاه اولدى.

بوذات هيبت وعظمت صاحى برپادشاه اولوب كوب غزالر قيلمشدر. غزالرنند غالب اولوب كوب آدمنى اسير ايلدىكندن (سبا) لقبيله شهرت تاپمشدر.

مصر وبابل طرفلرينه هجوم ايدوب غلبه ايلدىكى مرويدر مورخلر : سباننگ عمرينى ومدت سلطنتنى اوزون كوسترورار .

حمير بن سبا — آتاسى سباننگ وفاتند يرينه پادشاه اولدى . بهادر وغيرتلك برپادشاه اولوب كوب محاربه لر قيلمى . ونىچه نىچه ولايتلره استيلا قيلمى .

يمن مملكتند حكومت ايدن قحطانيه پادشاهلريننگ كوبره گى مذكور حمير نسلندىر كه بونلردن ايلنگ مشهورلرى (تبع) عنوانيله معروف اولان پادشاهلردر . بونلره (ملوك تباعه) و (ملوك حميريه) ديرلر . بونلر يقينند ذكر ايديلور ان شاءالله تعالى . ابن خلدون : «حمير ايللى يل پادشاهلىق قيلمشدر» ديمش .

كهلان بن سبا — حميرننگ وفاتند يرينه قرداشى كهلان بن سبا پادشاه

اولدیغنی ابن خلدون حضرتلری ابن سعید رحمہ اللہ دن نقل ایدر.

واثل بن حمیر — کھلاننک و فاتنک و اائل بن حمیر پادشاہ اولدی.

سکسک بن واثل — آتاسی وائلدن سوگرہ پادشاہ اولدی. بونک زماننک خوارجلر پیدا اولوب بونلردن بریسی قضاہ بن مالک بن حمیردرکہ عمانده پادشاہلقی دعوی ایدوب دائرہ اطاعتدن چیقدی. سکسک عسکر ایله واروب مذکور قضاہنی عماندن چیقاردی.

یعفر بن سکسک — آتاسی یرینه پادشاہ اولدی. یوقاریده ذکر ایدلمش خوارجلردن مالک بن الحاف بن قضاہ ایله آرالرنک محاربهلر پیدا اولوب یعفرنک و فاتینہ قدر دوام ایلدی.

نعمان معافر بن یعفر — یعفرنک و فاتنک اوغلی نعمان آناسینک قارننده ایدی. (بحرین) والیسی عامر بن باذان بن عوف بن حمیر سبا شهرینه کلوب پادشاہلقنی قولینہ آلدی. سوگرہ نعمان بن یعفرنی صبی وقتنده اولدیروب پادشاہلقنی اعتصاب ایتمک فکرینہ توشدی. رؤساء بنی حمیر بونی حس ایدوب عامرنی پادشاہلقن خلع ایدوب شهردن قودیلر. نعماننی صبی ایکن پادشاہ قیلدیلر. سوگرہ عامر (نجران) غه واروب یوقاریده مذکور مالک بن الحاف ایله محاربهلر قیلدی. سوگرہ تکرار پادشاہلقنی اعتصاب ایتمک فکریلہ سبا شهرینه کلوب نعمان ایله محاربهیه کرشسهده مغلوب و مہروم اولدی. بر آرزمان سوگرہ نعمان طرفندن اخذ ایدیلوب حبس خانہیه سالندی.

نعمان بن یعفر معافرلقبیلہ مشہور اولوب عاقل و غزالرنک شدید و غالب ایدی. قرق دورت یل پادشاہ اولدی.

اسحہم بن نعمان — آتاسندن سوگرہ پادشاہ اولدی. بونک زماننده بنی حمیرنک ترتیب و انتظاملری بوزلدی، هریرده بر معارض پیدا اولدی، فتنہ ایله مملکتلری تولدی، بو حال کوب زمانلر دوام ایلدی.

شداد بن عاد — صوگره شداد بن عاد بن الملطاط بن سبا پادشاه اولدی.

لقمان بن عاد — شداددن صوگره قرداشی لقمان پادشاه اولدی.

ذو شدد — صوگره قرداشی ذو شدد پادشاه اولدی.

ذوالقرنین صعب بن ذی شدد — بعضیلر بوذاتنی (ذوالقرنین صعب بن

الرائش) دیو کیله چکله ذکر ایدیله چک (حارث الرائش) که نسبت

ایدلرلر . بزلر بو یرده (مرآت العبر) دن نقل ایندک .

دیار بکرلی مرحوم سعید پاشا (مرآت العبر) ده ، مناسترلی اسماعیل

حقی حضرتلری (الرسالة الحمیدییه) ترجمه سنده : « قرآنده مذکور اولان

ذوالقرنین دن مراد شوذاتدر » دیمشدر .

فتوحاتینه وسائر احوال تاریخیه سینه مطلع و آشنا آدملرگه قرآنده

مذکور اولان ذوالقرنین دن مراد (اسکندر ماکیدونی) ایمسلگی معلوم اولسه

کیرهک . شهاب الدین المرجانی رحمه الله (مقدمه*) و فیه الاسلاف) ده ایکی

اورنک ، یوقاریده مذکور اسماعیل حقی حضرتلری (الرسالة الحمیدییه)

ترجمه سنده (** بونی تفصیلا بیان قیلیمشدر .

حارث الرائش — بونک نسبنده اختلاف واردر . مرآت العبرده

(حارث الرائش بن لقمان) دیو ذکر ایدیلوب ، ابن خلدون ده (الحرث

الرائش بن ذی شدد) دیو ذکر ایلمشدر .

بو ذات یمن پادشاهلرینک ایکی اؤل (تبع) عنوانیله معروف اولانیدرکه

بونک صوکنک کلن یمن پادشاهلرینک هر بریسی اوزندن اؤل حکومت ایسن

پادشاهنک اداره سیاسیه سینه تابع اولدیغی ایچون (تبع) لقب اولدیلر .

بونلردن هر بر فرده (تبع) و مجموع سینه (تباعه) دینلدی . شو سببدن بونلرنک

دولتینه (تباعه دولتی) دیرلر . (حمیرییه دولتی) ، (قعطانییه دولتی)

دینلدیکی کیی .

(*) صحیفه ۶۲ ده و صحیفه ۱۹۳ ده .

(**) صحیفه ۵۳۰ ایکنچی جلد دن .

حارث الرائش غزالرندك آلدیغی غنیمت ماللریله فقراسینی بای قیلدیغی ایچون (الرئش) لقبیله ملقب اولدی . چونکه (الرئش) توکلندرگوچی معناسنده در . بای قیلدیغی گویا که توکلندرک کبیر .

بونک مدت سلطنتنی مورخلر اوزن کوستررلر .

ابرهه ذوالمنار بن الرئش — آتاسندن سوکوره پادشاه اولدی .

بو ذات بول یوروچیلر آداشماسون ایچون یوللرده مناره لر یاپدیردی . شو سببدن (ذوالمنار) لقبیله مشتهر اولدی .

ابرهنک سودانلر ایله محاربه لر ی و آنلره غلبه لر ی مرویدر . بونک

هم مدت سلطنتنی اوزن کوستررلر .

افریقش بن ابرهه — آتاسی یرینه پادشاه اولدی . بونک آفریقه

قطعه سینه سفری واهالیسی ایله محاربه لر ی مرویدر . مورخلر بوکادخی اوزن مدت تقدیر قیلمشلر ، الله اعلم بحقیقه الحال .

ذوالاذعار بن ابرهه — افریقش دن سوکوره قرداشی عمرو ذوالاذعار

پادشاه اولدی . بونک ایرانیلر ایله محاربه لر ی مرویدر .

شُرْحِیل — سوکوره شرحبیل بن عمرو بن غالب بن المنتاب بن زید

بن یعفر بن سکسک پادشاه اولدی .

ذوالصرح هدهاد بن شُرْحِیل — بعضیلر آلتی یل ، بعضیلر اون

یل پادشاهلق قیلدی دیرلر .

بلقیس بنت هدهاد — هدهاد دن سوکوره قزی بلقیس پادشاه اولدی .

سلیمان علیه السلامغه اطاعت ایدوب بالنات کندوسی واروب زیارت قیلدی .

ابن خلدون حضرتلری : « سلیمان علیه السلام نك بلقیس نی تزوجنده

اختلاف واردر ، دیمش .

ابن خلدون : « یدی یل » مرآت العبر صاحبی : « اون اوچ یل

پادشاهلق قیلدی » دیرلر .

ناشر النعم مالك بن عمرو — بو ذات دشمانلرينى كوب مال صرف ايدوب دفع ايلدىكىندىن (ناشر النعم) لقبيله مشهور اولدى. معناسى (نعمتلىر تارقادوچى) ديمكىدر. بونىڭ دخى آفريقا اھاليسىلە ھاربەلرى مرويدىر.

شمير يرعش بن ناشر النعم — آتاسىدىن سوڭرە پادشاھ اولدى. بدندە رعشە علتى (قالتورامق آوروى) اولدىغىندىن (يرعش) لقبيله مشتهر اولدى. گرچە قالتورامق علتى ايلە مبتلا ايسەدە بەھادر وغىرتلىك پادشاھ اولوب كوب غزالر قىلمش، شەرتى اطرافكە تارقامش. راتوزىدى بىل پادشاھلىق قىلمشدر.

ابو مالك صيفى بن شمير يرعش — آتاسى بىرىنە پادشاھ اولدى.

شرجيل يھصب بن مالك بن غوث — بو ذات عادل وشجيع بر پادشاھ ايدى. صنعا شەرىنىڭ خارچىدە اولان (قصر غمدان) اسملى سراينى بو ذات بنا قىلدى. بو سراى كىلەچكە ذكر ايدىلور.

زيد الاقرن تبع بن ابى مالك — بو ذات باشىدە قرن غە يعنى موگزگە اوخشاش بر علامت اولدىغىندىن (الاقرن) ديو شەرت تاپدى. ايللى اوچ بىل پادشاھلىق قىلدىغى مرويدىر.

ذوجيشان بن ابى مالك — قرداشى الاقرن بىرىنە پادشاھ اولدى. مدنى اون بىلدر.

كلكىكرب بن الاقرن — آتاسىنىڭ قرداشى ذوجيشان بىرىنە پادشاھ اولدى. بو ذات ضعيف اولوب ھېچ بر ائش قىلمايدىن عمرىنى اوتكاردى.

ابو كرب اسعد بن كلكىكرب — آتاسى بىرىنە پادشاھ اولدى. بونىڭ لقبى (تبان) و (تبع آخر) در. يىمن پادشاھلرىنىڭ ايلى مشهورى اولوب ايرانلر ايلە وسائر بىرنىچە اقوام ايلە ھاربەلرى مرويدىر.

ابو كرب بر سفرنە (بشرب*) نى ضبط ايدوب اوغلىنى آندە والى

(*) بىرب مدينە منورە شەرىنىڭ اسم قديمىدر.

قیلمش ایدی. ابوکرب کیتدکنن سوگره یثرب اهاالیسی اوغلینی اولدیردیلر. ابوکرب سفرندن عودتندە یثربنی خراب ایتمک نیتی ایله محاضرە یه آلسەده یثربنک اطرافندە ساکن اولان یهودلرنک عالم لرندن ایکی آدم ابوکرب که « بو یثرب شهری آخر زمان پیغمبرینک هجرت ایله چک شهریدر دیدکلرنک ابوکرب یثربکه واهالیسینه تعرض ایتمکسیزین عسکرینی آلوب مکة مکرمه یه کیتدی. واول یهودلرنک عالم لرندن ایکی آدم نک تعلیمی بوینچه کعبه معظمه نی طواف ایلوب پاک قیلدوردی. واستار کیدروب قپوقویدوردی. وقپوسینه کلید وضع ایندی (**). سوگره یهود دینینه کیردی. ومکه دن مملکتی اولان یمن گه کیتدی.

ابو کرب هجرت نبویه دن (۷۰۰) یل مقدم کلمشدرکه بلقیس ایله بونلک آراسی مک یلغه قریبدر. ومع ذلک آرالرنک اسملری مضبوط اولان پادشاهلر یدی سکر نفر دن زیاده ایمسدر. شکسز بونلرنک آرالرنک برنیچه پادشاهلر کتابلره یازلماسدن وضبط ایلماسدن قالمشلردر. شو سببسن ابوکربکه اوچیوز یکرمی یل وباشقه لرینه دخی اوزن مدت کوسترمشلردرکه بونلرنک آرالرنک گی زمانی طولدورمق ایچون.

عمران بن عامر ماء السماء — بو ذات کهلان بن سبا نسلندن ازد قبیله سندن ایدی. برادری عمرو مزیقیانی ولی عهد تعیین قیلمش ایدی. پادشاهلقلیه برابر کاهن اولوب (سئل العرم) دن خبر ویرمش ایدی. برادری عمرو مزیقیا (سئل العرم) دن خوف ایلوب اوزینه تابع اولان بر نیچه قبائل ایله یمنن چیقوب کیتدی. برادری یرینه پادشاه اوله مدی. (سئل العرم) نک وقوعی (یمن اخبارینک تتمه سی) ده ذکر ایدیلولر ان شاء الله تعالی.

حسان بن ابی کرب — بو ذات (یمامه) اهاالیسینی هلاک ومالترینی یغما ایتمشدر. بونی کیلچکک ذکر ایدرمز.

(**) کعبه معظمه یه اشک قویدوردی واول اشککه آچق قویدوردی.

حسان بن قرداشی عمرو بن ابی کرب اولدیروب یرینه پادشاه اولمشدر .
عمر و بن ابی کرب — قرداشینی اولدیردکن صکره شهر و ابقو
 سزلق بلاسیله مبتلا اولوب کاهن لردن بونلک سببنی صور دقه «هر کم ایرسه
 قرداشینی اولترر ایرسه الله تعالی آنی بو بلا ایله مبتلا ایلر» دیو جواب
 ویردیلر . عمرو عمرینی هر تورلی آورولر ایله کیچوردی . ومع ذلك
 آلتمش اوچ یل پادشاه اولدیغی مرویدر .

عبد کلال بن مرثد — بو ذات عمرو نلک آنا بر قرداشی ایدی .
 نصاری دیننده اولدیغی وطوقسان دورت یل پادشاهلق قیلدیغی مرویدر .
تبع بن حسان — بوکا (تبع الاصغر) دیرلر . کوب غزالر قیلدیغینی
 و حارث بن عمرو الکندی نی عسکر ایله کوندروب معد بن عدنان اولادی
 ساکن اولان حجاز قطعه سینی ضبط ایتدردیکینی مورخلر روایت ایدرلر .
 یتمش اوچ یل پادشاهلق قیلدیغی مرویدر .

ریعه بن نصر — بو ذات بر خوفلک رؤیا کوردی . کاهنلردن
 مشهور سطح و شق بو رؤیانی بویله تعبیر قیلدیلر : « بو رؤیا دلالت
 ایدر یمن ممالکتینه حبش لرنلک استیلا سینه ، صوگره ابن ذی یزن نلک بونلر نی
 یمندن چیقارماسینه » صوگره قریش دن بر پیغمبر ظهورینه « در واقع بونلر
 دیدکلرنجه ظاهر اولدی . همه سی کیله چکده ذکر ایدیلور . بو پیغمبردن
 مراد رسول الله صلی علیه وسلم در .

مرثد بن عبد کلال — بونلکه زمان سلطنتنده بر رؤیا کوردیکی ،
 کاهنه لردن غفیرا اسملی برخاتون : « مضر بن نزار نسلندن بر پیغمبر ظاهر
 اولور » دیو تعبیر قیلدیغی مرویدر . بو پیغمبردن مراد دخی رسول الله
 صلی علیه وسلم در . مرثدنلک قرق بر یل پادشاهلغی مرویدر .

ولیعہ بن مرثد — آتاسی مرثدن صوگره اوتوز یدی یل پادشاه
 اولدیغی مرویدر .

ابرهه بن الصباح — کورکم سوزلی و کورکم خلقلی مجلسی خوش
بر پادشاه اولوب مسعودی رحمه الله: «توقسان اوج ییل پادشاه اولدی» دیمش.

صهبان بن محرث — بوذات عرب مستعربه دن ربیعه و مضر قبيله لرینی
تصرفینه آلوب والی لر قویسه ده آرالرنده محاربه لر واقع اولوب صهبان
هلاک و عسکرلری مغلوب اولمشلردر. بو محاربه لر (تهامه) مبحثند ذکر ایدیلور
ان شاء الله تعالی. صهبان ننگ یکر می اوج ییل پادشاهلی مریدر.

صباح بن ابرهه — اون بش ییل پادشاه اولدی دیرلر.

حسان بن عمر و بن تبع — ایملی بدی ییل پادشاه اولدیغی مریدر.

عمرو ذوقیقان — اون طوقز ییل پادشاه اولدیغی مریدر.

لحیته ذوالشناتر — بوذات حمیر قبيله سنندن ایسه ده پادشاه نسلندن

ایمیدر. مورخلر بوننگ اسمند: لحیعه، خنیعه، لحنیعه دیو اختلاف اوزره
ضبط ایتمشله. بزله ابن خلدون دن نقل ایتمک.

اوشبو لحیته فاسق، فاجر، افعال قبیعه ایله مشتهر اولوب قایو یرده
برگوزل اوغلان ایشر ایسه یانینه آلدیروب آکا شیطان عملینی قیلور
ایدی. حارث الرائش نسلندن زرعه اسملی بر کورکم یوزلی گوزل اوغلاننی
شویمان عملنی قیلمق ایچون یانینه آلدیردی. زرعه ایسه یاشروب آلوب
کلدی حنجر ایله فاسق لحیته ننگ قارنینه صوقوب هلاک ایتمدی. صوگره
باشینی کیسوب طیشاریده گی حاجب ننگ آلدینه آتدی. مذکور حاجب
کررکن زرعه نی استهزا و حقارت قیلوب ایدی. حاجب زرعه دن بویله
شجاعتنی کوردکن (سندن غیر ی پادشاهلیغه مستحق هیچ برکسه اولماز)
دیو اظهار اطاعت کوستردی. حمیر قبیله سی فاسق ننگ هلاک اولدیغنی
ایشتمک لرنه بوندای فاسق، فاجر، لاطی ماهر دن خلاص اولدقلرینه مسرور
اولوب زرعه نی پادشاه قیلدیلر.

زرعه ذونواس — یوقاریده مذکور زرعه بن ذی معاهر لحیته نی

اولدىردىكىن سوڭره يىرىنە پادشاھ اولدى . زرعه ساچلىرىنىڭ تىللىرىنى
آرقاسىنە تاشلاپ يوردىكى ايچون (دونواس) لىقىلە ملقب اولدى .

بۇنىڭ زىمانىدا ھىشلرىمىن مەلىكىنى ضبط ايتىدىلەر . بۇنىڭ تىفصىلى بۇيلەدر:
زرعه دونواس (يىثرب) تىرلىرىنە واروب يهود دىنىنە كىردى . ويوسف اسمىلە
تسىمىلە ايدىلدى . يىمىگە عودتىنە اكثر قومى يهود دىنىنە كىردىلەر . سوڭره
زرعه يهودلارنىڭ التماسى بويىنچە (نجران) مەلىكىنە واروب اوراده اولان
نصارىلارنى يهود دىنىنە دعوت قىلدى . لىكىن آنلاردىن نصرانىلە اوزىنە
ثابت اولوب يهود دىنىنە كىرمىدىلەر . زرعه بۇنىڭ پادشاھلىرى اولان عبدالله
بن التامرنى اولدىروب ماللىرىنى يىغماو غارت قىلدى . وىر بىوك اوت
ياقدىروب اوراده اولان نصارىلارنى شو اوت اوزىنە تاشلاپ ياقە وىردىلەر .
يىكرمى مۇكىن آشقچە آدمىنى ياقىقلىرى مروىدىر . قرآندە مذكور (اصحاب
الاحدود) بۇنىلردىر .

شو نصارىلار ايچىندە دوس دوئىلەبان اسمىندە بىرىسى قاچوب ھىش
پادشاھى نجاشىگە واروب زرعهنىڭ ظلمىدىن شكايت قىلدى . نجاشى يىمىن
مەلىكىنە يىتمىش مۇكىن عىسكىر كوندردى . عم زاده سى اولان آرىپاتنى جىمىسىنە
قۇماندان قىلدى . ابرھە دخى شو عىسكىر ايچىندە ايدى .

زرعه دونواس اوزىنىڭ عىسكىرى ايلە ھىش عىسكىرىنى (عدن) تىرلىرىنە
قارشولاب ھاربىلە كىرىشسەدە عىسكىرى بوزولوب قاچمىقلە ھىشلەر قولىنە اسىر
اولودن خوف ايدوب آتىنى دىكىزگە سوروب غرق وھلاك اولدى . زرعهنىڭ
يىكرمى يىل پادشاھ اولدىغى مروىدىر .

زرعهنىڭ ھلاكىلە ھىشلەر يىمىن مەلىكىنى ضبط واستىلا قىلدىلەر .

يىمىندە ھىشە دولتى .

بوقارىدە ذكر ايدىلدىكى اوزرە يىمىندە (قەطانىلە دولتى) منقرض اولوب
يىرىنە (ھىشە دولتى) قائم اولدى ھىجرتىدىن (۹۵) يىل مۇقىم . بۇنىلردىن يىمىندە
دورت آدم پادشاھ اولدى .

اریاط بن عم النجاشی — یمنده ایك اؤل حبشلردن نجاشی نك عم زادهسی آریاط پادشاه اولدی .

اوشبو آریاط اعتبارلی وبای آدملرگه حرمت ایدوب ، فقیر وضعیف آدملرگه ظلم ایدرایدی . شول سببندن فقیرلر حبش عسکرلرینك رئیسلردن اولان ابرههیه آریاطدن شکایت ایدوب آنك یرینه کندوسینك پادشاهلق قیلماقلغنی التماس ایلدکلردن آریاط ایله ابرهه آراسنده محاربه آچلدی . اعتبارلی وبای آدملر آریاط یانینه ، ضعیف و فقیر آدملر ابرهه یانینه توپلاندىلر . بر آز ایکی طرف بری بریله اورشقدن سوگره ابرهه ایکی صف آراسینه چیقوب « بزلر نه ایچون بر بریمزنی اولدیروب اوزمزنی اوزمز هلاک ایدلم . بنمله آریاطنی اوز حالمزگه قویکز قایومز خصمنی اولدیروب ایسه سلامت قالغانغه پادشاهلق مبارک اولسون » دیو ندا قیلدی . آریاط درحال ابرههنك یانینه کلوب قارشوسند توردی . اؤل آریاط ابرههیه بر قلچ اورمقله بورننی یاردی . شو سببندن ابرههیه (ابرهه الاشرم) دیرلر . سوگره ابرهه آریاطنی بر قلچ اورمقله هلاک ایلدی . حبش پادشاهی نجاشی آریاطنی اولدیردگی ایچون ابرههگه غضبلنسهده سوگره راضی اولوب یمنده پادشاه اولمقلغنی تصدیق قیلدی .

ابرهه الاشرم — ابرهه آریاطنی اولدیردکن سوگره یمنده پادشاه اولدی . اوشبو ابرهه یمنده (صنعا) شهرنده بر کلیسا یابردی . آدملرنی کعبه معظمهیه واروب حج قیلماقدن منع ایدوب اوشبو کلیساسینی زیارت قیلماقغه دعوت قیلدی . عربلر بونی ایشندکلرندک آچیغلیری چیقوب ایچلردن بعضلری مذکور کلیسایه واروب نجاستکه بولغادی . ابرهه بونی ایشندیکنه غضبه کلوب عسکر وفیللرینی آلهرق کعبه معظمهنی خراب ایتمک قصدیله مکهیه قاراب بوله چیقدی . مکهیه ایکی مرحله برده اولان (طائف) شهرینه

كلدكە (ثقيف قبيلەسى) ابرهەيە قارشۇ چىقۇپ اطاعت كوستردىلەر. ابورغال اسملى بر آدمنى ابرهەيە دليل قىلدىلەر بونارە بول باشچى اولسون ايچون. ابورغال ابرهە ايلە برابرنگى عسكرىنى مكەيە قريب اولان (المغمس) اسملى اورنغەچە باشلاب كلدى. واوزى درحال شو برده يره درشوب جان تسليم قىلدى. قىلغان عملينىڭ جزاسىنى تاپىدى. عربلەر مذكور ابورغالنىڭ قبرىنى رجم ايدىلەر يعنى طاشە توتارلەر. ابرهە ايسە ابورغالنىڭ ھلاكىدىن عبرت آلماسدن مكەيە قاراب كعبەنى خراب ايتىمك قصدىلە بورە وبردى. مكەيە يقين كلدكە ھر وقت عسكرىنىڭ آلدنك يورتىڭى محمود اسملى فيلى يرگە چوكدى، بر آدم بىلە آلغە كىتمدى. باشقە طرفقە يوزىنى چورسەلر يوكرە يوكرە كىدر ايدى. شو وقت اسمانك پكچوق ابابىل قوشلرى ظاهر اولدى. ھر بريسنىڭ آغزىندە و آياقلىرىدە اوفاق طاشلر وار ايدى. بو طاشلرى ابرهەنىڭ عسكرى اوزرىنە پراقدىلەر. قابوسىنە بو طاشلر تىكىدى ايسە ھلاك اولورلر ايدى. ابرهەيە بر طاش تىكىمكەلە يىمىگە قايتوب يتوگە ھلاك اولدى.

عربلر بو يىلنى (عام الفيل) دىرلر (فيل يلى) دىمىكلەر. قرآنك مذكور اولان (اصحاب الفيل) بونلردر.
رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ اوشبو فيل وقەسىدىن ايللى كون صگرە دىنبايە كلدىلرى مرويدر.

يكسوم بن ابرهە — آتاسى ابرهەنىڭ ھلاكىدىن صگرە پادشاھ اولدى.
مسروق بن ابرهە — قرداشىدىن صگرە پادشاھ اولدى. بو ذات يىمىك پادشاھ اولان حبشارنىڭ آخىرىدەر. بونىڭ ھلاكىلە يىمىكەش دولتى منقرض اولوب يىرىنە تكرر ھمىرىيە دولتى قائم اولدى.

يىمىكە تكرر ھمىرىيە دولتى.

مسروق بن ابرهەنىڭ پادشاھلىغى زمانىك يىمىك ھالىسى ھمىت وغىرتلرى

غلیان ایڈرەك حریتلرینی اعاده قیلماق سودا سینە دوشوب یمن پادشاهلری نسلدن اولان سیف بن ذی یزن الحمیری نك حضورینە جمع اولوب یمنگە پادشاه اولماقغنی التماس قیلدیلر. سیف بن ذی یزن قومینك التماسلرینی قبول ایدوب ابتدا روم ایمپراطوری قیصرگە واروب یمندن حبشلرنی چیقارماق ایچون یاردم طلب قیلسهده قیصر سیفگە خطابا «یمننك استانبولغە براقلیغیله برابر فائده سیده آز اولدیغندن بیهوده عسکرمنی چارچاتمقک نه معنی وار. بونکله برابر حبشله بزمله بر دینده اولدقلارندن آنلر ایله محاربه ایلامك بزلره جائز ایمس» دیدی. سیف بن ذی یزن محروم و مأیوس اولاروق قیصرنك یانندن چیقوب فرس (ایران) پادشاهی کسری به کیتدی. فرس دولتی نك مرکز حکومتی اولان (مداین) شهرینە واروب کسری دن دخی شول خصوصده یاردم طلب قیلدی. کسری دخی یمننك ایرانغە براق و فائده سیده آز اولدیغندن سیف نك التماسنی قبول قیلمادی. سیف محروم و محزون اولارق چیقوب کیتدی. صکره کسری سیفگە بول خراجتی ایچون اون مک درهم اعطا قیلدی. سیف بودرهلرنی اوچلاب اوچلاب اطرافندە اولان آدملره ساچدی. کسری بونی ایشتی بیکده آچیغی چیقوب سیفنی آلدینە آلدیروب «نه ایچون من ویردیکم عطیهنی استخاف ایدوب آدملره تارقادورسن» دیدیکده سیف «بزی یاردمگزدن محروم قیلدقن صکره بو درهلرنك بزرگه نه فائده سی وار. بزم بزم نك تاوپراقی آلتون، کمشدر» دیدی و کوزندن یاش توغلدی. کسری بونی کوردکده شفقتی کلوب سیفگە یاردم ویرمک خصوصندە وزیرلریله مشورت قیلدی. صکره اولدیروبگه حکم ایدلمش یدی مک بشیوز آدمنی حبس خانهدن چیقاروب بونلرنك ایچنده اولان کوب یللر عمر سورمش اعتبارلی و تجربهلی وهرز بن کاجار اسملی بر آدمنی بونلرنك جمیعسینە قوماندان ایدوب سیف بن ذی یزن ایله برابر جمیعسینی کیمه لره بوکلتوب دیگنر ایله یمنگە کوندردیلر. بونلر یمنک اولان عدن شهرینك ساحلینە چیقدیلر. صکره سیف اطرافه آدملر ارسال ایدوب

۳۰
۳۰
۳۰
۳۰
۳۰

۳۰
۳۰
۳۰
۳۰
۳۰

ایران
فرس
کسری

بكرمی مكنگه قریب آطلی و بیان عسکر جمع ایتدی . حبشین یمنك پادشاه اولان مسروق بن ابرهه بونی ایشندیکده یوزمك قدر حبش عسکريله قارشو کلوب بونار ايله محاربه یه کرشسه ده عسکری بوزولوب اوزی هلاک اولدی . یمن و ایران عسکرلری بونارنك آردینه دوشهرك قایو یرده بر حبش کورندی ایسه اولدیره و یردیلر .

صکره ایران عسکرینك قوماندانی و هرز سیف ايله برابر یمنده مرکز حکومت اولان صنعا شهرینه واروب اورایه نزول ایلدیلر .

شو طریقه یمن مملکتی حبشلردن آلتدی . بونی و هرز کسری یه عرض ایتدیکنده هر یل و یرگو و یرمک شرطیله یمن پادشاهلغی سیف بن ذی یزن گه توجیه اولندی .

مورخلر : « حبشار یمنده یتمش ایکی یل پادشاهلق قیلمشلر » دیو روایت ایدرلر .

سیف بن ذی یزن — یوقاریک ذکر ایدیلدیکی کیفیتچه سیف یمنك پادشاه اولدی . یمننك هر قایو طرفنده بر حبش کورسه اولدیبرر ایددی . فقط خدمت ایتدیرمک ایچون بر یوز قدر حبشینی یاننده قالدردی . بونلر ايله بر کون آوغه چیقوب ایدی . شول یرده بونلر فرصت تابوب سیفنی اولدیردیلر . سیف بن ذی یزن نك هلاکی ايله یمنك (حمیریه دولتی) بالکلیه منقرض اولوب یرینه (فرس دولتی) قائم اولدی . بودولته (مراربه دولتی) دیرلر .

یمنده مرازبه دولتی .

سیف نك هلاکندن صوکره ایران پادشاهی کسری یمنگه (مرزبان) عنوانیله والی لر کوندردی . یمن مملکتی ایران نك بر ولایتندن حساب ایدیلور اولدی . بونلره (مرازبه دولتی) دیرلر .

سیف نك هلاکندن کسری ایك اول و هرز بن کاهجارینی ، بونك وفاتنده ولیسجانینی ، صکره خرزادان شهرنی ، صکره نوشجانی ، صکره مروازانینی بونك اوغلی

خرخسرونى ، صكره باذان بن ساساننى يىمىنگە مرزبان قىلدى . بونىڭ زامانىدە دىن اسلام زاهەر اولوب ھىجرتىدىن ۷ نچى يىلدە باذان اسلام دىنىنى كىردى . موندىن صكرە يىمىن مەلىكىتى (دولت اسلامىيە) دىن مەنۇد اولدى . خىلەئ اسلامىيە طرفىدىن كوندىرلىش والى لىر وامىرلار ايله ادارە قىلىنور ايدى . يىمىننىڭ موندىن صكرەگى احوالى كىتابىمىزنىڭ بىرىنچى وايكىنچى وسائىر قىسىملىرىدە ذكر ايدىلور ان شاء اللە تعالى .

يىمىن اخبارىنىڭ تىمەسى .

سبأ شەرى — بوشەرنى يىمىن پادىشاھلىرىدىن سبأ بن يىشعب بنا ايدى . بىرىنچە يىللار يىمىن مەلىكىتىنىڭ مەركىز ھۆكۈمىتى وپاى تىختى اولدى . بوشەرىمىن مەلىكىتىدە (مارب) ناھىيەسىدە اولوب مشھور ومعمور و آباد شەھەرلەردىن ايدى . (مارب) ناھىيەسىنىڭ مەھسۇلدار و آبادلىغى كىلەچىكە (سد مارب) مەبەئىدە ذكر ايدىلور .

صنعا شەرى — بوشەرى بىك اسكى بىر زاماندىن تاشو زامانغە قىدر يىمىندە اولان پادىشاھلەرە و والىلەرە مەركىز ھۆكۈمەت اولە كەلمىش دىر . بوشەرنى قاموس الاعلام صابىي : « بىك اسكى بوشەرى اولوب اسم قىدىمى ازالدىر » دىمىش . مرآت العبر صابىي : « بوشەرنى صنعا بن زال بن عامر بنا ايلامشدر » دىمىش . ابىن خلدون رح ايسە : « صنعا بن اوال بن عمىر بن عابىر بن شالىح بنا ايلامشدر » دىمىش . بوشەرنىڭ (شىمالدىن دىمار شەرىنە توغرى آقان بىر كچوك ايرماق بويىندە ايدىكىنى) دىخى مرآت العبر صابىي ذكر ايدىر .

قصر غەمدان — بو قصر يىمىن پادىشاھلىرى اقامت ايدىن بىر سرايدىر . مرآت العبر صابىي بو قصرنى بويىلە تەرىفى ايدىر : « قصر غەمداننى يىمىن پادىشاھلىرىدىن شىرجىبىل بن مالك بنا ايدى . صنعا شەرىنىڭ خارچىدە بىر توبە اوزىنىڭ بىر طرفى قزىل ، بىر طرفى آق بىر طرفى صارى ، بىر طرفى باشلى اولوب ايدى . طبىقە اوزىرىنە بنا ايدىلمىش ايدى . بىلىدىلىكىن اوچ مىل مسافەدىن كورىنور .

ايدى . ايچنكە ھلۇن مرمردن براوطە وار ايدى . توبەسى بىر توتاش مرمردن اولوب دورت طرفنكە دورت آرسلان صورتى وار ايدى . بو صورتارنكە ايچنكە بعض آلتلر اولدىغىندىن ايچارىنە ھوا كرسە آرسلان آوازىنە اوخشاش آواز ايشيدىلور ايدى .

بو قصر حضرت عثمان رضى الله عنه نكە زمان خلافتلرنكە خراب ايدىلمشدر . ابن خلدون رح ايله امام فخرالدين الرازى رح قصر غمداننى (ضحاك) اسمى پادشاهنكە زھرە يولدىرى اسمىنە بنا قىلدردىغىنى روايت ايدىلر . شو جھتلە رازى حضرتلرى قصر غمداننى بيوت اصنامدىن (پتخانە) دن عدايدىدر . اهل اسلام نكە بو قصرنى خراب قىلدىرولدىرىنە سبب شول اولسە كرك .

سدمارب وسيل العرم — يمندە مارب ناحىيەسندە ھەر وقت سىللىر آرالرى ايكى فرسخ اولان ايكى طاغ نكە آراسىدىن فائىدەسز طاشلىق وقوملىق صحرالرغە آقوب تارقالبوب كيدر ، ضائع اولور ايدى . يمن پادشاھلارنىدىن بعضلرى شو آرالرى ايكى فرسخ اولان ايكى طاغ نكە آراسىنە طاشدىن بىر محكم سد ياپدىرى . يتمش عدد وادىنكە وسايىنكە صولرى شو سدكە كلوب يغىلور وبتون صو ايله تولار ايدى . وشو سدىن باغ وايگىنلىكىرىنە كىرەك قدر صو اجرا قىلىنور ايدى . اول وقت مارب ناحىيەسى اولقدر محصولدار ايدىكە بوناھىيەنكە بىر طرفىنە چە آغاچلىق اولوب يول يور وچىلر راحت راحت آغاچ سايبەسندە وكولسگەسندە كيدر ايدىلر .

شو سدىنكە بنا ايدىلمش اورنى مارب ناحىيەسندە اولدىغى ايچون (سد مارب) اسمىلە مشتهر اولدى .

شو سدىنى بعضىلر بلقيس بنا قىلدىغىنى ، بعضىلر سبا بن يشجب ، بعضىلر حمير بن سبا بنا قىلدىغىنى روايت ايدىلور ، بعضىلر ايسە سبا بن يشجب بناسىنە شروع ايدىلور آنىكە وفاتىدىن سكرە سائر پادشاھلر تمام قىلمشلىرىدىن روايت ايدىلر . عقلغە ملايم اولانىكە شو سكرەگى روايتلر .

چونکہ بويلاھ بيوک اثرلرنىڭ بربادشاھ زماننىڭ تاماما ياپلاماسنى عقل بعيىد كوزر . لىكن مورخلرنىڭ كوبره گى بوسىنى بلىقسىكە نىسبەت ايدىرلر . سىگرە بونلر اللە تعالى يە عبادتى ترك ايدوب غضب الھى يە اوغرادىلر . شو سببىن سىلرى يقىلوب مارب ناحىھسى صوبە غرق اولوب سبا شھرى خراب اولدى . بوگا (سىل العرم) دىرلر . قرآنە اللە تعالى (وارسلنا عليهم سيل العرم) دىبو بونلر حقنە ذكر ايتمشدر .

بو واقەنىڭ ھجرتىن قانچە يىل مۇقەم ظھورە كىلگى يەقىنا معلوم ايمس .

حَضْرَمَوْت قَطْعَه سى .

حضر موت قطعەسى عربستاننىڭ جەنۇبىدە دىكۇز بويىنىڭ بربيوک قطعە اولوب شىرقنىڭ بىر قوسال صحرا ، شىمالىدە عماننىڭ شىرق جەھتى ، جەنۇبىدە دىكۇز ، غەربىدە يەن مەلىكىنى واقعدر .

حضر موتنىڭ طاغ اىتكلرىنە طوتاش بىرلەرنە آقار سولر واوتلق بىرلر اولدىغىنن اورادە اوللر وقىبەلر چوقدەر . ايلنى مشھور شھىرلىرى (شېام) وانىڭ شىرق شىمالىدە اولان (تېرىم) شھىرلىرى . (شېام) مەمور وتجارىنگاھ بىر شھىر اولوب بىكرمى مىڭ قىدر اھالىسى وارلغى مرويدىر . بو شھىر زمان جاھلىيەدن بىرى مەموردىر .

بو قطعەدە بخور ، صمغ ، خرما ، بىغداي ، آرپە وسائر حاصل اولور . ميوە وسبىزەلرنىڭ دىخى ھىر تورلىسى واردىر .

حضر موت دە ازمنە قىدىمەدە عرب بائىدە قىبىلەلرى ساكن ايدىلر . سىگرە عرب عاربە قىبىلەلرىنە مەكن اولدى .

حضر موت دە قحطانىيە دولتى — يەن مەبەئىدە بىعرب بن قحطاننىڭ بىرادىرى حضر موت بن قحطاننى جبال شىرگە والى ايدوب كوندردىكىنى ذكر ايتىمىشىم . مىكور حضر موتنىڭ اصل اسمى عامر ايدى . لىكن كىب محاربەلردە ھاضر اولوب اولدىن قورقماستىن شىجاعت وغىرت ابلە محاربەلر قىلدىغىنن .

قايو بېردە اولسەدە (اولوم حاضر اولدى) معناسىندە اولان (حضرموت) لقبىلە ملقب اولدى. صگۈرە تىغنىق ايدىلۇب ضادنىڭ سكونىلە (حضرموت) دىنلىدى. صگۈرە اوزى پادشاه اولان قطعە دخى (حضرموت) اسمىلە شەرت تىپىدى. مذکور حضرموت اوزى واوزىدىن صگۈرە بونىڭ نىسلىدىن كىلىرى شو قطعەدە پادشاهلىق قىلمىشلىرى. لىكىن اسملىرى مضبوط اولانى بىكرىمى نىفرادە لىرنە اولوب قالانى مېھولدىر. بونلردىن ايلىڭ صگۈرە پادشاه اولانى ساچىن بن نىمردىكە بونىڭ زىمانىدە حبشلىرىمىنى ضبط ايتىدىلر .

احقاف قطعەسى .

احقاف قطعەسى بىر قوملىق صحرا اولوب عمان ايلە يىمىننىڭ آراسىدە و حضرموتنىڭ شىمال شىرقىسىدە واقعدر .

احقاف قطعەسىدە عرب بائىدىن (عاد اولى) قىبىلەسى ساكىن اولوب بونلر ھود عليه السلامغە انكار ايدىشلىرىدىن غضب الھى يە اوغرامقلى ھلاك اولدىلر. قوم عادنىڭ بعضلىرى ھود غەمغە ايمان واطاعت ايتىمكە ھلاك اولماسدىن قالوب خىلى زىمانلر سلامت قالىشلىرىدىكە بونلرە (عاد ثانىە) قىبىلەسى دىرلر . صگۈرە عرب عاربە قىبىلەلىرى ظاھىر اولوب عرب بائىدىلر ايلە مھاربە ايدە ايدە مذکور عاد ثانىە قىبىلەلىرىنىدە ھلاك و منقرض قىلمىشلىرى . والبقاء لله عز و جل .

عمان قطعەسى .

عمان قطعەسى عربىستاننىڭ جىنوبىدە اولوب شىمالىدە بىرە كورفىزى ، شىرقىدە بىر مېھىپ ھىندى ، جىنوبىدە احقاف ، غىربىدە يمامە طاغلىرى واقعدر . آقار سوللىرى وچشمەلىرى كوب اولان بىر طاغى واردر . بىرلىرىدە ھىر خىل ميوە ايلە بىغدای و آرىپە ودارى حاصل اولور . انجو مفاصى ايلە دخى مشهوردر . شەھىر و قىرىلەلىرى كوب اولوب مشهورلىرى قىرق مىڭ اھالىسى اولان (مىسقط) شەھىرى ايلە (صىعار) و (رىستاق) شەھىرلىرىدەر .

یمن مملکتی مبحثندہ یمن پادشاہی یَعْرَب بن فحطاننک برادری عمان بن فحطاننی (عمان قطعہسی) گہ والی ایدوب کوندردیکنی ذکر ایتمشیدم . صگرہ یشجب بن یعربنک زمان سلطنتندہ عمان یشجب کہ اطاعت قیلماسن اوشبو قطعہدہ مستقل پادشاہ اولوب قالمقلہ اول قطعہ دخی (عمان) اسمیلہ شہرت تاپدی .

صگرہ عمان قطعہسی بعض وقتلردہ مستقل پادشاہلر ایلہ کوبرک وقتند یمن پادشاہلری طرفندن کوندرلمش والیلر ایلہ اداره ایدیلوب دور اسلامہ داخل اولمشلردر .

اسلامدن صگرہگی احوالی برنجی وایکنچی وسائر قسملردہ ذکر ایدیلور . ان شاء الله تعالی .

بحرین قطعہسی .

بحرین قطعہسی عربستاننک شمال شرقیسندہ وبصرہ کورفزیبنک غربندہ اولوب بصرہدن عمان حدودینہ قدر ممتد اولان بیرلردر کہ بوگا (بلادہجر) دخی دیرلر . (ہجر) شہری بوقطعہنک مرکزیدر . (احساء) دائرہسی دخی بحرین قطعہسندہ اولوب اورادہ (احساء) اسمندہ بر شہر واردر .

بحرین قطعہسینک جزیرہلرندن ایکنک بیوکینہ (بحرین) دیو اسم ویریلور . بو جزیرہنک بر اسمی (جزیرہ اول) در . بونک بر طرفندہ (ازد جزیرہسی) واقعدر .

بحرین قطعہسینک صولری کوب ویرلری ایکنگہ صالح اولوب هر خیل میوہلر ایلہ بغدادی و آریہ حاصل اولور . انجو مغاصی ایلہ دخی مشہور اولوب هر طرفندن انجو آلماغہ تجار کلور .

بحریندہ ازمنہ قدیمہدہ عرب بائنددن عمالقہ قبیلہسی ساکن ایدیلر . بونلردن صگرہ عرب عاربہدن ازد قبیلہسی کلوب ساکن اولدیلر . صگرہ فرس (ایران) پادشاہی اردشیر بن بابک بحریننی ضبط ایتدی . بونک وفاتندہ عربلر بحریندہ مستقل قالسہلردہ صگرہ فرس پادشاہی شاپور ذوالاکتاف

عربلرگه غلبه ايله كوبينى اولديروب تكرار بحریننى ضبط ايدوب ظهور اسلامگه چه فرس دولتى تصرفنده قالدى .

یمامه قطعهسى .

یمامه قطعهسى ننگ شمالند بادیه العرب ، غربند حجاز ، جنوبند تهامه ، شرقند نجد و بحرین و عمان واقعدر .

آقار صولرى و چشمه لرى لطیف و خفیف اولدیغندن عربلر (ارق من ماء الیمامه) دیو ضرب مثل ایدرلر . میوه لرى و سائر نباتات و حبوباتلرى فراواندر . یمامه ده طسم و جدیس قبیله لرى — ازمنه قدیمه ده یمامه قطعه سنند

عرب بائندن طسم و جدیس قبیله لرى ساکن اولوب هر ایکی قبیله یه عملیق اسمند بر آدم رئیس و حاکم ایدی . بو عملیق طسم قبیله سنندن ظالم و خبیث بر آدم ایدی . جدیس قبیله سیننه ظلم قیلور ایدی . قزلبینى ایرگه ویرسه لر زوجندن اول قزنگ بکربینى شو ظالم ازاله قیلور ایدی . جدیس قبیله سی طسم قبیله سنندن آز اولوب آنلرغه غالب اولوراق قوتلرى اولمادیغندن بو قدر ظلم و حقارتکه صبر ایدرلر ایدی . شواننده جدیس قبیله سنندن اسود بن غفار اسمنده بر یسی غفیره اسملى قزقرداشینى بر کیمسه یه نکاح ایدوب زفادن اول بو قزنیده شو ظالم عملیق ننگ یانینه کیتردیلر . ظالم بکربینى ازاله قیلدقندن صکره بونی چیقاروب ببردی . غفیره عملیق ننگ آلدندن چیققدن صکره کیمنى آرقه و آلدن یرتوب قان ايله بولاشمش اعضاسینى اظهار ایدوب فریاد ایدرکه قرداشى اسودنگ بولندیغى بر جمعیت ایچینه واردی . و آنده اولان قومینه تأثیرلى شعرلر انشاد ایلدی . اسود بن غفار بونی کوردیکده قومینه خطابا « بویله حقارت التنده یاشامقندن ناموسمزنى محافظه اوغورندک اولمک و هلاک اولق خیرلودر » دیدی . قومنى غیرتکه کتوروب عملیقنى اتباعيله هلاک ایدوگه بر حيله آرادى صکره اسود بن غفار عملیقنى و اتباعینى ضیافتکه دعوت ایدوب شو ضیافتکه دفعه هجوم

ایله عملیق نی اعوان واتباعیله هلاک قیلدیلر. هلاک اولماسدن قالامش طسم قبیله سینک بر آزی یمن پادشاهی حسان بن ابی کرب یانینه قاچدیلر. وجدیس قبیله سندن انتقام آلمق ایچون حسان دن یاردم ایستدیلر. حسان بونلرنک التماسلرینی قبول ایتمکله عسکر یله یمامه یه واروب جدیس قبیله سیننی هلاک ایدوب ماللرینی یغما قیلدی. عملیق نی اولدیرن اسود بن غفار ایسه (طی طاغلی) غه قاچدی. (طی قبیله سی) بو طاغلیر غه کلوب ساکن اولدقن صکره اوشبو اسود بن غفار نی هلاک قیلدیلر. بو طاغلیر. ایکی عدد اولوب اول وقتلرده بری (اجاء) وبری (سلمی) اسملرنده ایدیلر. صکر یمن دن عرب عاریه قبیله لرندن، کهلان بن سبا نسلندن (طی قبیله سی) کلوب مذکور طاغلیرده ساکن اولدیلر. بوندن صکره بو ایکی طاغلی (طی طاغلی) دیواسم وبردیلر. طی قبیله سی اوشبو طاغلیرده دورا سلامه قدرودها صکره لری ساکن اولدیلر.

طسم وجدیس قبیله لری هلاک اولدقن صکره برنجه زمان یمامه قطعه سی نلک میوه لری قوشلر غه ووحشی حیوانلر غه رزق اولوب صکره (بنوحنیفه قبیله سی) کلوب اورابه ساکن اولدیلر. دین اسلامک ظهورنده آنلر شو قطعده ایدیلر.

حجاز قطعه سی .

حجاز قطعه سی عربستان نلک غربنده اولوب بو قطعهنلک شمالنده بادیة العرب، شرقنده بادیة العرب ایله نجد، جنوبنده یمن، غربنده شاب دیگزنی واقعدر .

حجاز قطعه سنک واقع اولان مشهور شهرلر واورنلر جمله سندن مکه ومدینه شهرلری یقینده ذکر ایدیلور .

(جده) شهری شاب دیگزنی بوینده مکه یه ایکی منزل یرده واقعدر .

(جده) شهری مکه ایله جده آراسنده واقعدر .

(ینبوع) شەرى شاپ دىگىزى بويىندە مەدینە يە ایللىسى اوج ساعنلک مسافەدە واقعدر .

(طائف) شەرى مکه يە يوز کيلوميتره مسافەدە (جبل غزوان) اسملى بر طاغنىڭ صرطيدە واقعدر . هواسى لطيف باغ و باغچەلرى وميوەلرى فراواندر . (وادى نعمان) طائف ايله مکه آراسندەدر .

(بئر معونه) مەدینە يە دورت مرحله مسافەدە واقعدر .

(وادى القرى) مەدینە ايله شام آراسندەدر .

(حجر) مەدینە نىڭ شام جەتتىك بر ناحيەدر . كوك بيوك ايمس طاغلرى واردر . يرى قوملقدر . بو يزدە ئمود قومى اقامت قيلمشلردر . طاغلرندە بونلردن قالمش طاشلردن اويۇلوب قيلنمش خانەلر واردر .

(خيبر) مەدینە نىڭ شرق شمالندە و آلتى مرحله يراقلىق بر ير اولوب يدى عدد قلەسى وار ايدى .

مکه مكرمه شەرى .

مکه مكرمه شەرى حجاز قطعەسندە شاپ دىگىزى بويىندە اولان جەك شەرنىن ايكى منزل مسافەدە بر صوسز واديدە واقعدر . اطرافى طاغلر ايله احاطە ايدىلوب خارچىن كلنلر فقط اوج جايدىن مکه يە كره بيلورلر .

مکه مكرمه نىڭ اوللردە ايچەچك صولسى اولامىوب اهالىسى يغمور صولرى ايچر ايدىلر . صكره هارون الرشيد خليفە نىڭ زوجه مكرمه لرى زبيدە خانم (مسلش) دبو معروف اولان بىردەگى قىولردن صولرى جمع ايدوب مکه يە آقتىدى . صكره بونىڭ يوللرى نيچە مرتبه خراب اولمغله ياڭدان توزەتدىلر . آخر الامر سلطان سليمان قانونى عثمانى زمانندە يىراق يرلردن طاغلرنى كىسىد يروب مکه گە صوكتورلدى .

مکه مكرمه اطرافندە و حجاز نىڭ باشقە اورنلرندە ازمنە قديمەدە عرب بائەدن عمالقه قىبىلەسى ساكن ايدىلر . صكره عرب عاربەدن جرم بن

فحطاننى برادرى يعرب بن فحطان عسكرايله حجازغه والى ايدوب بېردى . بر
 آزوقندن صكره جرهم حجازده مستقل پادشاه اولوب قالدى . بونى (يمن قطعسى
 مبعثنده) ذكر ايتمشيدم . جرهم نك اولادى اوزندن صكره حجازده ومكدهده
 پادشاهلق قىلدىلر . بونلردن ايك صكره پادشاه اولانى مضاى بن عمرودر .
 بونلرنك پادشاهلقلرى زماننده اسماعيل عليه السلامنى پدر عاليلرى
 ابراهيم عليه السلام آناسى هاجر ايله برابر كنوروب مكه مكرمه حواليسنه قودى .
 مكه مكرمه نك اسماعيل عليه السلام زمانده تازهور اسلامه چه واقع اولان
 احوالنى كتابمىز نك برنجى قسىمى نك ابتدا سنك ذكر ايدرمز . ان شاء الله تعالى .

مدینه منوره شهرى .

مدینه منوره شهرى حجاز قطعسى نك مكه مكرمه نك شمالنده بر تيگىز
 يرده واقعدر .

مدینه منوره نك اسم قديمى (يثرى) ايدى . چونكه اول يرده ساكن
 اولان قوم نك رئيسى (عمالقه) قبيله سندن يثرى اسم نك بر شخص اولديغندن
 اول ير دخى يثرى اسميله شهرت تاپدى .

مدینه منوره رسول الله صلى الله عليه وسلم نك هجرت قىلدىغى شهرى
 اولوب وقبر پرنور رسول الله دخى آنك اولمغله اشرف بقاع دنيا در .
 مدینه منوره نك هواسى صحتنه موافق ، صولرى وايگنلك يرلرى وخرما
 باغچه لرى كوب ، خرمالرى لذتلىدر . تمر صيغانى وتمر بردى دىنلان لطيف
 خرمالر اورايه مخصوصدر غير يرده حاصل اولماز .

ازمنه قديمه ده مدینه منوره اطرافنده عرب بائى دن عمالقه قبيله سى
 ساكن ايدىلر . صكره بنى اسرائيل طائفه سى يوشع بن نون عليه السلام زمانده
 عمالقه قبيله سنى مهاربه ايله سوروب چيقاراروق مدینه وخبير طرفلر نده ساكن
 اولدىلر . اول طرفلر نى آباد ومعمور قىلدىلر . كوب يلمر فقط اوزلرى
 شو يرلرده اقامت ايدوب بونلرنك يرلر ينه شريك اولوردى بر قبيله اول

برارده یوق ایدی. آخر الامر (اوس) و (خزرج) قبیلہ لری بونلرنک یانینہ کلوب نزول ایلدیلر. شویله که: یمن مملکتندہ، مارب ناحیہ سندہ (سیل العرم) دن خوف ایدوب عمرو مزیقیا اوزینہ تابع اولان بر نیچه قبیلہ ایله یمندن حجاز طرفینہ کیتدیلر. بونلردن خزاعہ قبیلہ سی آیریلوب مکہ مکرمہ طرفینہ یونلدیلر. ازد قبیلہ سی رئیسلری اولان ثعلبہ بن عمرو ایله برابر شامدہ اولان (بلاقا) اسملی یرگہ واروب ساکن اولدیلر. ثعلبہ نک و فاتنک یرینہ اوغلی حارثہ بن ثعلبہ پادشاه اولمقنی امید ایتسده لکن پادشاهلق آتاسینک برادر زاده سی عمرو بن جفنه یه نصیب اولمغله حارثہ بن ثعلبہ کوچنوب تابعلری ایله خیبر طرفینہ هجرت ایدوب یوقاریه ذکر ایتدیکم بنی اسرائیل یعنی یهودلر ایله تانیشرق آنلرنک عهد وامانینہ کردی. و اوزینہ تابع اولانلر ایله شو یرده ساکن اولدی.

حارثہ بن ثعلبہ نک بری (اوس) و بری (خزرج) اسملرنک اولان ایکی اوغلی خیبر حوالیسندہ اولان قبیلہ لرندن آیریلوب اوزلرینہ تابع اولانلر ایله برابر کیدہ رک مدینہ منوره اطرافنک ساکن اولدیلر. شو یرده بونلرنک نسلندن کلنلر کوبه یوب بری (اوس قبیلہ سی) و ایکنچیسی (خزرج قبیلہ سی) اسملریله ایکی قبیلہ یه بولندیلر. لکن باغ و باغچه اولسون، ایگنلک یر اولسون همه سی یهودلرنک ملکندہ اولمغله بونلر خدمتکار منزلندہ ایدیلر. بونکله برابر یهودلردن هر خیل ظلم و جور کورلر ایدی. آخر الامر اوس و خزرج قبیلہ لری شامدہ اولان اوزلرینک اقربالرندن (بلاقا) ناحیہ سندہ پادشاهلق ایدن جبلة الغسانی نک یاردمیله یهودلره غالب اولوب کوردکلری جور و ظلمدن خلاص اولدیلر. واستقلاللرینی قوللرینہ آلدیلر. و بری بریلہ اتفاق و محبت ایله نیچه وقتلر عمر سوروب صکره لری آرالرنک بر آز منازعه و بعضاً محاربه دخی اولسده تیزدن مصالحه ایدوب اتفاقه رجوع ایدر ایدی.

اوس و خزرج قبیلہ لری ظهور اسلامگه چه شو کیفیتچه عمر سوروب اسلام

ظاهر اولادى حسن اختيارلر بيله اسلامغه داخل اولدىلر. واسلامغه ايتدىكلىرى خدمتلىرى و ياردملىرى سببلى (انصار) لقبيله ملقب اولدىلر. رضوان الله عليهم اجمعين.

ظهور اسلامدن صكره گى حاللىرى برنجى و ايكنجى و سائر قىسملارده ذكر ايدىلور. ان شاء الله تعالى.

تهامه قطعەسى .

تهامه قطعەسى شاپ دىگىزىدىن تاشغر دائىره سىزىنچە حجاز ايله يمن آراسىدىن امتداد ايدىر. بو قطعەنىڭ شىمالىدە حجاز، جنوبىدە يمن، شرقىدە شىغر، غربىدە شاپ دىگىزى واقعدىر.

تهامەدە (عرب مستعربە) دن نزار بن معد بن عدنان نسلدىن كلن قىبىلەلەر اقامت ايدىر ايدىلر. مذکور نزار بن معدنىڭ مۇصر، انمار، اباد، ربىعە اسملرىدە دورت اوغلى وار ايدى. بونلردن:

(مضر بن نزار) نسلدىن كلن قىبىلەلەر كىتابىمىزنىڭ برنجى قىسمىنىڭ ايتدىسىدە اجداد رسول الله صلى الله عليه وسلم مېخىنىڭ ذكر ايدىلور. ان شاء الله تعالى.

(انمار بن نزار) نسلدىن كلن قىبىلەلەر مېخولدىر.

(ايا دىن نزار) نىڭ ئىلبە، زھو، دەمى، نمارە اسملرىدە دورت اوغلى اولوب زھودىن حىدافە، دەمى دن افسى، نمارە دن طماح قىبىلەلەر منىشعب اولمشدىر. (ربىعە بن نزار) نسلدىن كلن قىبىلەلەر چوغالب تهامە دن يمامە و بىجرىن و نىجد و جزىرە مابىن النهرىن قطعەلرىنچە يايامشلىرىدۇر.

مذکور ربىعە بن نزار اوزىنىڭ قومىنە رئىس اولوب وفاتىدە اوغلى اكلب بن ربىعە رئىس اولدى. اكلبنىڭ نسلدىن كلنلەر چوغالب (عين التمر) و (خىبىر) طرفلىرىنە كىدوب اورالردە ساكن اولدىلر.

اكلبنىڭ وفاتىدە قرداشى اسد بن ربىعە رئىس اولوب اسد دن رئىسلىك

اوغلی عنزه گه ، عنزه دن قرداشی جدیله گه ، جدیله دن عبدالقیس بن افضی بن دعمی بن جدیله بن اسدکه ، عبدالقیس دن قاسط بن هنب بن افضی گه ، قاسط بن اوغلی نمر گه کوچدی . قاسط ننگ نمر ، معاویه ، وائل اسملرنده اولان اوغللرن دن کلن قبیله لر کوبه یوب بونلردن نمر ایله معاویه نسلندن کلنلرننگ جمعسی (جزیره مابین النهرین) ده اولان (رأس العین) حوالیسنه یایلمشاردرکه: رأس العین ، موصل ، مار دین ، نصیبین حوالیلاری بونلره نسبتله (دیار ربیعه) اسمنی آلمشدر .

ربیعه بن نزار قبیله لریننگ رئیسلیگی نمر بن قاسط بن قرداشی وائل گه کوچدی . وائل ننگ بکر و تغلب اسملرینده ایکی اوغلی اولوب وفاتنده رئیسلیک اوغلی بکر گه کوچدی . بکر بن وائل ایل برلیکده اولان ربیعه بن نزار قبیله لریننگ کوبره گی (جزیره مابین النهرین) ننگ شمال شرق طرفینه یایلوب اوراده ساکن اولدقلرندن اول حوالی (دیار بکر) اسمنی آلمشدر . بکر بن وائل دن رئیسلیک قرداشی تغلب گه ، تغلب دن اوغلی غنم گه ، غنم دن اوغلی عمر و گه ، عمر و دن اوغلی حبیب گه ، حبیب دن اوغلی بکر گه ، بکر دن اوغلی چشم گه ، چشم دن اوغلی زهیر گه ، زهیر دن اوغلی مره گه ، مره دن اوغلی حرث گه ، حرث دن اوغلی ربیعه گه انتقال ایلدی .

اوشبو ربیعه بن حرث التغلبی ننگ کلب ، مهلهل ، امر القیس ، عبدالله اسملرنده دورت اوغلی وار ایدی . کلب ننگ اصل اسمی وائل اولوب کلب اسمی ایمس لقبی در . مهلهل ننگ دخی اصل اسمی عدی در . اوشبو ربیعه بن حرث یمنده پادشاه اولان صهبان بن محرث زماننده ایدی . اوشبو صهبان بن محرث والیلر و حاکملر کوندروب نزار بن معد اولادی ساکن اولدیغی ولایتلری ضبط ایتمش ایدی . بونلردن ربیعه و مضر قبیله لری ساکن اولان ولایتکه لبید بن عنسبه الغسانی بی والی قیامش ایدی . بولبید ظالم وعدالتسز بر آدم اولدیغندن کندوسینه عدالت ایله معامله قیامقنی اخطار قیلسه لرده فائده وبرمسی . آخر الامر ربیعه و مضر قبیله لری صبر

وتحملن عاجز قالوب يوقارىده مذکور کليب بن ربيعه لبيد بن عنسبه نى منزايينه ورازق قلچيله اورب هلاك ايلدى. يمن پادشاهى صهبان بن محرت بونى ايشتىيكده آچيغى چيقوب درحال برى آردندن برى اوچ مرتبه ربيعه ومضر قبيله لرينه عسكر سوق ايتدى. لىكن هر مرتبه سنده عسكرى بوزيلوب بعضلى هلاك وبعضلى اسير اولدىلر. صكره صهبان وار قوتنى جمع ايدوب كندوسى بالذات ربيعه ومضر قبيله لرينه بورسده اوزى وعسكر وقوماندانلر نى كوبره گى هلاك اولوب قالانى اسير اولدىلر. بومحاربه لرنىك وقوعسى هجرتدن (۱۴۱) يل مقدم ايدىكى مرويدر .

يوقارىده مذکور ربيعه قبيله لر نىك رئيسى ربيعه بن حرث التغلبى شو دورت مرتبه واقع اولان محاربه لرنىك اولگيسنده هلاك اولوب يرينه اوغلى كليب رئيس اولدى. اوشبو كليب شومحاربه لرنىك همه سنده باش وقوماندان اولوب بهادرلق كوستردى. عربلر بيننده عظمت ومهابتى يايلوب امرينه جان وكوكلدن اطاعت قىلر اولدىلر .

تغلب بن وائل قبيله لر نىك بنى چشم قبيله سى وبكر بن وائل قبيله لر نىك بنى شيبان قبيله سى (تهامه) ده بريرده قارىشق اوله رق اقامت ايدر ايدىلر. تغلب قبيله سى نىك رئيسى كليب بن ربيعه اولدىغى كىبى بكر قبيله سى نىك رئيسى مره بن ذهل الشيبانى ايدى. اوشبو مره بن ذهل نىك قزى جليله كليب نىك نكاحنده اولوب ينه ده ايكنچى قزى ماويه كليب نىك قرداشى مهلهل نىك نكاحنده ايدى. همه سى نىك خانه لرى (تهامه) يه متصل (شيبى) دىنلان اورنده ايدى. كليب نىك مرعاسينه حيوانلر ينى يبرورگه هيچ كمسه گه رخصت اولماسه ده مره بن ذهل ايله آننى اولادينه آچيق ايدى. آنلر مذکور مرعابه حيوانلر ينى يبرورلر ايدى. شوانئاده مره نىك اوغلى جساس نىك ياننه خاله سى اولان بسوس اسملى خاتون كلوب نزول ايلدى. اوشبو بسوس نىك (شراب) ياكه (سراب) اسمنده اولان بردوسى

جساس نىڭ دۈەلر بىلە بىرلىككە كلىب نىڭ مرعاسىنە كىتدى . كلىب بونى كوردكە جساس كە تنبىه قىلىدىكە : اودۈەنى اىكنچى مرتبە مرعاسىنە كوندرمەسون . جساس ايسە بوڭا التفات ايتمىسدىن خالەسى بسوس نىڭ دۈەسى اوز دۈەلر بىلە بىرلىككە مرعايە كىدر واوتلار ايدى . كلىب بو دۈەنى تكرر مرعاسىنە كوردكە آچىغى چىقوب دۈەنى اوق ايلە اورب بارەلادى . بسوس دۈەسىنە آچىغوب آغلامغە باشلادى . جساس خالەسىن نىڭ آغلايدىغى كوردكە متاثر اولوب مرعايە وارارق كلىب نى مزارق ايلە اورب هلاك ايلدى . كلىب نىڭ تغلب بن وائل قبىلەسىدىن ايدىكى ، آنى اولدىرن جساس نىڭ بىر بن وائل قبىلەسىدىن ايدىكى بوقارىدە ذكر ايدىلىشىدى . شوسىبىن تغلب قبىلەسىلە بىر قبىلەسى بىننە محاربەلر آچىلدى . بومحاربەلر قرق يىلغە ممتد اولوب كوبرەگنە تغلب قبىلەسى غلبە قىلمىشدر . هرايكى طرفدىن كوب آدم هلاك اولسەدە بىر قبىلەسىدىن هلاك اولانلر قات قات آشقدر . بومحاربەلردە تغلب قبىلەسىنە مەلەل بن ربيعه ، بىر قبىلەسىنە مرە بن ذەل ايلە آن نىڭ اوغللىرى قوماندان اولمشلردر . بوڭا بسوس اسملى خاتون سبب اولدىغى ايچون (حرب بسوس) دىرلر .

تغلب قبىلەسىنە كلىب دن صكرە قرداشى مەلەل رئىس اولمشىدى . بوندىن صكرە تغلب قبىلەسى ايلە بىر قبىلەسى بعض وقتلر اوز رئىسلرىنە ، بعض وقتلر عرب پادشاھلرىدىن بىرىنە تابع اولەرق دوراسلامە داخل اولدىلر .

نجد قطعەسى .

بونىڭ شامالندە شام صحراسى ، شرقندە عراق عرب ، غربندە حجاز ، جنوبندە يمامە واقعدر . بلاد عرب نىڭ ايكى گوزلى نجددر . بو قطعە نىڭ حجاز طرفندە اولان قىسمىنە (نجد حجاز) بوڭا باشقە قىسمىنە (نجد عارض) دىرلر . نجد حجازدە : شعر اوضرىه وهىلك ورس وكرموسە وبشەر وتمن ناحىەلرى مشهوردرلر .

نجد عارض ده: درعیه و الحسا و ملهم و مقرن شهرلری مشهوردرلر .
و بونلره باشقه نجد حجاز و نجد عارض ده پك كوب قریه لر و شهرلر
و ناحیه لر و ملیونلر ایله اهالی واردر .

نجدده بنی کنده دولتی .

زمان قدیمك نجد قطعه سنده (عرب بائده) دن بنی طغار، بنی بدیل،
بنی راحل قبیله لری ساکن ایدیلر . صگره (عرب مستعربه) دن ، ربیعه
بن نزار نسلندن بکر بن وائل قبیله سیله سائر برنیچه قبائل نجد که کلوب
ساکن اولدیلر .

صگره نجد قطعه سیله عراق عرب قطعه سنده ساکن اولان بکر بن وائل
قبیله سینه یمن پادشاهی ابرهه بن الصباح طرفندن حجر بن عمرو الکندی
پادشاهلغه تعیین قیلندی . هجرتدن (۱۶۲) یل مقدم .

مذکور حجر بن عمرو عرب عاربه دن ، کنده بن عفیر بن الحرث
اولادندن ، کهلان بن سبا نسلندن اولوب (آکل المرار) لقبیله مشتهر
ایدی . بوکا و بونک نسلندن کن پادشاهلره (بنی کنده ملوکی) دیرلر .
(کنک نسلندن کن پادشاهلر) دیمکدر .

اوشبو حجر بن عمرو بکر می اوچ یل پادشاه اولوب وفاتنده اوغلی
عمرو بن حجر پادشاه اولدی . عمرونک وفاتند اوغلی حرث بن عمرو
پادشاه اولوب بونک وفاتند اوغللری بعض قبیله لره رئیس اولسه لده صگره
دولتلری بلکیه منقرض اولدی .

شاعر مشهور امری القیس بن حجر الکندی اوشبو حرث بن عمرونک
اوغلینک اوغلیدر .

عراق عربده و شامده اولان عرب دولتلری .

یوقاریده ذکر ایتدیکم یمن ، حضرموت ، احقاق ، عمان ، بحرین ،

یمامه، حجاز، تهامه، نجد قطعہ‌اری عربستان ننگ ایچروسنگ اولان یرلردر. لکن عربلر ظهور اسلامدن کوب زمانلر اوّل عربستان ننگ طیشاروسنگ اولان عراق عرب وشام وجزین (*) ما بین النهرین قطعہ‌ارینه یایلوب شو یرلرده اقامت قیللمشلردر. یوقاریده برنیچه اورنگ بونلرنی ذکر ایتیمیشم. شویرده عراق عربک وشامک اولان پادشاهلقلرینی ذکر ایتیم.

حیرهده مناذره دولتی.

عراق (**)) عرب قطعہ‌سنگ، فرات دریاسی بوننگ، کوفه شهرندن بر فرسخ یرده حیره اسملی شهرده ظهور اسلامدن اوّل (عرب عاربہ) دن کهلان بن سبا نسلندن برنیچه آدم پادشاهلق قیللمشلردر. بونلردن بر نیچهسی مندر اسمنگ اولدیغی ایچون دولتلرینه (مناذره دولتی) دیرلر.

بونلردن اینگ اوّل پادشاه اولانی آزد قبیلہ‌سنگدن مالک بن فهم در. عراق عربده اولان انبار شهرینی پای تخت قیلمشیدی. مالک ننگ وفاتنگه قرداشی عمرو بن فهم پادشاه اولوب حیره شهرینی پای تخت قیلدی.

بونلردن اینگ صگره پادشاه اولانی مندر بن نعمان اللخمی در. بوننگ وفاتنگه اسلام عسکری طرفندن حیره شهری ضبط ایدیلوب (مناذره دولتی) منقرض اولدی. هجرت رسول الله صلی الله علیه وسلم دن ۱۲نجی یلده، حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله عنه ننگ زمان خلافتنگه ایدی.

بونلردن ۶۲۲ یل مدتنگه یکریمدن آشقچه آدم پادشاه اولمشلردر. اوشبو حیره پادشاهلری مستقل پادشاه اولیوب بلکه ایران پادشاهلریننگ حمایه‌سنگه ایدیلر.

(*) بوقطعه که دجله ایله فرات دریا-اینگ آراسنگه اولدیغی ایچون (جزین مابین النهرین) دیرلر. معناسی (ایکی دریا آراسنگه ای اطاولدیگدر). مشهور بابل شهری شول قطعده ایدی.
(**) عراق عرب ننگ شمالنگه جزیره مابین النهرین وکردستان، شرقنگه بلادعجم، جنوبنگه بصره کورغزی، غربنگه بادیة العرب واقعدر.

شامده غساسنه دولتی .

شامده اولان بلقا ناحیه سنده آزد قبیله سنن بر نیچه ذات پادشاهلق قیامشدرکه بونک تفصیلی بویله در: آزد قبیله سنن عمر و مزیقیا (سیل العرم) دن خوف ایدوب بر نیچه قبیله لر ایله یمنن چیقارق حجاز طرفینه کیندی لر . بونلردن خزاعه قبیله سی مکة مکرمه طرفینه یونالدی . آزد قبیله سی رئیس لری اولان ثعلبه بن عمرو ایله برابر شام قطعه سنده اولان بلقا ناحیه سینه کلوب ساکن اولدی لر . بونلره (غسان) اسملی صونک بوینده کوب زمان اقامت ایتدی ک لری ایچون (غسانی) دیر لر . ودولت لرینه (غساسنه دوانتی) دیر لر . بونلردن (۶۰۰) یل مدتند اوتوزدن آشقه پادشاه حکومت قیامشدر . ایلك صکره پادشاه اولانی جبلة بن الایهم درکه بونک زماننده شام (۰) قطعه سی اسلام عسکری طرفندن ضبط ایدیلوب دولت لری منقرض اولمشدر . اول وقتنده حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه خلیفه ایدی . بونی ایکنچی قسده ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی .

غساسنه پادشاه لری مستقل اولیوب بلکه روم قیصر لری نلک حمایه سنده ایدیلر .

ملوك متفرقة عرب .

عربلرنک هجرتدن کوب زمانلر اوّل مصرده وجزیره مابین النهرینده اولان بابل شهرند پادشاهلق قیلدق لری کتب توار یخن مذکوردر . بونلردن مصر مملکتینی ضبط ایدن عرب بائدن عمالقه قبیله سنن ایدک لری کتب اسلامیه ده مذکور ومعروفدر .

مرآت العبرده ذکر ایدیلشینه نظراً: هجرت رسول الله صلی الله علیه وسلم دن (۲۸۳۶) یل مقدم عرب بائدن عمالقه قبیله سی مصر وسطی ومصر سفلی نی استیلا قیلدی لر . بونلردن مصرده ایلك اوّل پادشاه اولانی ولید بن دومغدرکه

(*) شام قطعه سی نك شمائنده آا طولی ، شرقنده جزیره مابین النهرین ، جنوبنده عربستان ، غربنده مصر وآق دیگنر واقعدر .

ایسکی یونانی لر بوکا (سلاطس) دیرلر، حکومت و پادشاهلقلرینه (هیقسوس) دیرلر. معناسی چوپان حکومتی دیمکدر. بونلر مصرده (۵۱۴) ییل پادشاهلق قیلمشلردر. رفعت افندی بونلرنک مدت حکومتلرینی تقدیرده مرآت العبر صاحبی ایله متفقدر.

جزیره مابینالنهرینده اولان بابل شهرنک پادشاهلق ایمن عربلر خصوصنک مرآت العبرده ایتهدر: «بونلر هجرتدن (۲۱۸۱) ییل مقدم بابل حکومتینی ضبط ایذب طوقز عدد پادشاه (۲۴۵) ییل پادشاهلق قیلمشلر.» بونلرنک عمالقه قبیلهسندن ایدلکری ظن اولنور.

ینهده مذکور عمالقه قبیلهسی جزیره مابینالنهرینده اولان (قرقیسا) ده وسوریهده اولان (تدمر) شهرنک پادشاهلق قیلمشلردر. لکن نیچه ییل ونیچه پادشاه حکومت قیلمشلر بوراسی معلوم ایمسدر.

مرآت العبرده عربلردن بونلره باشقه برنچه ذاتنک پادشاهلق قیلدقنی ذکر ایلهدر. بزار شو قدر ایله اکتفا قیلدق. الحمد لله و صلی الله علی رسوله و آله وصحبه.

عربلرنک بعض اوصاف و دیانتلری.

عربلر ایسکی زمانده دخی بر قسمی بدوی یعنی (صحرالرده اقامت ایلدوچی) و بر قسمی حضری یعنی (شهرلرده و اوللرده ساکن) ایدیلر. بدوی اولانلری چوللرده و صحرالرده چادرلرده اقامت ایدر ایدیلر. حیوانلری کوب اولدغی ایچون بریرده کوب زمانلر اقامت قیلماز ایدیلر. حیوانلرینه بیهچک اوت آزالدقک یا که بونلرنک کوبلکندن نظافت و پاکلیک قالمادقک اول یردن اوتی و صوی کوب اولان باشقه بریرگه کوچرلر ایدی.

حضری اولانلری شهرلرده و اوللرده اقامت ایدرلر ایدی. مرآت العبرده: «بونلر پک چوق آثار مدنیه براقمشلردر» دیمش. عربلر: زبرهک و بهادر و سخی یعنی جومرد و عهدلرینه وفالیدیچی آدملردر.

حاتم سخاوتىلە برابر فصاحت و بلاغت صاحىبى شاعر ايدى . لىكن شعردە اولان مهارتيلە شهرت تابماى بلىكە سخاوتيلە شهرت تابدى . چونكە شعردە نە قدر مهارتى اولسە دە نظىرى واوخشاشى وار ايدى . سخاوتدە اوخشاشى يوق ايدى .

حاتم اصلاً بالغز طعامگە اولطرماس ، برەرمەمان حاضر اولوينە منتظر اولور ايدى . اگر مەمان كلمز ايسە مەلەسندن برەر آدمنى دعوت ايدوب آنكلە طعامىنى ييەر ايدى .

حاتم اون ايكى باشكە يتمسدن آتاسى وفات اولوب باباسى سعد بن الحشر نىڭ تربيەسندە اوسدى . آناسى خاتونلرنىڭ ايلىڭ عقللىسى وايلىڭ جوماردى ايدى . اوغلى حاتمگە جوماردلغنى شو عاقلە وسخىە آناسى تعليم قىلمشىدى . (كوردگزمى ؟ آنالرنىڭ اخلاقى وتعليمى بالالرينە نە گوزل تاثير ايدىر !) .

حاتم نىڭ باباسى سعد بخيل وصاران آدم ايدى . حاتم نىڭ سخاوتينە آچىغى كلوب مالنى تافى ايدىر دىو خوف ايدوب بر كتو دوه ويروب حاتم نى آدملرگە يراق اولان بر صحرايە كوندردى . حاتم مذكور صحرا دە بر نيچە مدت اقامت قىلدى . يانينە هيچ كيمسە كلمدى . صكرە قريش قبيلەسندن بشر بن ابى حازم ، اسد قبيلەسندن عبىد بن الابرس ، ذُبيان قبيلەسندن نابغە النبىيانى حاتمگە مەمان اولدىلر . حاتم بونلرنى عزت واكرام ايلە قارشولاب درحال دوه لرنىدن اوچ دوه نى بوغازلاب بونلرنى مەمان قىلدى . بونلر بوأشە حيران اولوب ديدىلر كە : « بزە بويلە اوچ دوه بوغازلامق اسرافدن ايمسمى ؟ » خاتم بونلرە : « سز لر اوچ قبيلە دن سز هر قبيلە نىڭ حرمتينە برەر دوه بوغازلادم » ديدى . بونلر خاتم نىڭ سخاوتينە حيران اولوب شعرلر ايلە حاتم نى مدح و ثنا قىلدىلر . كيدر وقتلرنىڭ حاتم بونلرە خطاباً : « من سز لرنى ضيافت ايلە حرمتلەب ايدم ، سز لر مېنى مدح و ثنا ايلە حرمت ايلە دگزر . ميگنا لازم اولدىكە بونلرڭ برابرينە سز لرە احسان ايدم » ديدى صكرە حاتم بونلرە

اوزىنىڭ ياننىڭغى دوهلرىنىڭ و جارىه لرىنىڭ ھمەسنى تەقسىم ايدوب و ىردى .
 اوزى باباسى سعد ياننىنە پىيادە و ىيان قايتدى . باباسى بونى كوردىكە
 پىرغىب اولارەق ماللىرىنى آلوب حاتم نىڭ ياننىدىن كوچوب كىتدى .

حاتم نىڭ سىخاوتىدە اولان احوال نادرە و عىبەسى پىك كوبدىر . مرجانى
 رحمە اللە نىڭ (مقدمە و فية الاسلاف) لرىنە رجوع ايدىڭ آندە تەئىيلا ذكر
 ايدامشدىر . بو ىردە ذكر ايدامش احوال و اوصافىنى مذكور (مقدمە و فية
 الاسلاف) دن نقل ايتدىم .

حاتم نىڭ وفاتى رسول اللە صلى اللە عليه وسلم نىڭ ولادە سنىه لرىدىن
 آلتىنچى ىلدە ايدىكى مرويدىر .

آدملر آراسىدە (حاتم طى) دىو شەرت تاپمىش سىخى مشهور شول
 ذكر ايتدىكىم حاتم الطائى در .

عربلرنىڭ قاىوسىدىن نىسبى سؤال اولىسە آتا و بابالرىنى تەماملە سانار
 ونە قدر كوب اولسە دە قىبىلە لرىنىڭ باشنىڭ اولان ايدىڭ بىراق باباسىنە قدر
 جەمىع بابالرىنى ذكر ايدىر ايدى .

عربلردە اولان حىداقت و فراسىت غىراىب و عىجابدىن ايدى . اوللردە
 ھىچ بىر كورمىيان و بىلمىيان بىر بالانىڭ آياقىنە قارادىن سىكرە او جەمىع ايدىڭ
 اولان آدملرنىڭ يوزلرىنە باقىماقسىزىن فقط آياقلىرىنى كورمىك ايلە اول بالانىڭ
 آتاسىنى تابارلىر ايدى .

عربلر بىر آدم نىڭ آياق ايزىنە دقت ايلە قاراسىلر ، شو ايز بىكىت
 آدم نىڭ ايزىمى ، قارت آدم نىڭ ايزىمى ، اركىك ياخود خاتون ايزىمى
 بىلورلىر ايدى . بىر آدم ايدىڭلرنىڭ قاقسە كىتىدىكى بولدىە آدم و باشقىە
 حىوانلرنىڭ آياق ايزلىرى نە قدر كوب اولسە اولسون ايزىنى آرايە آرايە
 شو آدمنى تابارلىر ايدى . بو علملىرى آدم ايزىنە مخصوص اولمىوب حىوانات
 ايزلىرى حقتە دىخى علملىرى كامىل ايدى .

زمان جاھلىتىدە عرب كاھنلىرىنىڭ كىلمات مسجىغە ايلە ككچكىن و بىردىكىرى
خېبرلر كىتب توارىخىدە مشهور و معروفدر . يوقارىدە عرب كاھنلىرىنىڭ ايلكى
مشهورلىرى اولان سطيح و شقنىڭ و بىردىكىرى خېبرلر ، يىنەدە عفىراء اسملى
خاتوننىڭ و بىردىكىرى خېبرلر ذكر ايدىلدى . كىلەچكە يىنەدە سطيحنىڭ و بىردىكىرى
بعض خېبرلىرى ذكر ايدىلور . ان شاء الله تعالى .

عربلرنىڭ شعر انشاد ايدودە اولان مھارتلىرى ، فطرى اولان فصاحت
وبلاغىتلىرى بتون عالمە مشهوردر . بوفنىك ھەمە بە استاذ اولمشلردر . زمان جاھلىتىدە
اولان عربلرنىڭ فصاحت و بلاغىتلىرى و شعر دە اولان طبعى و خلقى مھارتلىرى
پك عجب ايدى . ار ككلىرى اولسون و خاتونلىرى اولسون اصلا فىكرلر
اويلاپ تورماسىن بالبداهە شعر انشاد ايدىلر ايدى . عرب شاعرلردىن
ايلكى مشهورلىرى : امرئ القيس الكندى ، زھىر بن ابى سلمى ، طرفە بن
العبد ، لبيد بن ربيعة العامرى ، عمرو بن كلثوم ، عنترە بن شداد العبسى ،
حارث بن حازة اليشكرىدرا كە بونلرنىڭ قصىدلىرىنى كعبە معظمەنىڭ ديوارىنە
آصمىشلردىكە شو سببىن بو قصىدلىرە (معلقات سبە) دىرلر معناسى (يدى
آصلمىش قصىدە) دىمكىر . ظهور اسلامدىن صكرە بونلرنىڭ كعبە ديوارىدىن
ايدىرىلەچكىرى بىرئىقى قسىمە ذكر ايدىلور ان شاء الله تعالى .

عربلرنىڭ مذهب و دىانتلىرى — ازمنە قدىمەدە عربلردىن بعض
انبىاء و اخيار ظهور ايدوب بونلرە اتباع ايدىلر اولسەدە اقوام عربنىڭ
كوبرەگى باطل دىن اوزرە ايدىلر . بونلردىن بعضلىرى قياشقە ، بعضلىرى
يولدىلرغە ، بعضلىرى صنم يعنى پىلرغە عبادت قىلمىشلردر .

عرب قىبىلەلىرى عبادت قىلە تورغان معروف صنملر وار ايدىكە آنلر:
ود ، سواع ، يغووث ، يعوق ، نسر ، لات ، منات ، عزى ، اساف ، نائلە ، ھبل
اسملىرىدور . حجاز مملكتىدە پت پرستلىكى حجازدە پادشاھ اولان عمرو
بن لى بن حارثە قالدرمىشدر . مىكور عمرو بن لى خزاغە قىبىلەسىدىن اولوب
حجازدە پادشاھلىق قىلمىشدىكە ابتداء حكومتى ھىجرەتدىن (۳۱۵) يل مقدمدر .

عمرو بن لحي شامك اولان (بلقا) اها ليسينك صنملره عبادت قیلد قلیربنی کوردك
بوگا محبت ایدوب هبل، نائله، اساف اسملرنده اولان صنملرنی مکة مکرمه به
آلوب قایتدی . مذکور صنملرنی بشر زمزم گه صکره کعبه گه وضع ایدوب
آدملرنی بونلره عبادت ایدوگه دعوت قیلدی .

صکره عربلر کعبه ده و اطرافنده اولان صنملرنی آرتدره آرتدره (۳۶۰)
عدده ایرشدر دبلر .

اسلام دینی ظهورندن اول عربلر آراسنك صنملره عبادت معتبر اولوب
کتدکچه کسب شهرت ایدوب شیاطینی مسرور وشاد ایتدیکی بر زمانده
الله تعالی نك رحمت ونعمتی نازل اولدیکه اوده دین اسلامك ظهوریدرکه
بونلری عذاب ابدی دن خلاص ایلدی . صنم پرستك بالکلیه عربستاندن
زائل اولدی . الله تعالی رسول الله صلی الله علیه وسلم نی بر یوزینه ارسال
قیلدی . بتون دنیا نور توحید ایله منور اولدی . اولمش و خراب اولمش قلمبلر
آب حیات وتریکلك صوینی ایچدی . حیات ابدی ایله دنیا و آخرة سعادت
کسب ایتدی .

بویرده رسول الله صلی الله علیه وسلم دن عربلر حقنك روایت ایدیلان
بر حدیثی ذکر ایتمکله کتابمزنك مقدمه سینی تمام ایلدیم : قاضی عیاض
رحمه الله تعالی شفا شریف ده عبدالله بن عمر رضی الله عنهما دن روایت
ایتمشدرکه رسول الله صلی الله علیه وسلم : «الامن احب العرب فبحبی احبهم
ومن ابغض العرب فببغضی ابغضهم» دیمشدر . معناسی : اگر بر آدم عربلرنی
دوست کورسه آنلره محبت قیلسه بگا محبت قیلدیغی ایچون آنلره محبت قیلور ،
اگر بر آدم عربلرنی دشمن کورسه بنی دشمن کوردیکی ایچون آنلرنی
دشمن کورر .

بوحدیث شریفدن معلوم اولدیکه هر بر مؤمن و مؤمنه گه رسول الله صلی الله
علیه وسلم حرمتینه عربلرنی دوست کورمك و آنلره محبت قیلمق لازمدر .
کتابمزنك مقدمه سی شو یرده تمام اولدی . بوندن صکره اصل مقصدمز

اولان تاريخ اسلامغه شروع قىلساق كرك. ان شاء الله تعالى ومنه التوفيق والاعانه.
 عربلرنىڭ اسلام ظهورىدىن اۆل واقع اولان احوال تاريخىيەلرنىڭ مورخلر
 بىننىدە اختلاف كوبر . بىزلىر شو مقىمەمىزدە تاريخ ابن خلدون دن وامام
 شهاب الدين احمد بن عبد ربه الاندلسى المالكى رحمە الله نىڭ (عقد الفريد)
 نام كىتابىدىن وديار بكرلى مرحوم سعيد پاشانىڭ (مرآت العبر) نام كىتابىدىن
 وامام ھارون شهاب الدين المرجانى القزائى نىڭ (وفية الاسلاف) نام كىتابىنىڭ
 مقىمەسىدىن وبونلرە باشقە بعض معتبر كىتابلردىن نقل ايتىدىك .

بويچە اختلاف اوزرە نقل ايدىلمىش خىبرلرنى جمع ايتىمىدە بىزنىڭ كىبى
 مبتدىلردىن صادر اولان خطالرنى شايد غىوايدىرلىر دىو اميد ايدىمىز . قوتىمىز
 بىتدىكى قدر نقل ايتىدىمىز خىبرلرنى بىر بىرىنە تطبيق ايدوب معتبر

كىتابلردە ذكر ايدىلمىيان خىبرلردىن باخصوص عقلدىن بىعد

اولان اساطىرلردىن كىتابىمىزنىڭ سلامت قالماسىنە اجتهاد

مىزنى صرف ايتىدىك . ھىجرت رسول الله صلى

الله عليه وسلم دن (۱۳۲۳) نىچى يىلى ،

ماھ رجب نىڭ ۱۷ نىچى كۈنىدە تامام اولدى .

الحمد لله رب العالمين والصلوة

والسلام على سيدنا

محمد وآله وصحبه

اجمعين .

بر نیچی قسم

سید موجودات علیه افضل التعمیات افندمز صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک سلسلهٔ نسبند اولان اجداد کرامینک صورت تسلسل لری و ولادت سنیه لری و زمان سعادتلرنده گی وقائع تاریخیهٔ مقدسه لری و دار آخرتکه انتقال لری بیاننده .

رسول الله صلی الله علیه وسلمینک اجداد کرامی .

کتابمزنک مقدمه سنده حجاز قطعہ سی مبحثند مکة مکرمه نک حضرت اسماعیل علیه السلامگه چه واقع اولان احوال تاریخیه سیننی اجمال و قصه لقله اولسه ده ذکر ایتمش ایتم . بو یرده رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک سلسلهٔ نسبند اولان اجداد کرامینک صورت تسلسل لریننی ذکر ایله برابر مکة مکرمه نک حضرت اسماعیل علیه السلام زمانندن تا ظهور اسلامگه چه واقع اولان احوال تاریخیه سیننی اجمال و قصه لقله اولسه ده ذکر ایدرمز انشاء الله تعالی . رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلری : اسماعیل بن ابراهیم علیهما السلام حضرتلرینک نسل عالی لرندن کلمشاردر . سلسلهٔ نسب عالی نبوی نک حضرت اسماعیل علیه السلام گه اتصالی بویلده در : محمد المصطفی صلی الله علیه وسلم بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن حکیم بن مره بن کعب بن لؤی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن

كِنَانَهُ بِن خَزِيمَةَ بِن مُدْرِكَةَ بِن الْيَاسِ بِن مُضَرَ بِن نِزَارِ بِن مَعَدِّ بِن عَدْنَانَ
بِن اَدَدِ بِن الْيَسَعِ بِن هَمِيسَعِ بِن سَلَامَانَ بِن نَبْتَةَ بِن حَمَلَةَ بِن قَيْدَارِ بِن
اِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

شو يوقارىده ذكر ايتديكم ذوات كرام رسول الله صلى الله عليه وسلم نك
اجداد كراميدر كه بونلردن عدنان گه چه ذكر ايدلمش ذوات كرام نك اسملرنده
وعددلرنده مورخلر بيننده اختلاف يوقدر . لکن عدنان دن يوقارىسنده
اولانلرينك اسملرنده وعددلرنده مورخلر اختلاف قيامشلردر . ينده بونلر
اسماعيل عليه السلام نك قيدار اسمنه اولان اوغلى نسلندن مى ، ياكه نابت
اسمنده اولان اوغلى نسلندنمى مورخلر بيننده اختلاف واردر . لکن مورخ
مشهور جودت پاشا ايله مرآت العبر صاحبى سعيد پاشا: سلسله نسب على
نبوى نك قيدار بن اسماعيل عليه السلام گه انتهاسينى اختيار قيلمشاردر .
اسماعيل عليه السلامنى پدر عاليلرى ابراهيم عليه السلام الله تعالى نك
امربه آناسى هاجر ايله برابر كتوروب مكه مكرمه حواليسينه قوديلر .
اسماعيل عليه السلام نك او وقتلر قانچه ياشد ايديكند مورخلر بيننده اختلاف
واردر . بعضيلرى سوت ايمه طورغان وقتى ايدى ، بعضيلرى ايكى ياشنده
ايدى ، بعضيلرى اون دورت ياشنده ايدى ديو روايت قيلمشاردر .
او وقتلر مكه مكرمه حواليسنده جرهم قبيلهسى ساكن ايديلر . اسماعيل
عليه السلام بونلرنك آراسنده اوسدى . پدر عاليلرى ابراهيم عليه السلام
ايله كعبه معظمه نى بناقيلديلر .

اسماعيل عليه السلام ابتداء عماره اسملى خاتون نى تزوج ايتسهده
ابراهيم عليه السلام نك تنبيهلرى ايله مذكوره عماره نى طلاق ايدوب جرهم
قبيله سندن مضاض بن عمرو نك قزىنى تزوج ايلدى . بوندن اون ايكى
اوغلى دنياغه كشمدر كه بونلردن قيدار اسمنده اولان اوغلى رسول الله صلى
الله عليه و السلام نك اجداد كرامندن معدوددر .

اسماعيل عليه السلام يوز اوتوز يدى ياشنده مكه ده وفات ايدرك

آناسی ھاجر یاننک دفن اولندی . صکره حکومت مکہ مکرمہ ایله مفتاح کعبہ معظمہ نی اوغلی قیدار اخذ ایتدی . قیدار بن اسماعیل علیہ السلام نلک وفاتندن صکره حکومت مکہ ایله مفتاح کعبه بعض وقتلر اسماعیل علیہ السلام اولادینک تصرفلرنده ، بعض وقتلر جرهم قبیلہ سینک تصرفلرنده ، بعض وقتلر حکومت مکہ جرهمیلرنک ومفتاح کعبه اسماعیل علیہ السلام اولادینک تصرفلرنده اولور ایدی .

صکره جرهم قبیلہ لری حرم شریفده افعال غیر لائقه به جرأت ایدوب اسماعیل علیہ السلام اولادی منع ایدوگه اجتهاد قیاسالرده بونلر بوفعللرنندن قایتمادیلر . شو ائناده (سیل العرم) دن خوف ایدوب عمرو مزیقیا ایله برابر یمنندن چیقوب اطرافه تارقالمش قبیلہ لر جمله سنندن (بطن مر) اسملی اورنک ساکن اولان خزاعه قبیلہ سی مکہ مکرمه به کلوب محاربه لر ایدوب جرهم قبیلہ سینک همه سیننی مکہ مکرمه دن قوغوب چیقاردیلر . جرهم قبیلہ سی مکه دن چیققلری وقت زمزم قیوسینک صوینی چیقاروب کعبه ده اولان ماللرنی اوراده دفن ایدوب مکہ مکرمه دن چیقوب کیتدی لر . شوسبیدن زمزم قیوسی نلک نه یرده ایدیکنی کیمسه بلمز ایدی . صکره رسول الله صلی الله علیه و السلام نلک باباسی عبدالمطلب بن هاشم گه رو یاسنده مذکور زمزم قیوسینک نه یرده ایدیکی خبر ویرلکله قازیلوب بومبارک قیودن تکرار استفاده به باشلاندى . خزاعه قبیلہ سی شو کیفیتچه جرهمیلرنی اخراج ایدوب مکہ مکرمه ده ساکن اولدی لر . اسماعیل علیہ السلام اولادی بونلر ایله حسن معاشره ایده رک برلکک اقامت قیلدی لر .

شو زمانندن رسول الله صلی الله علیه و سلام نلک اجداد کرامندن قصی بن حکیم بن مره زمانینه قدر کعبه معظمه نلک مفتاحی خزاعه قبیلہ سنده ایدی . صکره مذکور قصی بن حکیم کعبه معظمه نلک مفتاحینی قولینه آلدی . بونلک تفصیلی یقینده ذکر ایدی لور ان شاء الله تعالی .

رسول الله صلی الله علیه و سلام نلک نور شریفی آدم علیه السلامن بو طرف

آتادن اوغلغە انتقال ایدە ایدە صاحب حقیقی سی اولان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دە قرار تابمیشدر. مذکور نور شریف محمدی نی ناقل اولان اجداد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نڭ ھربرسینی ایکیشر قوس ایچنک ذکر ایدیم: مذکور نور محمدی آتادن اوغلغە انتقال ایدە ایدە حضرت ابراهیم علیہ السلامگە کلمشیدی. حضرت ابراهیم علیہ السلام دن اوغلی اسماعیل علیہ السلام دن اوغلی قیدارگە کوچدی.

(قیدار بن اسماعیل) علیہ السلام جرھم قبیلە سندن غاضرە اسملی برخاتون نی تزوج ایتمکله مذکورە غاضرە دن قیدارنڭ حمل اسمندە اولان اوغلی توغوب نور محمدی قیداردن آڭا کوچدی. توغدیغی زمان اول نور نبوت یوزنک برق اورور ایدی.

(حمل بن قیدار) کندو قومندن سعید اسملی برخاتون نی تزوج ایتمکله

بوندن نبت اولان اوغلی توغوب نور محمدی آڭا کوچدی.

(نبت بن حمل) دن نور محمدی اوغلی سلامانغە کوچدی.

(سلامان بن نبت) دن مذکور نور شریف اوغلی همیسعگە کوچدی.

(همیسع بن سلامان) دن اوغلی الیسعگە کوچدی.

(الیسع بن همیسع) دن اوغلی اددکە کوچدی.

(ادد بن الیسع) دن اوغلی عدنانگە کوچدی.

(عدنان بن ادد) دن اوغلی معدگە کوچدی.

(معد بن عدنان) دن اوغلی نزارگە کوچدی. مذکور معد حضرت

عیسی علیہ السلام زمانندە ایدی.

(نزار بن معد) نڭ ایاد، انمار، ربیعہ اسملرندە اولان اوغللری

نسلندن کلن قبیلەلر کتابمزنڭ مقدمە سندن تھامە مبحثنک ذکر ایدیلدی. بو

یردە نزارنڭ مضر اسمندە اولان اوغلی نسلندن کلن قبیلەلر ذکر ایدیلور.

نزاردن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نڭ نور شریفی اوغلی مضرگە کوچدی.

(مضر بن نزار) نڭ الیاس، قیس عیلان اسمارنک ایکی اوغلی معروفدر.

قیس بن مضر نك — كعب ، عمرو ، سعد ، حفصه اسمارنده دورت
اوغلى وار ايدى .

عمرو بن قيس — نسلندن : بنى فهم و بنى عدوان قبيله لرى كمشلردر .
سعد بن قيس نسلندن : غنى ، باهله ، غطفان ، مره قبيله لرى كمشلردر كه .
بو قبيله لر نيچه نيچه قبيله لره آيرلشدر .

حفصه بن قيس — نسلندن : بنى سليم قبيله سى و بنى هوازن قبيله سى
كمشلردر . بو قبيله لر بطون كئيره يه آيرلشلردر .

مضر دن نور محمدى اوغلى الياس غه كوچدى . (الياس بن مضر) نك
مدر كه ، طابخه ، قمعه . اسمارنده اوچ اوغلى معروفدر . بونلرنك آنالرى
قضاعه قبيله سندن خنك اسملى خاتون اولديغى ايچون بونلرنك نسلندن
كلن قبيله لرنك همه سينه بطون خنك دينلمشدر . قمعه بن الياس نسلندن
اسلم قبيله سى كمشلدر .

طابخه بن الياس — نسلندن : ضبه ، رباب ، مزينه ، تميم قبيله لرى
مشهوردر لر . الياس دن نور محمدى اوغلى مدر كه يه كوچدى .
(مدر كه بن الياس) نك خزيمه وهنديل اسمارندك ايكى اوغلى معروفدر .
هنديل بن مدر كه نسلندن كلن قبيله يه هنديل قبيله سى ديرلر . مدر كه دن
نور محمدى اوغلى خزيمه گه كوچدى .

(خزيمه بن مدر كه) نك كنانه ، هون ، اسد اسمارندك اوچ اوغلى معروفدر .
سد بن خزيمه دن — كاهل ودودان وسائر بعض قبيله لر كمشلردر .
خزيمه دن نور محمدى اوغلى كنانه يه كوچدى .
(كنانه بن خزيمه) نك نضر ، ملكان ، عبد مناة ، عمرو ، عامر ، مالك
اسملرنده آلتى اوغلى معروفدر .

ملكان دن : بنى ملكان قبيله سى ، عبد مناة دن : بنى غفار و بنى بكر
و بنى دئل و بنى ليث و بنى حارث و بنى مدلج و بنى ضميره قبيله لرى ،

عمرو دن : عمروی قبیلہ سی ، عامردن : عامریلر ، مالکنن : بنی فراس
قبیلہ سی تفرع ایلدی .

احابیش دیو مشهور قبیلہ دخی بنی کنانہ بطونیندر . کنانہ دن
رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ نور شریفی اوغلی نضرگه کوچدی .
(نضر بن کنانہ) ننگ مالک اسمند بر اوغلی اولوب نور محمدی آگا کوچدی .
(مالک بن نضر) ننگ فھر اسمند بر اوغلی اولوب نور محمدی آننگ
یوزندہ برق اورر اولدی .

(فھر بن مالک) ننگ غالب ، محارب ، حارث اسملرند اوچ اوغلی معروفدر .
محارب دن : بنی محارب قبیلہ سی ، حارث دن : بنی خلیج شعوبی تفرع ایلدی .
عشره مبشره دن ابو عبیده بن الجراح رضه بنی خلیجنددر . مذکور فھر
بن مالک ننگ اولادینہ (قریش) اطلاق اولنمشدر . بونلرنی قریش دیو وجه
تسمیہ ده مورخلر اختلاف قیاسه لردہ بوناردن ایکنی توغریسی کیله چکنه ذکر
ایدیله چکن قصی بن حکیم فھر بن مالک ننگ اولادینی حرم شریف اطرافینہ
جمع ایتدیکندن بوناره قریش دینلدی . چونکه (قریش) لفظی جمع معناسند
مستعملدر . شو سبب دن فھر بن مالکگه قریش دینامیوب اولادینہ قریش
دینلدی . فھردن نور محمدی اوغلی غالب که کوچدی .

(غالب بن فھر) ننگ لوئی ، تیم الادرم اسملرندہ ایکنی اوغلی اولوب
تیم دن : بنی ادرم قبیلہ سی منشعب اولدی . غالب دن نور نبوت اوغلی
لوئی گه کوچدی .

(لوئی بن غالب) ننگ کعب ، سعد ، خزیمه ، حارث ، عامر ، اسامه اسملرند
آلتی اوغلی معروفدر . بالغز حارث دن شعوب تفرع ایتدی دیمشدر .
لوئی دن نور محمدی اوغلی کعب گه کوچدی .

(کعب بن لوئی) ننگ مره ، هصیص ، عدی اسملرند اوچ اوغلی معروف
اولوب حضرت عمر رضی الله عنه بنی عدی قبیلہ سننددر . کعب دن رسول الله
صلی الله علیه وسلم ننگ نوری اوغلی مره گه کوچدی .

(مره بن كعب) نىڭ حكيم، يقظه، تيم اسمارندە اوچ اوغلى معروفدر. ئەمەن: بنى تيم قبىلەسى، يقظه دن: بنى مخزوم قبىلەسى منشعب اولمغله حضرت ابو بكر الصديق وطلحه رضى الله عنهما بن تيمن وخالك بن الويد رضى الله عنه بنى مخزومندىرلر. مره دن نور محمدى اوغلى حكيم گە كوچدى. (حكيم بن مره) نىڭ قصى، زهره اسمارندە ايكى اوغلى وار ايدى. رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ آنالرى آمنە بنت وهب حضرتلر يله عبد الرحمن بن عوف رضه زهره نىڭ نسلندىرلر. حكيم بن مره: كلاب اسمىلە مشتهر ايدى. حكيم دن نور نبوت اوغلى قصى گە كوچدى.

(قصى بن حكيم) نىڭ عبد مناف، عبد الدار، عبد العزى اسمارندە اوچ اوغلى وار ايدى. حضرت خديجة الكبرى ايله زبير بن العوام رضى الله عنهما عبد العزى سلالەسندىرلر.

ابتداء كعبه معظمه نىڭ مفتاحى اسماعيل عليه السلام نىڭ اولادىلە جهرم قبىلەسى يىلارندە ايدى صكره خزاعە قبىلەسىنىڭ قولينە اوتدى. شوزماندن قصى بن حكيم زمانينە چە مفتاح كعبه خزاعە قبىلەسىدە قالدى. بونى يوقارىدە ذكر ايتمىشىم. صكره قصى بن حكيم منكور خزاعە قبىلەسىنە منسوب اولان ابو غبشان اسمى بر داتىن كعبه معظمه نىڭ مفتاحىنى آلمقلا بوندىن صكره كعبه نىڭ محافظەسىلە مكنە نىڭ حكومتى قصى و آنىڭ اولادى تصرفندە قالدى. بونىڭلە برابر قصى بن حكيم اطرافە تارقالمش فھر بن مالك نىڭ اولادىنى حرم شريف گە جمع ايتمىكە بونلرە (قريش) اطلاق اولدى. اول وقتلر حرم شريف داخلىدە خانە يوغىدى. قصى بن حكيم جمع ايتىدىكى قريش قبىلەسىنە كعبه معظمه اطرافىنە خانە انشا قىلماقغە رخصت و يروپ اورادە خانەلر يابدىلر. قصى دن نور محمدى اوغلى عبد مناف گە كوچدى.

(عبد مناف بن قصى) نىڭ هاشم، عبد شمس، مطلب، نوفل اسمارندە دورت اوغلى وار ايدى.

حضرت عثمان رضى الله عنه ايله معاويه ابى سفیان رضى الله عنه عبد

شمس نكڭ اميه اسمندە اولان اوغلى نسلندىرلر . مذکور اميه بن عبد
شمس نكڭ اولادينه (بنى اميه) دیرلر . امام شافعی رحمہ اللہ مطلب بن
عبد مناف نسلندىر .

عبدمناف بن قصی آتاسىدىن صكړه مفتاح كعبه معظمه نى قوليفه آلدى .
عبد مناف نكڭ اصل اسمى مغيره ايدى . نور محمدى عبد مناف دن اوغلى
هاشمگه كوچدى .

(هاشم بن عبدمناف) آتاسىدىن صكړه مفتاح كعبه نى اخدايتدى . هاشم نكڭ
رسول الله نكڭ باباسى اولان عبدالمطلب اسمندە بر اوغلى معروف اولوب
ديگر اوغلى وارلغنىڭ اختلاف وارد . هاشم نكڭ اصل اسمى عمرودر . هاشم دن
رسول الله صلى الله عليه وسلم نكڭ نورى اوغلى عبدالمطلب كه كوچدى .

(عبدالمطلب بن هاشم) رسول الله صلى الله عليه وسلم نكڭ باباسى در كه
نور شريف محمدى يوزندە لمعان ايدر ايدى . اصل اسمى شيبه ايسەده
عبدالمطلب اسميله شهرت تاپمشيدى .

عبدالمطلب نكڭ حارث، حمزه، عباس، ابوطالب، ابولهب، غيداق، حجل،
عبدالكعبه، مقوم، زبير، ضرار، قثم، عبدالله اسملرنده اون اوچ اوغلى
وار ايدى . عبدالمطلب آتاسى هاشم دن صكړه رياست مكه مكرمه نى تصرفيه
آلدى . يوقارىڭ ذكر ايدىلكى اوزره جرهم قبيلهسى مكه مكرمه دن چيقوب
كىندلكرنك زمزم قيوسينه كعبهده اولان ماللرنى دفن ايدوب كىتمشلىر ايدىكه
بوقيونكڭ نه يرده ايدىكى هيچ كيمسه يه معلوم ايمس ايدى . عبدالمطلب بن
هاشم زمانينه چه شول طريقه زمزم قيوسى مجهول قالدى . آخر الامر عبدالمطلب
حضرتلرينه روياسنىڭ مذکور قيونكڭ نه يرده ايدىكى خبر وىرلدى . عبدالمطلب
شويرنى قازمقله قيو ظاهر اولوب ايچينه دفن ايدلمش ماللرنى چيقاردقن
صكړه اولگيچه صوى ظاهر اولوب وقت حجك زمزم صوينى حاجيلرگه اولشدرمگه
باشلادى . جد اعلالرى اسماعيل عليه السلام دن قالمش بر مبارك قيونكڭ
ظهورينه قريش قبيلهسى زياده مسرور وشاد اولوب عبدالمطلب حضرتلرى

از لکین زیادہ شان و شہرت کسب ایتدی . عبدالمطلب دن نور محمدی
اوغلی عبد اللہ غہ کوچدی .

(عبد اللہ بن عبدالمطلب) حضرتلری رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نڭ
آنالری درکہ یوزندہ نور محمدی برق اورر ایدی . آتاسی عبدالمطلب
حضرتلری بونی ہم اوغلندن زیادہ سور ایدی . بنی زہرہ قبیلہ سینڭ شیخی
اولان وھب اسمنہ برذاتنڭ آمنہ اسملی قزی حسب ونسبچہ قریش قزلبینڭ
ایڭ اشرفی وافضلی اوامقلہ عبدالمطلب حضرتلری اوغلی عبد اللہ غہ مذکورہ
آمنہ حضرتلرینی تزوج ایسوب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نڭ نوری
آتاسی عبد اللہ دن آتاسی آمنہ حضرتلرینہ کوچدی . صکرہ آمنہ حضرتلری
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نی طوغدمقلہ آدم علیہ السلام دن بو طرف آتادن
اوغلغہ انتقال ایڭ کلن نور محمدی صاحب حقیقیسی اولان رسول اللہ دە قرار
تابدی . صلی اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم .

لاحقہ — رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عربلرنڭ طبقہ وقبیلہ لری
ایچندہ ایڭ شرفلی وایڭ خیرلی طبقہ وقبیلہ دن ظہور ایتمشدن . چونکہ
عربلرنڭ ایڭ شرفایسی عرب مستعربہ یہ منسوب اولان عربلردرکہ بونلر
اسماعیل علیہ السلام نساندنلرلر . عرب مستعربہ ایچندہ ایڭ شرفلیسی
عدنانیلر اولوب بونلردن ایڭ شرفلیسی بنی مضر قبیلہ سی ایدی . مضریلردن
ایڭ شریفی قریش قبیلہ سی ، قریشیلر ایچندہ ایڭ شریف و ممتازی ہاشمیلر
اولمشیدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہاشمی اولمقلہ عربلرنڭ ایڭ
شریف وایڭ ممتاز اولان طبقہ وقبیلہ سینہ منسوبدر .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نڭ اجداد کرامی حقنہ یوقاریدہ یازدیغم
احوال و اخبار تاریخینہ عقد الفریددن و تاریخ ابن خلدونندن و مرآت
العبردن و تاریخ جودتدن و مقدمہ و فیة الاسلافتن اخذ ایتدیم .

رسول الله صلى الله عليه وسلم نك اناسى حضرت آمنه دن
طوغديغى وشو زمانده واقع اولان بعض عجيب وغريب
واقعه لر بياننده .

فيل يلنده ، ربيع الاول نك اون ايكنچى كوننده ، دوشنبه كون طاغغه
قارشو رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغدى وبتون عالم نور ايله طولدى .
آدم عليه السلام دن بو طرف آتادن اوغله انتقال ايله كلن نور نبوت صاحب
حقيقىسى اولان خاتم الانبياء صلى الله عليه وسلم ده قرار تابدى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغديغى كيچه ده پك كوب عجيب
وغريب واقعه لر ظهوره كمشدر كه بو برده بونلردن بعضىنى ذكر ايله يم :
رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغديغى كيچه نك ايرته سنده مشركلرنك
كعبه معظمه اوزرينه قويدقلىرى صنملرنك همه سىنى يقامش و بوزلارى
اوزرينه دوشمش كورديلار .

رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرتلرنك اناسى حضرت آمنه ديمشدر كه :
« من باشقه خاتونلر كى كبه لك زحمتى چكمدم . طوغار وقتى يقين اولدقن
بر كيچه رؤيامك (توشمه) كوردمكه بر كيمسه كلوب (با آمنه اول سنك قارنك
اولان بالا خلقك اولوغسندر طوغديغى زمان اسمنى محمد قويه سن ديدى) .
رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغديغى زمان بر نور ظاهر اولوب
اول نورنك روشنلكندن اناسى آمنه حضرتلارى شامده اولان سرايلارنى
كوردى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغدقن صكره اناسى حضرت آمنه
عبدالمطلب حضرتلرينه نبيره سىنى كلوب كورسون دبو آدم كوندردى .
چونكه رسول الله صلى الله عليه وسلم نك آتاسى عبد الله حضرتلرى بوندىن
بر آز زمان اول وفات (*) اولمشيدى . عبدالمطلب حضرتلرى كلدكن
صكره حضرت آمنه آثا كوردكلرى عجيب وغريب واقعه لرنك همه سندن خبر و بوردى ،
(*) عبدالله حضرتلرنك قبرى مدينه منوره ده در . وقتنده بكرمى بش ياشنده ايدى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم سنتلى اولدىغى حالدا توغمشيدى . بنهده
 آرقا سنك برنشانهسى وار ايدىكه آڭا (خاتم نبوت) و (نبوت مھرى) دېرلر .
 عبدالمطلب حضرتلرى رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغدىغندىن صڭره
 قىرىش قومىنىڭ اولوغلىرىنى دعوت ايدوب بربيوك ضيافت و بىردى . بونلر
 « بو ضيافتكە سبب اولان بالاغە نە اسم قويدىك؟ » ديدىكلرنده عبدالمطلب
 حضرتلرى « محمد دېواسم قويدىم » ديدى . بونلر « بويىلە آتاو بابالركىك اولميان
 اسمنى قويمەكە مقصودك نەدر » ديدىكلرنە عبدالمطلب حضرتلرى « بوبالايىردەدە
 كوكەدە مدح و ثنا ايدىلسون دېوبويىلە اسم قويدىم » ديدى . (محمد) نىڭ
 معناسى (پىك چوق حمد و ثنا اولمەش يعنى ماقتالمەش ذات) ديمكىر .

رسول الله صلى الله عليه وسلم طوغدىغى وقت ظھورە كىن عجيب و غريب
 واقعهلردىن بنهده برنيچەسىنى ذكر ايدىم : رسول الله صلى الله عليه وسلم
 توغدىغى كىچەدە ايران پادشاهى كسرى نىڭ سرايى حركتلنوب اون دورت
 برجى يىقىدى . ايران مملكتىندە اولان اصطىعر شھرىندە اوتقە عبادت
 ايدوچىلارنىڭ مىڭ يىلدىن بىرو يانمقە اولان اوتلرى سوندى . ساوہ كولى
 پرگە باتوب غائب اولدى . سماوہ و اديسندە بونىڭ خلافتچە صولر طاشدى .
 ايرانىلارنىڭ قاضيسى موندان اول كىچە رۇياسندە كوردىكە : برطاقم دوہلر
 بر بولك عرب آتلىرىنى يدەرك دجلە نھرىنى كىچوب ايران مملكتىنە
 طاغلىلار . ايران پادشاهى كسرى نوشروان بورۇيانىڭ تەبىرىنى صوردىكە
 « بورۇيا عربستاندە بربيوك حادثەنىڭ ظھورىنە دلالت ايدىر » دېو تەبىر
 قىلىدىلر . بو عجيب و غريب واقعهلرنىڭ ھەمەسى بر كىچەدە و بر وقتدە واقع
 اولدىغندىن ايران پادشاهى نوشروان زيادەسىلە خوف ايدوب عرب
 پادشاھلردىن حىرە پادشاهى نعمان بن مندرگە « بىكا بر عالم آدم كوندىر »
 دېو فرمان كوندىر مەكە نعمان عبدالمسيح اسملى بر عرب عالمىنى كوندردى .
 عبدالمسيح ايران پادشاھلرىنىڭ پاى تىختى اولان مداين شھرىنە واروب
 نوشروان نىڭ حضورىنە كردى . نوشروان بوغريب واقعهلرنىڭ ھەمەسىنى

عبدالمسیح گه سویلیوب (بونلر نهیه دلالت ایدر) دیو موردی . عبدالمسیح کسرایه «شامده ساکن اولان سطیح اسمند برمشهور عالم واردرکه اول منم آنامنک قرداشیدر بونلرنک معناسینی آنچیق اول بیلور» دیدی . صکره عبدالمسیح نوشرواننک امریله مداین شهرندن شامده اولان مشهور سطیح کاهننک آلدینه کیتدی . شامغه واروب يتوايله سطیح ساکن اولدیغی محلگه کلوب سطیحنک آلدینه کردی . لکن سطیحنی اولوم دوشکنده ، جان تسلیم ایدوگه یقین ، کوزاری قاپانمش حالده تابدی . عبدالمسیح سلام ویرسده سطیح سلامینی ایشتمدی . صکره عبدالمسیح بعض اثر ویرربیتلر انشاد ایلدکده سطیح کوزلرینی آچوب عبدالمسیحنک نوشروان طرفندن نه ایچون کلبیکینی و مذکور عجیب و غریب واقعه لرنک همه سینی عبدالمسیح ذکر ایدودن اول کندیوسی تفصیلا بیان ایلدی . صکره عبدالمسیح گه دیدیکه : «یا عبدالمسیح عربدن بر پیغمبر ظاهر اولور . ایرانیلردن یقیلان برجلرینک صانچیه اون دورت پادشاه کلور صکره دولتلری منقرض اولور . و اول پیغمبر بوکونلرده طوغدی یا که یقینده طوغاچقدر .» سطیح عبدالمسیح گه بونلرنی سویله دکدن صکره شول ساعت وفات اولدی . عبدالمسیح مداین شهرینه قایتوب نوشروانگه سطیحدن ایشتمدیکینی سویله دک : «اون دورت پادشاهنک کلوب کیتمکی کوب زمانغه محتاجدر» دیرک نوشروان بو واقعه لره اهمیت ویرمدی اولنگی خوفی زائل اولدی . عادتک اون دورت پادشاهنک کلوب کچمکی کوب زمانغه محتاج اولسده نوشرواندن صکره ایرانیلردن آز زمانده اون دورت پادشاه کلوب کچمشدرکه بونلردن ایلک صکره پادشاه اولانی یزدجرد اسمند اولوب حضرت عثمان رضی الله عنهنک زمان خلافتلرنک هلاک اولمشدر . بونک هلاکیله پادشاهلقلری بالکیه منقرض اولمشدر . بونک تفصیلی کتابمزنک ایکنچی قسمند کلور ان شاء الله تعالی .

رسول الله صلى الله عليه وسلم نك تو غديغى زماندن
نبوتينه ووحى الهى نك نزولينه قدر ظهوره كلن خارق
العادة و اقعهلرى بياننده .

مكة مكرمه اهاليسى بكي توغان بالالرنى مكده توتميوب صعرالرده
اقامت ايدن عربلر ايچنده هواسى لطيف يرلرده سوت آنالرينه ويروب
تربيه ايتديرلر ايدى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرتلرينى ابتداءً آناسى حضرت آمنه
بر نچه كون ايمزدى . صكره ابو لهبنك جاريهسى ثوبه ايمزدى . صكره
مكه يه بنى سعد قبيله سندن برنيچه سوت آنالرى كلوب هربريسى ايمزمنك
ايچون بره بالا آلدغي صرده ايچلرندن حارث اسملى كيمسه نك زوجهسى
(* حليمه رسول الله صلى الله عليه وسلم نى آلوب يورتلرينه كيتوردى . اول
يل بنى سعد ديارنده قعط و آچلق وار ايدى . آچلق سببندن حليمه نك
مه سنده كندى اوغلنى ايمزمنگه كفايت ايدچك قدرده سوت يوق ايدى .
حيوانلرينك سوتلرى پك آز اولور ايدى . رسول الله صلى الله عليه وسلم نى
آلوب كلوب ايمزمنگه باشلامسيله مه لرنده سوت پك زياده چوغالدى .
خانلرنك عادتدن طشقارى بركات پيدا اولدى . حيوانلرى كيچهسى صعرادن
كلدكه مه لرنده سوت طولو اولدغي حالده كلورلر ايدى . حليمه نك
زوجى حارث بوئا دقت ايدوب زوجهسى حليمه گه : «يا حليمه بو كتورديكلك
بالانك آياغى مبارك اولدى آكا ابوچه بقالم» ديدى .

حليمه اول حضرتنى جاني كبنى سور ايدى . دورت ياشينه قدر اصلا
ياندن آيرمادى . رسول الله صلى الله عليه وسلم دن بو مدتده نيچه نيچه
عجيب و غريب حاللر مشاهد قيلدبلر . كيتدكچه خارق العاده حاللر چوغالمقله
حارث بو حاللردن فى الجملة خوف ايدوب زوجه سينه «يا حليمه وقتيله بوبالانى
آناسينه تاپشرفى كرك» ديدى . حيلمه دخى ناچار اول حضرتنى مكة مكرمه يه
كتوروب آناسى حضرت آمنه گه ويردى .

(*) حليمه . بنى سعيده قبيله سندن عبدالله بن حارث نك قزدر .

رسول الله صلى الله عليه وسلم آلتی باشینه ایرشدکله آناسی حضرت آمنه قرداشلریله کورشدرمک ایچون و آتاسی عبدالله حضرتلرینک قبری نی زیارت قیلغی ایچون اول حضرتنی مدینه منوره گه آلوب واردی. مدینه ده بر آی مقداری اقامت ایدوب مکه مکرمه یه قایتشلرنده مکه ایله مدینه آراسیندا اولان (ابواء) اسملی قرینه گه یئدکلیری وقت آمنه حضرتلری وفات ایتمکله رسول الله صلى الله عليه وسلم آنادن دخی یتیم قالوب باباسی عبدالمطلب حضرتلری آتی کندی یانینه آلدی. آمنه حضرتلری جان تسلیم ایتدیکی وقتده: « هر ترك کیمسه وفات اولور، هر یاگی نرسه ایسکروور. لکن بنم اسم و فاطمه صکرده اونودماز، باقی قالور. چونکه بر پاک اوغلان طوغدروب قالدردم » دیدیکی مرویدر. وفاتده یکریمی یاشنده ایدی. عبدالله حضرتلری حضرت آمنه دن باشقه خاتون آلمادیغی کبی، حضرت آمنه دخی عبدالله دن غیری هیچ کیمسه گه نکاح ایدلمشدر. رسول الله صلى الله عليه وسلم دن باشقه بالالریده اولماشدر.

آمنه حضرتلرینک وفاتدن صکره رسول الله صلى الله عليه وسلم باباسی عبدالمطلب حضرتلرینک تربیه سنده قالدی. اول وقت مکه دیارنده قعط و آچلق وار ایدی. قریش طائفه سی حضرت عبدالمطلب گه کلوب یغمور دعاسینه چیقمقلیغینی نیاز ایله دیلر. عبدالمطلب حضرتلری رسول الله صلى الله عليه وسلم نک قولینه یابیشوب ابی قبیس طاغینه چیقوب الله تعالی گه یالوارمقله رسول الله صلى الله عليه وسلم حرمتینه دعاسی مستجاب اولوب یغمور یاغدی، عظیم فیض و برکات حاصل اولدی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم سکز باشینه ایرشدکله باباسی عبدالمطلب حضرتلری یوز بر نیچه یاشنده وفات اولوب اول حضرت صلى الله عليه وسلم آتاسینک قرداشی ابوطالب نک خانه سنک و آنک تربیه سنک قالدی. اول یل دخی مکه دیارنده قعط اولوب قریش طائفه سی یغمور دعاسینه چیقمقلیغینی التماس ایله دیلر. اول دخی رسول الله صلى الله عليه وسلم نک قولندن

توئوب حرم شریف گہ کیتدی، کعبہ دیوارینہ طیانوب دعا ایتدی شوا ئنادہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم باریقینی ککگہ طوغری قالدیرمقلہ یغمور یاغماغہ باشلادی . بونی ابوطالب برقصیدہ سندنہ ذکر ایتمش واول حضرتنک کرامت وسعادتینہ دائر سوزلر سویلہ مشدر . جلمہ بن عرفطہ اسمندہ بر کیمسہ دخی اول وقت مکہ مکرمہ دہ بولنمقلہ بو قصہ نی حکایہ ایتمشدر .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اون ایکی یاشندہ ایکان ابو طالب تجارت نیتیلہ شام ولایتینی قصد ایدوب اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم ایلہ برابر یولغہ چیقیدیلر . شام ولایتیندہ اولان بصری شہرینہ ایرشد کلرنندہ بر صومغہ قارشوسندہ اولان بر آغاچ التینہ ایندیلر . اول صومغہ دہ (*) بحیرا دیو معروف و مشہور اولان بر راہب عیسوی اقامت ایدر ایدی . بحیرا ابوطالب ایلہ کلن کروانغہ باقار کن کورر کہ : کروان ایلہ برابر بر بولوط دخی کلیور . مذکور بولوط اللہ تعالیٰ نکی امریلہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نی کولہ گہ لب قیاشنکی حرارتندن صاقلار ایدی . کروان کلوب قوندقل مذکور بولوط دخی اول آغاچنکی باشندہ استقرار ایدوب طور دی . واول آغاچ بر نیچہ وقتندن بیرو قوریوب قالمش ایکن درحال یاشیل یاپراق یاردی . بحیرا بونلر نی کوردکل : « آخر زمان پیغمبری خاتم الانبیا حضرتلری بو کرواننکی ایچنک اولمق کک » دیدی . صکرہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نی کوردی ، اوصاف و افعالینہ دقت ایلدی ، رسول اللہ دن و ابوطالب دن بعض شیلر سوال ایدوب اول حضرتنکی خاتم الانبیا ایدیکنی کشف ایلدی . صکرہ ابوطالب گہ دیدیکہ : « یا اباطالب بوبالا انبیا ومرسل لرنکی خاتمیدر . شام یهودیلری ایچندہ بونکی اوصاف و علامتلرینی بیلور کاهنلر واردر بونلر کوررلر ایسہ دشمانلق قصدنک اولورلر . سن آنی شامغہ کیتورمہ بو یردن مکہ یہ قایتار . » ابوطالب دخی بحیرانکی سوزیلہ عمل ایدوب شامغہ وارماسدن مالینی بصری شہرندہ ساتوب مکہ یہ کیتدی .

(*) بونک اصل اسمی جرجیس اولوب بحیرا اسمی ایس لقییدر .

رسول الله صلى الله عليه وسلم صبيلق وقتينى كيچروب يكتلك زمانينه
 ايرشدى . يوزى نورانى وسوزى روحانى ، حلم و مروت ، صدق وامانت ايله
 مشتهر اولوب قريش طائفهسى ايچنك (محمد الامين) ديو ياد اولنور ايدى .
 رسول الله صلى الله عليه وسلم يكرمى بش ياشينه ايرشكك ام المؤمنين وسيدة
 النساء خديجة الكبرى رضى الله عنهاي نكاحلندى . بونلك تفصيلى بويله در :
 قريش قبيله سندن ، ياشلكك طول قالمش ، خديجه اسمندك بر صاحبه ثروت
 (باى) خاتون وار ايديكه خويلك بن اسد بن عبد العزى نلك قزى ايدى .
 بعض آدملره فائلسينى بولمك طريقيله مال ويروب سود ايتدبرر ايدى .
 رسول الله صلى الله عليه وسلم نلك راست سوزلى ، عفت و مروت صاحبي ،
 امين ايدكى آدملر آراسنده شابع اولديغندن اول حضرتكه فائلسينى بولمك
 طريقيله مال ويروب ميسره اسملى قلى ايله برابر شام ولايتينه كونردى .
 هر وقت آفتابنلك حرارتى آشقچه اولسه برپاره بولوط كلوب رسول الله صلى
 الله عليه وسلم گه كوله گه اولور ايدى ، ميسره بونى كوردكده عجبكه قالور
 ايدى . رسول الله صلى الله عليه وسلم ميسره ايله برابر شام قافلله سيله كيدركن
 يوقاريدى مذكور بعيرا راهب نلك صومعهسى اوئينه كلوب يتملكه صومعهيه
 قريب اولان بر آغاچ التينه ايندويلر . بعيرا وفات اولمقله بيرينه نسطورا
 اسملى راهب كچمشيدى . مذكور نسطورانلك ميسره ايله اولدن دوستلقى
 اولديغندن آنكله كورشوب سوزه كرشدى . الله تعالى نلك برلكينه و محمد
 صلى الله عليه وسلم نلك نبوتينه شهادت ايتدى . وميسره بي شامغه وارمقن منع
 ايدوب ديديكه : « اول حضرتنى يهودلردن طانوچيلر و دشمانلق ايدوچيلر
 اولور . » رسول الله صلى الله عليه وسلم دخى شامغه وارمقن بصرى شهرنده
 آليش و برش ايدوب اورادن مكه مكرميه قايتوب كيتدويلر . مكه يه قايتد .
 قلرنده ميسره رسول الله صلى الله عليه وسلم دن كورديكى عجيب و غريب
 خارق العاده واقعه لرنى و نسطورانلك سوزلر ينى حضرت خديجه يه خبر و بردى .
 قيلد قلى آليش و برشلىرى حساب ايتدكلىرنده باشقه يملردن آشقچه فائده

گورندی . صگره حضرت خدیجه رضی الله عنہا ننگ رغبتی اوزرینہ رسول الله صلی الله علیہ وسلم حضرتلرینہ نکاح ایلدی . اول وقت رسول الله صلی الله علیہ وسلم یکرمی بیش یاشند او اوب حضرت خدیجه ایسه قرق یاشندہ و هنوز ملاحت و جمال صاحبہسی ایدی . رسول الله صلی الله علیہ وسلم آندن راضی اولوب سلامتکی وقتندک باشقه خاتون تزوج ایتمدی وفاتندن صگره دخی هر وقت حضرت خدیجه نی مدح ایدر ایدی . رسول الله صلی الله علیہ وسلم ننگ حضرت خدیجه دن ابتدا قاسم اسمند اولان اوغلی دنیاغه کادی . شول سببدن اول حضرتنک کنیهسی (ابوالقاسم) در . صگره زینب ، رقیه ، ام کلثوم ، فاطمه اسملرنده دورت قزی و عبد الله اسمندہ بر اوغلی دنیاغه کلمشدردر . بونلرنک تفصیلی شو برنجی قسم ننگ آخرندہ کلور . ان شاء الله تعالی .

رسول الله صلی الله علیہ وسلم اوتوز بیش یاشینه ایرشدکه قریش طائفهسی کعبه معظمه یی یاگادن بنا ایله دیلر بوننگ تفصیلی بویله در : بعض وقتلر سیل صوی کعبه ننگ ایچینه کرمکه دیوارلرینہ ضعف کلمشیدی . شو سببدن قریش قبیلہلری کعبه نی یاگیدن بنا ایلوگه شروع قیلدیلر . بنا حجر اسودنک اوزنینه ایرشدکه قریش قبیلہلری آراسندہ نزاع چیقدی . هر قبیلہ «حجر اسودنی برینہ بزقوبه چقبز» دیوبری بربله مجادلہ یه باشلادیلر . آخرا امر منازعه و مجادلہ یی ترک ایلوب «باب شیبه دینلن قپودن حرم شریفه کیم اول کرسه آنی حاکم ایلم ، مجموعمز آننگ حکمینہ راضی اولهلم» دیدیلر . شوانناده رسول الله صلی الله علیہ وسلم منکور قپودن کلوب کردی . جمیعسی مسرور و شاد اولوب «ایشته محمد الامین کلور» دیدیلر . رسول الله صلی الله علیہ وسلم بو واقعه دن خبر ویردیلر . اول حضرت صلی الله علیہ وسلم دخی اوستندن رداسینی چیقاروب بره دوشه دی ، حجر اسودی آگا قودی : هر قبیلہ دن صابیلانان بره آدمگه رداسینک برطرفندہ توتدیروب یوقاری قالدردی . صگره مبارک قوللریله حجر اسودنی آلوب

برینہ قودی . شو صورتلہ منازعہ و مجادلہ دن خلاص اولدیلر .
رسواللہ صلی اللہ علیہ وسلم قرق یاشینہ قریب اولدقن هاتقن کندوسینہ : «یا محمد!!» دیوندا قیلنمغه و بعض اورنلرده نور کورنمگه باشلادی .
آغاچ و طاش ایسه یانارندن کیچدیکی وقت «السلام علیک یا رسول الله!»
دیبلر ایدی . بو اسراری حضرت خدیجه دن باشقه هیچ کیمسه یه سویلمز ایدی .

رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ننگ نبوتی و دین اسلامگه دعوتی .

رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم گه قرق یاشینہ ایرشدکک پیغمبرلک کلاسی .
پیغمبرلکی رؤیاء صادقہ ایله باشلایوب آلتی آیفه قدر رؤیاسنده هر نه
کورر ایرسه عینیلہ ظاهر اولور ایدی . اول اثنادہ خلوت و بالکزلقنی
و آدملر یوق یرده عبادت ایدشنی سور ایدی . حرطاغینه کیدوب بر مغاره ده
عبادت و ذکر ایله مشغول اولور ایدی . اول حضرت مذکور مغاره ده ذکر
و فکر ایله مشغول ایکن قلب شریفینی انوار الهیه احاطه ایدوب ماسوی
الله خاطرلرندن بالکیه محاولدی . مکة مکرمه اها لیسى «محمد ربسینہ عاشق
اولدی» دیبلر ایدی . شول وقت حرطاغنده جبرائیل علیہ السلام رسول الله
صلی اللہ علیہ وسلم گه کورنوب : — (اقرأ بسم ربك الذي خلق خلق
الانسان من علق اقرأ وربك اکرم الذي علم بالقلم علم الانسان
مالم يعلم) آیت کریمه لرینی کتوردی . اول مرتبه ده اول حضرت صلی الله
علیه وسلم گه وحی الهی پک مهابتلی اولدیغندن جسم مبارک لرندن گل صوی
کبی تیرلر تاموب شو حال ایله حضرت خدیجه رضی الله عنهانک یانینہ
واروب «بنی اورتک» دیدی . در حال حضرت خدیجه قفتان ایله اورتدی .
اول حضرت صلی الله علیه وسلم بر آز استراحت قیلدقن صکره حضرت
جبرائیل علیہ السلامک کورنویکنی و آنک کتوردیکی آیت کریمه لری حضرت
خدیه رضی الله عنهایه سویله دی . حضرت خدیجه اول حضرتنی آلوب

میرادہ سی (*) ورقہ بن نوفل ننگ یانینہ واردیلر . جبرائیل علیہ السلام ننگ کورن دیکنی مذکور ورقہ بہ سوزلہ دیلر . ورقہ بونی ایشندکک رسول الله صلی الله علیہ وسلم گہ دیدیکہ: «سونچ اولسون یا محمد سن عیسی بن مریم علیہ السلام ننگ خبر وبردیکی نبی آخر الزمان سن، سکا کورینن ملک ناموس اکبردر کاشکی منم بکت و قتم اولوب سننگ دعوت ایله چکک وقتقہ ابرشیدم، قومک سنی مکہ دن چیقارہ چغی وقت سکا یاردم ایتسیدم .» رسول الله صلی الله علیہ وسلم: «یا قوم مینی مکہ دن چیقارہ چغی» دیو سوال ایتدککہ ورقہ: «نبوت هر کیمہ احسان ایدلسه قومی ایچندہ آکا دشمانلر پیدا اوله کلمشدر . سنیده قومک مکہ دن چیقارسه لر کرکدر» دیو جواب وبردی . آندن صکره وحی الهینک آرقه سی کیسلدی، کوب زمانلر نازل اولمادی . رسول الله صلی الله علیہ وسلم بوندن پک زیاده مضطرب اولدی . صکره بر کون کوکن بر ندا ایشدوب یوقاری باقدقده حضرت جبرائیل علیہ السلامی کورمکله دهشتن لرزه ناک اولدیغی حالده حضرت خدیجه ننگ یانینہ واردی، اوستینہ لباس اورتدردی . اول وقت ینه جبرائیل علیہ السلام کلوب کورنمکله (یا ایها المدثر قم فاندر وربک فکبر وثیابک فطهر والرجز فاهجر) آیات کریمه سینی کیتوردی . بوندن صکره وحی الهی بری آردنچه بری کلمگه باشلادی، رسول الله صلی الله علیہ وسلم ننگ دار آخرتکہ انتقالرینه چه دوام ایلدی .

رسول الله صلی الله علیہ وسلم ننگ نبوتینی تصدیق ایدوب ایلک اول اسلام ایله مشرف اولان حضرت خدیجه رضی الله عنہادر . صکره حضرت ابو بکر الصدیق رضی الله عنہ، حضرت علی (**) المرتضی کرم الله وجهه، رسول الله

(*) ورقہ بن نوفل زمان جاهلیتده نصاری دیننه کروب انجیلی عبرانیدن عربی به ترجمه ایتمشیدی . او وقت کندوسی پیرقانی اولوب زمان دعوتدن مقدم وفات ایلشدر .

(**) حضرت علی کرم الله وجهه اول وقت دنوز سن بلوغه ایرشدکاری یوق ایدی . لکن یاشلکدن رسول الله ننگ خانه سنده وآنک تریه سنده بولمقله اول حضرت صلی الله علیہ وسلم گه نبوت کلدیکی ایله دین اسلامه داخل اولمشدر .

صلی اللہ علیہ وسلم ننگی آزادلوسی زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ حضرت تلمری اسلام ایلہ مشرف اولدیلر . بونلردن صکرہ حضرت ابو بکر الصدیق رضی اللہ عنہ ننگی دعوتی اوزرینہ حضرت عثمان بن عفان، عبد الرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص، زبیر بن العوام، طلحہ بن عبید اللہ رضی اللہ عنہم حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ننگی حضورینہ کلاہرک اسلام ایلہ مشرف اولدیلر . بونلردن صکرہ ابو عبیدہ بن عبد اللہ بن الجراح، خباب بن الارث، سعید بن زید بن عمرو بن نفیل ایلہ زوجہ سی حضرت عمر الفاروق ننگی قز قرداشی فاطمہ بنت الخطاب، ابوسلمہ بن عبد الاسد، ارقم بن ارقم، عثمان بن مظعون، عبیدہ بن الحارث، عبد اللہ بن مسعود، بلال حبشی، صہیب رومی، عمار بن یاسر ایلہ آناسی سمیہ وسائر بعض ذوات اسلام ایلہ مشرف اولدیلر . صکرہ آدملر بری آردندن بری اسلام دینینہ کرمگہ باشلادیلر . رضی اللہ عنہم اجمعین . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اوج بلغه چه دین اسلامغه آدملرنی یاشرتن دعوت ایدر ایدی . صکرہ (فاصدع بماتؤمر) آیت کریمہ سی نازل اولدی معناسی (مأمور اولدیغک نرسه بی آشکاره ایت) دیمکدر . بوننگی اوزرینہ اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دخی آدملرنی دین اسلامگه آشکاره دعوت ایتمگه وقران کریمی جهرأ تلاوت ایتمگه باشلادی اول امرده قریش طائفه سی ننگی اکثری اسلام دینینہ کرمسه لرده کوب اوزاقده تورمادیلر . زبیرا آنلرننگی عبادت ایدہ تورغان صنملرننگی ضررینہ سوز سوزلمدکچه آنلر دخی اول حضرتکه دشمانلقنی روا کورمادیلر . صکرہ صنمغه عبادت قیلدیق شرک و ضلالت اولدیغینہ دائر آیتلر نازل اولدی بوایسه قریشکه آغیر کلدی . اول وقتقه قدر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ننگی بلان سوزلمدیکنی همہ سی بیلوب، آرالرنده (محمد الامین) دیو شهرت تابوب هر سوزینہ اینانورلر ایکن بوخصوصه اینانمادیلر، هر نه قدر معجزه کوسترسه ده انصافه کلمدیلر، اول حضرتکه دشمان اولدیلر . صکره قریش طائفه سی ننگی اولوغلری توپلانوب بارچه سیننگی اولوغی اولان ابو طلب ننگی یانینہ واروب «قرنداشنگ

اوغلی بزم دینمزگه و صنملرمزگه تعرض ایدر، آتا و بابالرکز ضلالتده ایدی دیور. یابو ایشندن نهی ایله، یاخود آنی حمایه ایلمه» دیدیلر. ابوطالب بونلرنی تاتلی و ملایم سوز ایله قایتاردی. اول حضرت دخی اولگیچه دین اسلامگه دعوتنده دوام ایلدی. بوایسه قریش طائفه سینه بیک آغیر کلمکه تکرار توپلانوب ابوطالب نك یانینه واروب «بزبو حاله صبر ایده آلمایمز نه اولسه اولسون باری ایکی فرقه دن بری هلاک اولوبده ایکنچیسی راحت قالسون اگرده سن محمدنی حمایه ایدوننی قویماساڭ بزسندن آیریلورمز» دیدیلر. ابوطالب بوایشنك کوچلشدیکن آڭلامقله رسول الله صلی الله علیه وسلم گه قریش نك سوزلرینی حکایه ایلدی. ایندی من سنی حمایه ایتمه چکم دینسه ده سوزینك کیلشندن بومعنی آڭلاشیلدی. رسول الله صلی الله علیه وسلم موندن زیاده محزون اولوب حتی مبارک کوزلرندن یاش کلوب ابوطالبکه خطاباً: «ای منم آتام اورننده اولان عمم الله تعالی طرفندن دین اسلامگه دعوت ایدوگه مأمورمن، آنك امرینی بیرینه کتورمگه بورچلیمن. آنلر هر نه قیلور ایرسه لر قیلسونلر من دعوتمه دوام ایتمه چکم» دیدی. صگره اورنندن قالقوب برطرفه کیتدی. گرچه ابوطالب دین اسلامغه داخل اولماسه ده رسول الله فی اوز بالاسندن آرتق سور ایدی. رسول الله نك بویله محزون اوله رق قالقوب کتمکی ابوطالبکه پک زیاده اثر ایتمکله همان آرقه سندن چاغروب رسول الله صلی الله علیه وسلم گه: «ای قرداشیم اوغلی سن ایشکه باق من صاغ اولدقچه آنلر سکا ضرر قیله آلمازلر» دیدی، اول حضرت نك حمایه سنده ثابت و غیرت کوستردی. رسول اکرم دخی اولگیچه دعوتنده دوام ایلدی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم خلقی دین اسلامگه دعوت ایتمکچه عمی ابوله ب آرقه سندن طولاشوب «محمد سزی آتا و بابالرکز نك دینندن دوندرمک ایستر آنك سوزینه اینانمکز» دیرلر ایدی. ابوله ب نك

زوجہ سی ام جمیل کہ ابوسفیان ننگ قزقرنداشیدر اودخی زوجی کبی اول
 حضرتکہ اذا وجفا ایلر ایدی . دیکنلر توبلاب رسول اکرم ننگ کیچہ چگی
 بوللر اوزرینہ ساچار ایدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ننگ قزارندن
 رقیہ رضی اللہ عنہما حضرتلری ابولہب ننگ عتبہ اسملی اوغلینہ ، ام کلثوم
 رضی اللہ عنہما حضرتلری عتیبہ اسملی اوغلینہ نشانلنمشلر ایدی . بونلر
 ہر ایکسی مشرک اولدقلرندن آتا و آنالریلہ برلکک اول حضرت صلی اللہ
 علیہ وسلم گہ دشمان اولدیلر . شوائنادہ (واندر عیشرتک الاقربین) آیت
 کریمہ سی نازل اولہرق رسول اللہ اکرم صلی اللہ علیہ وسلم بالخاصہ اقرباسی
 اولان بنی ہاشم فی بربرہ جمع ایدوب دین اسلامگہ دعوت قیلدی . بومجلسہ دخی
 ابولہب رسول اکرم ننگ خاطرینی قیرہ چق سوزلر سویلدی . موننگ اوزرینہ
 (تبت بیدا ابی لہب وتب) سورہ سی نازل اولدی وزوجہ سی ام جمیل (حمالہ
 الحطب) دیو یادوتشہیر اولندی . ابولہب ننگ بوگنا پک زیادہ آچیغی چیقوب
 اوغللری عتبہ وعتیبہ بہ حضرت رقیہ ایلہ حضرت ام کلثوم رضی اللہ عنہمانی
 طلاق قیلمقلریچون امر قیلدی . آنلر دخی مشرک اولدقلرندن درحال بو
 امری یرینہ کتوردیلر ، خاتم الانبیاء حضرتلرینہ کیاو اولمق کبی بر دولت
 وسعادتنی قوللرندن چیقاردیلر . عتیبہ ایسہ یالغز موننگ ایلہ قناعت ایتمیوب
 رسول اکرم ننگ آلدینہ واروب خاطر شریفلرینی قیرہ چق سوزلر سویلدی .
 واول حضرتکہ ہجوم ایدوب یغہ سندن توتدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 موننگ حقندہ « یارب موننگ اوزرینہ جانوارلرگندن بر جانواری مسلط ایلہ »
 دیو بددعا ایلدی . اللہ تعالی دعاسینی قبول ایتمکگہ شام ولایتینہ کیدر کن
 عتیبہ نی بر آرسلان چیقوب پارہ پارہ ایلدی . موندن صگرہ رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وسلم رقیہ رضی اللہ عنہانی عثمان رضی اللہ عنہ بہ ویرمشدر .
 مشرکلر اصحاب کرام رضی اللہ عنہم حضرتلرینہ خصوصاً بونلردن قوم
 وقبیلہ سی آز اولان ضعیف مسلمین گہ درلو دراو اذا وجفالر ایدوب دین
 اسلامدن دوندرمگہ چالیشورلر ایدی . عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ ننگ

آناسی سمیه رضی اللہ عنہا فی اسلام دینندن دوندرمک ایچون درلو درلو
 عنابلر ایله تغذیب ایدرلر ایدی . شو ائناده ابو جهل کلوب حربه ایله
 اوروب بیچاره سمیه نی شهیده ایلمشدر . مشرکلردن امیه بن خلف اوزینک
 قلی اولان حضرت بلال رضی اللہ عنہ نی صیچاق کونلرده قیاشقه قارشو یاتقزوب
 کوکرگینه بر بیوک طاش قویدروب عنابلر ایدی . صکره مذکور حضرت
 بلالنی حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ امیه بن خلف دن صاتوب آلهرق آزاد
 ایدی . و بوکا باشقه مشرکلر تغذیب ایدن بر نیچه قلنی حضرت ابو بکر
 الصدیق رضی اللہ عنہ صاحبلرندن آلوب آزاد ایلمشدر . خباب بن الارث
 رضی اللہ عنہ نی قیاشقه قارشو یاتقزوب اوتده قزدرلمش طاشلر نی بدنینه
 باصارلر ایدی . صفوان بن امیه نیک اسلامیله مشرف اولان بر قلنی امیه بن
 خلف آیاقلرینه ایب طاقدروب صیچاق طاشلردن سورتور ایدی . مونی
 دخی هلاک اولمق درجه سینه کتوردکلرنده حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ
 صاتوب آلهرق آزاد ایدی .

بو تغذیبات ایله برابر مشرکلرنک بعضلری مؤمنلری استهزا و حقارت
 ایدرلر ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک ایشیگی توبینه ابو لهب
 نجاست کتوروب تاشلار ایدی . بعضیلری فقراء مسلمیننی کوردکه « بونلر
 بریوزینک پادشاهلریدر ، کسرینک ملکینه وارث اولهچقلردر » دیو استهزا
 ایدرلر ایدی . بو کبی حقارتلر واستهزالر حدو حسابی کچدی .

اهل اسلامنک حبش مملکتینه هجرتلری .

مشرکلرنک اهل اسلامگه اذا و جفالری کوندن کونه زیاده اولمق ایدی .
 شو سببله رسول الله صلی الله علیه وسلم نبوتینک بشنچی یلنده اهل اسلامنک
 حبش مملکتینه هجرت ایلملری ایچون رخصت ویردی . ابتداء حضرت
 عثمان بن عفان ایله زوجة محترمه لری رقیه بنت رسول الله صلی الله علیه وسلم
 زبیر بن العوام ، عثمان بن مظعون ، عبد الله بن مسعود ، عبد الرحمن بن عوف ،

رضی اللہ عنہم حضرت بونلرہ باشقہ اصحاب کرام دن بر نیچہ ذوات حبش مملکتینہ ہجرت ایدوب حبش پادشاہی اولان اصحمة النجاشی بہ التجا قیلدیلمر . صکرہ جعفر بن ابی طالب رضی اللہ عنہ و اهل اسلامن بر نیچہ ذاتلر بری آردندن بری بونلرنک بانینه ہجرت قیلدیلمر . حبش پادشاہی نجاشی بونلرہ بر و بروب حرمت و رعایت قیلدی . اسلامنک حبش بورطندہ چوغالماسندن و دین اسلامنک اطرافکہ یا بلمسندن قریش خوف ایدوب اسلام مهاجرلرینی مکہ بہ قایتارمق ایچون عبداللہ بن ابی ربیعہ ایلہ عمرو بن العاصی حبش پادشاہی نجاشی بہ کورندیلر . بونلر حبش مملکتینہ واروب نجاشیدن اهل اسلامنک کندلرینہ تسلیم اولنماسینی التماس قیلدیلمر . نجاشی ایسہ کندوسینہ التجا ایدن اهل اسلامنی دشمانلرینہ تسلیم ایتمکی جائز کورمیوب بونلرنک التماسلرینی قبول قیلما دی . بو جہتلہ ہر ایکسی مقصودلرینہ ایرشمسندن مایوس اولہرق مکہ بہ قایتدیلمر .

اصحمة النجاشینک اسلامی ، وفاتندن صکرہ گرچہ حبش بورطندہ دفن ایدالسدہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نک مدینہ منورہ دە آکا جنازہ نمازی قیلدیغی کیلہ چکدہ ذکر ایدیلور ان شاء اللہ تعالی .

اسلام حمزہ و عمر رضی اللہ عنہما .

رسول اللہ صلی اللہ عنہم نک نبوتندن آلتنچی یلدہ حضرت رسول اکرم نک عمی حضرت حمزہ بن عبدالمطلب رضی اللہ عنہ و موندن بر آاز زمان صکرہ حضرت عمر الفاروق رضی اللہ عنہ اسلام ایلہ مشرف اولدیلمر . حضرت حمزہ رضی اللہ عنہ نک اسلامینہ سبب شولدرکہ : رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نبوتندن آلتنچی یلدہ بر کون صفا طاغندہ اوتورر ایکن ابوجہل لعین اورادن کیچوب اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نک خاطر شریفلرینی قیرہچق سوزلر سویلہ دی . رسول اکرم بوکا قارشو ہیچ برسوز سویلمیوب سکوت ایندی . صکرہ اول حضرت نک عمی حضرت حمزہ بونی ایشتدکدہ غضبہ کلوب جمع قریشکہ واروب « بنم

قرداشیم اوغلی محمدنی سب ایدن و خاطرینی انجیدن سنیسن » دبه ركه قولنداغی یابه سیله اوروب ابوجهل نك باشینی یاردی . رسول الله نك حضورینه واروب كلمه شهادت کیتوروب اسلامیه مشرف اولدی . حضرت حمزه بهادر و مهابت لیک بر آدم اولدیغندن اسلامه کلمسیله دین اسلام قوت تابدی ، اهل اسلام مسرور و شاد اولدی .

حضرت حمزه رضی الله عنه نك اسلامندن بر نیچه کون صکره حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه اسلامه کلمشدر بونك سببی شولدرکه : بر کون حضرت عمر قزقرداشی فاطمه بنت الخطاب ایله زوجی سعید بن زید رضی الله عنهما نك اسلام دینینه کردکلربنی ایشدرک غضبه کلوب آنلرنك خانه سینه کیتدی . اول ائناده فاطمه بنت الخطاب زوجی ایله خباب بن الارث رضی الله عنه نی خانه لربنه کیتورتوب قرآن دن سوره طه نی اوگره نورلر ایدی . شو وقت حضرت عمر کلوب بتمکله بونلرنك کلام شریفی تلاوتلربنی ایشدوب شدتله قپویی قاقدی . بونلر حضرت عمر نك بویله پرغضب اولوب کلدکینی کوردکلرنده درحال تلاوت قیلدقلى صحیفه ایله خباب بن الارث رضی الله عنه بی یاشیروب قپویی آچدیلر . حضرت عمر ایچرو کروب : « شو او قودبیغکز نه ایدی سزده می ، محمدنك دینینه کردکز؟ » دبه ركه قزقرداشی فاطمه بی اوروب باشینی یاردی . صکره بوأشینه پشیمان اولوب قزقرداشینه « شو او قودبیغکز کتابی چیقارکز » دبه ركه التماس قیلدی . فاطمه رضی الله عنها قرآن نی کیتروب ویردی . حضرت عمر قرآن کریمی قولینه آلوب طه سورسندن بر نیچه آیت او قلدقن صکره جادبه اسلامیت قلبینی اویله جذب ایتدیکه درحال كلمه شهادت کلتوردی . خباب بن الارث رضی الله عنه مونی ایشتدکده گیزلنمش اولدیغی بردن چیتوب رسول الله صلی الله علیه وسلم نك « یارب بو دینی ابوجهل نك یاخود عمر بن الخطاب نك اسلامی ایله عزیز ایت » دیو دعا ایتدکنی ، دعاسی حضرت عمر رضی الله عنه حقنده مستجاب اولوب بودولت و سعادت آخا

میسر اولدیغنی سویله دی . صکره حضرت عمر رضی الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم نڭ آلدینه واروب تکرار کلمه شهادت کلتوروب اسلام دینینه کردی . اصعاب کرام رضی الله عنهم جمله سی بردن بلند آواز ایله تکبیر ایتدیلر . آواز لری مکه مکرمه نڭ جمیع کوچه لرنه ایشلدی .

حضرت عمر رضی الله عنه نڭ اسلامندن صکره رسول اکرم اصعاب کرام حضراتی ایله حرم شریفکه واروب صف صف اولوب جهراً تکبیر آلهرق میداندن نماز قیلدیلر . آندن اؤل بویله آشکاره نماز قیلدی لری بوق ایدی . حضرت حمزه ایله حضرت عمر رضی الله عنهما اسلام ایله مشرف اولد قلرندن صکره مشرکلرنڭ اهل اسلامه ایدن اداوجفالری بردرجه آز ایدی .

بنی هاشم ایله سائر اهل اسلام نڭ شعب ابی طالبده محصور
قالدی لری .

قریش طائفه سی کوردیلرکه : اهل اسلام کوندن کونه چوغالیور ، دین اسلام قوت بولیور ، ابولهب دن باشقه جمیع بنی هاشم کرك مسلم اولسون کرك غیر مسلم اولسون رسول اکرم نی حمایه ایدیورلر . قریش طائفه سی بوخصوصده اوز آرالرنده مذاکره و مشاوره ایتدیلر . آخر الامر نبوتدن یدنجی یلده قریش طائفه سی بنی هاشم نڭ مسلمی هم غیر مسلمی ایله معامله بی کیسیدیلر ، آنلر ایله آراشماز اولدیلر . صکره بنی هاشم ایله ساتو و آلو ایتمسکه ، آنلردن قز آلماسقه آنلره قزویرمسکه اتفاق ایدوب عهدنامه یازهرق کعبه معظمه نڭ ایچینه آصدیلر و بو عهد نامه نڭ خلافینه حرکت ایتمسکه آند ایچدیلر . شوسبیدن هاشمیلردن کیره ک مسلم کیره ک غیر مسلم اولسون ابولهبکه باشقه سی (شعب ابی طالب) ده محصور قالدیلر . فقط ابولهب بونلردن آیریلوب مشرکین قریش ایچنده قالدی . خانه لری باشقه محله لرده اولان اسلام دخی خانه و محله لری بنی ترک ایدوب (شعب ابی طالب) که کلرک هاشمیلر ایله برلکدن رسول الله صلی الله علیه وسلم نڭ یاننده ساکن اولدیلر .

(شعب ابی طالب) مکة مکرمه ننگ بر محله سیدرکه رسول اکرم شو محله ده طوغمشدر. بنی هاشم ننگ خانه لری جمیعسی شو محله ده ایدی. اولک رئیس لری عبدالمطلب حضرت لری ایدیکندن اول محله به (شعب عبدالمطلب) دیرلر ایدی. صگره ابوطالب قومینک رئیس اولدقده اورابه (شعب ابی طالب) دینلیدی. (شعب ابی طالب) ده اهل اسلام ننگ محصوریتنی اوج بلغه قریب اولدی و بوندن اهل اسلامغه پک زیاده اضطراب کلدی. چونکه اهل اسلامن بری بازارغه کیتسه مشرکلر طاقت کتورلمزدنده اذا وجفا ایدرلر ایدی. بنی هاشمدن وسائر اهل اسلامن بری تجاردن طعام یاکه باشقه برنرسه صاتوب آلاچق اولسه درحال مشرکلر منع ایدرلر یاکه قیمت بها و بیروب اوزلری آلورلر ایدی. بو مدتده رسول الله صلی الله علیه وسلم دعا ایله مشغول اولمقده و وحی الهی بر بریننی متعاقب نزول ایتمکده ایدی. یوقاریک مذکور عهدنامه نی یازمش آدم ننگ قولى قوریوب چولاق اولمش ایدی. و اول عهدنامه به الله تعالی طرفندن آغاچ قورتنی مسلط اولارق اسم الله دن باشقه نه قدر یازو وار ایسه جمیعسنی بیوب محو ایتمش ایدی.

آخرالامر محصوریتدن اوچنچی یلده مشرکین قریشدن بر نیچه ذوات اوز آرالرنده اتفاق ایدوب قریشنگ الوغلی آلدنده مذکور عهدنامه نی برتمق و بو عهدنی بوزمق اورطه دن بو ظلمنی قالدیرمق خصوصند کوب سوزلر سویلدیلر و بوکنا زیاده سیله اجتهاد قیلدیلر. شو ائناده ابوطالب اورابه کلوب قریشه خطابا: «من بر مهم ایش ایچون کلدیم، اول عهدنامه نی کتورگز کوره یم» دیدی. عهدنامه نی کتوروب ابوطالب ننگ آلدینه قویدیلر. صگره ابوطالب بونلره دیدیکه: «میکن قرداشم اوغلی محمد (بو عهدنامه به الله تعالی بر قورتنی مسلط ایتمکده اسم الله دن باشقه هیچ بر یازونی قویمامش همه سیننی بیوب محو ایتمش) دیو خبر ویردی. محمد ننگ دیدیکی صحیح ایمس ایسه من سز لرگه آنی تسلیم ایدیم. اگرده آنک دیدیکی صحیح ایسه سز لرده انصاف ایدیکز، شو عهدی بوزوب اورطه ده اولان ظلم نی قالدیرگز.» عهد

نامەنىڭ مەرىپىنى بوزۇپ آپچىقلارنىڭ رىسول اكرمنىڭ دىدىكى كىبى اسم الله دن باشقە نەقدىر بازو وار ايسە ھەسەينىڭ بىلمىش ۋەھو اولمىش اولدىغى كورلىكلە مشركىن قرىشنىڭ جەمىئەسى مەجبۇب اولوب اول عەھدنامەنى بىرتىدىلەر، ھاشمىلەر ضررىنە اولان عەھد واتغاقى نەقىز ايتىدىلەر . بو ۋەھلە ھاشمىلەر وسائر اهل اسلام ساتو و آلودە وباشقە مەاملەلردە اختىيارلى اولدىلەر، (شەب ابى طالب) دە مەھسۇر اولمىق بلاسنىدىن قورتىلدىلەر . بوسبىدىن مەككە مەكرەمە دە برعمومى شادلىق ھاسىل اولدى . ابو جەھل مەلەون عىنادندە اصرار ايدوب بو ظلمى اورطەدىن قالدىرماغە رضالىق كوسترمىسە دە آنىڭ سوزىنە التفات ايدىن اولمادى .

مەھاجرەدىن اسلامدىن بەغزلىرىنىڭ مەككە مەكرەمەيە قايتىشلىرى .

ھىش مەلكەتتە ھەجرەت ايدىن اهل اسلامدىن ھىزرت عثمان ايلە زوۋجە مەكرەمەلرى ھىزرت رەقىيە ، زەبىر بن العوام ، عبد الرحمن بن عوف ، عبد الله بن مسعود ، عمار بن ياسر ، عثمان بن مظعون ، ابو عبىدە بن الجراح رضى الله عنھم ھىزراتى وسائر اصحاب كرامدىن برىنچەسى مەككە مەكرەمەيە قايتىدىلەر . مەدىنە منۆرەيە ھەجرەت زامانىنە قدر مەككە مەكرەمە دە اقامت قىلىدىلەر . بونلردىن بەغزلىرى مەككە مەكرەمە دە وفات اولوب قالانى سائر اصحاب كرام ايلە مەدىنە منۆرەيە ھەجرەت قىلمىشلىرىدە كە بونى بىقىندە ذكر ايدىرمز ان شاء الله تعالى .

وفات ابى طالب و خدیجە الكبرى و تزویج رسول الله صلی الله علیه وسلم عائشە و سودە .

رسول الله صلی الله علیه وسلم نىڭ نبوتىدىن اونىچى يىلدە عمى ابوطالب بن عبدالمطلب وفات اولدى . مونىڭ وفاتىدىن اوچ كون سىكەرە ام المؤمنىن ھىزرت خدیجە رضى الله عنها دخى وفات اولدى . بونلرنىڭ وفاتلىرىدىن رسول اكرم بىك زىيادە مەزۇن اولوب بو يىلغە (سنة الحزن) دىبو اسم و بىردى مەناسى (قاىغو و ھىسرت بىلى) دىمىكىر .

ابوطالب نكڭ وفاتی قریب اولدقده رسول اكرم صلى الله عليه وسلم آنكڭ یانینه كلوب « ای بنم عمم بر کره اولسون کلمه شہات کینورکه آخرتک سیکنا شفاعت ایله بیلیم » دیدیکده ابوطالب رسول اكرمگه « ای بنم قرداشیم اوغلی قورقارمکه ابو طالب ئولومدن قورقیدیه ایمانه کلدی دیو بنی لوم ایدر لر . اگرده بوندن قورقمایه ایدم کلمه شہادتنی کینورر ایدم » دیو جواب ویردی . حین وفاتنده دوداقلری حرکتلمکله قرداشی عباس بن عبد المطلب قولاق سالوب رسول اكرمگه خطاباً « ای بنم قرداشیم اوغلی والله ابوطالب سینکڭ امر ایتمککڭ کلمه شہادتنی سویلیور » دیدکده رسول الله صلى الله عليه وسلم (الحمد لله الذی هدانا لهذا الذی کنا علیہ) دیدکلری مرویدر . ابوطالب نكڭ رسول اكرمکڭ نبوتینی تصدیق ایتمدیکی بعض شعرلرندن آکلاشیلور . لکن وجه شرعی اوزره اعلان ایمان ایتمدیکندن دین اسلامنی قبول ایتمکسزین وفات اولدیغی مشهوردر . وفاتندک باشی سیکساندن آشمش ایدی . رسول الله صلى الله عليه وسلم شو بیلک حضرت عائشه بنت ابی بکر الصدیق رضی الله عنهما ایله حضرت سوده بنت زمعه رضی الله عنہا پی نکاحلاندى . لکن حضرت عائشه بیك كچوك اولدیغندن زفافی بر مدت صکره مدینه منوره ده اجرا اولندی .

سفر طائف و معراج رسول الله صلى الله عليه وسلم .

ابوطالب ایله ام المؤمنین حضرت خدیجه رضی الله عنہانکڭ وفاتندن صکره مشرکلر رسول اكرمگه واهل اسلامغه اولگیندن قات قات زیاده اذا وجفا ایدر اولدیلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم بونلرنکڭ اذا وجفالرندن بیزار اوله رق زید بن حارثه رضی الله عنه ایله برلکده مکة مکرمه دن چیقوب طائف شهرینه کیتدی . طائفده ثقیف قبیله سی اقامت قیلور ایدیلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم آنلرنی دین اسلامغه دعوت قیلسه ده آنلر ایمانه کلمدیلر . رسول اكرمکڭ خاطرینی قیره چق سوزلر سویله دیلر . ایچلرندن بعضلری طاشلر آتدیلر . حتی زید بن حارثه رضی الله عنه حضرتلری

رسول اکرمنی آتیلان طاشلردن محافظه ایچون کندوسینی سپر (قالقان) ایتمکله
بر نیچه برینه طاش تیگوب یاره لاندی . صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم
مکه مکرمه یه قایتدی . قایتدیغی وقت مکه مکرمه یه بر مرحله برده اولان
بطن نخله اسملی اورنده جن طائفه سنندن بر گروه رسول اکرمنک (سوره
الرحمن) نی تلاوت قیلدیغینی ایشدوب ایمان ایتمشله .

نبوتدن اون برنجی یلده رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ معراجی واقع
اولدی . و او شبو معراج کیچه سنده بش وقت نماز فرض قیلندی . آندن
اؤل دخی نماز قیلنور ایدی . لکن بش وقت مرتب اولارق نماز قیلماق
اول کچه امر اولندی .

انصار لقبیله مشهور اولان مدینه منوره ده ساکن اوس
وخزرج قبیله لرینک اسلاملری و اصحاب کرامنک مدینه
منوره یه هجرت قیلماق لری .

رسول الله صلی الله علیه وسلم هر بیل حج وقتنده اطرافدن مکه مکرمه یه
کلن قبیله لری دین اسلامغه دعوت ایدر لر ایدی . نبوتندن اون برنجی یلده
حج وقتنده دخی اول حضرت مکه مکرمه ننگ خارجینه چیقوب اطرافدن کلن
قبیله لره کندولرینی عرض ایدرکن (عقبه) اسملی اورنده مدینه منوره
اهالیسی دن ، خزرج قبیله سنندن آلتی ذاته راست کلدیکه بونلر اسعد بن
زراره ، عوف بن الحرث ، رافع بن مالک ، قطبة بن عامر ، عقبه بن عامر ،
جابر بن عبدالله ایدیلر . رسول اکرم بونلر نی بر مقدار قران کریم تلاوت
ایدوب دین اسلامغه دعوت قیلدقده جمله سی کلمه شهادت کتوروب دین
اسلام ایله مشرف اولدیلر . مدینه منوره اهالیسی دن ایکنک اؤل اسلام ایله
مشرف اولان بو آلتی ذاتدر رضی الله عنهم . بونلر مدینه منوره یه
قایتدقلرنده دین اسلامنک انتشارینه غیرت ایتدکلرندن دین اسلام خزرج
قبیله سی آراسنده منتشر اولدیغی کبی اوس قبیله سینده دخی سرایت ایلدی .

رسول الله صلى الله عليه وسلم نكاح نبوتندن اون ايكنچى يلك ، حج وقتنده
 مدينه منوره اهاليسندن يوقاريدنه مذكور آلتى آدمين اسعد بن زراره ،
 عوف بن الحرث ، رافع بن مالك ، قطبة بن عامر ، عقبه بن عامر وينه خزرج
 قبيله سندن معاذ بن الحرث ، ذكوان بن عبدقيس ، عبادة بن صامت ، يزيد
 بن ثعلبه ، عباس بن عبادة واوس قبيله سندن ابوالهيثم بن تيهان ، عويم
 بن ساعدة مجموعى اون ايكى آدم مکه مكرمه يه كلديلر . بونلر دخى مکه نكاح
 خارجنده اولان (عقبه) اسملى اورنده رسول اكرم ايله كوريشوب بيعت
 اينديلر . الله تعالى يه شرك قوشماسقه ، اوغريلق وزنا ايتمسكه ، بالالرينى
 اولديرمسكه ، افترا قيلماسقه عهد قيلديلر .

زمان جاهليتنده عربلر ايركك بالا ايله افتخار ايدوب بالالرى قز
 اولانلر عار ايدرلر ايدى . شوسبندن برنيچه سى بگى طوغان قزبالالرينى
 دبرى ايكن برگه دفن ايدوب اولديرلر ايدى . وبرنيچه سى فقيرلكدن
 خوف ايدوب قزبالالرينى وبعضا ايركك بالالرينى دبرى دبرى دفن
 ايدرلر ايدى . شوسبندن رسول اكرم بونلر ايله عقد اولنان بيعتك بالالرينى
 اولديرمامك خصوصنى شرط ايلدى . وبو شرط انسانيت حقنده بريويوك
 عنایت ومرحمت اولدى .

بونلر نكاح جمله سينك رئيسى اسعد بن زراره رضى الله عنه ايدى .
 بوبيعتكه (بيعه عقبه اولى) ديرلر .

بونلر شووجهله عقد بيعت ايندككن صكره جمله سى مدينه منوره يه
 قايتوب كتديلر . ودين اسلامنى نشر ايله مشغول اولديلر .

صكره رسول الله صلى الله عليه وسلم قران كريمنى وآداب اسلامنى
 اوگره تمك ايچون بونلر نكاح آرقاسندن مصعب بن عمير رضى الله عنه نى مدينه
 منوره يه كونردى . حضرت مصعب مدينه يه واردقندن صكره اسعد بن زراره
 رضى الله عنه نكاح خانه سينه نازل اولدى . اول حينك مدينه منوره اهاليسندن
 قرق آدم اسلام ايله مشرف اولمشلر ايدى . اهل اسلام رئيسلرى اولان

اسعد بن زرارہ ومعلم لری اولان مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہما ایلہ
برلکدہ جمعہ کونلری مدینہ منورہ نڭ خارجینہ چیقوب برمحلہ جماعت
برلہ نماز قیلور ایدیلر .

مدینہ منورہ دہ اهل اسلام کوندن کونہ آرتمقد ایسہ دہ اسعد بن زرارہ
نڭ خالہ سینڭ اوغلی و اوس قبیلہ سینڭ رئیس سعید بن معاذ ایلہ رؤسادن
اولان اسید بن حضیر هنوز ایمانہ کلماش اولدقلرندن دین اسلام تامیلہ
منتشر اولہ میور ایدی . برکون مصعب ایلہ اسعد رضی اللہ عنہما بنی
ظفر خانہ لرندن برندہ اوتوررلر ایدی . شووقت اسید بن حضیر حربہ سی
قولندہ اولدیغی حالہ پرغضب اوله رق بونلرنڭ یانینہ کلوب « مقصود کز
نہ در برطاقم فقراء وضعفای آلدایزب آز دیورورسکز » دیدی . مصعب
بن عمیر رضی اللہ عنہ بوکاملایمتلہ خطاب ایدوب « بر آز یانیمزده اولتوروب
سوزمزی دگلہ سکز ومقصودمزی آگللاسکز اولماسمی » دیدکدہ اسید بن
حضیرنڭ فی الجملہ آچیغی باصیلوب بونلرنڭ یانینہ اولتوردی . مصعب بن
عمیر رضی اللہ عنہ بوکا اسلامنی تعریف ایدوب بر مقدار قرآن او قوددی .
فصاحت و بلاغت قرآن کندوسینہ تأثیر ایتمکلہ اسید بن حضیر در حال
کلمہ شہادت کلتوروب اسلام ایلہ مشرف اولدی . صگرہ بونلرہ دیدیکہ:
من سزارہ واروب سعید بن معاذنی کوندرہیم اگر اول دخی دین اسلامغہ
داخل اولسہ بوشهرده اسلام دینینی قبول ایتمہ بین هیچ برکیمسہ قالماز .
« صگرہ اسید بن حضیر حضرتلری بونلرنڭ یانندن کیتدی . واروب
سعید بن معاذنی کوندردی . سعید بن معاذ بونلرنڭ یانینہ کلکدہ بوکا دخی
حضرت مصعب بن عمیر رضی اللہ عنہ ملایمتلہ خطاب ایدوب دین اسلامنی
تعریف وبر مقدار قرآن کریم تلاوت قیلدی . سعید بن معاذ دخی شوآنک
کلمہ شہادت کلتوروب اسلام ایلہ مشرف اولدی . وشول ساعت قومی اولان
بنی عبد الاشهل طائفہ سینڭ یانینہ واروب آنلرنی دین اسلامغہ دعوت
قیلدی . مذکور بنی عبد الاشهل طائفہ سینڭ جمیعسی شوکون اسلام ایلہ

مشرف اولدیلر . ایچلرندن ایمانه کلمیهن کیمسه قالمدی .

صکّره مصعب بن عمیر ایله سعد بن معاذ رضی الله عنهما اسعد بن زرارہ رضی الله عنه ننگ خانہ سنده او طروب آدملرنی دین اسلامغه دعوت ایله مشغول اولدیلر . آز مدت ظرفنده دین اسلام مدینه منوره ده او قدر شائع اولدیکه : اوس و خزرج قبیلہ لری ایچنده بنی امیه بن زید ننگ خانہ سنندن باشقه نور اسلام ایله روشن اولمیان خانہ قالمدی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ نبوتندن اون اوچنچی یلده حج وقتنده مصعب بن عمیر رضی الله عنه حضرتلری مدینه منوره دن مکّه مکرمه یه کلدی . بوننگله برابر مدینه ده ساکن اهل اسلامن بتمش اوچ ابرکک وایکی خاتون دخی مکّه یه کلدیلر . بونلرننگ بعضیسی اوس ، بعضیسی خزرج قبیلہ سنندن ایدیلر . ابویوب انصاری رضی الله عنه دخی بونلر ایله برابر ایدی . مکّه مکرمه یه کلدکلرنده جمله سی مکّه ننگ خارجنده اولان (عقبه) اسملی اورنده رسول اکرم ایله کوریشوب اول حضرت صلی الله علیه وسلم ننگ مدینه منوره یه هجرتی خصوصنده سویله شدیلر . رسول اکرم بر مقدار قرآن کریم تلاوت ایتدکدن صکّره آنلره : « نفسارگزنی وبالالرگزنی نیچوک حفظ وحمایه ایدر ایسه گز بنی دخی اولوجهله حفظ وحمایه ایتمککه عهد ایدوب بیعت ایده سز » دیدی . آنلر دخی بونی قبول ایدوب رسول اکرمنی اولوجهله حفظ وحمایه ایتمک اوزره بیعت ایله دیلر . صکّره مدینه یه قایتوب کیتدیلر . بو بیعتکه (بیعت عقبه ثانیه) دیرلر .

صکّره رسول اکرم اصحاب کرامگه مدینه یه هجرت قیلیمغه اذن وبردکلرنده محرم و صفر آییلرنده اصحاب کرام وطنلرینی ترک ایله بری آرقه سنندن بری مدینه یه هجرت ایتمه یه باشلادیلر . ایلنگ اوّل ابو سلمه بن عبدالاسد رضی الله عنه مدینه یه هجرت قیلدی . بوننگ آرقه سنندن بر چوق اهل اسلام دخی مدینه یه هجرت قیلدیلر . صکّره حضرت عمر رضی الله عنه اصحاب کرامدن بر نیچه ذوات ایله مجموع بکرمی نفر اولدقلری حالده

مدینہ بہ کیتدیبلر . صکرہ حضرت عثمان رضی اللہ عنہ دخی بونلرنک آرقہ سنندن
 ہجرت قیلدی . مکہ مکرمہ دہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایلہ برلکک اصحاب
 کرامدن بالغز ابوبکر الصدیق ایلہ علی المرتضی رضی اللہ عنہما حضرتلری
 قالدی . سائر اصحاب کرام رضی اللہ عنہم حضرتلرینک جملہ سی مدینہ بہ
 کیتدیبلر . اصحاب کرام مدینہ منورہ بہ ہجرت ایتدکچہ اوس و خزر ج
 قبیلہ لری بونلرہ بر کوستروب پک زیاده عزت و حرمت ایدرلر ایدی .

دین اسلام بولندہ وطنلرینی ترک ایلہ ہجرت ایدن اصحاب کرامگہ
 (مہاجرین) دیرلر . مدینہ منورہ اہالیسنندن اولوب بووجہلہ دین اسلامغہ
 نصرت ویاردم ایدن اصحاب کرامگہ (انصار) دیرلر . کیرک مہاجر اولسون،
 کیرک انصار اولسون جملہ سی دین اسلامغہ پک بیوک خدمت ایتمشلردر .
 جمیعسنندن اللہ تعالی راضی اولسون .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نک مکہ مکرمہ دن مدینہ منورہ بہ ہجرتلری .

مشرکین قریش کوردیلرکہ : مدینہ منورہ اہالیسی دین اسلامگہ داخل
 اولدیبلر . مکہ مکرمہ دہ اولان اہل اسلام دخی مدینہ منورہ بہ ہجرت قیلدیبلر .
 بوجہتلہ دین اسلام مدینہ دہ قوت تابدی . اگر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
 دخی بونلرنک بانینہ کیدرایسہ مدینہ دہ بر بیوک قوۂ اسلامیہ پیدا اولہچقنی
 وتجارتگاھلری اولان شام یولینک اہل اسلام تصرفندہ قالاچغینی مشرکلر
 ملاحظہ ایدوب قورقوبہ دوشدیبلر . وبو خصوصہ بری بریلہ مشورہ قیلماق
 ایچون (دار الندوہ) بہ جمع اولدیبلر . رسول اکرم حقنک مشورہ قیلدیبلر .
 ہربری برہر سوز سویلدیلر . بعضلری محمدنی بر خانہ بہ حبس ایدلم
 دیدیلر، بعضلری مکہ دن آنی چیقارالم وبر طرفقہ نفی ایدلم دیدیلر .

(*) دار الندوہ قصی بن حکیم دن قالمش بر خانہ درکہ قریش طاائفہ سی بر مهم اشلری
 اولسہ اورادہ طویلانوب مشاورہ ایدرلر ایدی .

لکن بونلرنڭ سوزلری قبول قیلنمادی . صکره ابوجهل دیدیکه : « آنی اولدرمکن باشقه چاره یوقدر . هر قبیلهدن برهر آدم واروب جملهسی بردن اوروب اولدیرمیدرکه قاتلی معین اولمیه ، هاشمیلر دبتکه راضی اولالر ، قان دعواسی قبائل ایچنده مو اولا . » ابوجهلنڭ بورآینی مشرکلر معقول کوردیلر . وبر نیچهسی کیچهده رسول اکرمنڭ خانهسی اطرافنده مجتمع اولوب اول حضرت صلی الله علیه وسلمنڭ اویقویه وارماسینه منتظر اولدیلر . ابوجهل ، حکم بن عاص ، ابولهب ، امیه بن خلف ، ابی بن خلف وسائر بعض رؤساء قریش آنلرایله برلیکن ایدیلر . مشرکلرنڭ رسول اکرمنی اولدیرمکگه اتفاق قیلدقلرینی الله تعالی جبرائیل علیه السلامنی کوندروب اول حضرت صلی الله علیه وسلمگه خبر ویردی . ومدینه منورهیه هجرت قیلماقغه اذن ویردی . رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت علی کرم الله وجههیه بعض آدملرنڭ امانتلرینی ویروب دیدیکه : « یا علی من مدینه منورهیه هجرت ایله یورم سن بو امانتلرنی صاحبلرینه تسلیم ایتدکن صکره منم آرقه من مدینهیه وار . لکن حاضرده منم دوشگنده یات مشرکلرمنی یاتیور ظن ایتسونلر . » حضرت علی کرم الله وجهه رسول الله صلی الله علیه وسلمنڭ دوشگینه یاتدی . واول حضرتنڭ یاشیل خره سیله اوزینی اورتدی .

مشرکلر رسول اکرمنڭ خانهسی اطرافنده کوزلرینی خانهدن آلمازدن دقت واحتیاط ایله کوزتمکده ایسه لرده رسول الله صلی الله علیه وسلم بر اوچ طوفراق آلوب (سوره یس) نڭ اولندن (فهم لا یبصرون) گه قدر اوقدی واول طوفراقنی خانه سینڭ آلدنده کوزتمکده اولان مشرکلرنڭ اوزرینه صاحبدی . وآنلرنڭ آلدند چیقوب کیتدی . مشرکلر آنی کورمدیلر . رسول اکرمنڭ دوشگنده حضرت علی نڭ یاتدیغنی کوزوب « محمد یاتیور دیو » خانه سعادتنڭ ایچروسینه کردکلرنڭ حضرت علی کرم الله وجهه نی کوردکلرنن « محمد نه یرده » دیو آندن صوردیلر . حضرت علی « بن قایویرده ایدیکن

بلمین « ديو جواب ویردکده مشرکله حیرتده قالوب حضرت علی فی اورادن چیقاروب بر ساعت مقداری حبس ایدوب صکره آزاد قیلدیله . رسول الله صلی الله علیه وسلم نك بویله کوزلرندن نهان اولماقی مشرکلرنک اولوغلرینه پک آغیر کلدی . مکة مکرمه نی آلت اوست ایدوب اول حضرت صلی الله علیه وسلم نی ازله سئلرده تابا آلمادیلر . (هرکیم محمدنی توتوب کیتورر ایسه اول آدمکه یوز دوه ویرورمز) دیو اعلان قیلدیله . مشرکلرنک جوانلری رئیسلی طرفندن وعده قیلنمش دوه لرگه طمع ایدوب بعضیلری قلیچلر ایله بعضیلری سائر قوراللر ایله اطرافقه تارقالوب رسول اکرمنی آرامغه باشلادیله . مکده و آنک اطرافنده آرامقلری برقالمادی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم خانه سعادتلرندن چیققدن صکره کیچه نی بره اورنده اوتکازدی . ایرته سی کون ابوبکر الصدیق رضی الله عنه نك خانه سینه واروب دیدیکه : « یا ابا بکر میکا الله تعالی مدینه منوره به هجرت قیلمغه اذن ویردی . سینک ایله برلکله هجرت قیلساق کیرهک . » ابوبکر الصدیق رضی الله عنه رسول اکرم ایله برلکله هجرت ایده چکینه اولقدر مسرور وشاد اولدیکه کمال سرورندن آغلادی . صکره برده رسول اکرم ایچون و برده ابوبکر الصدیق ایچون حاضر قیلدیله . قولاغوزلقه یعنی یول کوسترملکه ماهر اولان عبدالله بن اریقطنی یول کوسترملک ایچون اجرت ایله توتدیله . و اول ایکی دوه نی اوچ کوندن صکره (جبل ثور) گه کتورملک ایچون مذکور (*) عبدالله بن اریقطنی گه تابشردیلر . کیچه سی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوبکر الصدیق رضی الله عنه ایله برلکله (جبل ثور) گه کیتدیله . و آنده اولان بر مغاره به کردیلر . شول ساعت الله تعالی نك امریله بر اورمه کوچ کلوب مغاره نك آغزینی پرده لدی . و ایکی یاپانی کوگه رچین کلوب یهورطه لادی . رسول اکرمنی آرامق ایچون مکه نك اطرافینه تار

(*) عبدالله بن اریقطنی اسلام دینینه داخل اولماش ایسه ده مونک عهدینه وفا ایدوبنه ایتاندیلر . در واقع عهدینه وفا قیلدی مشرکلرگه خبر ویرمدی .

قامش مشرکلردن برنیچهسی اول مغارەنڭ آلدینه قدر کلوب ایچلرندن بعضیلری « شول مغارنیده بقالم » دیدکلرندن امیه بن خلیف بونلره دیدیکه: « مغارەنڭ آغزنده اولان اورمه کوچ آغی ایله کوگەرچین یمورطه لری کوسترییورکه کوب زماندن بیرو مغارەیه آدم کرمامشدر . » امیه بن خلیف بونی دیدکن صکره جملەسی اویردن کیتدیلر . مشرکلر مغارەیه یقین کلاکلرندە ابوبکر الصدیق رضی اللہ عنہ زیاده سیله محزون اولوب دیدیکه: « یارسول اللہ بنی اولدیر لر ایسه هیچ ضرریوق بن اصحابکن برسیمن لکن حضرتکوزگه بر ضرر ایریشوب دین اسلام محو اولور دیو قورقامن . » رسول اکرم: « یا ابابکر غم چیکمه اللہ تعالی بزم ایله در » دیو ابوبکر الصدیقنڭ خوفینی ازاله قیلدی .

ابوبکر الصدیق رضی اللہ عنہنڭ اوغلی عبد اللہ حضرتلری کیچه لری مغارەیه کلوب مشرکلرنڭ نه فکرده ونه حرکتده ایدکلرینی بیلدیرر وقزی حضرت اسماء بنت ابی بکر الصدیق رضی اللہ عنہنڭ آزادلوسی اولان عامر بن فهیره کوندز (جبل ثور) ده بر مقدار قوی اوتلادوب کیچهسی بوقویلرنی صاغوب مغارەیه سوت کیتورر ایدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ایله یارغاری حضرت ابوبکر الصدیق رضی اللہ عنہ بو حال اوزره اوچ کیچه مذکور مغارەده ساکن اولدیلر .

صکره اسماء بنت ابی بکر الصدیق رضی اللہ عنهما بولده ییه چک طعامنی حاضر ایدوب برسفریه قویدی، بیلندن کمرینی چیقاروب ایکیگه یرتدی، نصفی ایله مذکور سفره بی باغلاب، نصفینی بیلینه باغلا دی . شو سببن حضرت اسماء (ذات النطاقین) لقبیله ملقب اولدی . معناسی (ایکی بیل باغی صاحبهسی) دیمکدر . حضرت اسماء رضی اللہ عنہا مذکور سفره نی کیچهسی مغارەگه کیتوردی . مغارەیه کردکلرندن دورتنچی کیچه ایدی . شو کیچهده یوقاریده مذکور عبد اللہ بن اریقط دوه لرنی کیتوردی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و ابوبکر الصدیق رضی اللہ عنہ و عامر بن فهیره ویول کوستروچی

عبداللہ بن اریقط دوہ لرگہ منوب مدینہ منورہ فی قصد ایدوب ساحل یولیلہ کیدرہک (قدید) اسمای یرگہ ایرشدیلر . اول یردہ ساکن اولان ابومعبدنک چادری بانندن کیچد کلرنده « صاتوب آلوغه خرما یا که باشقه طعام وارمی » دیو صور دیلر . اول حینده ابومعبد خانہ سنده یوق ایدی . زوجہ سی ام معبد « خرمدن وباشقه طعامدن خانہ مزده هیچ شی یوقدر » دیو جواب ویردی . رسول اکرم خانہ ننگ آرقہ سینہ باغلانمش برقوی کوروب « بوقوی نی ایچون بورادہ قالمش » دیدکده ام معبد دیدیکه : « بو بر ضعیف قویدرکه یورمگہ مجالی اولمد یغندن کتودن آیریابوب قالمشدر . » رسول اکرم « اذن ویرسنگ بو قوینی صاغه لم » دیدکده ام معبد « اگرده آندہ سوت بولسه صاغه ویر » دیدی . رسول اکرم اللہ تعالی ننگ اسم شریفینی ذکر ایدوب قوینی صاغه باشلادقده قوینک مہ سندن اول قدر کوب سوت کلدیکه اول ام معبدکه صکرہ رفیق لرینه طویغانچہ ایچردی . ایکنک صکرہ اول حضرت اوزی ایچدی . تکرار صاغوب خانہ لرنده اولان ایکنک زور صاوتنی طولدیروب ام معبدگہ ویردی . صکرہ دوہ لرینه منوب رسول اکرم ورفیق لری اول یردن کیندیلر .

مشرکین قریشنک رسول اکرمی اولدی رهنگہ یا که اسیر ایدہ نگہ یوزدوہ وعدہ قیلد قلیرینی سراقہ بن مالک المدلجی ایشتمش و آطینہ منوب رسول اکرم ننگ آرقہ سینہ دوشمش ایدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم رفیق لریلہ ام معبدنک خانہ سندن قالقوب کیتمشلر ایدی . شول وقت مذکور سراقہ بن مالک المدلجی آرقہ لرندن کلوب یتشدی . حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہ « یارسول اللہ شبہ سز بوکلن آدم بزى طلب ایدوب کلمشدر » دیو قورقوبہ دوشدی . رسول اکرم « غم بیمہ اللہ تعالی بزملہ در » دیدی . شول حینده سراقہ بن مالک کلوب یتدی . لسکن آطینک آباقلرینی یسر طوتدی اورنندن قوزغالا آلمادی . سراقہ رسول اکرمگہ بالواروب دیدیکه : « یا محمد دعا ایت بوبلادن قورتیلایم وسزی استیوب کلن آدم لرنی کیرویه دفع ایدہ یم . »

رسول الله صلى الله عليه وسلم دعا قیلدی. الله تعالی دعاسینی قبول ایدوب سراقه بوبلادن خلاص اولدی. رسول اکرم سراقه نڭ التماسی ایله آڭا بر امان نامه یازدیروب ویردی. صڭره رسول اکرم رفیقلریله برابر مدینه منوره یه قاراب کیتدیبلر. سراقه رسول اکرمنی آرامق اولان مشرکلردن کمنی کوردی ایسه «من بو طرفلرنی یوروب کوردم آنلر باشقه یولدن کیتمشلر» دینه رک مشرکلرنی قایتارر ایدی. مکه مکرمه فتح قیلندقسن صڭره سراقه بن مالک اول امان نامه نی رسول اکرمگه کوستهروب اسلام ایله مشرف اولدی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم نڭ مکه مکرمه دن چیققلری مدینه منوره ده شائع اولدیغندن او یرده گی اهل اسلام هر کون ایرته برله مدینه منوره نڭ خارجینه چیقوب تمام هوا اسسی اولانچه یه قدر اول حضرتنڭ کلمکینه منتظر اولوب هوانڭ اسسیلگی قوتلندکده منزللرینه کیدرلر ایدی. بر کون اهل اسلام عادتلری اوزره مدینه نڭ خارجینه چیقوب هوا اسسی اولدقه منزللرینه کیتمشلر ایدی. برایش ایچون خانه سینڭ طامینه (اویوتوبه سینه) چیقمش بریهودی رسول اکرم ایله رفیقلرینی کوروب: «استدیکنز کلیور» دیواهل اسلامغه سونچ ویردی. اهل اسلام رسول اکرمنی اشتیاق واحترام ایله استقبال ایدوب مدینه منوره دن بر ساعتک مسافه ده اولان (قبا) اسملی قریه ده کلثوم بن هرم نڭ خانه سینه ایندیردیلر. نبوتنسن اون دورتنچی یلده ربیع الاؤل آینک ایدی. رسول اکرم مذکور قبا قریه سنک برنیچه کون اقامت ایتمککه قرار ویردی. وآنک برمسجد بنا قیلدردی. بومسجد اسلامک جماعت مسلمین ایچون بنا اولنان مسجدلرنڭ اولگسیدر. حضرت علی کرم الله وجهه رسول اکرم نڭ مدینه یه کیتدیکلرنسن صڭره اوچ کون مکه ده اقامت ایدوب اول حضرتنڭ ویردکلی امانتلرینی صاحبلیرینه طاپشردی. صڭره مدینه نی قصد ایدوب بولغه چیقدی. رسول اکرم قبا ده وقتک اول دخی قبا یه کلوب یئدی. مکه دن قبا یه قدر پیاده کلدکلرنسن مبارک آیاقلری بارلمش ایدی. رسول اکرم حضرت علی نی کوردکلرنده آغلابوب موبینه صارلدی. و آغز صولرینی مبارک قولیله بارلمش برلرگه سورمکه درحال شفا تاپدی.

رسول اکرمنىڭ مەدینەھەھجەرتىنىڭ برنجى يىلىدەگى واقەلەر بىيانىدە .

رسول اکرم مەدینە منۆرەھەھكەككەن صىگەرە مەدینە اھالیسى ابو ایوب الانصارى رضى الله عنه نىڭ خانەسىنە كىلۇپ اول حضرت صلى الله عليه وسلم نى زىيارت ايتىدكلىرى صرەدە علماء يھوددىن عبد الله بن سلام دخى كلىدى . ودقت ايلە رسول الله نىڭ يوزىنە باقۇپ «بويوز يىلانچى آدمنىڭ يوزىنە اوخشاميدىر» دىيۇپ اسلامە داخل اولدى رضى الله عنه .

رسول الله صلى الله عليه وسلم دۈەننىڭ ابتدا چوككىكى بوش اورنىنى اون مىقال آلتونىغە ساتۇپ آلىدى . واول اورندە بر مسجد شريف ايلە اوزلىرى واهل بىتىلىرى ايچون خانەلەر بنا قىلىدردى . بونلارنىڭ بناسى يىدى آيدە تمام اولدى . رسول اکرم بو يىدى آي مەتدە ابو ایوب الانصارى رضى الله عنه نىڭ خانەسىندە اقامت ايدۇپ صىگەرە اوزلىرىنىڭ خانەلرىنە نقل قىلىدىلەر . رسول اکرم مەدینەھەھكەككەن صىگەرە برنىچە مەت (بیت المقدس) گە طوغرى نماز قىلۇر ايدى . شول جەتلە بو مسجد شريفنىڭ قىبلەسى (بیت المقدس) جەتنى اولمىق اوزرە بنا قىلىنىشى ايدى . ھەر كىمە معلوم اولان مەدینە منۆرەدەگى معمور و مزىن (مسجد شريف نبوى) بودر .

مسجد نبوينىڭ بناسىنە شروع قىلىندىقەن صىگەرە رسول اکرمنىڭ امرىلە زید بن حارثە ايلە ابورافع حضرتلىرى مەكەھەھ وارۇپ رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ كرىمە جلىلەلرى ام كلثوم وفاطمة وزوجە مكرمەلرى سۈدە رضى الله عنھن حضرتى ايلە زید بن حارثە نىڭ زوجەسى ام ایمن واوغلى اسامە حضرتلىرىنى مەدینەھەھ كىتوردىلەر . بونلر ايلە برابر ابوبكر الصديق رضى الله عنه نىڭ عىيال واتباعى دخى اوغلى عبد الله ايلە كەمشلردر . رسول اکرمنىڭ كرىمەسى رقىە رضى الله عنھا زوجى حضرت عثمان رضى الله عنه ايلە رسول اکرمدىن اول مەدینەھەھ ھجەرت قىلمىشلر ايدى . لىكن رسول الله نىڭ بيوك كرىمەسى زىنن رضى الله عنھا زوجى ابوالعاص ايلە مەدەھەھ قالىدى . چونكە ابوالعاص اول وقت اسلام

دینینه داخل اولمامش ایدی . برنیچه مدت صکره حضرت زینب دخی مدینه منوره به هجرت قیامشدر . بونی کیله چکده ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی . هجرتدن سکرز آی صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم گه مکده نكاح ایدلمش حضرت عائشه رضی الله عنهانک زفافی اجرا ایدلدی .

بو یلده اذان او قفق مشروع قیلندی . نماز وقتی اولدقه بلال حبشی رضی الله عنه حضرتلری اذان او قور واصحاب کرام رضی الله عنهم مسجدگه طوپلانور ایدی .

وبو یلده رسول اکرم مهاجرین ایله انصاری آراسنده اخوت یعنی قرداشلق عقد ایددی . مهاجرین دن بریله انصار دن برینی قرداش قلدی . لکن حضرت علی کرم الله وجهه نی اول حضرت صلی الله علیه وسلم کندوسینه قرداش ایدندی .

وبو یلده رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینه منوره اطرافنده ساکن اولان یهودلرگه صلح نامه اعطا قیلدیلر . شول شرط ایله که : اصحاب کرامگه هیچ بروجه ایله ضرر ایرشدیرمیهلر . دشمانلرینه یاردم ویرمیهلر . اگرده عهدنی بوزار ایسهلر باشلری وماللری وعیاللری مباح اولا .

وبویلده مکة مکرمه ده مشرکلرنک رئیسلرندن عاص بن وائل السهمی ایله ولید بن المغیره وفات اولوب دار مجازتکه کیتدیلر . مدینه منوره ده دخی انصار کرامنک ایلی بیوکلرندن اسعد بن زراره ایله براء بن معرور رضی الله عنهما وفات ایدوب دار راحتگه کیتدیلر .

سلمان بن بودخشان الفارسی رضی الله عنه نک اسلامینی دخی شو برنجی سنه هجریده ایدی دیو روایت قیلمشدر .

هجرتدن صکره مهاجریندن ایلی اول عبدالله بن زبیر رضی الله عنهما ایله انصار دن نعمان بن بشیر رضی الله عنهما طوغمشلردر .

بو یلده مدینه به هجرت قیلمقغه ابتداء اصحاب کرامگه اذن ورخصت ویریلوب آنلر دخی محرم آینه هجرتگه قیام ایدوب بری آردندن بری

مکہ دن مدینہ یہ ہجرت قیلدیلر . صگرہ رسول اکرمگہ دخی اللہ تعالی طرفندن
 ہجرتکہ اذن ویریلوب اول دخی مدینہ یہ ہجرت قیلمشدر . بونلرنک
 جملہ سینی یوقاریک ذکر ایتمشیدم . شول سبیدن بویلغہ (سنہ الاذن) دیرلر
 معناسی (رخصت یلی) دیمکدر . صگرہ بویلنک محرمی تاریخ اسلامک مبدئی
 اعتبار ایلمشدر . تاریخ ہجری دیدکمز بودر .

ہجرت نبویہ دن (۲) نچی یلنک وقائعی .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نک مدینہ منورہ یہ ہجرہ تینک ایکنچی یلنک
 شعبان آینک قبلہ (بیت المقدس) دن کعبہ معظمہ یہ تحویل قیلندی . موندن
 اول بیت المقدسکہ طوغری نماز قیلنور ایدی .
 وبویلده رمضان آینده روزہ توتوق وماللرندن زکوٰۃ ویرمک فرض
 اولدی . وصدقہ فطر ویرمک واجب اولدی . رمضان آی تمام اولدقہ
 صحرا یہ چیقوب نماز قیلدیلر .
 وبویلده رسول اکرم نک کریمہ جلیلہ لری حضرت فاطمہ رضی اللہ
 عنہا حضرت علی کرم اللہ وجہہ یہ نکاح ایدی .

رسول اکرم نک غزوہ وسریہ لری .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بوتاریخکہ قدر غزا و جہاد ایلہ مأمور
 اولمیوب یالغز دین اسلامغہ دعوت ایلہ مأمور ایدی . ہجرتنک اوشبو
 ایکنچی یلنک مشرکلر ایلہ غزا قیلمغہ اللہ تعالی طرفندن رخصت ویرلدی .
 وزمان سعادتندہ برچوق غزوہ وسریہ لری واقع اولدی .
 رسول اکرم نک اوزلری بولندیغی محاربہ یہ (غزوہ) دیرلر . اوزلری
 حاضر اولمیوب اصحاب کرامدن برینی باش ایدوب ارسال ایندن محاربہ یہ
 (سریہ) دیرلر .

سریہ جہزہ رضی اللہ عنہ .

ہجرتنک اوشبو ایکنچی یلنک رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حضرت

حمزہ رضی اللہ عنہنی مہاجرین دن اوتوز نفر کیمسہ یہ امیر ایدوب و بر بیاض علم و یروب مشرکین قریشنک شامدن مکہ یہ کیدن قافلہ سینہ کوندردی . بونلر (سیف البحر) اسملی یرده اولان گوید مشرکلرنک قافلہ سینہ ایرشدیلر . لکن آرالرنده محاربه واقع اولمادی . چونکہ ایکی طرف محاربه یہ حاضر . لندکده مذکور گوینک اولوغسی اولان محمدی بن عمرو الجهنی نک واسطہ سیلہ آرالرنده صلح واقع اولوب مشرکلر مکہ یہ کیتدیلر . قافلہ ده اولان مشرکین قریش اوچیوزگه قریب اولوب ابوجهل دخی آنلر ایله برلکده ایدی . صگره حضرت حمزہ برابرندہ اولان اهل اسلام ایله مدینہ یہ رجوع ایدوب محمدی بن عمرو نک واسطہ سیلہ صلح قیلدیغینی رسول اکرمگه ذکر ایتدی . اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دخی محمدی نک رأینی استجمان ایدوب آکا ہدیہ ارسال ایلدی .

سریہ عبیدہ رضی اللہ عنہ .

بویلده رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم عبیدہ بن الحارث بن المطلب بن عبدمناف رضی اللہ عنہنی دخی مہاجرین دن آلتمش نفر کیمسہ یہ امیر ایدوب و بر بیاض علم و یروب مشرکین قریش نک مکہ دن مصر ولایتینہ کیدن بر قافلہ سینہ کوندردی . بونلر (ثنیۃ المرار) اسملی اورنک مشرکلرنک قافلہ سینہ ایرشدیلر . وایکی طرف بری برینہ اوق آتماغہ باشلامسیلہ مشرکلر قورقویہ دوشوب قاچدیلر ، صگره عبیدہ رضی اللہ عنہ برابرندہ اولان اهل اسلام ایله مدینہ منورہ یہ قایتدیلر .

اهل اسلامدن مقداد بن عمرو ایله عتبہ بن غزوہ رضی اللہ عنہما مشرکلر ایله برلکده مکہ دن چیقمشلر ایدی . اهل اسلام ایله مشرکلر بری برینہ مقابل اولدقک ہر ایکسی اهل اسلام طرفینہ چیقوب آنلر ایله برلکده مدینہ منورہ یہ کلدیلر .

مورخلرنک کوبرہگی بوایکی سریہ نی اسلام اولان سریہ لرنک ایکی

اۆلدىر دېمىشلىرى . لىكىن بىرى بىرىنە قىرىب اولدىغىندىن قايسى اول واقىع اولدىغىندە اخىلاق قىلمىشلىرى .

سرىيە سەئىد بىن ابى وقاص رضى الله عنه .

بو يىلدە رسول الله صلى الله عليه وسلم سەئىد بىن ابى وقاص رضى الله عنه نى دخى مەھجىرىن دىن بىكرىمى نىفر و بىر روايتىدە سىكز نىفر كىمسە يە امىر ايدوب مشركىن قىرىشنىڭ مەكە دىن حىركىت ايتىش بىر قافلە سىنە كوندردى . بونلار (خىراز) اسملى اورنىغە قىدر واروب قافلە يە ايرىشمىدىن مەدىنە منورە يە كىرو قايتىدىلار .

غىزۈە ابۋاء .

ھىجرت نىبۋىيەنىڭ اوشبو ايكىنچى يىلىدە بوقارىدە ذكر ايدىلىش سىرىيە لردىن سىكرە (غىزۈە ابۋاء) واقىع اولمىشلىرىدە بونىڭ تىفصىلى بويىلە در : رسول الله صلى الله عليه وسلم مەدىنە منورە يە سەئىد بىن عبادە رضى الله عنه نى قائىم مقام ايدوب مەھجىرىن دىن آلتىش نىفر كىمسە ايلە مەدىنە منورە دىن چىقىدىلار . لۋاء شىرىفىنى حىضرت حىمزە رضى الله عنه يە و بىردىلار . رسول اكىرمنىڭ بو سىفردىن مقصدى بىنى ضىمىرە قىبىلە سىنى اطاعت قىلدىرىق و اول حۋالىدىن كىچوب كىدىن مشركىن قىرىشنىڭ بىر قافلە سىنە ايرىشمىك ايدى . رسول اكىرم بىر ابرىندە اولان اھل اسلام ايلە مەدىنە منورە ايلە مەكە مكرمە آراسىدە اولان (ودان) و (ابۋاء) قىرىيە لرىنە قىدر واروب مشركىن قىرىشنىڭ اول بىردىن كىچوب كىتىدىلار بىنى ايشىدىلار . و اول حۋالىدە ساكن اولان بىنى ضىمىرە قىبىلە سىنىڭ رىئىسىلە صلح ايدوب آنلارە بىر قىطعە امان نامە و بىردىلار . سىكرە مەدىنە منورە يە قايتىدىلار .

بو غىزۈە رسول اكىرمنىڭ ايكىنچى غىزۈە سىدىر . حىتى بعضىلار بو غىزۈە نى بوقارىدە ذكر ايدىلىش سىرىيە لردىن دە مقىدم ايدى دىرلار . الله اعلم .

غىزۈە بوۋاط .

سول اكىرم (غىزۈە ابۋاء) دىن سىكرە بو يىلىنىڭ رىبىع الاخرىندە مەدىنە يە

سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ نی قائم مقام ایدوب مهاجرین دن ایکی یوز نفر کیمسه ایله مشرکین قریشنک مکہ یه کیدن بر قافلہ سینى قصد ایدوب مدینہ منورہ دن چیقدیلر . تا (بواط) اسملى برگه قدر واروب قافلہ یه ایرشمسندن مدینہ منورہ یه کیر و قایتدیلر .

مشرکلرنک قافلہ سنده ایکی مک بش یوز دوه و بوز آدم وار ایدی . امیه بن خلف دخى آنلر ایله برلکده ایدی . رسول اکرم بو سفرده لواء شریفنى سعد بن ابى وقاص رضی اللہ عنہ یه ویرمشیدی .

غزوه عَشِيرَه .

رسول الله صلى الله عليه وسلم (غزوة بواط) دن بر آرز زمان صگره مدینه یه ابوسلمة بن عبدالاسدنى قائم مقام ایدوب یوز ایللى قدر اهل اسلام ایله مشرکلرنک مکہ دن شامغه کیدن بر قافلہ سینى قصد ایدوب مدینہ منورہ دن چیقدیلر . لواء شریفنى حمزه رضی اللہ عنہ یه ویردیلر . ینبع طرفنک اولان (عشیره) اسملى برگه قدر واروب قافلہ نلک اول برددن کیچوب کیتدیکلرندن خبر آلدیلر . صگره رسول اکرم حوالیده ساکن اولان بنى مدلج قبیلہ سی ایله صلح ایدوب آنلره بر قطعه امان نامه ویردیلر . و برابرنده اولان اهل اسلام ایله مدینہ منورہ یه قایتدیلر .

مذکور قافلہ نلک رئیسى ابوسفیان اولوب مشرکین قریشدن قرق یا که ایللى قدر آدم ایله تجارت قصد ایدوب شامغه کیدر ایدی .

غزوه بدر الاولى .

بو غزوه یه سبب اولدرکه : غزوة عشیره دن برنجه کون صگره صحرا ده اقامه ایدن کرز بن جابر الفهرى اوزینه تابع اولان برنیچه آدم ایله مدینه یه یقین کلوب اهلینک حیوانلرینى غارت ایله دیلر . رسول اکرم بو حادثه دن خبر آلدقک مدینہ منورہ یه زید بن حارثه رضی اللہ عنہ نی قائم مقام ایدوب لواء شریفنى

حضرت علی کرم الله وجهه یه ویروب مهاجرین دن بر بلوک جماعت ایله مدینه منوره دن چیتدیلمر . وکرز بن جابر ننگ آرقه سینه دوشوب بدر ناحیه سینه قدر واردیلر . واول بردن دشمانغه یتشمه یوب مدینه منوره یه قایتلر .

سریه عبد الله بن جحش .

غزوه بدر اولی دن صکره بویلننگ رجب ننگ رسول اکرم عبد الله بن جحش رضی الله عنه نی مهاجرین دن سیکز نفر کیسه ایله قریشننگ احوالینی تحقیق ایتمک ایچون مکه ایله طائف آراسنک اولان (نخله) اسملی اورنغه کوندردی . عبد الله رضی الله عنه برابر نده اولان اهل اسلام ایله منکور (نخله) یه وارد قیلرنگ مشرکین قریشننگ طائف دن مکه یه کلمک اولان بر قافلله سینه راست کلدیلر . واول قافلله ننگ رئیس اولان عمرو بن حضرمی نی قتل ایدوب قافلله ایله برلکک اولان مشرکلردن ایکی نغرینی اسیر قیلدیلمر . سائر یولداش لری قافلله لرینی قویوب قاچدیلمر . صکره عبد الله رضی الله عنه بو ایکی اسیر ایله قافلله ده اولان ماللرنی آلوب برابر نده اولان اهل اسلام ایله مدینه منوره یه قایتدیلمر . اسلامه برنجی غنیمت بودر .

اسیرلردن حکم بن کیسان دین اسلامغه داخل اولوب مدینه منوره ده قالدی . عثمان بن عبد الله بدل اعطاسیله اسیرلکنن قورتیلوب مکه یه کیتدی .

غزوه بدر الثانیه .

یوقاریده ذکر ایدلمش غزوه و سریه لردن صکره (غزوه بدر الثانیه) واقع اولمشدر . بو غزوه ملت اسلامیه ده اولان غزا و جهادلرننگ ایکی مشهوریدر . بوکا (غزوه بد الکبری) دخی دیرلر . بو غزوه بدر (*) دخی هجرت نبویه ننگ اشبو ایکنچی یلنده رمضان آینده واقع اولمشدر که بوننگ تفصیلی بویله در : ابو سفیان ننگ مشرکین قریشنن قرق یا که ایللی قدر

(*) بدر مکه ایله مدینه آراسنده اولان (جار) اسملی اورندن بر مرحله بعدنده بر بردر . آنده بدر اسملی بر قو اولوب اول قیونی بدر بن الحارث قازمشدر . شول سببدن مذکور قیو ایله آننگ اطراف بدر اسمیله شهرت نایمشدر .

آدم ایلله تجارت قصد ایدوب مکه دن شامغه کیتدیکینی یوقاریده (غزوه عشییره) ده ذکر ایتمش ایدم . بو قافله ننگ رئیسسی ابو سفیان اولوب عمرو بن العاص دخی آنلر ایلله برلکله ایدی . صکره ابوسفیان شامدن چوق مال آلوب برابرنده اولان آدملر ایلله مکه یه قایتورغه یولغه چیقیلر . رسول الله صلی الله علیه وسلم بونلرننگ شامدن چیققلرندن خبر آلدقکله مدینه منوره یه ابولبابه الانصاری رضی الله عنه نی قائم مقام ایدوب اصحاب کرامدن برنیچه ذوات ایلله رمضان شریفکله مدینه منوره دن چیقیلر . رسول اکرم ایلله برلکله بوغزاده حاضر اولان اصحاب کرام اوچیوزدن برآز آشقچه ایدیلر . بونلرننگ آلتمشدن برآز آشقچه سی مهاجرین و باقیسی انصاردن (*) ایدیلر . ایچلرنک یالغزاوچ نفر آطلو ویتمش دوه اولوب نوبت ایلله منرلر ایدی . مهاجرینننگ بیاض سنجاغی مصعب بن عمیر رضی الله عنه ننگ اموزنک ایدی . انصارننگ دخی ایکی سنجاغی اولوب بری اوس وبری خزرج قبیلله سینله مخصوص ایدی . رسول اکرم ننگ قافله نی قصد ایدوب اصحاب کرام ایلله مدینه دن چیقیلغنی قافله ننگ رئیسسی اولان ابوسفیان اولچله خبر آلدیغندن مضم بن عمرو الغفاری نی مکه یه کوندروب قافله نی محافظه ایچون عسکر ایستدی . وتیزلک ایلله ساحل یولندن یوروب قافله سیننی خوفلک اورنلردن اوتکزدی . مضم بن عمرو ننگ مکه یه وصولندن اوچ کون مقدم عاتکه بنت عبدالمطلب رؤیاسنده (توشنده) کورمشدرکه : (برکیمسه دوه ایلله مکه یه کلوب (ابطح) ده طوروب « اوچ کونگه قدر هلاک اولاچغکنز برگه بتشمگه غیرت ایدیکنز » دیواهالی مکه یه ندا ایتدکن صکره وکعبه ایلله جبل ابی قبیس ده دخی بوندانی تکرار ایتدکن صکره جبل ابی قبیس دن بریبوک قیانی آتمش اول قیاپاره پاره اولوب مکه ننگ هرخانه سینله بررپارچه سی اصابت ایتمش .) عاتکه بوتوشنی برادری عباس بن عبدالمطلب گه سویلب یقینده مکه اهالیسنه

(*) بدر محاربه سنده حاضر اولان اصحاب کرامنک اوچیوزدن آشفیده روایت مختلف اولوب (صیح بخاری) ده دخی (ثلاثاً وبعثة عشر) دیو روایت قیلمشدر .

بریبوک مصیبت ابرشہ چک دیو تعبیر قیلدیلر. ایکسیدہ بورویانی ہیچ کیمسہ یہ فاش ایتمہ چکلر ایدی. لکن عباس کتم ایدہ میوب دوستی اولان ولید بن عتبہ یہ واول آتاسینہ سویلہب آغزدن آغزغہ یاییلہرق بورویا قریش آراسندہ فاش اولدی. عباس ایکنچی کون حرم شریفکە واردقە مشرکلر حرمده طوپلانوب عاتکەنک رۇیاسینی سویلہ شورلر ایدی. عباس دخی آنلرنک یانینہ واردی. ابوجهل عباسقە دیدیکە : « یاعباس قزقرداشکزگہ نہ وقت پیغمبرلک کلدی. ایرککلریکزنک پیغمبرلک دعواسی کفایت ایتمیورده خاتون لریکزدەمی پیغمبرلک دعواسینہ باشلايور اگرده اوچ کونگہ قدر بورویانک اصلی چیقماسە قبائل عربنک یلانچیلری عبدالمطلب اولادیدر دیو سزنی عالمہ رسوا ایدەچکمز. » عباس اول بی دینگہ جواب ویرمسدن سکوت ایتسەدە آنک سوزلری مکەدە شائع اولدیغندن اول کیچە بنی عبدالمطلب خاتونلری عباسنک یانینہ طوپلانوب جملەسی بر آغزدن « ابو جهلگہ نہ ایچون بو قدر یوز ویریورسکز بوفاسق ایرککلریکزگہ سویلەدیکی سوزلر ایلہ قناعت ایتمیورده شمدی خاتونلریکزنی کویک کبی قاپماغە باشلادی » دیو آچی آچی سویلەندکلری جهتلہ عباس « ابرتەسی کون شوفاسقندن اوچیمی آلام » دیو نیت ایتب ، ابرتەسی حرم شریفکە کیدوب ابو جهلنک یانینہ واردی . بر طریق ایلہ آنندن اوچینی آماغە نیت ایدوب تورور ایدی . شول وقت ابوسفیاننک مکە یە کوندردیکی ضمضم بن عمر والغفاری کلوب دوه اوزرنده اولدیغی حالده (ابطح) دە طوروب « یامعشر قریش ابوسفیاننک قافلەسند اولان ماللریکزنی قورتارمغە کیدیکز یوق ایسە اول ماللر محمد ایلہ اصحابینک قولینہ دوشر » دیہرک بلند آواز ایلہ ندا ایدر ایدی . هرکیم ضمضمنک یانینہ کیتدیلر . عاتکەنک رۇیاسی عینیلہ ظاهر اولوب عباسقە ابوجهل ایلہ مجادلە یە حاجت قالمادی . مشرکین قریشنک اولوغلری درحال قافلەلرینی قورتارماغە واهل اسلام ایلہ محاربه ایتمگە آدملرنی دعوت قیلماغە باشلادیلر

ابو جهل وسهیل بن عمرو بتون مکه اھالیسنى نفيرو عام صورتيله سفرگه دعوت ايدوب محاربه يه قادر اولان آدم لرنىڭ جىمىسىنى آياغه قالدىردىلر. لىكن عاتكەنىڭ رۇياسى كوبسىنى وھمگە دوشرمىش ايدى. ابولھېنىڭ اھل اسلامغە بىك زيادە عداوتى اولدىغى حالدە بو محاربه يه كىندوسى كىتمگە جسارت ايدەمىيوب اوزى اورنىنە دورت مڭ درھم آلاچغىنە مقابل عاص بن ھشام نى كوندردى. عتبە بن ربىعە وبرادرى شىبە بن ربىعە وامىة بن خلف دخى محاربه يه وارماسدن قالماق اىستىلر ايسە دەياقەلر نى ابوجھلدىن قورتارەمدىلر. عباس بن عبدالمطلب نىڭ عھدەسندە سقايت زمزم ايلە كعبە معظمەنىڭ تعميرات امانتى اولدىغىدىن اول دخى سائر اولاد عبدالمطلب كىي اىستىر، اىستەمز مشركىن قريش ايلە بىرلىككە كىتمكە مېجورا اولدى. ابولھېنى باشقە قريشنىڭ جملەسى بىر بىوك جمعيت ايلە بولغە چىقوب قافلەلر نى قورتارمق اىچون كمال سرعت ايلە حركت ايتىدىلر. بو جمعيت بىر قريەسىنە يتشمىزدن مقم ابوسفیان ساحل يوليله بوروب مگەگە ايرشىدىكىدىن عسكرنىڭ كىرو قايتماسى اىچون بونارە خبر كوندردى. لىكن ابوجھلنىڭ اضلالى اوزرىنە مشركىن قريشنىڭ كىرو قايتمىيوب اھل اسلامدىن انتقام آلمق قصديله بىرگە قدر كلدىلر. فقط بنى زھرە قبىلەسى «قافلە قورتلىدى، مقصدىز حاصل اولدى» دىرەك جمعيت مشركىن دن آيرىلوب مگە يە قايتوب كىتىدىلر. بنى زھرە قبىلەسىدىن باشقە جىمىع قبائل قريش مڭ نفرگە قريش بىر جمعيت ايلە بىر يولىنى طوتىدىلر. اىچلرندە يوز آطلو ويدى يوز دوه واوچ بايراق لرى وار ايدى. عددچە عسكەر اسلامنىڭ اوچ مىلدىن زيادە اولدقلىرى كىي اسباب واسلەھچە دخى قوتلىرى قات قات زيادە ايدى.

رسول الله صلى الله عليه وسلم صفرا مرحلەسىنە واردقە مشركىن قريشنىڭ مگە مكرمە دن چىقىدىقلىرىنى ايشتىدى. رسول اكرم مدينە منورە دن قرق ياكە ايللى كشىدىن مركب بىر قافلە يە قارشو چىقىدىغىدىن تداركىنى دخى آڭا كورە ترتيب ايتىمش ايدى. مشركلرنىڭ قوتى عدد واسلەھچە عسكەر اسلامدىن

قات قات زیادہ اولدیغندن رسول اکرم اصحاب کرام نی جمع ایدوب مشورت
 طریقچه آنلره خطابا: « نه دیرسکیز قافلہ نلک آرقه سینہ دوشمکنی ایسترمیسز،
 یوخسه قریش عسکرینه قارشو وارمقنی اختیار ایدرمیسز الله تعالی بو ایکی
 طائفه نلک برینی بکا وعده ایتمشدیر » دیدی . اصحاب کرام : « یارسول الله
 بزلر قافلہ نینی ایله چیققاق اگر بویله بر قوتلو عسکر ایله محاربه اولنه چغینی
 بیلسه ایلك بز دخی آنلر کبی عدد واسلحه نی آشقچه حاضرلر ایلك »
 دیو جواب و بیروب قافلہ نلک آرقه سینہ دشمنکی معقول کوردیلر . بونلرنلک
 جوابی رسول اکرمگه موافق کلمدی . صکره صدیق ایله فاروق رضی الله
 عنهما « یارسول الله سز نه امر بیورر ایسه کیز بزلر آنی بیرینه کیتورمگه
 حاضرمز » دیو خاطر نبوی نی تطبیق ایله دیلر . صکره مقداد بن عمرو رضی
 الله عنه آباغه قالقوب دیدیکه : « یارسول الله الله تعالی نلک امری نه ایسه
 آنی ایله ، بزلر هر حالده سز نلک ایله برلیکده مز . بنی اسرائیل حضرت موسی
 علیه السلام گه (اذهب انت وربک فقاتلا انا ههنا قاعدون) دیسه لرده بزلر
 (اذهب انت وربک فقاتلا انا معکم مقاتلون مادامت عین منا تطرف) دیرمز .
 بزى حبش مملکتینک نهایتنده اولان (برك العماد) گه قدر بیله کیتورسه کیز
 سایه کبی بانکزدن آبرلمق احتمالمز یوقدر . رسول اکرم مقداد رضی
 عنه نلک بوسوزلرندن بیک زیاده مسرور و شاد اولوب تبسم دخی قیلدی . صکره
 رسول اکرم انصار کرامگه خطابا : « سز لرنه دیرسکیز؟ » دیو آنلرنلک رأیلرینی
 صوردی . انصار کرامنک رئیس اولان سعد بن معاذ رضی الله عنه آباغه
 قالقوب دیدیکه : « یارسول الله بز سیکنا ایناندق ، الله تعالی طرفندن
 کیتوردیکلک شیلرنک حق اولدیغینه اعتقاد ایندک : دینگزگه بیله کیرمکلکمزنی
 امر اینتسه کیز دونمک احتمالمز یوقدر . بزلردین اوغورنده جانمزنی فدا
 ایدوگه حاضرمز . رسول اکرم سعد رضی الله عنه نلک سوزلرندن فوق العاده
 مسرور اولوب (سیروا علی برکة الله) دیو حرکت ایدوگه امر قیلدی . عسکر

اسلام دخی بدر قریه سینی قصد ایدوب یولغه چیقیلر . و بدرگه قریب بر قوملق برگه نزول ایله دیلر . قریش اولچه کلوب بدر صوبینی ضبط ایتدکلرندن اهل اسلام صوسزلقدن بر آز زحمت چیکسه لرده صکره یغمورلر یاغوب سیلر آقدی . اهل اسلامنک صوغه احتیاجلری قالمادی . توزان باصیلوب بر محکم لنوب قوملق بر اولسه ده یورمگه راحت اولدی . حباب بن المنذر رضی الله عنه نك رأی و تدبیری ایله عسکر اسلام اول یردن کوچوب بدر قریه سینک ایك نهایتنده اولان قیونک آلدینه نازل اولدیلر . و اول قیونک یاننده بر بیوک حوضی قازوب صو ایله طولدیروب باشقه قیولرنی کومدیلر . بو سببدن مشرکین قریش صوسز قالدیلر . بدرگه کلدکن صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم مشرکلرنک قتل اولنه چق برلرینی کوستردی . صکره رسول اکرم دیدیکنچه واقع اولدی . مشرکلرنک قایوسی ایچون بر بر کوستردی ایسه وقت محاربه ده اول مشرک شو یرده بقیلوب جان و یردی . سعد بن معاذ رضی الله عنه رسول اکرم ایچون خرما داللرندن برخیمه یاپردی . اول حضرت صلی الله علیه وسلم یارغاری صدیق رضی الله عنه ایله برلکده اول خیمه نك ایچنده اوطوردیلر .

صکره مشرکین قریش بایراقلرینی آچوب کوك تیمرگه عرق اولدقلری حالده بر صورت مفتخرانه ده ایلرو یوردیلر . و میدان حربکه کلوب صف باغلا دیلر . عسکر اسلام دخی آنلره قارشو صف باغلا دی . ابوجهل خلقنی محاربه گه تحریک ایدوب « بزار اوزرینه وارولماز و بکلمز بر جمعیتمز ، محمدن و اصعبانندن انتقام آلماینچه دونمیه چکمز » دیر ایدی . غلبه ایدر امیدنه ایدی عسکر مشرکین نك مادی قوتی عسکر اسلامغه نسبتله قات قات زیاده ایسه ده عسکر اسلامده معنوی قوت فوق العاده اولوب مشرکلره غلبه ایده چکلرنده شبهه یوق ایدی . چونکه عسکر اسلامنک جمله سی غیرت دینییه پی هرشیگه تقدیم ایدوب وحدت اسلامیه ایله متحد ایدیلر . آنلر قاشنده دین اسلام اوغورنده شهید اولمقدن زور دولت و سعادت یوق

ایدی . ابوجهل ایسه بودقیقه لردن غافل اولوب محاربه ده غلبه ایتمک ایچون
 عسکر ننگ کوبلگی کفایت ایدر فکرنک ایدی . عسکر مشرکین نی محاربه به
 تعریک وتشویق دن خالی اولمادی . عبدالله بن جعش رضی الله عنه ننگ
 سربه لرنده مقتول اولان عمرو بن حضرمی ننگ قرنداشی عامر بن حضرمی
 دخی ابوجهل ننگ تشویقیله میدانه چیقوب قرنداشینک اسمینی یاد ایله (واعمره)
 دزو فریاد ایدوب باب محاربه نی آچمق ایچون عسکر اسلام طرفینه اوق
 آتدی . آتدیغی اوقی عمرالفاروق رضی الله عنه ننگ آزادلوسی اولان
 مهجع رضی الله عنه به تیکوب آنی شهید ایله دی . اهل اسلام دن میدان محاربه ده
 شهید اولانلرنک ایکنک اولی بو (*) ذات عالیدر . رضی الله عنه . بوننگ
 اوزرینه باب محاربه آچیلماقلا عسکر مشرکین دن عتبه بن ربیع قرنداشی
 شیبه واوغلی ولید ایله برلیکنک عسکر اسلامغه قارشو واروب مبارزا بستهدی .
 انصار کرامدن عوف بن عفرا وقرنداشی معوذ بن عفرا و عبدالله بن رواحه
 رضی الله عنهم آنلره قارشو چیققلرنده عتبه بونلردن « سزکیملرسکز »
 دیو سؤال ایلدی . بونلر انصار دن اولدقلرینی بیلدیردیلر . عتبه « بزم
 سزنگ ایله ایشمز یوقدر بزعمزاده لرمزنی ایسته رمز » دیو بونلرنی کیرو
 قایتاردی . مدینه منوره اهالیسی زراعت وایگنچیلک ایله کیچندکلرندن
 آنلر ایله مبارزه به تنزل ایتمیوب « یا محمد بزله کفو واقرانمز اولان عمزاده
 لرمزنی کوندر) دیو ندا قیلدیلر . رسول اکرم دخی « یا عبیده بن الحارث
 قالف ، یا حمزة بن عبدالمطلب قالف ، یا علی بن ابی طالب قالف » دیو
 بیوردیلر . بونلر دخی شو آنده قالقوب آنلره قارشو کیتدیلر . اوچیده
 زرهللی اولدقلرندن عتبه بونلرنی تانمیوب « سزله کیملرسکز » دیو سؤال
 ایتدیکنک بونلر دخی کیم ایدکلرینی سویله دیلر . عتبه وشیبه ولید « تمام

(۵) مهجع رضی الله عنه میدان محاربه ده شهید اولانلرنک ایکنک اولی ایسه ده اهل اسلامده جمله دن اول
 عامر بن یاسر رضی الله عنه ننگ آناسی سمیه رضی الله عنها مرتبه شهادتی تابمشدر . موئی یوقاریده
 ذکر ایتیش ایدم .

كفو واقرانمزسكز « دبهرك جملہسى قلچلرینی صورديلر . حضرت عبیده
 عتبہیہ و حضرت حمزہ شیبہیہ و حضرت علی ولیدگه قارشو طورديلر . حضرت
 عبیده ایله عتبہنكڭ بر برینه اولان حملہلری تخلف ایتدیکن صکره عتبہ
 فرصت تابوب عبیدایی آباغندن یارهلادی . حضرت حمزہ ایله حضرت علی
 برهه حملہده شیبہ ایله ولیدنكڭ باشلرینی کیسوب برهه دوشردیلر . صکره
 حضرت عبیدایه یاردم ایدوب عتبہنیک اولدیردیلر . حضرت عبیدایی آلوب
 رسول اکرمنكڭ حضورینہ کیتردیلر . حضرت علی نكڭ ایكڭ اولگی مبارزه
 ومقاتلهسى بودر . حضرت عبیده یارهسندن اوچ کون صکره وفات اولوب
 شهادت مرتبهسینه نائل اولدی . رضی الله عنه . عتبہ وشیبہ ولید کیبی اوچ
 آدمنكڭ میدان مبارزهده دوشوب جان ویردکلری مشرکلر نی حدتکه کیتورب
 مبارزه صورتیله محاربهی ترک ایدهرک جملہسى بردن عسکر اسلامغه هجوم
 قیلدیلر . ایکی طرفدن اوق یاغدریله یاغدریله قلیچ قلیچه کوكس کوكسه
 کلدیلر . شول وقت رسول الله صلی الله علیه وسلم خیمهسند « یارب بگا وعد
 ایتدیكڭ نصرتی ویر » دیودعا ونیاز ایدرایدی . شوانناده کندوسینه برحیفیچه
 اویقو کلوب بر، ایکی لحظه دن مبارک کوزلرینی آچوب « سوینچ اولسون یا
 ابابکر طرف باریدن مدد ونصرت ایرشدی وجبرائیل علیه السلام ملائکه کرام
 ایله امدادگه کلدی » دیدی . وزرهنی کیوب (سیهزم الجمع ویرلون الدبر)
 آیت کریمهسینی تلاوت ایدهرک خیمهسندن چیقدی . وبر اوچ واق طاشلر
 آلوب (شاهت الوجوه) دبهرك مشره کلره (*) آتدی . صکره عسکر اسلامغه
 مشرکلرگه حملہ ایدوگه امرایتدی . عسکر اسلام دخی بردن هجوم ایدوب
 مشرکلرنكڭ صفلرینی یرتدیلر . باخصوص حضرت حمزہ ایله حضرت علی
 رضی الله عنهما نكڭ کوستردکلری شجاعت خارق العاده ایدی . شو ائناده
 انصار کرامدن معاذ بن عفراء ایله برادری معوذ بن عفراء ابوجهل نی دخی

(*) اول طاشلارنكڭ هر بردانهسى مشرکلرنكڭ کوزلرینه وبرونلرینه نیگوب آنلرنی سرسام
 قیلدی . بوايسه معجزات نبوه دن اولوب مشرکین قریشكڭ انهمینه سبب اولان اسباب مغویه دندر .

اولدىروب جەنمگە كوندردىلەر . ابوجەل جان ويروگە قىرىپ برحالىدە ايكان
 عبد الله بن مسعود رضى الله عنه باشىنى كىسىمك ايچون موينىنە باصدقە
 ابوجەل كوزىنى آچدى . ابن مسعود رضى الله عنه « ابوجەل سن موسن »
 دىدىكە ابوجەل « اى قوى چوپانى بىك بىوك يرگە چىقمش سن غلبە قابو
 طرفدە قالدى » دىدى . ابن مسعود رضى الله عنه « اهل اسلام غلبە ايلەدى
 اى اللەنك دىشمانى دىدى . وباشىنى كىسوب رسول اكرمىنك آلدىنە كىتوردى .
 اول حضرت صلى الله عليه وسلم سجدە شكر ايدوب « بو امت نك فرعونى
 ايشتە بو ايدى » دىدىلەر . بوقارىدە ذكر ايدىلش عتبە وشىبە ووليد
 وابوجەل دن باشقە ابوجەل نك قرداشى عاص بن هشام ، حضرت بلالنى
 تعذيب ايدىن اميە بن خلف ايلە اوغلى على ، حنظلە بن ابى سفيان بن
 حرب ، عبىدە بن سعيد بن العاص ايلە برادرى عاص بن سعيد ، ام المؤمنىن
 حضرت خديجە رضى الله عنها نك برادرى نوفل بن خويلد ، نبيە ومنبە ابنا
 حجاج ، طعيمة بن عدى وبونلرە باشقە رؤساء قىرىشدىن بر نيچە ذوات شو
 محاربەدە قتل اولنوب دارمجاتگە كىتمش لردر . رؤساء قىرىشدىن كوبرەگىنى
 حضرت حمزە ايلە حضرت على رضى الله عنهما قتل ايتمش لردر .

ابوجەل نك هلا كىدىن سكرە مشركلرنك طبانىنە اعتمادى اولانلرى قاچوب
 اولدىن خلاص اولدىلەر . قاچوغە قدرتى اولميانلرى اهل اسلام نك قولندە
 اسير قالدىلەر . مشركىن قىرىشدىن قتل اولنانلرى يتمش نفر اولوب اسير
 اولانلرى دخى يتمش نفر ايدىلەر . عسكر اسلامىن اون دورت كىمىسە
 شهيد اولمشدر . بونلردن آلتىسى مهاجرىن وسىكزى انصار ايدىلەر رضى
 الله عنهم . مشركىن قىرىش نك ماللىرى و آخچەلرى اهل اسلام قولىنە توشدى .
 اسير اولانلرنك ايچىندە رسول اكرمىنك عمى عباس بن عبد المطلب ، حضرت
 على نك برادرى عقيلى بن ابى طالب ، نوفل بن حارث بن عبد المطلب ،
 حضرت زىنب رضى الله عنها نك زوجى ابوالعاص بن ربيع ، مصعب رضى
 الله عنه نك برادرى ابو عزيز بن عمير ، سهيل بن عمرو ، خالد بن هشام

المخزومی ، عبد الله وعمرو ابنا ابی بن خلف ، سودة رضی الله عنهانك
برادری عبد الله بن زمعة ، خالد بن الوليدنك برادری ولید بن الولید ،
عمرو بن ابی سفیان بن حرب ، رسول اکرمگه واهل اسلامغه عداوتلری
وآنلره ایتدکلی ادا و جفالری ایله مشهور اولان نصر بن الحارث ایله عقبه
بن ابی معیط، شاعر حاجی ابو عزة الجمعی اسیرلرنك رئیسارندن ایدیلر .
قتل اولنان مشرکلرنك جسدلرینی برقیوبه طولدیروب اوستلرینه توفراق
صالوب کومدیلر . اسیرلرنك هر برندن دورتهر مكك درهم بدل آلونهرق
آزاد قیلدیلر . فقط اهل اسلامغه عداوتلری ایله مشهور اولان نصر بن الحارث
ایلله عقبه بن ابی معیط رسول اکرمك امریله قتل اولندیلر . مدینه منورهیه
قایتور ایکن صفرا مرحله سنده قتل ایتدیرمشدر . اوشبو بدر غزوه سنده
حاضر اولان اصحاب کرامگه (اصحاب بدر) دیرلر . رضی الله عنهم اجمعین .
رسول اکرم محاربهیه کیدشلرینك اون طوقزنجی کونی مدینه منورهیه
رجوع ایدوب اموال غنائمنی اصحاب کرامگه تقسیم قیلدی . عباس بن عبد
المطلب دولتلی وبای آدم اولوب مکه دن چیقدیغی وقت زوجه سی ام الفضلگه
برچوق آلتون ووروب قالدیرمش ایدی . بوئا ایکیسندن باشقه هیچ کیمسه
واقف دگل ایدی . بوندن باشقه عسکرگه صرف ایتمك ایچون اوز یانینه ده
خیلیچه آلتون آلمش ایدی . اول آلتونلر قولندن آلتوب غنیمت مالینه
قوشلدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم « یاعباس اوزك ایچون و برادار
زاده لرینك اولان عقیل ونوفل ایچون سائر اسیرلر کبی دورتهر مكك درهم
بدل ووروب اوزکنی وآنلرنی اسیرلکدن خلاص ایله » دیدی . عباس
ایسه یانندن آلمش آلتونلرنك بو بدللرگه حساب ایدیلمه سیننی رجا
ایلسه ده رسول اکرم « اهل اسلام ضررینه صرف ایتمك ایچون کیتوردیکك
آلتونلر بوئا حساب ایدیلمز » دیدی . عباس رسول اکرمگه خطاباً : « یامحمد
بنی دبلنچیلک قیلدیراچقمیسن ؟ » دیدیکده رسول اکرم : « یاعباس مکه دن
چیقدیغك وقت زوجه ك ام الفضلگه وبردیکك آلتونلر بوقمی » دیدی .

عباس « بونی سیگا کم خبر ویردی بن بو آلتونلرنی ام الفضل گه ویردیکم وقت یانمده هیچ کیمسه یوق ایدی » دیدی . رسول اکرم « بونی بگا ربم خبر ویردی » دیدی . عباس دخی « من شهادت ایدهرمه سن رسول الله سن » دهرک کلمه شهادت کلتوردی . اوزینک و برادر زاده لرینک بدللرینی ویردی . صکره مکه یه قایتوب کیندی . بونلره باشقه اسیرلر دخی مکه دن بدللرینی کیتورتوب ویره رک بری آردندن بری مکه یه قایتمغه باشلادیلر . بدلینی ویرمگه قدرتی اولمیان اسیرلردن یازو بیلنلری انصارنک یاش بالالرینه یازو اوگره تمک ایچون مدینه ده قالدیلر . هربری اونار بالاغه یازو اوگره تور ، صکره بلا مانع مکه یه کیدر ایدی . بووجهله مدینه ده دخی اوقوچی و یازوچی چوغالدی . رسول اکرمک کربمه محترمه لری زینب رضی الله عنهانک زوجی ابو العاص بن الربیع اسیرلکدن بلا بدل آزاد ایدیلوب مکه یه واردقن صکره زینب رضی الله عنهانی مدینه یه کوندرمکی شرط ایدیلدی . ابو العاص مکه یه کیتدکن صکره رسول اکرم زید بن حارثه رضی الله عنه نی مکه یه کوندروب حضرت زینب نی مدینه منوره یه کیتورتدی . ابو العاص بر آزدن صکره اسلام ایله مشرف اولوب رسول اکرم حضرت زینب نی ینده ده آخا ویرمشدر . اسیرلردن ابو عزه شاعر ، مطلب بن حنطب ، صفی بن رفاعه بلا بدل آزاد ایدیلدیلر .

ابولهب بدرغزه سنک مشرکین قریشنک مغلوب اولدقلرینی ایشندیکنه غم و کدرندن آخر خسته اولوب بر هفته صکره وفات اولدی . بدر واقعده سنندن صکره عمیر بن وهب الجمعی صفوان بن امیه بن خلف ایله اتفاق ایدوب زعم باطلنچه رسول اکرمنی اولدیرمک ایچون مدینه یه کیتدی . رسول اکرمگه الله تعالی عمیرنک سوؤ قصندنن خبر ویردی . عمیر مدینه یه واروب رسول اکرمک حضورینه کلدیکده اول حضرت صلی الله علیه وسلم آخا صفوان ایله نه ایشه اتفاق ایتدکلرینی و مدینه یه نه ایچون کلدیکینی بالتفصیل خبر ویردی . عمیر رسول اکرمدن بونی ایشندیکنه

در حال کلمه شهادت کلتوروب اسلام ايله مشرف اولدى. صکره مکه به رجوع ايدوب كوب آدمنىڭ اسلامينه سبب اولدى. رضى الله عنه .
رسول اکرم بدر غزوه سنه غالب ومظفر اولدقن صکره جمله حيرته قالدى. دين اسلامغه دشمان اولانلرنىڭ كوزلرى ماش دك آچيلدى. مدينه ده واطرافنده اولان يهودلر «توراتده منكور اولان نبى آخر الزمان بودر» ديمگه باشلاديلر. بعضيلرى اسلامه داخل اولوب. بعض لرى ظاهراً اسلامه كى كورينوب باطناً انكارلرنه دوام ايله ديلر. شوسببن اهل اسلام آراسنه برنيچه منافقلر پيدا اولدى .

غزوه ۶ بنى قينقاع .

بو غزوه هجرت نبويه نىڭ اوشبو ايكنچى يلىنده غزوه بدر دن صکره واقع اولمشدر . بونىڭ سببى اولدرکه : مدينه منوره اطرافنده ساكن اولان يهودلردن بنى قينقاع قبيلهسى رسول اکرم ايله ايتدىكى معاهده لرينى بوزوب اهل اسلامدن برينى قتل ايتديلر. بونلرنىڭ (جسر بطحان) اسملى اورنده محکم قلعه لرى وار ايدى محاربه به قادر اولانلرى يدى يوز قدر اولوب ايچلرنده اوچ يوزى زرهلى ايدى . رسول اکرم بونلرنىڭ نقض عهد ايتدىکلرنى ايشتىكده مدينه منوره به ابولبابه رضى الله عنه نى قائم مقام ايدوب لواء شريفنى حضرت حمزه رضى الله عنه به ويروب شؤال آينده غزات اسلام ايله مدينه منوره دن چيقتيلر . بنى قينقاع يهودلرى بونى ايشدوب قلعه لرينه كيروب قاپانديلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم برابرند اولان غزات اسلام ايله اون بش كون محاصره ايدوب بونلرنىڭ قلعه لرينى ضبط ايتديلر . قلعه لرند اولان سلاهلرى وماللىرى اهل اسلام بينند تقسيم ايديلوب اوزلرى شام طرفينه نفى ايديلر .

غزوه ۶ سويق .

مشركين قريش بدر غزوه سنده مغلوب اولدقن صکره ابوسفیان بن حرب

اهل اسلامدن انتقام آلماینچه خاتونلارینک یانینه وارماسقه وعطریات سورتنمسکه یمین ایتمشیدی . شوسبیدن غزوه بدردن بر آزمان صکره ایکی یوز آطلو ایله مکه مکرمدن چیقوب مدینه منوره جوارینه قدر کلمشدر ایدی . واهل اسلامدن برداتی شهید ایتمشدر ایدی . رسول اکرم مونی ایشتدیکنده اهل اسلامدن ایکی یوز کیمسه ایله مدینه منوره دن چیقوب آنلره قارشو کیتدیله . ابوسفیان بونی ایشتدیکنده برابرنده اولان آدملر ایله به چک سویق لرینی آتهرق کمال سرعتله مکه به قاچوب کیتدیله . شو سبیدن بوغزوه یه (غزوه) (* سویق) دیرلر .

رسول اکرم بوسفرده بش کیچه مدینه منوره نك طیشاروسنده قالوب صکره مدینه به واصل اولدی .

غزوه قرقره الکدر .

بوغزوه دخی اوشبو ایکنچی یله ، غزوه بدردن صکره واقع اولمشدر . (قرقره الکدر) عراقدن مکه به کیله چک یول اوزرنک برصونک اسمیدر . اول اورنک بنی سلیم و بنی غطفان قبیله لرندن بر طائفه نك جمع اولقلری خبر ویرلنکده رسول الله صلی الله علیه وسلم اصحاب کرامدن بر نیچه ذوات ایله مدینه دن چیقوب مذکور صویه قدر واردیلر . اول ایکی قبیلله اول بردن قاچوب کیتمش اولقلرندن مدینه منوره به قایتدیله .

بو یله رسول الله صلی الله علیه وسلم ذوالحجه نك اوننچی کونی عید قربان نمازی قیلدی ، قربان بوغازلادی ، اصحاب کرامگه دخی قربان بوغازلامغه امر قیلدی .

وبویله رسول اکرم نك کریمه محترمه لری رقیه رضی الله عنها داربقایه رحلت قیلدی . وفاتنک رسول اکرم بدر غزاسنک ایدی . رؤساء قریشدن امیه بن ابی الصلت دخی بو یله وفات اولوب دار مجازاتکه کیتدی . اوشبو

(* (سویق) اوننی صویه قانشدیروب پشولمش برطعامدر .

امیة بن ابی الصلت کتب سماویہ بی او قمش و آخر زمان پیغمبرینک عربدن
 ظهور ایله چکینه مطلع اولمشیدی . لکن پیغمبرلک کندوسینه کلور دیو زعم
 ایدر ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم نبوت ایله مشرف اولدقدن صکره
 « محمد نیچون پیغمبر اولدیده مین اولمادم » دیه رک حسدنن دین اسلامنی
 اختیار ایتمدی . بدر واقعه سنده امیة بن ابی الصلت شامده اولوب صکره
 مکه یه رجوعنک بدرده قتل اولنان مشرکلرنک جسداری آتلمش قیونک باشینه
 واروب آنلره مرثیه اولمق اوزره بر اوزون قصیه انشاد ایلدی . وبوندن
 بر آز زمان صکره وفات اولدی .

وبو یله کبار اصحاب کرامدن عثمان بن مظعون رضی الله عنه دار بقایه
 رحلت قیلدی . مهاجریندن اولوب اول اسلامده ایمانه کلنلردندر .

هجرت نبویهدن (۳) نچی یلنک وقائعی غزوه ذی امر .
 بوغزوه یه سبب اولدرکه : بنی ثعلبه و بنی محارب قبیلهلرندن بر طائفه
 (نجد) ولایتده اولان (ذی امر) اسملی اورنده جمع اولدیلر . مقصودلری
 مدینه منوره اطرافینی یغماو غارت ایلمک ایدی . محارب قبیلهلرندن اولان
 دعثور بن حارثنی اوزلرینه رئیس قیلدیلر . مذکور دعثور بهادر
 وغیرتلی بر آدم ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم بونلرنک اجتماعلرندن
 خبر آلدقده مدینه منوره یه حضرت عثمان رضی الله عنه نی قائم مقام ایدوب
 دورت یوز ایللی کیمسه ایله مدینه دن چیقدیلر . یوقاریده مذکور (ذی
 امر) اسملی اورنغه قدر واردیلر . بنی ثعلبه و بنی محارب قبیلهلری
 رسول اکرمنک مدینه دن چیقدیلرینی ایشندکلرند طاغ باشینه قاچمشلر
 ایدی . اول کون یغمور یاغدیغندن رسول اکرم اوزرنک اولان کیملرینی
 چیقاروب قورتمق ایچون بر آغاچ اوزرینه ایلوب کندوسی اول آغاچ
 التنده استراحت ایلدی . مشرکلر طاغ باشندن بونی کوروب رئیسلری
 اولان دعثورگه دیدیلرکه : « شو حالک محمدیالکؤدر . آنی واروب اولدیرمک

ممکندر. « دعثور دخی قلیچینی قولینه آلاق رسول اکرمڭ یانینه واروب قلیچینی کوتهروب «بوکون سنی مندن کیم منع ایدر» دیدی. رسول اکرم «الله تعالی منع ایدر» دیدی. شول حینده جبرائیل علیه السلام ایرشوب دعثورڭ کوکره گینه بر اورمقله قلیچی قولندن توشوب اوزی آرقهسی اوزرینه یقلدی. رسول اکرم شو حالده دعثورڭ قلیچینی آلوب «سنی مندن کیم منع ایدر» دیدی. دعثور درحال کلمه شهادت کلتوروب مسلمان اولدی. وقومی یانینه کیدوب آنلرنی اسلام دینینه دعوت قیلماغه باشلادی رضی الله عنه. صکره رسول اکرم عسکر اسلامه مدینه منوره یه قایتدیلر. مدینه دن چیققلرینه اون بر کون اولمش ایدی.

سریه زید بن حارثه رضی الله عنه.

بدر وقعه سندن صکره مشرکین قریش قافلله لرینی اهل اسلامڭ هجومندن خوف ایدوب عراق یولیلله طولاشه رق شام ولایتینه کیدرلر ایدی. هجرت نبویه دن اوشبو اوچنچی یلده بر قریش قافلله سینڭ مکه دن چیقوب عراق یولیلله شام ولایتینه کیتدیگرنندن رسول الله صلی الله علیه وسلم خیر آلدقه زید بن حارثه رضی الله عنه نی اهل اسلامدن یوز نفر سواری ایله منکور قافلله اوزرینه کوندردی. بونلر (نجد) ولایتنده اولان (قرده) اسملی صونڭ یاننده مشرکلرنڭ قافلله سینه ایرشدیلر. قافلله ایله برلکده اولان مشرکلر اهل اسلامنی کوردکلریله قافلله لرینی براغوب قاچدیلر. زید بن حارثه رضی الله عنه قافلله ده اولان اموالی آلوب برابرینه اولان اهل اسلام ایله مدینه منوره یه قایتدیلر. رسول اکرم بومالرنڭ خمسینی (بیت المال) غه آیروب قالانینی شو سریه ده زید بن حارثه رضی الله عنه ایله برلکده اولان اهل اسلام بیننده تقسیم قیلدی. خمسی (بشمن بری) بکرمی مڭ درهم قیمتنده ایدی. بو سریه ده اهل اسلام قافلله مشرکیننڭ یول باشچیسى اولان فرات بن حیان نی اسیر ایلمشلا ایدی. فرات مدینه منوره یه کلدکن صکره اسلامیلله مشرف اولدی رضی الله عنه.

غزۋ اُحد.

أحد (*) غزاسی ہجرت نبویہ دن اوشبو اوچنچی یلک شوال آینک واقع اولمشدر . بوغزا زمان سعادتکظہورہ کلن غزالرنک مشہورلرننددر . بونک سببی اولدرکہ : بدر وقعہسندن اول مشرکین قریشنک شامدن مکہیہ کلن قافلہلری ساحل یولیلہ کیدوب مکہیہ ایرشمشیدی . بونی (غزوہبدر) مبعثنک ذکر ایتمش ایدم . بو قافلہدہ اولان ماللرنی ساتوب برگہ برفائک قلدیلر . بونک سرمایہسینی صاحبلرینہ وبردیلر . فائکسیلہ عسکر جمع ایدوب اهل اسلام ایلہ محاربہ قیلماغہ و بدر واقعہسندک ہلاک اولمش اقربالرینک انتقامینی آلماغہ قرار وبردیلر . مکہ مکرمہدن وآنک اطرافندن عسکر طوبلادیلر . جملہسی اوچ مک نفر بر جمعیت ایلہ مکہدن چیقوب مدینہ منورہ یہ قاراب حرکت قیلدیلر . ایچلرندہ یدی یوز زرہلو وایکی یوز آطلو و اوچ مک دوه واونیش خاتون وار ایدی . اوشبو خاتونلر میدان محاربہدہ عسکرلرنی غیرتکہ کیتورمک ایچون بدر واقعہسندک ہلاک اولمش اقربالرینی ذکر ایدوب دف چالورلر وشعر انشاد ایدرلر ایدی . بو عسکرنک رئیس ابو سفیان اولوب زوجہسی ہند دخی برابر ایدی . مذکورہ ہند بدردہ قتل اولنان آتاسی عتبہ ایلہ قرداشی ولیدنک انتقامینی آلمق ایچون عسکر مشرکیننی تشویق وتحریک ایدر ایدی .

عباس بن عبدالمطلب رضی اللہ عنہ حضرتلری اول وقت مکہ مکرمہدہ ایسہدہ بر بہانہ طابوب مشرکلرگہ قارشاماسدن مکہدہ قالدی . قریشنک اهل اسلام ایلہ محاربہ قیلماقنی قصد ایدوب عسکر جمع ایتدیکلریننی وعسکرلرینک مقداریننی حاوی بر مکتوب یازوب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم گہ کوندردی . مکتوب رسول اکرمگہ ایرشدکن صکرہ قریش عسکرینک احوالیننی وقایو یردہ ایدکلریننی بیلمک ایچون حباب بن المنذر رضی اللہ عنہنی کوندردی .

(*) (احدطافی) مدینہ منورہ تک شمال طرفندہ اولوب مدینہدن یراقلنی بر میل قدردر .

حضرت حباب دخی مکەگە قاراب يولغە دوشدى . مەدینە يە بىر قوناق مسافەدە اولان (عریض) اسملى اورنىڭ قىرىش عىسكەرىنى كورمكە مەدینە يە قايتوب رسول اكرمگە خبر و بىردى . بونىڭ خەبرى حضرت عباس نىڭ مەكتوبىنە تامامىلە موافق كەلدى .

مىشركىن قىرىش (احد طاغى) ياننىدە اولان (عینین) اسملى بىر طاغ نىڭ ياننىدە كىلۇب قوندىلار . شو ائنادە رسول الله صلى الله عليه وسلم رۇياسىدە كورمىشكە : (بىر نىچە اوگوزلار بوغازلانمىش و قلىچىنىڭ اوچى كىدىلمىش و آرقەلرىنە بىر مەھكەم زەرە كىيۇب مبارك قولىنى اول زىرھنىڭ ياقەسىنە سوقمىش .) رسول اكرم بو رۇبىانى اصحاب كرامگە بويىلە تەبىر قىلدى : « بوغازلاغان اوگوزلار اصحابىدىن شەيد اولاقچى آدملىرى ، قلىچىنىڭ اوچىدەغى كىدىك اهل بىتىدىن بىرىنىڭ شەيد اولاقچىنىە اشارتىدۇ . و مەھكەم زەرە مەدینە دىمىكىدۇر . شو رۇبىا يە نظراً دشمانا يە مەدینەنىڭ طىشاروسىدە مەھار بە قىلمىق مەقۇل اولمىيۇب بلكە مەدینەنىڭ ايچىدە طورۇب دشماننىڭ ھۇجۇمىنى دىفە ايتىمىك خىرلۇدۇر . » رسول اكرم نىڭ شو رۇبىانى اصحاب كرامنىڭ اكثرى مەقۇل كورسەلردە انصار كرامىدىن بىر غزاسىدە بولمىيان يىگىتلەر طىشاروبە چىقۇب مەھار بە ايدۇگە كمال اشتىاق كوسترۇب « يا رسول الله اگەردە بىز لىر طىشاروبە چىقۇب مەھار بە ايتىمىز ايسەك دشمان بىز قورقۇلغۇزە وضعمىزە ھەل ايدۇر » دىيۇب دشمانا يە طىشارودە قلىچ قلىچە و كوكس كوكسە مەھار بە ايتىمىكى تىرجىيە ايلە دىلار . رسول اكرم دخی چارەسىز مەدینەنىڭ طىشاروسىدە مەھار بە ايدۇگە قىرار و بىردى .

مىشركلەر يوقارىدە مەنكۇر (عینین طاغى) ياننىدىن چەارشەنبە و پەنجەشەنبە و جەمە كۈنلىرى اقامت ايلدىلار . رسول اكرم جەمە كۈنى ايكەندى نمازىنى جەمەت ايلە ادا قىلدۇقۇن سۇكۇرە ھىجرە سەادتلىرىنە كىرۇب سىفەر كىملىرىنى كىدى . و بىر بىرى اوزىرىنە ايكى زەرە كىدى . و قلىچىنى قوشانوب ھىجرە سەادتىدىن طىشارو چىقىدى . اصحاب كرامىدىن رسول اكرم نى طىشاروبە چىقۇب مەھار بە ايدۇگە مەجبۇر ايدىلار بو ايشلىرىنە نادىم اولۇب رسول اكرم سىفەر

کیملرینی کیوب حجره سعادتن چیققدنه بونلر « یارسول الله بزلر سزنی طیشاروده محاربه ایدوگه مجبور ایدوب خطا ایش قیلدق . سزنگ قاشکزده قایوسی معقول ایسه آنی ایله، بزلر امریکز اوزره حرکت ایدهلم « دیدیلر . رسول اکرم بونلره « بر پیغمبر سلاهلنوب محاربه یه چیقماغه حاضر اولدقن صکره الله تعالی ننگ امرندن باشقه اول سفردن دونمز « دیو جواب ویردی . و آطینه منوب همکر اسلام ایله مدینه منوره دن چیقوب احد طاغینه حرکت قیلدی . رسول اکرم ننگ مدینه منوره ده قالدیرمش قائم مقامی ابن ام مکتوم رضی الله عنه ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله بر لکن اولان اسلام عسکری ملک نفر مقدارنده اولوب بونلردن یوز نفری زرهلو ایدیلر . یالغز رسول اکرم ایله ابو بردة رضی الله عنه ده بره آطا اولوب قالانی جمله سی پیاده و بیان ایدیلر . مدینه منوره دن چیقوب بر آزا واردقن صکره منافق لر رئیس عبد الله بن ابی بن سلول اوزرینه تابع اولان اوچ یوز قدر منافق ایله عسکر اسلامن آیریلار ق مدینه یه قایتوب کیتدیکندن عسکر اسلام یدی یوز مقدارنده قالدی . احد طاغی مدینه یه کوب یراق اولماسه ده کیچکه قارشو چیققلرنندن یاریم بولک اولان (شیخین) اسملی اورنگ کیچه له دیلر . و اول بردن رسول اکرم اون بیش یاشینه وارماش یاش بالالرنی مدینه یه کیر و قایتاردی . سحر وقتی رسول اکرم عسکرگه حرکت ایدوگه امر ایدوب اول بردن قالقهرق احد طاغینه طوغری حرکت قیلدیلر . و ایرته نمازینی بولده ادا قیلدیلر .

مشرکین قریش احد طاغیننگ قریبنده اولان (عینین) اسملی طاغیننگ یانینه قونمشلر ایدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم برابرنده اولان عسکر اسلام ایله (عدوة الوادی) اسملی اورنغه نزول ایدهرک احد طاغینه آرقه و یروب مدینه یه قارشو صف باغلادیلر . عسکر مشرکین دخی اهل اسلامغه قارشو صف باغلادیلر . مشرکلرننگ سنجاغی عبد الدار اولادندن طلعه بن عثمان قولنگ اولوب امیرلری ابوسفیان و اوک قول قوماندانی خالد بن لید وصول

اول قوماندانی عكرمة بن ابى جهل و فرقه قوماندانلى صفوان بن امية ايله عمرو بن العاص ايدىلر . عسكر اسلامنىڭ (مهاجرىن) سىنجاغى مصعب بن عمير رضى الله عنه ده و (اوس) سىنجاغى اسيد بن حضير رضى الله عنه ده و (خزرج) سىنجاغى حباب بن المنذر رضى الله عنه ده اولوب ، اوڭ قول قوماندانى عكاشه بن محسن وصول قول قوماندانى ابومسلمه بن عبدالاسد رضى الله عنهما ايدىلر . رسول اكرم عسكرنىڭ اورطاسنده توردى . عسكر اسلامنىڭ صول طرفنده اولان عىنين طاغىنىڭ بركىدىك ىرى اولوب اول بىردىق مشركلرنىڭ آطلو عسكرى هجوم ايتىمك احتمالى اولدىغىدىن رسول اكرم عبدالله بن جبىر رضى الله عنه نى ايللى نفر اوچى ايله دشماننىڭ هجومىنى دفع ايتىمك ايچون اول كىدىكنىڭ آغزىنه قودى . و آنلره « كىرهك دشمان مغلوب اولسون . كىرهك غالب اولسون ، مىندىن خبر كىمىدكچه بوىردىن آبراماڭز » دىو امر قىلدى .

صكره رسول الله صلى الله عليه وسلم مبارك قولىنه برقلچ آلوب « شو قىلچنى حقنى ادا قىلماق شرطيله كىم آلور » دىدى . اصحاب كرامدىن بعضىلرى طالب اولسه لرده رسول اكرم آنلره بىردى . صكره انصار كرامنىڭ بهادرلىرىدىن ابو دجانة رضى الله عنه « بار رسول الله بوقلىچنىڭ حقى نه در » دىو سؤال ايلدىك رسول اكرم « بوقلىچنىڭ حقى اكيلوب بوكلنچه به قدر دشمانغه اورمقدر » دىو جواب بىردى . ابو دجانة رضى الله عنه دخى او شرطله مذكور قلىچنى رسول اكرمىن آلدى . وباشىنه براولوم علامتى اولماق اوزره قزىل عمامه صاروب عسكر مشركىن اوزرىنه حملة ايدىرك مىنلرىنى ياروب كچدى . و آرقه لرنده مشركلرنى محاربه به تحريك ايتىمكه اولان خاتونلر جمعيتىنه ايرشدى . بونلر ايله بىرلىكده اولان ابو سفياننىڭ زوجه سى هندگه اورمق ايچون قلىچنى قالدردى . لىكن رسول اكرمىڭ قلىچيله خاتونلره اورمقنى لايىق كورمىوب كىرو دوندى . شو حىنده حمزه و على و ابو دجانة رضى الله عنهم حضراتىنىڭ كوستردىكلىرى بهادرلىق خارق العاده ايدى . سائر

اصحاب کرام دخی بردن شدتله هجوم ایدوب مشرککرنی یرلرندن قوباروب تارمار ایلهدیلر . طاغ ایتهگنده دف چالوب شعر انشاد ایدوب مشرککرنی محاربهیه تحریک ایدن خاتونلر دخی « واویلاه » دیهرك باغره باغره طاغغه طوغری قاچماغه باشلادیلر . وعسکر اسلام مشرککرنک میدان محاربهده قالدیروب قاچدقلری ماللرنی غارت ویغما ایتمگه باشلادیلر . شو حینده عبدالله بن جبیر رضی الله عنه ایله مشرککرنک آطلو عسکرینی منع ایتمک ایچون قویلمش ایللی نفر او قچینک کوبرهگی « اهل اسلام غالب اولدی ودشمان بتون بتون بوزلیدی بزلرده غنیمت آلام » دیمگه باشلادیلر . رئیسلی اولان عبدالله بن جبیر رضی الله عنه « سزله رسول الله نلک امرینی اونوتدیگرمی؟ » دیهرك بونلرنی نصیحت قیلسهده دکلهمیوب « بزلرده مال غنیمت آلام » دیهرك اول یردن کیتدیلر . عبدالله بن جبیر رضی الله عنه نلک یاننده یدی ، سیکز نفر آدم قالوب بونلر رسول اکرم نلک امرینه امتثال ایدرك اول یردن بر قدم ایلرو کیتدیلر . دشمان عسکرینک اوک قول قوماندانی خالد بن ولید بو یردن آطلو عسکر ایله اسلام عسکرینه هجوم ایتمکنی تصور ایتسهده آنده اولان او قچیلردن خوف ایدوب کیرو کیتمش ایدی . شو حینده گرچه مشرککرمغالوب اولسهلرده خالد بن ولید بو یرده اولان او قچیلرنک طاغلقلرینی کوردکک آطلو عسکر ایله هجوم ایدوب عبدالله بن جبیر ایله یاننده اولایدی ، سیکز نفر اصحاب کرامنی شهید ایدرك عسکر اسلامغه آرقه طرفدن شدتله هجوم ایلدی . میدان محاربهدن اطرافغه طاغیلان مشرککرخی خالد بن ولید نلک اهل اسلامغه هجومینی کوردکلرنده میدان محاربهیه کیرو دونوب اهل اسلام ایله تکرار محاربهیه کرشدیلر . یقلمش وتورلمش لوای منحوسلری تکرار آچیلدی .

مشرککرنک شو هجومنده اهل اسلامن کوب آدم شهید اولدی . رضی الله عنهم . شواننده مشرککرخ رسول الله صلی الله علیه وسلم گه هجوم ایتدیلر . ویاننده غی اهل اسلامنی طاغندیلر . واول حضرت صلی الله علیه وسلم گه

اوقلر و طاشلر آتدیلر . بردیشنی دوشیروب و مبارک بوزیلله ابرنینی یاردیلر . اوستینه کیدیکی زرهینک ایکی حلقهسی قریلوب مبارک بوزنلگی یاریلان برگه باتدی . رسول اکرم مبارک بوزندن آقان قانلری سیله رک (سورتوب) « یارب قوم جاهلدر آنلری توغری بولغه کوندر » دیو دعا ایلر و اصلا بددعا قیلماز ایدی . اول حینده مشرکلردن برفرقه رسول الله صلی الله علیه و سلم گه هجوم ایتدیکه حضرت علی کرم الله وجهه و رضی الله عنه آنلره حمله ایدوب رئیس لرینی اولدیردی . قالانی حضرت علی نلک حمله سینه طاقت کیتورمسدن قاچدیلر . بونلردن صکره بنده بر فرقه اول حضرتکه هجوم ایتدیکه آنلرنیکه حضرت علی رضی الله عنه بر حمله ده تارمار ایلدی . شو طریقه بری آردندن بری برنیچه فرقه رسول اکرم گه هجوم قیلسه لرده حضرت علی نلک حمله سینه طاقت کیتورمسدن کیرو دوندیلر . شو ائناذه غیبندن (لافتی الاعلی لاسیف الا ذوالفقار) آوازی ایشدیلور ایدی . شو آراده جبیر بن مطعم نلک قلی وحشی حضرت حمزه رضی الله عنه نی آرقه طرفندن حربه ایله اوروب شهید (*) ایلدی . صکره هند بنت عتبه به واروب حضرت حمزه نی شهید ایتدیکینی بیلدردی . هند فوق العاده شاد اولوب موینینه آصمیش آلتونلرینی وحشی به ویردی . صکره هند حضرت حمزه نلک قرنینی یاروب جکرینی چقاروب بر پارچه سینی چه بندی لکن بوتمادی . حضرت حمزه ایله سائر شهدای مسلمین نلک قولاق و برونلرینی کیسوب ایبکه تیزوب موینینه طاقدی . شو محنت آراسنده ابن قمنه مشرک اصحاب کرامدن سنجاغ شریفنی حامل اولان مصعب بن عمیر رضی الله عنه نی شهید ایتدیکندن رسول اکرم سنجاغ نی حضرت علی کرم الله وجهه به ویردی . مصعب بن عمیر رضی الله

(*) حضرت حمزه رضی الله عنه بدر غزاسنده طبعه بن عدی ایله عتبه بن ربیعہ نی قتل ایتدیکندن طبعه نلک برادر زاده سی جبیر بن مطعم اوزینک قلی وحشی گه : « اگرده حمزه نی اولدیور ایبک سنی آزاد ایدرمن » دیش ایدی . عتبه بن ربیعہ نلک قزی هند دخی وحشی گه حضرت حمزه نی اولدیور چک بولسه پک جوق انعام واحسان ایدوگه وعده قیلش ایدی .

عنه زرهینی کیدک رسول اکرمگه اوخشادیغندن ابن قمنه آنی رسول الله ظن
 ایدوب «محمدنی اولدیردم» دیو باغرمغه باشلادی . شو آراده طاغ اوزرندن
 بر مشرک «محمد قتل اولندی» دیو بلند آواز ایله فچقردی . اهل اسلامن
 بو آوازی ایشیدنلر بتون بتون شاشروب یأس وحیرتده قالدیلر . حتی
 بعضیلری طاغاره صغندیلر . انس بن نصر رضی الله عنه اهل اسلامه
 خطاباً : « ای جماعت مسلمین محمد صلی الله علیه وسلم وفات اولدی ایسه
 تگریسی باقیدر دین اسلام اوغورند ماربه ایدلم » دیو اهل اسلامنی ماربیه
 تشویق وتشجیع ایدر ایدی . مذکور انس بن نصر حضرت لری مشرکلر
 ایله ماربیه دوام ایدوب شهید اولنچه یه قدر یوزینی دوندیرمامشدر رضی
 الله عنه . رسول اکرم ایسه قطب عالم عالم کبی ثابت اولارق اصلا بیرندن
 قیملدامدی . اهل اسلام شو احوالده ایکان آکسزین کعب بن مالک رضی
 الله عنه نکی کوزی رسول اکرمگه دوشدی . ودرحال اهل اسلامغه اول حضرت
 صلی الله علیه وسلم نکی سلامکندن خبر ویردی . اهل اسلام دخی اول
 حضرت صلی الله علیه وسلم نکی یانینه کلمگه باشلادیلر . ابو دجانه رضی
 الله عنه مشرکلرنکی رسول اکرمگه آتدیغی اوقلرینه و طاشلرینه اوزینی سپر
 ایدوب رسول اکرم نکی یانندن اصلا کیتمز ایدی . بوسبیدن بدنینکی پک
 کوب یری جراحته نمش ایدی . حضرت طلحه رضی الله عنه دخی رسول الله
 صلی الله علیه وسلم نی محافظه ایدر ایکان قولی یارالانوب چولاق اولدی .
 حضرت سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه دخی رسول اکرم نکی حضورند مشرکلره
 اوق آتار ایدی . رسول اکرم آکا « آت یاسعد آتام و آنام سیکا فدا
 اولسون » دیر ایدی و آتوغه اوق ویرر ایدی . شو کون قتاده بن نعمان
 رضی الله عنه یه اوق تیگوب برکوزینکی آلماسی طیشارویه چیقدی . رسول
 الله صلی الله علیه وسلم مبارک قولیلله اول کوز آلماسینی اولگی اورنینه
 قوبوب صیپامقله درحال شفا تاپدی . مشرکلر رسول اکرمگه فرقه فرقه اولوب
 قلیچلر و طاشلر و اوقلر ایله نیچه نیچه دفعه هجوم قیلسه لرده اصحاب کرامنکی

آرسلانلردك هجومينه طاقت كيتورمه سدن كپرو دونوب كيدر ايديلر. صكره مشركلر دخى اهل اسلامنى بالكليه هو وهلاك ايدوگه قدرتلرى بتمد يكنى آكلاديلر. بو صورتله مشركلرنك اهل اسلامغه هجوم و حمله لرى آزالوب محاربه اوطى سونمگه ياقنلاش ساده رسول اكرم بويله آچيق برده طورمغى مناسب كورميوپ ياننده اولان اصحاب كرام ايله برلكده احد طاغينك بر شعبه سينه چيقديلر. اطرافغه طارقالمش اهل اسلام دخى اول يرگه كلوب جمع اولدیلر. شو وقت دين اسلامك ايك بيوك دشمانى اولان ابى (*) بن خلق نعره اوروب «يا محمد سنى اولديره چكمن، ياسين بنى اولديره چكسن» ديهرك آط اوزرنده اولديغى حالد رسول اكرمگه هجوم قىلدى. اصحاب كرامدن بعضيلرى آكار قارشو وارمق ايسته سلرده اول حضرت صلى الله عليه وسلم «آكا طوقونما كز» ديو آنلرى منع ايتدى. صكره رسول اكرم قولينه بر حربه آلوب اول ملعونگه آتدى. حربه نك ضربيله ابى آطنن يقيلوب يرگه دوشدى. مكه يه قايتوشك يولك باغره باغره هلاك اولوب جهنمگه كيتدى. صكره حضرت على كرم الله وجهه صوكيتوروب رسول اكرمك يوزينى بودى. وابدست آلوب نماز قىلديلر. صكره رسول اكرمك يوزينه باتمش اولان ايكى خلقه نى ابوعبيدة بن الجراح رضى الله عنه ديشلريله طارتوب چيقاردى. وچيقارديغى وقت ايكى ديشى دوشدى. خلقه چيققدن صكره اورنندن قان روان اولدى. مالك بن سنان الحدرى رضى الله عنه آقان قانلرى ايمدى. رضى الله عنهم اجمعين.

شوحينك ابوسفيان مشركلردن برفرقه ايله اهل اسلام بولنديغى طاغ اوزرينه چيقمق ايسته دكده عسكر اسلامن برفرقه بونلرى منع ايدوب يوقارى چيقماغه قوماديلر. شونك ايله محاربه تمام اولدى. ابوسفيان رسول اكرمك سلامت قالوب قالماديغىنى بيلمك ايجون اهل اسلامغه خطاباً اوچ كره

(*) ابى بن خلف مكده وقتده رسول اكرمگه «من سيني اولديره چكمن» ديش ايدى.

رسول اكرم آكا «ان شاء الله من سيني اولديرمن» ديو جواب و يرمش ايدى.

« ایچکزده محمد و ارمی » دیو و اوچ کره « ابوبکر و ارمی » دیو و اوچ کره
 « عمر و ارمی » دیو و اوچ کره . رسول اکرم جواب ویرمه گز دیدیکندن
 ابوسفیان گه هیچ کیمسه جواب ویرمدی . ابوسفیان قومینه طوغری دونوب
 بونلرنک اوجیده هلاک اولمشلر دیدی . حضرت عمر الفاروق صبر ایده
 میوب « ای اللهنک دشمانی یالغان سویلرسن الله تعالی اوچنیده ، سنی رذیل
 ایتمک ایچون صاقلار » دیدی . ابوسفیان « محاربه نوبتله در بوکون بدر
 کونینه بدلدر » دیدی . حضرت عمر « لکن برابر دگل زیرا بزدن قتل
 اولنان چننده ، سزدن قتل اولنان جهنمه در » دیدی . ابوسفیان « عالی
 اول هبل و بلند اول هبل » دیو (هبل) اسملی صنمنی ذکر ایدوب آغا
 دعا و تشکر ایتمدی . حضرت عمر « الله اعلی و اجل » دیو جواب ویردی .
 ابوسفیان « بزیم عزامزوار سزنیك عزاگز یوق » دیدیکده حضرت عمر
 « بزیم مولامزوار سزنیك مولاگز یوق » دیدی . صکره ابوسفیان « یاعمر
 توغرنی سویله بز محمدنی اولدیردکمی ، یوقمی » دیدی . حضرت عمر
 « یوق والله رسول الله سلامت و سنک سوزلریکنی ایشید یور » دیدی .
 ابوسفیان « یاعمرسن ابن قمنه دن توغری سوزلیسن » دیدی . آنسن
 صکره ابوسفیان دونوب کیده چک اولدقده « کله چک یل سزگله (بدر) ده
 بولوشلم » دیدی . حضرت عمر ذخی رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ
 تعلیمی ایله (ان شاء الله) دیدی . بوندن صکره مشرکین قریش مکة مکرمه به
 قایتوب کیتدیلمر .

صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم اهل اسلامدن شهید اولانلرنی
 دفن ایتمردی . بو محاربه ده اهل اسلامدن شهید اولانلرنک مقدار ی بتمش
 نفر اولوب بونلردن دورت نفری مهاجرین و باقیسی انصار کرام ایدیلمر
 رضی الله عنهم اجمعین . مشرکلردن قتل اولنانک مقدار ی بکرمی ایکی
 نفر ، بعضیلر بکرمی اوچ نفر دیمشلمر .

رسول الله صلى الله عليه وسلم شهيدلرني دفن ايتديكدن صكره برابرند اولان اهل اسلام ايله مدينه منوره يه قايتديلر .

شو محاربه ده اهل اسلامنك مغلوب اولوينك باشلوچه سببي ايكي اولوب بريسى : محاربه دن اول رسول اكرم مدينه منوره نك ايچروسنده طوروب محاربه ايدوني مناسب كورمش ايسه ده آني مدينه نك طيشاروسينه چيقوب محاربه ايتمگه مجبور ايله ديلر . ايكنچى سى : رسول اكرم نك مشركلرنك آطلو عسكريني دفع ايتمك ايچون صول طرفه قويدىغى اوغچيلرنك اول اورنى تاشلاب كيتديكلرنده دشمان فرصت تابوب آرقه طرفدن هجوم ايدرك اهل اسلامنك مغلوب اولوينه سبب اولديلر . شو سببدن بووقعه دن صكره اصحاب كرامدن هيچ بر كيمسه رسول اكرم نك راي وتديبيرينه مداخله ايتمامشدر . (أحد) وقعه سندن صكره دين اسلامنك دوست ودشمانى آيريلدى . خالص مؤمن كيم ومنافق كيم معلوم اولدى .

غزوه حمراء الاسد .

بو غزوه احد غزوه سينك تتمه سيدر . بونك سببي اولدركه : مشرकिन قريش احد غزوه سندن مكه مكرمه يه قايتوشلرنده عكرمه بن ابوجهل نك اصراريله « اهل اسلامنى بالكليه محو وهلاك ايدلم » ديه ريك تكرار مدينه منوره يه واروب اهل اسلام ايله محاربه يه قرار وبرديلر . رسول الله صلى الله عليه وسلم بوني ايشنديكده مدينه منوره يه ابن ام مكتوم رضى الله عنه نى قائممقام ايدوب لوای شريفنى حضرت على كرم الله وجهه يه وبيروب احد غزاسنده حاضر اولان اصحاب كرام ايله مدينه منوره دن چيقديلر . رسول اكرم ايله اصحاب كرامدن بر نيچه ذات مجروح اولدقلرندن جراحتلرينى باغلاب چيقمشلر ايدى .

رسول اكرم برابرند اولان اصحاب كرام ايله (حمراء الاسد) اسملى يرگه واردقلرنده مشرकिन قريش اهل اسلامنك كمال غيرت ايله اوزرلرينه

کلمک اولدقلرینی ایشدوب قورقوبه دوشهره ک مکة مکرمه گه قایتوب کیتدیلمر .
رسول اکرم بونلرنک مکة به کیتدیلمرینی ایشندیلمکده برابرند اولان
اصحاب کرام ایله مدینه منوره به قایتدیلمر .

بوسفرده قریش عسکرندن آیریلوب قالمش ایکی آدمنی اهل اسلام
اسیر ایله دیلمر . بونلرنک بریسی : معاویه بن المغیره بن ابی العاص اولوب
بو آدم حضرت حمزه رضی الله عنه نک شهید اولدقن صکره قولاق وبورنلرینی
کیسمش ایدی . ایکنچیسى : شاعر هاجی ابوعزه اولوب بو آدم (بدر غزاسی) ده
اسیر اولوب بلابدل آزاد اولنمش ایدی . شول وقتده اهل اسلام ایله
مباربه قیلماستقه و آنلر ایله مباربه گه آدملرنی دعوت ایتمسکه عهد قیلمش
ایسه ده هر ایکی عهدینه وفا قیلما دی . چونکه احد غزوه سینه قبیلله لردن عسکر
جمع ایلدى . صکره مشرکله برابر احد غزوه سنک حاضر اولوب اهل
اسلام ایله مباربه قیلدى . شوسبیدن بو ایکی اسیر قتل اولدیلمر .

بو ییلده ظهوره کلهن سائر وقوعات .

رسول الله صلی الله علیه وسلم بو ییلده زینب بنت خزیمه رضی الله عنها
ایله حفصه بنت الفاروق رضی الله عنها نی نکاح ایلدى . حضرت زینب
بنت خزیمه رضی الله عنها دائما فقرا به طعام و بوردیکندن (ام المساکین)
لقبیلله شهرت تاپمشدرکه (مسکینلرنک آناسی) دیمکدر .

وبویلمک رسول اکرم کربمه محترمه لری ام کلثوم رضی الله عنها نی
حضرت عثمان رضی الله عنه به و بزمشدر . اولک رسول اکرنک کربمه جلیله
لرندن رقیه رضی الله عنها نی اول وفات اولدقده ام کلثوم رضی الله عنها نی
نکاح ایلدیکندن حضرت عثمان رضی الله عنه (ذوالنورین) لقبیلله ملقب
اولمشدرکه (ایکی نور ایگه سی) دیمکدر . حضرت رقیه رضی الله عنها نک
وفاتینی یازمش ایلم .

وبویلمک علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حضرت لریله سیده النساء فاطمه .

الزهراء رضی اللہ عنہا حضرت تارندن حسن رضی اللہ عنہ طوغدی . حضرت علی رضی اللہ عنہ ننگ حضرت فاطمة الزهراء رضی اللہ عنہانی نکاح ایله دیکینی ذکر ایتمش ایدم .

وبویلده خمر ایچمک وقمار اوینامق حرام اولدی . بعضیلر دورتنچی یلده حرام اولدی دیمشله .

هجرت نبویه دن (۴) نچی یلنک وقائعی سریه ابی سلمة رضی اللہ عنہ .

بوسریه یه سبب اولدرکه : رسول الله صلی الله علیه وسلم (بنی اسد) قبیله سندن برطائفه ننگ اهل اسلام ایله محاربه ایدونق قصد ایدوب بریره جمع اولدقلرینی ایشندیکه هجرتدن اوشبو دورتنچی یلنک باشنک ابوسلمة رضی اللہ عنہنی اصحاب کرامدن یوز ایلی کیمسه ایله بو طائفه اوزرینه کوندردی . بوسلمة رضی اللہ عنہ برابرنگ اولان اصحاب کرام ایله کیدرک (بنی اسد) صولرندن برصو اوزرینه نازل اولدیله . (بنی اسد) قبیله سی بوزدن خبر آلدقلرنگ قورقوبه دوشهره ک دوه لرینی وقویلرینی اهل اسلامغه ترک ایدوب منزل لرینی تاشلاب قاچدیله . اهل اسلام سلامت غنیمت ماليله مدینه منوره یه قایتدیله .

بعث الرجیع واقعه سی .

بو واقعه یه سبب اولدرکه : اوشبو دورتنچی یلنک صفرنده (بنی هون) قبیله لرینه منسوب اولان (عضل) و (قاره) قبیله لرندن برنیچه آدم رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ حضورینه کلوب دیدیلرکه : « بزلرنگ ایچمزده مسلمان اولان آدم لر واردر . اصحاب کرامکنن برقاچ کیمسه نی بزلره کوندرر ایسه گز بونلره قرآن کریم و شریعت تعلیم ایدر ایدیله . » رسول الله صلی الله علیه وسلم آنلر ایله اصحاب کرامدن آلتی کیمسه کوندردیکه بونلر عاصم بن ثابت ، مرثد بن ابی مرثد ، خالد بن البکیر ، خبیب

بن عدی ، زید بن الدثنه ، عبدالله بن طارق رضی اللہ عنہم حضرتلری
 ایدیلر . بونلره عاصم بن ثابت رضی اللہ عنہنی امیر ایلدی . بونلر
 (رجیع) اسملی صونلک یانینه یئدکلرنک بوقاریده ذکر ایتدیکم (عضل)
 و (قاره) قبیلهلری (هذیل) قبیله سیله اتفاق ایدوب اصحاب کرامدن اوشبو
 آلتی آدمگه هجوم ایلهدیلر . بو ظالملرنک مقصودی بونلرنی اسیر ایلرک
 مکه یه ایلتوب مشرکین قریشکه صاتمق ایدی . اصحاب کرام رضی اللہ عنہم
 حضرتلری آنلرنک عهدلرینی بوزب دشمانلق اظهار قیلدقلرینی کوردکلرنک
 اول برگه قریب اولان بر طاغغه صغندیلر . واوزلرینه هجوم ایدن مشرکلر
 ایله محاربه یه کرشدیلر . شومحاربه ده ایچلرندن مرثد وخالد وعاصم رضی اللہ
 عنہم شهید اولوب قالان اوچینی مشرکلر اسیر ایدوب مکه یه آلوب کیتدیلر .
 عبدالله بن طارق رضی اللہ عنہ یولده باغنی چیشوب قلچینی قولینه آلارق
 مشرکلره هجوم ایدوب شهید اولنچه یه قدر آنلر ایله محاربه ایلدی . زید
 بن الدثنه ایله خبیب بن عدی رضی اللہ عنہمانی مکه یه ایلتوب مشرکین
 قریشکه صاتمیلر . وآنلر هرا بکیسنی شهید ایلهدیلر . شو طریقه بودات
 شریفلرنک آلتسیده شهید اولدیلر رضی اللہ عنہم .

بئر معونه واقعه سی .

هجرت نبویه دن اوشبو دوردنچی یانلک صفرنده مدینه منوره یه دورت
 قوناق مسافه ده اولان (بئر معونه) اسملی اورنک اصحاب کرامدن بر جماعت
 شهید اولمشلردرکه بونلک تفصیلی بویله در : (نجد) حوالیسندن ساکن اولان
 (بنی عامر قبیله سی) نلک سیدی ابو براء عامر بن مالک بن جعفر شو یل
 صفر آینده مدینه منوره یه کلوب رسول اکرمگه «اصحابکدن بر آز کیمسه نی
 (نجد) حوالیسندن کوندرر ايسه ک دین اسلامنی قبول ایدوچیلر اولور دیو امید
 ایلدن» دیدی . رسول اکرم «نجد اھالیسنک اصحابمگه دشمانلق وسو قصد
 ایدولرندن قورقامن» دیو بیوردی . ابو براء عامر «آنلر منم عهد وامانمک

اولورار هیچ کیمسه آنلره ضرر ایرشدرمز» دیدی. بونلڭ اوزربنه رسول الله صلی الله علیه وسلم انصار کرامنڭ اولوغلرندن مندر بن عمرو رضی الله عنه ایله اصحاب کرامدن یتمش کیمسه کوندردی. وبونلر ایله ابوبراءنڭ اقرباسنه اولان عامر بن طفیل گه بر مکتوب کوندردی. مندر بن عمرو رضی الله عنه برابرندە اولان اصحاب کرام ایله مدینه منوره دن چیتوب دورت قوناق مسافه ده اولان (بئر معونه) اسملی اورنغه واردی. واول برددن حرام بن ملحان رضی الله عنه ایله رسول اکرمنڭ مکتوبینی عامر بن طفیل گه کوندردی. ظالم عامر بن طفیل مکتوب شریفنی اوقماسدن حرام بن ملحان رضی الله عنه نی اوروب شهید ایلدی. صکره مندر بن عمرو رضی الله عنه ایله برلکده اولان سائر اصحاب کرامنی دخی اولدبرمک ایچون اوزینڭ قومی اولان (بنی عامر قبیله سی) دن عسکر استه دی. لکن آنلر سیدلری اولان ابوبراءنڭ عهد و اماننک اولان اهل اسلامغه هجوم ایدونی معقول کورمدیلر. بوندن صکره عامر بن طفیل (بنی سلیم) دن (عصیه) و (رعل) و (ذکوان) قبیله لرینی جمع ایدوب (بئر معونه) یه وارارق مندر بن عمرو رضی الله عنه ایله برلکده اولان اصحاب کرامنڭ جمیعسنی شهید ایلدی رضی الله عنهم. بالغز مهاجریندن عمرو بن امیه رضی الله عنه ایله انصاردن کعب بن زید رضی الله عنه بو ظالملردن خلاص اولوب مدینه منوره یه قایتدیلر. ورسول اکرمگه یولداشلرینڭ شهادتندن خبر ویردیلر. ابو براء بونی ایشتدیکک کدرندن خسته اولارق وفات اولدی.

عامر بن طفیل و آکا تابع اولان ظالملر آز وقتد، هلاک اولارق جهننگه کیتدیلر.

غزوه بنی النضیر.

مدینه منوره اطرافنک ساکن اولان یهودلردن (بنی النضیر) قبیله سینڭ محکم حصارلری و مکمل سلاهلری وار ایدی. بونلر (اهل اسلام ایله محاربه

قیلماسقە آنلرنڭ دشمانلرینە باردم ویرمسکە وھیچ برتورلی ضرر ایرشدرمسکە
 وسوء قصد قیلماسقە) رسول اکرم حضورنڭ عهد قیلمش لر ایدی. بونی برنجی
 سنه هجریه ذکر ایتمش ایدم. لکن بونلر احد غزاسندن صکره اهل اسلامغه
 ضرر ایرشدر وگه قیام ایدوب رسول اکرمنی اولدیروگه قصد قیلدیلر.
 الله تعالی رسول اکرمگه بونلرنڭ سوء قصد لرینی بیلدردی. بونڭ اوزرینە
 رسول اکرم اصحاب کرام ایله مدینه منوره دن چیقوب اوشبو (بنی النضیر)
 یهودلرینڭ حصار لرینی محاصره ایلدیلر. آلتی کون محاصره ایتدیکن
 صکره یهودلر رسول اکرمدن امان دیله دیلر. صکره رسول اکرمڭ مساعد سیله
 آلتی یوز دوهیه اسلحه دن باشقە یوکله ده بیلدیگری مال لرینی آلوب قابوسی
 (خیبر) وقابوسی (شام) ولایتینە کیتدیلر. قالان ماللری وحصارلری اهل
 اسلامغه قالدی.

غزوه ذات الرقاع.

(نجد) ولایتینده ساکن اولان (عطفان) قبیله سینڭ اهل اسلامه محاربه
 ایدوگه قصد ایتدیگری ایشیدلدیکنه رسول الله صلی الله علیه وسلم اصحاب
 کرام ایله (نجد) ولایتینە سفر قیلدیلر. لکن دشمان منزل لرینی طاشلاب
 قاچمشلر ایدی. شو سبب دن رسول اکرم برابرندە اولان اصحاب کرام ایله
 مدینه منوره یه قایتدیلر.

غزوه بدر الموعد.

احد غزوه سن دن کیتدیکی وقت ابو سفیان نڭ «سزگله کله چک یل
 بدرده بولاشلم» دیدیکنی وحضرت عمر رضی الله عنه نڭ رسول اکرم نڭ
 تعلیمیلە ابو سفیان نڭ بو سوزینە «ان شاء الله» دیو جواب ویردیکنی
 احد غزوه سی مبعثندە ذکر ایتمشیدم. شو سبب دن رسول اکرم اوشبو
 دوردنچی یلده اصحاب کرام دن مڭ بیش یوز نفر ایله مدینه دن چیقوب

بدرگه قدر واردیلر . لوای شریفی حضرت عالی کرم الله وجهه ننگ قولنده ایدی . ایچلرنده اون نثری آطلو ایدی .

ابو سفیان دخی مکهدن قریش عسکر ایله چیقمش ایسه ده رسول اکرم ننگ کوب عسکر ایله مدینه دن چیققلربنی ایشند کلرنده قورقوبه دوشوب مکه یه قایتوب کیتدیلر .

رسول اکرم سیکز کیچه بدرده اقامت ایتدیکن صکره برابرنده اولان اصحاب کرام ایله مدینه منوره یه رجوع ایله دی .

بو یلده ظهوره کلن سائر وقوعات .

هجرت نبویه دن او شبو دور دنجی یلده حضرت حسین رضی الله عنه طوغدی . و بو یلده رسول اکرم ننگ زوجات طاهره لرندن ام المؤمنین زینب بنت خزیمه رضی الله عنها وفات اولدی .

حضرت عثمان ذوالنورین رضی الله عنه ننگ اوغلی عبد الله دخی بو یلده وفات اولمشدرکه : بوننگ آناسی رسول اکرم ننگ کریمه محترمه لرندن اولان رقیه رضی الله عنها در . وفاتنده آلتی یاشنده ایدی رضی الله عنه .

و بو یلده رسول اکرم ام سلمه رضی الله عنها ننگ نکاح ایله دی . ام سلمه حضرتلری زوجی ابوسلمه رضی الله عنه وفات اولدیغندن طول قالمش ایدی .

حضرت علی کرم الله وجهه ننگ آناسی فاطمه بنت الاسد رضی الله عنها ننگ دخی بو یلده وفات اولدیغی مرویدر . فاطمه رضی الله عنها هجرتندن مقدم مکده ایمان کلتوروب صکره مدینه گه هجرت ایله مشدر . مدینه منوره ده بقیعه ده دفن ایدلمشدر . و بو یلده زید بن ثابت رضی الله عنه رسول اکرم ننگ امریله یهود کتابلربنی اوگره نمگه باشلاب یهودچه اوقوغه و یازوغه قادر اولدی .

ھجرت نبویہ دن (۵) نچی یلنک وقائعی .

غزوہء دومة الجندل .

(دومة الجندل) مدینہ ایلہ شام ولایتی آراسندہ بر شہردر . بو شہردہ بر طاقم اشقیاء بولچیلرہ تعرض ایلہ دکلرندن شو یلنک ربیع الاولندہ رسول اکرم بونلری تأدیب ایتمک ایچون اصحاب کرامدن مکئ آدم ایلہ مدینہ دن چیغوب اوزلرینہ کیتسہدہ بونلرنک شہرلرینی ترک ایدوب قاچدقلرینی ایشتدیکدہ برابرندہ اولان اهل اسلام ایلہ مدینہ منورہ یہ قایتدی .

بو ائنادہ سلمان فارسی رضی اللہ عنہ نی رسول اکرم بدلنی ادا ایدوب آزاد ایلہدی . موندن اول بر یہودنک قلی ایدی . حضرت سلماننک اسلام دینینہ دخولنی ذکر ایتمش ایدم .

غزوہء خندق .

بوغزوہ ھجرت نبویہ دن اوشبو بشنچی یلنک شوالندہ واقع اولمشدر . زمان سعادتدہ ظہورہ کلہن غزالرنک مشہورلرننددر . بوغزادہ مشرکلردن برنیچہ قبیلہ بریرہ جمع اولدقلری ایچون بوٹا (غزوہء اخزاب) دخی دیرلر . بوغزوہ یہ سبب اولدرکہ : مدینہ منورہ اطرافندہ اولان یہودلردن (بنی قینقاع) و (بنی نضیر) قبیلہ لرینک وطنلرندن نفی اولدقلر نی یوقاریک ذکر ایتمش ایدم . بونلرنک بعضلری (شام) طرفینہ وبعضلری (خیبر) طرفینہ کیتمشلر ایدی . بونلرنک رئیسلرندن حی بن اخطب و سلام بن ابی الحقیق و کنانہ بن الربیع و بونلرہ باشقہ برنیچہ ذات مکہ مکرمہ یہ واروب اهل اسلام ایلہ محاربہ ایدوگہ مشرکلر ایلہ اتفاق ایلہ دیلر . صکرہ (نجد) ولایتینہ واروب (عطفان) و (بنی سلیم) قبیلہ لریلہ و بونلرہ باشقہ بعض قبیلہ لر ایلہ دخی بوخصوصک اتفاق قیلدیلر .

ابوسفیان مشرکین قریشدن دورت مکئ عسکر و برمکئ بیش یوز دوہ جمع ایلہدی . بونلردن اوچ یوزی آطلوا ایدی . ابوسفیان اوشبو عسکر

ایله مکہ دن چیقوب (مرالظهران) اسملی اورنغه کلدکلرنده (نجد) طرفندن
(عطفان) قبیلہسی رئیسلی اولان عیینہ بن حسن الفزاری ایله و (بنی سلیم
و (بنی اسد) و (بنی اشجع) قبیلہلری و بونلره باشقه بعض قبائل دخی رئیسلی
ایله کلوب مشرکین قریشکه قوشولدیغندن ابوسفیان ننگ عسکری اون مگ
نفره ایرشدی. اوشبو عسکر ایله ابوسفیان مدینہ منوره یه قاراب یوردی.
بونلرننگ مقصودلری اهل اسلامنی بالکلیه هلاک قیلیمق ایدی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم مشرکلرننگ بویله کوب عسکر ایله اهل
اسلامنی قصد ایتدیکلرینی ایشدیکنک اصحاب کرامنی جمع ایتوب مشورت
قیلدی. صکره سلمان فارسی رضی الله عنه ننگ اشارهسی اوزرینه مدینہ
منوره ننگ اطرافینه خندق قازمق مناسب کورولدی. خندق قازمق عربلره
معلوم برشی اولماسه ده رسول اکرم ننگ امری و سلمان رضی الله عنه ننگ
اوگره توی ایله اصحاب کرام ننگ جمیعسی کمال غیرت ایله قازماغه باشلاب
آز وقتده تمام قیلدیبلر. خندق قازدیقلری وقت رسول اکرم اصحاب کرامنی
تشویق ایدر و مبارک آرقه لر یله توفراق طاشور ایدیبلر.

خندق قازیلوب تمام اولدقن صکره عسکر مشرکین مدینہ منوره ننگ
اطرافینه کلوب نزول ایله دیبلر. رسول اکرم دخی عسکر اسلامیله مدینہ ننگ
طیشاروسینه چیقوب آرقه لرینی (ساع) اسملی طاغغه ویردیبلر. و دشمانغه
قارشو صفی باغلا دیبلر. خندق عسکر اسلامیله عسکر مشرکین آراسنده
قالدی. عسکر اسلام اوچ مگ نفر اولوب بونلردن اوتوز آلتیسی آطلو
ایدی. عسکر مشرکین اهل اسلامنی بالکلیه محو و هلاک ایدرمرز ظنیله سیل
صودی دك آقوب کلورلرایکان قارشولرننگ اولان خندق نی کوردکلرنده عجبکه
قالوب توقتالیدیبلر. خندق ننگ ایچروسینه اوتمگه نه قدر اجتهاد قیلسمه لرده
اهل اسلام اوق و طاش آتوب بونلرنی ایچرویه کر ممکن منع ایله دکلرندن
چاره سز بونلر دخی اوق و طاش آتوب محاربه ایدوگه قرار ویردیبلر.
شول آراده مدینہ منوره اطرافنده اولان یهودلردن (بنی قریظه)

قبیلہ سی حی بن اخطب ننگ اغواسیلہ عہد لرینی بوزوب عسکر مشرکین گہ قوشولدیلر . واهل اسلام ایله محاربہ ایدوگہ قرار ویردیلر . بونلرننگ رئیس لری اولان کعب بن اسد (اهل اسلام ایله محاربہ ایتمسکە وآنلرننگ دشمانلرینہ یاردم ویرمسکە) رسول اکرم ایله معاہدہ قیلمش اولدیغندن اهل اسلامنگ آناردن خوفی بوق ایدی . هر طرفدن مشرکلر چولغاب آلدیغی بروقتک بونلرننگ عہد لرینی بوزولری اهل اسلامنی تشویشکە دوشوردی (بنی قریظہ) قبیلہ سی (اوس) قبیلہ سیننگ اماننگ اولدقلرندن رسول اکرم (اوس) قبیلہ سیننگ اولوغسی اولان سعد بن معاذ ایله اصحاب کرامدن بر نیچہ ذاتنی بونلرننگ حصارلرینہ کوندردی . اصحاب کرام بونلرہ «عہدگزی بوزمق هلاکگزگہ سبب اولور بوايشدن قایتگز» دیو نصیحت قیلسه لردہ بونلر قبول قیلما دیلر . ورسول اکرم حقنک فناسوزلر سویله دیلر . سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ بونلرننگ بو سوزلرندن جانی صیقیلوب «بنی قریظہ ایله محاربہ ایتمکچہ اللہ تعالی جانمنی آلماسون» دیودعا قیلدی . صگرہ اصحاب کرام مدینہ یه کلوب بنی قریظہ ننگ نصیحت قبول قیلما دقلرینی رسول اکرمگہ سویله دیلر . رسول اکرم (حسبنا اللہ ونعم الوکیل) دیدی . وبوايشنگ صوکی خیر اولاچغینی سویله دی . مشرکلر اهل اسلامنی هر طرفدن احاطہ ایتمدیکلرندن وبومحاصرہ بر نیچہ کونلر اوزادیغندن اهل اسلام ایچندہ قحط وتارلق کوندن کونہ آرتمقہ ایدی . اول وقتلردہ عرب قبیلہ لرینگ بری بریلہ ایتمدیکلری محاربہ لری اوزامیوب روزگار کبی کلور کیچر ایدی . بناء علیہ اهل اسلامنی محاصرہ ایتمش مشرکلر دخی بویله نیچہ نیچہ کونلر خندق اطرافندہ تورمقندن جانلری صیقیلمش ویالقمش ایدیلر . ایکی عسکر آراسنگ خندق اولدیغندن محاربہ لری بری برینہ اوق وطاش آتمقندن عبارت ایدی .

صگرہ عرب ایچندہ بهادر لقبیلہ مشهور اولان عمرو بن عبدود وعکرما بن ابی جهل وحضرت عمر رضی اللہ عنہ ننگ قرداشی ضرار بن الخطاب وهبیر بن ابی وهب ونوفل بن عبد اللہ آطلرینی ضورلاب خندق ننگ برطار یرندر

ایچرو سیکرتدیلر . بونلردن عمرو بن عبود آطنی ایلرو سوروب مبارز ایسته دی . بو عمرونڭ بهادرلغی جمله به معلوم اولدیغندن هیچ کیمسه آڭا قارشو وارماغه رغبت ایتمه دی . الله تعالی نڭ آرسلائی علی کرم الله وجهه رسول اکرم دن رغبت آلوب عمرونڭ قارشوسینه چیتدی . ابتدا آئی دین اسلامغه دعوت قیلدی . لکن عمرو قبول ایتمه دی . صکره حضرت علی اوزی بیان اولدیغندن عمرونڭ دخی آطندن اینوینی طلب قیلدی . عمرو ایسه حضرت علی به « سین هنوز یاش سین ، بن سیننی اولدیرونی تله میمن » دیدی . حضرت علی « لکن بن سیننی اولدیرونی تله میمن » دیدی . بو سوزه عمرونڭ آچدیغی چیتوب آطندن اینه رک حضرت علی به شدتله برقلچ اوردی . قلچ حضرت علی نڭ قارشوسینه طوتدیغی قالغانی ایکیگه بولوب مبارک باشینی بر آز یارالادی . صکره حضرت علی « سنده آل باقه یم » دیه رک ذوالفقار ایله بر اورشده عمرونڭ باشینی کیسوب یره دوشوردی . وبلند آواز ایله تکبیر ایتمدی . اصحاب کرام دخی جمیعسی بردن تکبیر آلارق دشمان عسکرینسی خوف ودهشتکه سالدیلر . عمرو بن عبود ایله خندقنی کچنلردن نوفل بن عبدالله نی حضرت زبیر رضی الله عنه اولدیردی . ضرار بن الخطابکه قرداشی حضرت عمر رضی الله عنه وقالان ایکیسنه حضرت علی ایله حضرت زبیر رضی الله عنهما جمله ایتمدیکلرندن اوچیده خندقنی کیچوب قاچوب کیتدیلر .

محاصره نڭ اوزادیغندن وشرکلرنڭ ایرته دن کیچکه چه اوق وطاش آتدیکلرندن اهل اسلامنڭ حالی کوندن کونه آغراشور ایسه ده کمال غیرت ایله مشرکلری مدافعه ایلوب خندقنڭ ایچروسینه کرمله قومازلر اییدی . رسول الله صلی الله علیه وسلم « بو ایشنڭ صوڭی خیر اوله چق » دیو بوناره خبر ویردیکندن هر قابوسی یقینده الله تعالی نصرت وباردم ویرر دیو مدافعه لرنک ثابت ایدیلر . اصحاب کرام شو احوالک ایکان الله تعالی بوناره هیچ اویلامدقلری بردن یاردم ایرشردی . شو یله که : (عطفان قبیله سندن)

نعیم بن مسعود اول آراده مشرکله بیلر مسعدن رسول اکرمڭ حضورینه کلوب کلمه شهادت کلتوره رک رسول اکرمگه خطابا : « یا رسول الله مین دین اسلامنی اختیار قیلدم . مشرکله و یهودلر بنم ایمانمنی بیلمزله . اگرده امر ایدر ایسه گز شو حالده مشرکلرنڭ ضررینه برایش قیله بیلورمن » دیدی . رسول اکرم نعیمگه : « محاربه بر حیلله درسینده بزم ایچون بر حیلله ایدوگه اجتهاد ایت » دیدی . شول حالده نعیم رسول اللهڭ آلدندن قالقدی . و خندقنی کیچوب (بنی قریظه) یهودلرینڭ یانینه کیتدی . یانلرینه واردقن صکره آنلره دیدیکه : « قریش و عطفان قبیلهلری اهل اسلامنی بالکلیه هو و هلاک ایتمک قصدنده ایسه ارده اهل اسلام کمال غیرت ایله مدافعه لرنده دوام ایتمک درلر . سزله ایسه عهدگزنی بوزوب اهل اسلام قاشنده متهم اولدیگز . اگرده قریش و عطفان قبیلهلری سزی یالغز براقوب ولایتلرینه کیدرلر ایسه اهل اسلامڭ قولندن قورتوله آلمازسز هلاک اولورسز . بکا قالورسه سزله قریش و عطفانڭ اولوغلرندن رهن صورتیله بر نیچه آدمنی آلوب حصارگز ایچند صاقلار ایسه گز اول تقدیرده آنلر اهل اسلام قولینه سزله یالغز تاشلاب کیتمزله . » یهودلر نعیمگه « راست ایتدڭ بزلره نصیحت و یردیڭ » دیدیلر . صکره نعیم قریش قبیله سینده واروب دیدیکه : خبرگز وارمی (بنی قریظه) یهودلری عهدلرینی بوزدقلرینه پشیمان اولوب اهل اسلامیله گیزلو اتفاق ایتمشلرکه : قریش و عطفانڭ اولوغلرندن بر نیچه آدمنی آلوب آنلره و یره لر و گناهلرینی عفو ایتدیره لر . بره بهانه ایله آدملرگزنی ایستهرلر ایسه و یرمه گز احتیاط بولوگز . » صکره نعیم عطفانیلر یانینه واروب قریشیلره سویله دگی سوزنی آنلره دخی سویله دی . قریش و عطفان قبیلهلری نعیمڭ سوزندن شبهه یه دوشوب (بنی قریظه) یهودلرینه « بزلر سزلرنڭ رئیس لرگزنیڭ تشویقله بو برگه کلک . بو یرده اوزاق تورورغه بولمایدر . حیوانلریمز آچلقدن هلاک اولورلر . ایرته گه جمیعمز برلکده اهل اسلامغه شدتله هجوم ایدهلیم » دیو خبر کوندردیلر .

بنی قریظہ یہودلری قریش و عطفان قبیلہ لرینہ : «ایرئہ گہ شنبہ کونیدر، اول کوندہ ایش قیلماق بزله جائز ایمس . باشقہ کونلرده ہماربہ ایدهلم شول شرط ایله کہ: اولوغلرکزدن برنیچہ آدمنی رهن صورتیلہ بزله ویرہسز . آنلرنی بزله حصارمزدہ حفظ ایدهلم وسزدن امین اولالم» دیو جواب ویرمشلر . قریش و عطفان قبیلہ لری واللہ نعیم ننگ سوزی راست ایکان دیو بنی قریظہ یہودلرینہ «بزله سزله آدملرمزدن ہیچ کیمسہنی ویرمہمز» دیو خبر کوندرمشلر . بنی قریظہ قبیلہ لری دخی نعیم ننگ سوزی راست ایکان دیو رک اهل اسلام ایله اولان عہد لرینی بوزدقلرینہ پشیمان اولوب حصارلرینہ قاپانوب اهل اسلامیلہ ہماربہ دن ال چکمشلر . بوندن صگرہ قریش و عطفان قبیلہ لریننگ دخی اولگی کبی غیرتلی قالمدی .

صگرہ اللہ تعالیٰ مشرکگرہ کیچہسی قاتی وصوق فورتنہ وقوم بورانی کوندردی . بوبوران اول قدر قوتلی ایدیکہ قوم وتوفراق ایله مشرکلرننگ کوزلری کورمز اولدی . طعام پشرمک ایچون اوط اوزرینہ قویلمش قازانلری یوز توبہن قاپلانوب چادرلری اسمانہ اوچدی . اطرافلرینی قارانغیلق قاپلادی . تاك آتدقن صگرہ اهل اسلام کوردیلرکہ: مشرکلرننگ جمیعسی ولایتلرینہ کیتمشلر . ومیدان ہماربہدہ بر قاج طعام وسائر اشیا قالدیرمشلر . شول حیندہ رسول اکرم اصحاب کرامگہ خطاباً: «بوندن صگرہ قریش بزم ایله ہماربہ ایدیوگہ کلمیہ چکلردر . ایندی نوبت بزله کلدی» دیدی . درواقع اویلہ اولدی . کیلہ چکلہ ہمہسی ذکر ایدیلور انشاء اللہ تعالیٰ، بو ہماربہدہ اهل اسلامن بیس آدم شہید اولوب مشرکلردن دورت آدم قتل اولنمشدر . سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ قولندن آغرچہ بارہ لانمشدر . صگرہ رسول خانہ سعادتلرینہ کلوب سلاہلرینی چیقاردی .

بو ہماربہدہ رسول اکرمن بیک آذربطعام ایله کوب آدمنی تویدرمق کبی وکیلہ چکلگی فتوحات اسلامیہ دن خبر ویرمک کبی معجزہ لر صادر اولمشدر .

غزوهٔ بنی قریظہ .

مدینہٴ منورہ اطرافندہ ساکن اولان یہودلردن بنی قریظہ قبیلہ سینک
عہد لرینی بوزوب اہل اسلامیلہ محاربه قیلدقلرینی (غزوهٔ خندق) بعثندہ
ذکر ایتمشیدم .

رسول اکرم خندق غزاسندن صکرہ خانہٴ سعادت لرینہ کلوب سلاہلرینی
چیقارمش ایدی . شول کون وقت ظہردہ حضرت جبرائیل علیہ السلام کلوب
رسول اکرمگہ : « اللہ تعالیٰ بنی قریظہ یہودلری اوزرینہ وارماغہ امر
ایدر » دیدی . رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم درحال مدینہٴ یہ ابن ام مکتوم
رضی اللہ عنہ نی قائممقام ایدوب لوای شریفنی حضرت علی کرم اللہ
وجہہ بہ و بیروب اوچمک قدر اصحاب کرام ایلہ بنی قریظہ ناحیہ سینہ متوجہا
بولغہ چیتدی . واوراہہ واروب برصوباشینہ نازل اولدی . اصحاب کرامنک
جمیعسی کلوب یتدیکن صکرہ اوشبو ذکر ایتمدیکم اہل اسلام بنی قریظہ
یہودلرینک حصارینی بر آغہ قریب محاصره ایلہ دیلر . آخر الامر یہودلر
مقاومندن عاجز قالوب اہل اسلامغہ تسلیم اولدیلر . بونلردن محاربه بہ
قادر اولانلرینک قوللری آرقہ لرینہ باغلانندی .

اوشبو بنی قریظہ یہودلری (اوس) قبیلہ سینک امانندہ ایدیلر .
شوسبیدن (اوس) قبیلہ سی رسول اکرمندن (بنی قینقاع) و (بنی النضیر)
یہودلرینک آزاد اولندقلری کبی بونلرنکدہ آزاد اولندقلرنی التماس
قیلدیلر . (*) بناءً علیہ رسول اکرم اوشبو بنی قریظہ خصوصندہ (اوس)
قبیلہ سینک سیدی اولان سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ نی حاکم ایلہ دی . بنی
قریظہ یہودلری اہل اسلامنی ہر طرفدن دشمانلری احاطہ ایتمدیکی ہر بر
زماندہ عہد لرینی بوزوب نہ قدر نصیحت ایدیلسدہ قبول قیلما دقلرندن
درسول اکرم حقندہ فنا سوزلر سویلہ دکلرندن سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ

(*) یوقاریدہ بنی قینقاع و بنی النضیر یہودلرینک آزاد اولندقلرنی ذکر ایتمشیدم .

بونلر حقنډه : « محاربه به قادر اولان ايرككلىرىنى قتل ايدوب بالالرىنى
 و خاتونلرىنى اسير ايدوب ماللرىنى تقسيم ايدوسىز » ديو حكم قىلدى .
 و آنلك حكمنچه عمل ايدىلدى . و ماللرىنك خمسى (بيت المال) غه آلنوب
 قالانى عسكرا سلامغه تقسيم ايدىلدى . اسيرلر . ايچنډه اولان ريعانه
 اسملى قزنى رسول اكرم تزوج ايلهدى .

بنى قريظه يهودلرىنك عدد و مقدارنډه اختلاف واردر . خاتون
 و بالالردن باشقهسى آلتنى يوز ايله بى يوز آراسنډه ايدىكى مرويدر .
 وشواننده سعد بن معاذ رضى الله عنه خندق غزاسنك آلديغى ياره سندن
 شهيد اوفات بولدى . اوشبو سعد بن معاذ رضى الله عنه انصارنك افضلى
 اولوب اخلاق و افعالنډه حضرت عمر رضى الله عنه يه اوخشار ايدى . بونك
 وفاتى رسول اكرمگه و سائر اصحاب كرمگه مورث خزن اولدى .

بو يلكه ظهوره كلن سائر وقوعات .

رسول الله صلى الله عليه وسلم بو يلكه حضرت زينب بنت جحش رضى
 الله عنها نكاح ايلهدى . زينب رضى الله عنها نك كنيهسى (ام الحكم) اولوب
 رسول اكرمك عمهسى اولان اميمة بنت عبد المطلبنك قزى ايدى .
 ابتداء زيد بن حارثه رضى الله عنه ده اولوب اول طلاق قىلدى سكره
 رسول اكرمك نكاحنډه اولدى .

و بو يلكه (بلال مزنى) اوزينك قبيله سندن دورتيوز آدم ايله مدينه به
 كلوب مسلمان اولدىلر رضى الله عنهم .

و بو يلكه آى طوطولوب رسول اكرم خسوف نمازى قىلمشدر . و بو
 يلكه مدينه منوره ده زلزله اولمشدر .

بعض علماء بو يلكه حج فرض اولدى دىرلر . آلتنچى ياكه سيكزنجى
 يلكه فرض اولدى ديو روايت ايدوچيلرده واردر .

ھجرت نبویہ دن (۶) نچی یلنک وقائعی .

غزوہٴ ذی قرد .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ننگ دوهلری (غابہ) اسملی یرده اوتلار ایکان عیینہ بن حصن الفزاری قرق آطلو ایله کلوب چوپانی اولدیروب دوهلری آلوب کینمش . رسول اکرم بونی ایشتدیکنه اصحاب کرامدن بیش یوز یا که یدی یوز کیسه ایله مدینه دن چیقیلر . بونلرنک آرقه سندن کیده رک (ذوقرد) اسملی اورنده ایرشوب دوهلرنی کیرو آلدیلر . آرالرنک بر آز محاربه واقع اولارق محرز بن نضله رضی اللہ عنہ شهید اولوب عیینہ بن حصن الفزاری ایله آکا تابع اولان مشرکیر قاچدیلر . بو غزوہ یه (غزوہٴ غابہ) دخی دیرلر .

غزوہٴ بنی المصطلق .

بو غزوہ یه (غزوہٴ بنی المصطلق) دینلکی کبی (غزوہٴ مرسیع) دخی دیرلر . (بنی المصطلق) قبیلہ سی (خزاعه) بطونندن بر قبیلہ اولوب (مرسیع) ایسه (خزاعه) دیارنده و (قید) ناحیه سنده بر صودر . اوشبو (بنی المصطلق) قبیلہ سینک رئیس اولان حرث بن ابی ضرار اهل اسلامیلہ محاربه ایدوگه قصد ایدوب عسکر جمع ایتمگه باشلادی . رسول اکرم بونی ایشتدیکنه اوشبو یلنک شعباننک مدینه یه ابوذرالغفاری رضی اللہ عنہ نی قائم مقام ایدوب عسکر اسلام ایله مدینه دن چیقیلر . (بنی المصطلق) قبیلہ سی ساکن اولان ناحیه یه قاراب یوردیلر . یوقاریک مذکور (مرسیع) اسملی صونک بوینک اسلام عسکری بوناره ایرشوب شتله هجوم ایله دیلر بونلرنک بر نیچه سی هلاک اولوب قالانی قاچدیلر . و خاتونلری وبالالر اهل اسلام قولینه اسیر توشدیلر .

(بنی المصطلق) قبیلہ سینک رئیس اولان حرث بن ابی ضرارنک قزو جویریہ دخی بو اسیرلرنک ایچنده اولوب ثابت بن قیس رضی اللہ عنہ

حصه سينه دوشمش ايدى . رسول اكرم بدلىنى حضرت ثابت كه و بروب
جو يريه نى آلدى . صكره آزاد ايدوب نكاح ايله دى . جو يريه نى رسول اكرم
نكاح ايله دكن صكره اصحاب كرام رسول الله صلى الله عليه وسلم نكاح اقباسى
اسير اولوغه لايق ايمس ديهرك جو يريه رضى الله عنهانك قبيله سندن اولان
يوز قدر اسيرى آزاد ايله يلىر .

(بنى المصطفى غزوه سى) اثناسنده مهاجريندن بريله انصاردن برى
آراسنده منازعه و مجادله واقع اولوب رئيس المنافقين اولان عبدالله بن ابى
بن سلول غضبه كلهرك انصاردن ياننده اولان آدملره ديديكه : « شو مهاجرلر
هم بزم سايه مزده كيچنورلر ، همه بزه حقارت ايدرلر . مدينه يه واردقده
ايك عزيز اولان ايك دليل اولانى البته شهردن چيقارر . حالبوكه بو ايشلر
همه سى سز نك جزاى عملك زدر . مهاجرلر گه شهر يگ زنى و مالك زنى حلال
ايتديگ ز . بونلره هيچ برشى و ير مه گز شهر مزدن طاغيلوب كينسونلر .» زيد
بن ارقم رضى الله عنه عبدالله ابن ابى نك سوزلرينى رسول اكرم گه سويله دى .
حضرت عمر رضى الله عنه رسول اكرم گه « يا رسول الله امر و يرده او منافقى
كيدوب اولد يرسونلر » ديدى ايسه ده رسول اكرم اذن و يرمدى .

عبدالله بن ابى اوزى منافقلرنك رئيسى ايسه ده اوغلى عبدالله (*)
رضى الله عنه مؤمن خالص و رسول اكرم نك محب صادق لرنده ايدى . اوشبو
عبدالله حضرتلرى آتاسينك بو سوزلرينى ايشنديكده رسول اكرم گه كلوب
« يا رسول الله اگرده آتامنى اولد يرونى مراد ايدر ايسه گز بگا امر و ير
كيدوب باشينى كيسه يم . چونكه اوزمندن باشقه آدم آتامنى اولد يرر ايسه
اول آدمندن انتقام آلونى قصد ايدوب الله تعالى گه عاصى اولور من ديو
خور قامن » ديدى . رسول اكرم بوگا خير دعا ايدوب « آتاگا هيچ بر
وجه دن ضرر ابرش و روى تله ميمن » ديدى . مدينه گه قايتدقسن صكره عبدالله
رضى الله عنه آتاسى عبدالله بن ابى نى رسول اكرم اذن و ير مينچه مدينه يه

(*) عبدالله بن ابى نك اوغلى دخى عبدالله اسنده ايدى .

بن الوليد ايله عكرمة بن ابى جهل نى ايكيوز آطلو ايله ايلرو كوندرديلر . رسول اكرم مشركين قريش نى احوالنى تجسس ايچون جانب مكه يه بر جاسوس كوندرمشيدى . (عسفان) اسملى اورنغه يندى كلرنده منكور جاسوس دونوب كلرك اهل اسلامنى مكه يه كرمكمن منع ايتمك ايچون قريش عسكربنى (ذى طوى) اسملى اورنك جمع اولدقلىرىنى و خالك بن الوليدنى (كراع الغميم) اسملى اورنغه قدر كل بيكنى رسول اكرمگه خبر و بوردى . بو خبر اوزرينه عسكراسلام رسول اكرم نى امريله بولنك او ك طرفينه ميل ايله بر تپه اوزرينه چيقديلر . خالد بن الوليد اوزاقسن اهل اسلامنى كورمكده دونوب كيدرك قريشكه خبر و بوردى . حديبيه قريه سى اوشبو تپه نى آشاغيسنده اولوب اول قريه قريش طائفه سينى اردو قوردقلىرى اورن ايدى . اوشبو يرده رسول الله صلى عليه وسلم نى اوزرينه منكلرى (قصوى) اسملى دوه سى يرگه چوگهرك هر نغدر قالقندرق ايستيديلر ايسه ده قالقمى . رسول اكرم « ابرهه نى فيلىنى چوكديرن (قصوى) نيدى چوكديردى » ديدى . الله تعالى طرفندن منع ايدى بيلدى . صكره اصحاب كرام زور ايله دوه نى قالدرديلر . لكن دوه مكه به طوغرى كينمىوب باشقه طرفه كيدرك (حديبيه) نى نهايتنده اولان بر صوسز قيوباشنده طوردى . عسكراسلام دخى آننى اطرافينه كلوب نزول ايله ديلر . لكن كيرهك قيوده ، كيرهك اطرافنده صودن اثريوق ايدى . شول جهنله رسول اكرمگه صوسزلقسن شكابت قيلديلر . بوننى اوزرينه رسول اكرم تركشلىرىن بر اوق چيقاروب آنى قيوبه تاشلاتمقده قيوده اول قدر صوقاينا ديكه عسكراسلامنى اصلا صوبه احتياجلرى قالمادى .

رسول الله صلى الله عليه وسلم محاربه ايچون كلمديكنى مشركين قريشكه بيلدىرك ايچون خراش بن امية الخزاعى نى كوندردى . قريش ايسه خراش نى اولديروگه قصد ايتمشلر فقط احابيش قبيله سى آرالرينه كروپ آنى قور- تارمشلر . خراش قابندقسن صكره رسول اكرم قريشكه مقصودلر بيلدىرك

ایچون حضرت عثمان رضی اللہ عنہ فی کوندردی . رؤسای قریش حضرت عثمان نی رعایتله استقبالی ایدوب آگا «کعبه معظمه نی طواف ایدر ایسک سکا هیچ کیمسه مانع اولماز» دیدیلر . لکن حضرت عثمان «رسول اللہ طواف ایتمدکچه من هم طواف ایتمیه چکن» دیو جواب ویردی . رؤسای قریش ننگ بوسوزدن خاطرلری قالوب حضرت عثمان نی توقیف ابله کوز حبسینه آلدیلر .

اول ائناده رسول اکرم ننگ طرفدارلرین خزاعه قبیله سیننگ رئیس بدیل بن ورقا قومندن برنیچه آدم ایله رسول اکرم ننگ حضورینه کلوب «قریش طاؤفه- سنی کوردم عسکر جمع ایتمش لر . وحدیبیه ننگ صولی برلرینه قونمشلر . سزی کعبه معظمه دن منع ایتمسه لیر کیرهک» دیدی . رسول اکرم آگادخی «بز محاربه ایچون کلمک . مقصود مز زیارت بیت اللہ در . اگرده قریش طاؤفه سی ایستهرلرایسه آنلر یله بروقت معین اوزرینه مصالحه ایدرم . صکره منم شریعت ننگ اطرافه انتشارند استهرلرایسه آنلر دخی دین اسلامه داخل اولورلر . اگرده قبول ایتمزلرایسه آنلر ابله اللہ تعالی ننگ امری برینه کله نجه به دیک محاربه ایدرم . صوگره بدیل بن ورقا قریش عسکرینه واروب رسول اللہ ننگ سوزلرینی آنلره سوبله دی . بوننگ اوزرینه (ثقیف) قبیله سیننگ رئیس (*) عروه بن مسعود قریشکه خطابا: «بو آدم سزلره طوغری بریول کوسترمش . بن هم بر کره آننگ بیانیه وارا ب» دیهرک عسکر اسلامه کلدی . ورسول اکرم ننگ حضورینه کلوب سوزه کرشهرک «یا محمد قریش طاؤفه سی عسکر جمع ایدوب سزلری مکه یه کرودن منع ایدوگه اوز آرالرنده عهد قیلدیلر» دیدی . صکره عسکر اسلامه اشاره ایدوب «شو برابرکده اولان عسکر ایسه سزی محافظه ایدوگه یارارق آدملر ایمس . وقت محاربه ده سزی بالغز قالدیروب قاچوب کیدودن باشقه هیچ بر ایشکه

(۳) اوشبو عروه بن مسعود (طائف) شهر ننگ رئیس ایدی . بوننگ قرداشینک اوغلی مغیره بن شعبه رضی اللہ عنہ (خندق غزاسی) دن صکره مدینه یه کلوب مسلمان اولمش ایدی . و اوشبو حدیبیه سفر نده هم حاضر ایدی .

بارامازلر « دیمسیله حضرت ابوبکر الصدیق رضی اللہ عنہ قاشلرینی چاتوب
« بزمنی؟ رسول اللہنی یالغز قالدیروب کیده چک » دیرک عروہ بن مسعودنی
تکدیر قیلدی . رسول اکرم عروہیه دخی بدیل بن ورقابه سویله دیکی
سوزنی سویله دی . عروہ بن مسعود اصحاب کرامنک رسول اکرمگه ایتدیگری
تعظیم وتکریمه حیرتک قالوب قریش عسکرینه واردقن صکره رسول اللہدن
ایشندیکنی واصحاب کرامدن کوردیکنی بر بر خبر ویردی .

بونک اوزرینه قریش عسکرینه قارشمش بعض قبائل « کعبه معظمه نی
زیارت ایچون کله نلر منع اولنهمز » دیرک اهل اسلامنی زیارت بیت
اللہدن منع ای دوگه رضالق کوسترم کلرندن قریش طائفه سی اهل اسلام ایله
مصالحه ای دوگه مجبور اولدیلر . سهیل (* بن عمرونی طلب صلح ایچون
رسول اکرمگه کونردیلر . سهیل بن عمرو عسکر اسلامه کلوب رسول اکرم
ایله کورشدکن صکره مصالحه ده اولان شرطلرنک مذاکره سینه کرشدی . بو خصوصه
خیلی مباحثه کچدکن صکره طرفین شوکا قرار قیلدیلرکه : بویل اهل اسلام
مکه یه کرمسندن و کعبه معظمه نی طواف قیلماسدن دونوب مدینه منوره یه کیتمه گه
و کله چک یل مکه یه کلوب کعبه نی زیارت ایتمگه و مکه ده اوچ کوندن آشیق
طور ماسقه و اول وقت قریش طائفه سی مکه نک طشار و سینه چیقماقغه ، او شبو
مصالحه اون یل دوام ای دیوب بو مدتده هر ایکی طرف بری برینه تعرض
ایتمسکه ، ینه ده شو اون یل مدتده اهل اسلامن بری قریشکه التجا
قیلسه اول آدم اهل اسلامغه اعاده ای دیلمسکه . اما قریشدن بری اهل
اسلامغه التجا قیلسه مسلم هم اواسه قریشکه اعاده ای دوگه . بو شرطلرنک
خصوصا اخیرگی شرطنک آغراغی جهنیله اصحاب کرام آراسنده خیلیچه سوز
بولدی . لکن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شو شرطلری قبول ای دیرک
(مصالحه نامه) نی یازمه یه حضرت علی یه امر قیلدی .

(۲) فصحابی عربدن مشهور آدمدر . فتح مکه دن سوکوره مسلمان اولدی .

رسول اکرم حضرت علی به « ابتدا بسم الله الرحمن الرحيم ديو باز » دیدیکده سهیل بن عمرو « بن بو عباره نی بیلمین قریش عادتی اوزرینه (باسمك اللهم) ديو باز » دیمسیله رسول اکرم دخی (باسمك اللهم) یازردی. صکره حضرت علی (هذا ما صالح محمد رسول الله) ديو یازدقه سهیل « بز سینک رسول الله اولدیغکنی تصدیق ایتسیدک سنکله محاربه ایتمز ایدک . آنک بربنه (محمد بن عبدالله) ديو باز » دیدی. رسول اکرم « ضرر یوق اویلہ یازلسون » دیسه ده حضرت علی « بن رسول الله تعبرینی محو ایدم » دیمکله رسول الله صلی الله علیه وسلم « آنلر بنم رسالتنی تصدیق ایتمه مکله رسالتمگه خلل کلمز » دیهرک اصلا یازو یازماز ویازو اوقماز ایکان مبارک قوللریله آنی بوزوب اوزنینه (محمد بن عبدالله) یازدی. صکره حضرت علی به خطابا : « بو حال بروقت سینک باشکده کله چکدر » (* دیدی. شو طریقہ مصالحه نلک سائر شرطلری دخی یازلدی. صکره (مصالحه نامه) نلک ذیلینه مهاجرین وانصارنک اولوغلری ومشرکین قریشنک رئیس لری اسملرینی یازدیلر . بو شرطلر مکه اهالیسینه وقریش طائفه سینه مخصوص اولوب بونلره باشقه قبیلہ لر ایستهر ایسه اهل اسلامنک امانینه ، ایستهر لر ایسه قریشنک امانینه داخل اولسونلر بو اوز اختیار لرندہ ایدی . شو جهتلہ مصالحه تمام اولدقن صکره درحال (خزاعه) قبیلہ سی اهل اسلامنک امانینه و (بنی بکر) قبیلہ سی قریشنک امانینه داخل اولدیلر .

شول آرادہ بیک آچی برو واقعه ظهوره کلدی. شویله که : سهیل بن عمرو اوغلی ابو جندل نی دین اسلامنی اختیار ایتدیکی ایچون زنجیر ایله بند ایدوب حبس ایتمش ایدی. بو اثناده نیچکده بولسه قورتیلوب قاچهرق زنجیرینی سوریه سوریه تکبیر کیتوروب حضور نبوی به کلدی. سهیل درحال برندن صچرایوب اوغلی ابو جندل نلک قولینه یابوشهرق « یا محمد (مصالحه نامه) نلک

(*) صفین محاربه نده بو حال حضرت علی به کلدیکدن رسول الله نلک بو خبری معجزاتدن معدوددر. بونی کیله چکده صفین محاربه سی مبحثده ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی .

اقتضاسنچہ ابتدا سزدن شو اوغلمنی ایستیمن « دیدی . رسول اکرم (مصالحہ نامہ) دہ اولان شرطلری محافظہ ایتمک وعہدینہ وفا قیلیمق ایچون ابوجندلنی آتاسینہ تاپشردی . و آگا اوغلینہ موزنن صکرہ اذا وجفا قیلماونی شرطقیلیدی . و ابو جندل گہ « صبر ایت یقیندہ اللہ تعالی سینی بو بلادن خلاص ایدر « (*) دیدی . اصحاب کرام مصالحہ دہ اولان بعض شرطلرنک آغرلغندن وزیارت بیت اللہ نلک کیلہچک بلغہ قالدیغندن متأسف ومحزون اولمشلر ایدنی . بوکا ابو جندل واقعہ سندہ قوشولمقلہ تأسف وحزنلری اولگیندن نیچہ مرتبہ آرتدی . لکن بو مصالحہ دہ بیک کوب فائدہ وار ایدیکہ آنی صکرہ فہم قیلدیلر . رضی اللہ عنہم .

بیعة الرضوان — رسول اکرم حدیبیہ دہ اقامت ایتدیکی وقت دہ (بیعة الرضوان) واقع اولمشدرکہ آنلک وقوعسینہ سبب شولدر: حضرت عثمان رضی اللہ عنہنی قریش طائفہسی قتل ایتمشلر دیو خبر ایشیدملکلہ رسول اکرم « آرتق محاربه ایتمدکچہ ایش بتمز « دیہرہک مبارک آرقہسنی شو برده اولان بر آغاچقہ ویروب اولتوردی . صکرہ اصحاب کرام نلک جمیعسی کلوب شہید اولانچہ یہدک دین اغورندہ صبر وثبات ایتمک اوزرہ رسول اکرمگہ بیعت ایتمشلر . بالغز جد بن قیس دوسہسی نلک آرقہسینہ یاشرندی، کلوب بیعت ایتمدی رسول اکرم ایکی قولینی بربرینہ اوروب «بو عثمان ایچون « دیہرہک آنلک طرفندن دخی غائبانہ اجرای رسم بیعت ایلہدی . بو بیعتکہ (بیعة الرضوان) دیورلر . بیعت تمام اولدقندن صکرہ حضرت عثمان رضی عنہ دخی قایتوب کلدی . سہیل بن عمرو دخی کیدوب قریشکہ مصالحہنی اعلان قیلدی .

صکرہ رسول اکرم قربان بوغازلادی . وساچلرینی آلدیردی . اصحاب کرام دخی ساچلرینی آلدیروب قربانلرینی بوغازلادیلر . اگرچہ مکہ

(*) درواقع اوپہ اولدی مکہ دہ نہ قدر قریشدن اذاوجفا کورن اهل اسلام واریسہ ہمسہی خلاص اولدیلر . پونی یقیندہ ذکر ایدرمز ان شاء اللہ تعالی .

مكرمه يه كروب زيارت بيت الله ايله مشرف اولما دقلرنىن مجزون ايسه لرده اول
اثناده بر روزكار يعنى بيل ايسوب آنلرنىڭ ساچلر ينى اوچوروب حرم
شريفكه آلوب كيتدىكىنن مسرور وشاد اولدىلر .

رسول الله صلى الله عليه وسلم حديبيه ده اون توقز كون تور دقن
صكره براهنده اولان اصحاب كرام ايله مدينه منوره يه متوجها يوله چيقتىلر .
يولده يعينده بيوك فتوحاته مظهر اولاققلىرىنه دائر سوره (انا فتحنا) نازل
اولمقله مسرور شاد اولوب آنى تلاوت ايدىرك سلامت مدينه يه قايتدىلر .

مصالحه نىڭ فائده سى — اوشبو مصالحه دن اول اهل اسلام ايله مشركين
آرالرنده اختلاط و آرا لاشو اولما دىغندن مشركلر دين اسلامنىڭ فضيلتىنن
بى خبر ايدىلر . عرب قبيله لر ينىڭ منافع اسلامن خبردار اولولرىنه قريش
طائفه سى مانع اولايور ايدى . بومصالحه دن صكره قبائل عرب اهل اسلاميله
آرا لاشه رق معجزات نبويه دن و دين اسلامك اولان عدالت و حرىتنن خبردار
اولدىلر . و اوصاف قدسيه پيغمبرى يه ميل و محبت ايدوب دين اسلامغه
داخل اولمغه باشلا دىلر . وقت مصالحه ده تأسفى و حزن اظهار ايدىن اصحاب
كرام بونده اولان حكمة الهيه و سر الهى نى كوردكلرنده اولگنى تأسفلرنن
استغفار قىلدىلر . رضى الله عنهم .

مصالحه ده اولان بر شرطنى ابطال — مصالحه ده اولان شرطلردن
اهل اسلامغه ايڭ آغر اولان بر شرط ابطال ايدىلوب بو سايه ده مكه ده
قريشنىڭ اذا و جفا سنى كورهن اهل اسلام بوبلادن خلاص اولدىلر . شويله كه :
رسول اكرم حديبيه مصالحه سنن مدينه كه قايتدىقن صكره اسلام دينىنى قبول
قىلدىغى ايچون قريش طرفدن مكه ده حبس ايدىلهن ابو بصير بن اسيد
الثقفى رضى الله عنه حبس ايتدىكلىرى بىردن قاچهره ق مدينه منوره يه كلى .
صكره بونى مكه يه آلوب كيتمك ايچون قريش طرفندن ايكى مأمور كلوب
مصالحه موجبنچه بونى رسول الله دن طلب قىلدىلر . رسول اكرم دخى عهده
وفا ايدىرك ابو بصيرنى بو ايكى مأمورگه وىروب و آخا «يا ابا بصير سن

برآز صبرایت اللہ تعالیٰ سینی وسینک کبی مشرکر ایچندہ قالان اهل اسلامی
 بو بلادن خلاص ایلر « دیو بیوردی . بو ایکی مأمور ابو بصیرنی آلوب
 مکہ یه قاراب یوله چقدیلر . (ذوالحلیفه) یه واردقلرنده اولتوروب خرما
 آشارلرایکان ابوبصیر برسینک قلچنی آلوب درحال آنی اوروب اولدیرمش .
 ایکنچیسى قاجوب مدینه یه وارهرق رسول اکرمگه ابو بصیرنک یولداشنى
 اولدیردیکندن خبر ویرمش . صکره ابو بصیر رضی الله عنه دخی مدینه یه
 کلوب رسول اکرمگه « یا رسول الله بنی آنلره تسلیم ایله عهدگه وفا قیلدک .
 لیکن بنی الله تعالیٰ خلاص ایله دی » دیرک مدینه ده قالمق ایسته دی ایسه ده
 هر نه وقت قریش طرفندن طلب اولنسه مصالحه موجبچه ویرلمک لازم .
 کله چکندن رسول اکرم آغا مدینه دن چیغوب ایسته دیکی طرفه کیتمگه اذن
 ورخصت ویردی . بناء علیه ابو بصیر رضی الله عنه مدینه دن چیغوب ساحل
 بحر طرفینه کیتدی . مکهدن شامغه کیدن یول اوزرنده گی (عیص) اسملی
 اورنده یرله شوب اورادن کیچن قریش یولچیلرینه تعرض ایتمگه باشلادی .
 بوخبر شایع اولدقده مکده اسلامیتلرینی باشرون طوتان سائر اهل اسلام
 دخی طاقم طاقم مکهدن چیغوب کیدرک ابو بصیرنک یانینه توپلانیدیلر .
 ابو جنبل دخی آتاسینک مہسندن خلاص اولوب آنلرنک یانینه واردی .
 برآزدن صکره بونلر برقاچ یوز نفره بالغ اولوب قریشنک مکهدن شامغه
 کیدن یوللرینی کیسهرهک مکه ایله شام آراسنده قوش اوچمییه چق درجه ده
 یوللری سدا یله دیلر . قریش ایسه تجارت ایله کیچنور برطائفه اولدیغندن
 شام یولینک باغلانوی بونلری آغر حاله قوبدی . بنابرین مدینه منوره یه
 ایلچی کوندروب ابو بصیرنک یانندہ اولان اهل اسلامنی مدینه یه دعوت
 ایتمکنی رسول الله دن رجا ایله دیلر . بونک اوزرینه رسول اکرم یولداشلرینی
 آلوب کلمه سی ایچون ابو بصیرگه مکتوب کوندردی . ابو بصیر حضرتلری
 اول ائناده آغر خسته اولوب رسول اکرمنک مکتوبی کندوسینه ایرشدیکی
 وقت آخر صواوده ایدی . مکتوبنی یوزینه کوزینه سوردکن صکره جاننی ملک

الموت گه تسلیم ایلمشدر. رضی الله عنه. ابوحنبل آنی اورایه دفن ایدوب
صکره بولد اشلرینی آلوب مدینه منوره به کلدی. موندن صکره قریش
مکه دن مسلمان اولارق مدینه به کیده نلری طلب ایدوب مدینه به آدم
کوندرمز اولدیلر. شوکیفته چه مصالحه ده اولان بو آغر و اهل اسلامه ضررلی
شرط ابطال ایدولوب ضعیف مسلمین قریشنک اذواجفالرندن خلاص اولدیلر.
رسول اکرم بونلره «صبر ایدیگز. الله تعالی سزی بوبلادن خلاص
ایدر» دیمدی .

بوندن صکره اسلام ایله مشرف اولان ذوات کرام چوغباله رق شوکت
اسلام کوندن کون تراید ایدوب اهل ایمان مسرور و شاد و اهل شرک
ممزون و قلبلری چاک چاک اولور ایدی .

رسول اللهنک پادشاهلره مکتوبلر کوندردیکی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم مدینه منوره قایتدندن صکره
اطرافنک اولان عرب و عجم پادشاهلرینه دین اسلامغه دعوت ایدوب مکتوبلر
کوندردی . پادشاهلر قاشنک مهری اولیان مکتوبنک اعتباری اولمادیغندن
اوزرینه (محمد رسول الله) دیو یازلش برکمش مهر یاصاتدی . مکتوبلرینی
اوشبو مهر ایله مهرلندی . بومکتوبلری پادشاهلره تاپشرمق ایچون هر
قایوسینه بره ایلچی کوندردی . شوبله که :

- روم پادشاهی قیصرکه — دهیه بن خلیفة الکلبی نی ،
- فرس پادشاهی کسری که — عبد الله بن حنيفة السهمی نی ،
- حبش پادشاهی نجاشی که — عمرو بن امیه الضمری نی ،
- مصر پادشاهی مقوقس که — حاطب بن ابی بلقة المدحجی نی ،
- بلقا صاهبی حارث بن ابی شمرکه — شجاع بن وهب الاسدی نی ،
- یمامه صاهبی هودة بن علی که — سلیط بن عمرو العامری نی ،
- بحرین صاهبی منذر بن ساوی که — علاء بن الحضرمی نی ،

کوندردی . بونلردن :

(دھیة بن خلیفه) حضرتلری رسول اکرمناک مکتوبنی روم پادشاهی قیصر(*) گه ویردیکده قیصر مکتوبی تعظیم ایله آلوب دھیة به التفات وحرمت ایتمش . کیندیکی وقتده برچوق هدیه لر دخی ویرمشدر . قیصرناک عنندن رسول اکرمناک نبوتی ثابت اولسه ده اسلام دینینه کرممشدر . (عبدالله بن خدافه) حضرتلری فرس دولتی ناک مرکز حکومتی اولان (مداین) شهرینه واروب رسول الله ناک مکتوبنی فرس پادشاهی کسری خسرو پرویزگه ویردیکده کسری غضبه کله ره ک مکتوبنی پاره پاره ایله دی . صکره یمنده کندو طرفندن والی بولنان بادان بن ساسان گه : «حجازده پیغمبرناک دعوی ایسن آدمنی بکا کوندرد» دیو مکتوب کوندرد(**) دی . باذان کسری ناک مکتوبنی آلدقسن صکره اوزینناک مأمورلردن (بانویه) و(خر خیره) اسملرنده اولان ایکی آدم ایله رسول اکرمگه مکتوب کوندردی . مکتوبنکه «شواپکی آدم ایله کسری به کیدسن» دیو یازمشیدی . مأمورلر مدینه منوره به کلوب مکتوبی رسول الله صلی الله علیه وسلم گه ویردیلر . صکره رسول اکرمگه : «اگرده حاضر کسری به کیدر ایسناک باذان دخی سینناک ایچون (شفاعتنامه) بازار . کینمه س ایسه کسنی وقومکی هلاک ایدر» دیدیلر . رسول اکرم آنلره : «ایرته گه جواب ویررمن» دیهرک حضورندن چیقاردی . صکره رسول الله گه الله تعالی طرفندن وح ایله بیلدردیکه : شوکیچه کسری نی اوغلی (غیرویه) قتل ایدوب یرینه پادسه اولمش . رسول اکرم اول ایکی مأمورنی چاغروب شوکیچه کسری نی اوغلی شرویه اولدیردیکنی آنلره خبر ویردی . و«بنم دینم وشریعتم یقینده کسری ناک ملکی ایرشدیکی یرلره ایرشه چکدر . باذان غه سوبلناک دین اسلامغه داخل اولسون . اول تقدیرده اولگی اورننه

(*) قیصرناک اسمی هرقل یا که هرقل ایدیکی مرویدر .

(**) یسنناک فرس دولتیته تابع اولدینی و باذان ناک اوراده والی اولدینی (مقدمه) و(بنم قطعه سن) نده ذکر ایلدی .

یمن والی سی قیلوب قالدیررمن» دیدی . وخر خسره گه اوزرنده آلتون وکومش اولان برکمر ویردیکه اول کمر رسول الله صلی الله علیه وسلم گه پادشاهلرنک بعضیسندن هدیه ایدلمش ایدی ، صکره اوشبو مأمورلر دونوب یمنگه کیتدیلمر . یمن مملکتینک مرکز حکومتی اولان (صنعا) شهرینه واردقلرنک باذان غه رسول اکرم دن کوردکلرینی وایشتدیکلرینی بربر خبر ویردیلمر . برنیچه کون اوتدکن صکره شیرویه دن باذان غه برمکتوب کلدی . مکتوبنک آتاسی کسری نی اولدیروب یربنه پادشاه اولدیغنی یازمش ایدی . ینه ده شو مکتوبنک «حجازده پیغمبرلک دعوی ایدن آدمگه تعرض قیلمه» دیو رسول اکرمگه سوء قصد ایدودن باذان نی نهی قیلمش . (کوردیکزمی الله تعالی رسولنی قای طریقہ حفظ قیلمش .) رسول اکرمک و می الهی ایله کسری نکل قنلی خصوصندہ ویردیکی خبرینی شیرویه نکل مکتوبینه تطبیق قیلدقلرنده رسول الله نکل خبر ویردیکی کیچه سینہ طوغری کلمش . بومعجزه نی کوردکلرنک باذان ایله آنک یانندہ اولان فارس لرنک جمیعہ سی مسلمان اولدیلمر . رسول اکرم دخی باذان نی (صنعا) یه والی قیلدی .

رسول اکرم کسری نکل مکتوبنی پاره پاره ایله دیکنی ایشتدیکنک (الله تعالی آنک ملک و دولتنی پاره لسون) دیو بددعا قیلدی . کسری یوقاریه ذکر اولندیغی اوزره قتل اولنوب آرز زمانه (فرسی دولتی) دخی منقرض اولدی . کتابمزنک ایکنچی قسمندہ ذکر ایدیلمور . ان شاء الله تعالی .

(عمر و بن امیه) حضرتلری حبش مملکتینه واروب رسول اکرمک مکتوبنی حبش پادشاهی نجاشی اصحمه بن بحرہ گه ویردیکنک نجاشی مکتوبی کمال تعظیم ایله آلوب یوزینه وکوزینه سورمش و تحننن یرہ اینمشدر . چونکه نجاشی بوزنن اول حبش مملکتینه هجرت ایدن رسول الله نکل عم زاده سی جعفر بن ابی طالب رضی الله عنه نکل تشویقی ایله دین اسلامی قبول ایتمشیدی . مدینه منوره یه هجرتنن مقم مکة مکرمه دن حبش مملکتینه هجرت ایدن اهل اسلامک بعضلری مکہ یه کیرو قایتسه لرده بونلردن برنیچه سی حبش

مملکتندہ قالمش ایدی . ابوسفیان ننگ قزی ام حبیبہ رضی اللہ عنہا دخی زوجی عبید اللہ بن جعش ایله حبش مملکتندہ قالمش مهاجرلردن ایدیلر . لکن زوجی عبید اللہ بن جعش اوراده نصاری دینینه کروب ام حبیبہ حضرتلری دین اسلامه ثبات ایدرک زوجندن آیرلمش ایدی . بیچاره ام حبیبہ حضرتلری وطنندن واقرباسندن آیریلوب یات یورطه قالدیغندن بونگله برابر کندوسی اولوغ نسلدن واصلزاده لردن اولدیغندن رسول اکرم آنی کندوسینه نکاح ایدوب مسرور وشاد قیلمقنی ایسته یور ایدی . شو جهتله رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم ام حبیبہ رضی اللہ عنہانی ذات عالیلرینه عقد نکاح ایله مکنی و حبش مملکتندہ اولان مهاجرین اسلامنی مدینه منوره یه کوندرمکنی نجاشیدن طالب ایدوگه عمرو بن امیه حضرتلرینی مأمور ایله مش ایدی . نجاشی حبش مملکتندہ اولان اهل اسلامی جمع ایله ام حبیبہ رضی اللہ عنہانی رسول اکرمگه نکاح ایتدردکن صکره حبش مملکتندہ اولان مهاجرین اسلامنگ جمیعسنی ام حبیبہ رضی اللہ عنہا ایله برابر ایکی کمه یه بندیروب معززا مدینه یه کوندردی . رسول اکرمنگ خیبر غزاسندن عودتندہ بونلر مدینه منوره یه کلدیلر . رسول اکرم آنلر ایله کوریشوب فوق العاده مسرور وشاد اولاره ق جعفر ابن ابی طالب رضی اللہ عنہنی قوچاقلاب ایکی کوزی آراسندن اوپه رک «فتح خیبرله می شادلانایم ، بوغسه جعفرنگ قایتویله می شادلانایم» دیدی . (حاطب بن ابی بلتعہ) حضرتلری مصر مملکتینه واروب رسول اکرمنگ مکتوبنی مصر صاحبی مقوقس جریع بن متی یه ویردیکه مقوقس مکتوب شریفی قبول ایدوب حاطب حضرتلرینه عزت و حرمت ایتمش . کیدر وقتندہ رسول اکرمگه هدیه اولمق اورزه حاطب حضرتلریله دورت جاریه و دلدل اسمندہ بر آق قاچر ایله یعفور اسمندہ بر حمار کوندردی . شو جاریه لردن بریسی ماریه رضی اللہ عنہا درکه : رسول اکرمنگ آنندن ابراهیم اسملی اوغلی دنیا یه کلدی . و بریسی اوشبو ماریه حضرتلرینگ

قد رداشی سیرین رضی اللہ عنہا در کہ، رسول اکرم آنی شاعر شهیر حسان بن ثابت رضی اللہ عنہ بہ باغشلامش و آندن حضرت حسان ننگی عبدالرحمن اسملی اوغلی طوغمشدر. سیرین رضی اللہ عنہا رسول اکرم دن ایکی عدد حدیث شریف روایت ایتمشدر. بعض کتابلرده اسمنی (شیرین) دیوشین حرفی ایله یازمشلر. کیله چکده رسول اللہ ننگی جاریه لرندن و حیوانلرندن بحث ایدیله چک شو یرده دللدن هم بحث ایدیله ان شاء الله تعالی .

(شجاع بن وهب) حضرتلری شامده اولان (بلقا) ناحیه سینہ واروب رسول اکرم ننگی مکتوبنی (غساسنه) پادشاهلرندن حارث بن ابی شمرگه و یردی بکده مکتوبی اوقیوب یرگه آتہرق «من عسکرله آننگی اوزرینه واره چقمن» دیو بد معامله ایتمش. غساسنه پادشاهلری مستقل اولیوب روم قیصرلرینه تابع اولدقلرندن عسکر ایله مدینه منوره یه هجوم ایدیوگه قیصر دن اذن طلب قیلمش. لکن قیصر اذن و یرممشدر.

شجاع بن وهب مدینه منوره یه کلوب رسول اکرم گه حارث ننگی بد معامله سنی ذکر ایتمدی بکده رسول الله صلی الله علیه وسلم آ ثا (ملکی زائل اولسون) دیهرک بددعا قیلمش. ملکیننگی زوالی کیله چکده ذکر ایدیله انشاء الله تعالی . (سلیط بن عمرو) حضرتلری یمامه یه واروب رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگی مکتوبنی یمامه صاحبی هوذة بن علی یه و یردی. هوذة بن علی «اگرده پیغمبر بنی اوزندن صکره پادشاه اولف اوزره ولی عهد ایدر ایسه مسلمان اولوب آ ثا یاردم ایدهرم. بوق ایسه آنکله محاربه ایدهرم» دیمش. رسول الله بونی ایشتدی بکده (یارب موننگی حقندن کیل) دیهرک بددعا ایله دی. کوب وقت اوتمسندن هوذة وفات اولدی. اوشبو هوذة دین نصاری اوزره ایدی.

(علاء بن الحضرمی) حضرتلری بحرین گه واروب رسول اکرم ننگی مکتوبینی بحرین صاحبی منذر (*) بن ساوی گه و یردی. منذر دین اسلامغه داخل

(*) اوشبو منذر بن ساوی بحرینده کسری طرفندن والی ایدی. بحرین ننگ فرس دولتته تابع اولدیغی کتاب ننگ مقدمه سنده (بحرین قطعه سی) مبعثده ذکر ایلدی.

داخل اولمغله بحرین ده گئی عربلرنڭ جمیعسی دخی اسلامیلله مشرف اولدیلر . لکن بحرین ده اولان یهود و نصاری و مجوس طائفه لری دین اسلامغه داخل اولما دقلرندن جزیه و یرمگه راضی اولدیلر .

بعضیلر: «علاء بن الحضرمی نڭ مکتوب رسول الله ایله بحرینگه کیشی هجرتدن سیکزنجی یلده ایدی» دیرلر .

اطرافه کوندرلمش مکتوبات نبویه دن بعضیلری کیله چکک ذکر ایدیلور . ان شاء الله تعالی .

بو یلده ظهوره کلهن سائر وقوعات .

بو یلده حضرت عمر رضی الله عنه ثابت بن افلح نڭ قزی جمیله نی نکاح ایدوب آندن عاصم اسملی اوغلی طوغدی . صکره حضرت عمر طلاق ایله دیکندن جمیله یزید بن حارثه یه واردی . آندن عبد الرحمن اسملی اوغلی طوغدی . شو جهنله عبد الرحمن بن یزید عاصم بن عمر ایله آنا بر قرداشلردر .

وبو یلده یغمور سزلقندن قحط و آچلق واقع اولمغله رسول الله صلی الله علیه و سلم اصحاب کرام ایله استسقا نمازی قیلدی . درحال بر پاره بلوط پیدا اولوب انجو دانه سی کبی یغمور یاغمغه باشلادی . اهالی یغمور سزلق بولاسندن خلاص اولدیلر .

وبو یلده قویاش طوطولوب رسول اکرم کسوف نمازی قیلدی . وبو یلده ام المؤمنین عائشة رضی الله عنهانڭ آناسی ام رومان رضی الله عنها وفات اولدی .

هجرت نبویه دن (۷) نچی یلنڭ وقائعی .

غزوه خیبیر .

خیبیر مدینه منوره یه آلتی مرحله بر اقلقده بر بر اولوب یدی عدد

قلعه سی وار ایدی . اوراده یهودلر اقامت ایدر ایدیلر . یوقاریک ذکر ایتدیکمز وجهله مدینه اطرافنده ساکن اولان یهودلردن (بنی قینقاع) و (بنی النضیر) قبیله لرنندن بر چوق آدم وطنلرنندن نفی اولندقدن صکره خیبرگه کلوب ساکن اولمشلر ایدی . بونلر اهل اسلامغه دشمانلق ایدوب مشرکلری اهل اسلامیله محاربه ایدوگه دعوت ایدرلر ایدی . خندق غزاسنده اهل اسلامنی بر نیچه کونلر محاصره ایدن قبائل مشرکین بونلرنک اغواسیله جمع اولمشلر ایدی . بونی یوقاریده ذکر ایتمشیدم . بناءعلیه بونلری اطاعت قیلدرمق یاکه وطنلرنندن نفی قیلدق ضرور ایدی .

شول سببدن رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیبیه مصالحه سندن قایتقدن صکره بر نیچه کونلر مدینه ده اقامت ایدوب صکره هجرتدن اوشبو یئنجی یلده محرم آینه مدینه یه سبع بن عرفطه الغفاری رضی الله عنه نی قائم مقام ایدوب برمک دورتیوز بیان وایکیوز آطلی عسکر ایله مدینه دن چیقوب خیبر طرفینه حرکت قیلدیلر . عسکر اسلام خیبر ناحیه سینه واردقد قلعه لرینی محاصره ایدوب همه سنی فتح قیلدیلار . ایکن اول ناعم قلعه سی فتح اولندی .

صکره سائر قلعه لری دخی بری آردندن بری فتح ایدیلوب ایکن صکره وطیح و سلام قلعه لری فتح اولندی . رسول اکرم گه بعض وقتلرده شقیقه مرضی (یاریم باش آغریسی) پیدا اولور ایدی . خیبرگه کلدکلرنده ینه باش آغریسی پیدا اولغله ذات عالیلری محاربه یه چیغه میوب اصحاب کرامدن برینی باش ایدوب چیقارر ایدی . قلعه لردن برینی فتح حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله عنه عسکر اسلامه باش اولوب لوای شریفنی آلاق محاربه ایله دی . صکره صدیق حضرتلری رسول اکرمک حضورینه رجعت ایتمکله حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه لوای شریفنی آلوب محاربه ایله دی . حضرت فاروق دخی رجوع ایتدیکنه رسول اکرم « ابرته گه سنجاقنی محاربه ده فرار ایتمکسزین

کرار اولان بر آدمکده ویره چکمنکه: اول آدم الله تعالی نی ورسولنی سور .
 الله تعالی ورسولنی دخی آنی سور . اول آدم قلعه نی فتح ایدرم دیسی .
 حضرت علی المرتضی کرم الله وجهه کوزی آغردیغندن مدینه منوره ده قالمش
 ایدی . ایکنچی کوننی حضرت علی مدینه دن چیقوب خیبرگه کله رک رسول
 اکرمگه کوزی آغردیغنی بیلدردی . اول حضرت صلی الله علیه وسلم آغز
 صولرینی حضرت علی نکی کوزینه سورمکه درحال آغریسی زائل اولدی . صکره
 رسول الله لوای شریفنی حضرت علی یه ویروب عسکر اسلامیه محاربه یه
 کوندردی . حضرت علی نکی اوستنده بر قزیل حله سی وار ایدی . عسکر
 اسلام قلعه یانیده واردقه قلعه نکی صاحبی اولان مشهور و بهادر مرحب اسملی
 یهودی حضرت علی ایله مبارزه ایدوگه چیقدی . حضرت علی بر حمله ده
 آنکی باشنی کیسوب یره دوشوردی . صکره بر طرفندن ایکنچی طرفینه
 ایله ندروگه سکز آدمنکی قوتی یتمگان بر آغر قلعه قپوسنی حضرت علی
 قوباروب آلاق قولنده قالقان کبی قوللانمغه باشلادی . شو آنک قلعه دخی
 فتح اولندی .

خیبر قلعه لری فتح اولندقه اها لیسنکی التماسلری بوینچه باغ و باغچه .
 لرندن و ایگنلیک یرلرندن حاصل اولان میوه و حبوبات و سائر محصولاتنکی
 هر یل یاریمنی (بیت المال) غه و یرمک اوزره وهر نه وقت رسول اکرم
 طرفندن یرلرینی طاشلاب کیدوگه امر ایدیلسه درحال امر رسول الله غه
 اطاعت ایدوب ایسته دکلری طرفقه کیتمک اوزره مصالحه ایدیلوب خیبر
 اها لیسینه بو شرطلر ایله امان و یرلری .

اوشبو خیبر محاربه سنک اون بش نفر اهل اسلام شهید اولدیلر رضی الله
 عنهم . یهودلردن ایسه طوقمان اوج آدم قتل اولنمش .
 خیبر اسیرلری ایچنک رؤسای یهوددن حیی بن احطب نکی قزی صفیه
 دخی وار ایدیکه زوجی کنانه بن الربیع بن ابی الحقیق شو محاربه ده قتل
 اولنمش ایدی . رسول اکرم اوشبو صغیه نی اوزی ایچون اختیار ایله دی .

سۆڭرە ۋە ئىبنى مۇسەبىھە رەزىيە اللہۇنەھما دىن ئىسلامى قىبۇل ئايلىدى ۋە كۆپ زامان ئۆتمەسدىن
رسول ئاكرام ئانى آزاد ئىدۇب تىزۇج ئايلىدى .

خەبىر غىزۋەسى ئىناسىندە يەھۇد خاتۇنلىرىدىن سەلەم بىن مۇسەبىھەنىڭ زۇجەسى
زەينەب بنت الحارث رسول ئاكرامگە بىر قىزارلىش قۇي ئاھدا قىلدى . ئىصحاب
كېرام ئايلى بىرلىكىدە يىمك ئىچۇن سىفرە باشىنە ئۇطۇرلىقىدە رسول ئاكرام شۇ
قۇيىنىڭ ئىتىدىن بىر لىقەمە تىناۋل قىلدى . لىكىن يۇتۇماسدىن ئاغزىدىن چىقارۇب
ئىتىنىڭ زەھرىنىمىش ئۇلدىغىنى ئىصحاب كېرامگە خەبەر بىردى . ئۇل مۇجلىس دە
ئۇلان ئادىملردىن بىشەر بىن بىراۋى خىزىرتلىرى بىرلىقەمە يۇتۇمىش ئۇلدىغىنىدىن بىر ئاز
سۆڭرە زەھرىنىڭ تائىرىيەلە ۋفات ئۇلدى . زەينەب دىن «بۇ خىيانىتىكى نە ئىچۇن جىراۋى
قىلىدىكى» دىۋۇ سۇرلىقىدە زەينەب «ئىگىرىق بىيغىمىر ئىسەڭ سىڭا زەھرىكار ئىتىمىز .
ۋاگىر بىلانچى ئىسەڭ سىندىن قۇرتلۇرۇمىز دىۋۇ بۇ ئىشە جىسارت قىلىدىم . شۇندى
خىق بىيغىمىر ئۇلدىغىنىنى ئاڭلادىم . ۋسىڭا ئىمان ئايلىدىم» دىۋۇ جۇاب بىردى .
لىكىن زەھرىنىڭ تائىرىيەلە ۋفات ئۇلان بىشەر بىن بىراۋىنىڭ ۋارثىلىرى ئۇلدى بىرلىقەمە
زەينەب قىصاصا قىتل ئىدىلەشىدىر .

فتىح فەدك ۋ ۋادى القىرى ۋ تىمىما .

خەبىر قىلغەلىرىنىڭ فتىحنىدىن سۆڭرە مەدىنە يە ئىكى قۇناق ماسافەدە ۋاقىع
(فەدك) ئىسەملى قىرىدە ساكن ئۇلان يەھۇدىلر قۇر قۇبە دۇشەرىك ئوز ئختىيارلىرىلە
رسول ئاكرامگە اطاعت ئىدۇب بىرلىرىنىڭ ۋ باغچەلىرىنىڭ خاسىلاتىدىن يارىمىنى
ۋ بىرىمك ئوزرە رسول ئاكرام ئايلى مەئاهەن قىلىدىلر . ئۇشۇ قىرىدەنىڭ خاسىلاتىنى
رسول اللە صلى اللہۇ ئىلەھى ۋ سلم ماسافر خانە يە تىخسىص قىلدى .

سۆڭرە (ۋادى القىرى) دىخى مۇھاسىرە ۋ مۇھارىبە ئايلى جىبراۋ فتىح ئۇلنۇب ئوزادە
ساكن ئۇلان يەھۇدىلر ئاھل ئىسلامە اطاعت قىلىدىلر .

بۇنىلردىن سۆڭرە مەدىنە ئايلى شام ئاراسىدا ئۇلان (تىمىما) شەرىنىڭ ئاھالىسى
جىزىئە شىرىئە ۋ بىرىمك ئوزرە اطاعت ئايلىدىلر . سۆڭرە رسول اللە صلى اللہۇ

عليه وسلم برابرنگ اولان اصحاب كرام ايله صفر آيندك مدینه منوره يه قايتديلر .

عمرة القضاء .

يوقاريدنه ذكر ايديلديكي اوزره حديبيه مصالحه سنده اهل اسلام ننگ بيت الله نى زيارت ايتلمرى اوشبو يدنجى يله تعليق اولنمش ايدى . بناء عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم اوشبو يلننگ ذوالقعد سنده ايكي ملك نفر اصحاب كرام ايله مكه يه متوجهاً مدینه دن حرکت قیلدیلر . يتدكن يوز آط رقر بانلق آلتمش دوه آلتمشيدى . مكه مكرمه يه ياقنلاشدق لرننگ مصالحه ده گى شرط موجبنچه قریش طائفه سى مكه دن چيقوب رسول اكرم واصحاب كرام مكه يه داخل اولمش وقریش اوزاقدن تماشا ايتمشدر . مكه يه كردكن صكره رسول اكرم واصحاب كرام بيت الله نى زيارت وطواف وصفا ايله مروره آراسنده سعى ايتديلر . وجميع حكملرينى يرينه كيتوردیلر .

رسول اكرم مكه ده وقتنه حضرت عباس رضی الله عنه ننگ التماسيله ميمونة بنت الحرث رضی الله عنها نى نکاح ايله دی . اوشبو ميمونه رضی الله عنها حضرت عباس ننگ زوجه سى ام الفضل رضی الله عنها ننگ آتا و آنا بر طوغمه قرداشى ايدى .

رسول اكرم مكه ده اوچ كون اقامت قیلدقن صكره اصحاب كرام ايله مدینه منوره يه قايتديلر .

بو يلدنه ظهوره كلهن سائر وقوعات .

(دوس) قبيله سيننگ رئيسى اولان طفيل بن عمرو الدوسى رضی الله عنه تدن مقدم مكه يه كلوب مسلمان اولمش ايدى . واول وقتدن (بوياق) سنى دين اسلامغه دعوت ايدر ايدى . اوشبو يدنجى يله رسول اكرم غزاسنده وقتنه طفيل حضرتلرى قومندن دورت يوز آدم ايله رسول ائى حذرينه كلوب بو محاربه ده حاضر اولدى .

وبویلا مذکور (دوس) قبیلہ سندن ابوہریرہ رضی اللہ عنہ دخی مدینہ منورہ یہ کلوب (اصحاب صفہ) یہ قوشلدی. آندن صگرہ رسول اکرم دن آیرلیوب قوہ حافظہ سی دخی متین اولدیغندن بیک کوب حدیث شریف روایت ایتمشدر. وبویلا یمن اہالیسندن (اشعریون) قبیلہ سندن بر چوق کیسہ لر ابو موسی الاشعری رضی اللہ عنہ ایله برلکده مدینہ یہ کلوب دین اسلامه داخل اولدیلر. رضی اللہ عنہم.

وبویلا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ننگ کریمہ جلیلہ لری زینب رضی اللہ عنہا ننگ زوجی اولان ابو العاص بن الربیع مدینہ یہ کلوب دین اسلامه داخل اولمغله رسول اکرم زینب رضی اللہ عنہا یئہ آکا نکاح ایله دی. بدر غزاسندن صگرہ ابو العاص رضی اللہ ننگ حضرت زینب نئی مکہ دن مدینہ یہ کوندردیکنی بدر غزاسی مبعثندہ ذکر ایتمشیدم.

ہجرت نبویہ دن (۸) نچی یلنک وقائعی.

اسلام خالد بن الولید و عمرو بن العاص و عثمان بن طلحہ رضی اللہ عنہم.

ہجرت نبویہ دن اوشبو سکزنجی یلا اشراف قریشدن خالد بن الولید و عمرو بن العاص و عثمان بن طلحہ بن ابی طلحہ مدینہ یہ کلوب دین اسلامه داخل اولدیلار.

حضرت خالد رضی اللہ عنہ فن حربندہ اولان مہارتی و محاربه لردہ گی شجاعتی ایله مشہور ایدی.

عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ مشکل ایشلرنی حل ایڈوگہ مقتدر آدم ایدی. عثمان بن طلحہ رضی اللہ عنہ عبدالدار اوغللرندن اولور کعبہ معظمہ ننگ مفتاحی آنلرننگ قولندہ اولور ایدی.

بو وقتلردہ مدینہ منورہ دن عربستان ننگ ہر طرفیندہ عساکر اس چیقارق دین مبین اسلام ننگ اولقنی ایکمکدہ و اسلام نورنی اطرافہ ایتمکدہ ایدیلر.

سریه مؤتہ .

(مؤتہ) شام قطعہ سندنہ (بلقا) ناحیہ سندنہ بر قریہ در . ہجرت نبویہ دن اوشبو سیکزنجی یلدہ جمادی الاولی آیندہ اورادہ بر بیوک محاربہ واقع اولمشدر . بو محاربہ یہ سبب اولدرکہ : رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حارث بن عمیر رضی اللہ عنہ ایلہ (بصری) والیسینہ مکتوب کوندرمش ایدی . حارث بن عمیر حضرتلری مؤتہ یہ ایرشدیکدہ قیصرنک امیرلرندن شرحبیل بن عمرو الغسانی حضرت حارث نی شہید ایلہ دی . آندن باشقہ رسول اکرمنک ہیچ بر ایلچیسسی اولدیرلمش ایدی .

رسول اکرم بونی ایشتمیکدہ زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ یہ لوای شریغنی ویردی . واوچ ملک نفر عساکر اسلامیہ یہ امیر ایوب منکور شرحبیل بن عمرو الغسانی اوزرینہ کوندردی . بو عسکرنک ایچندہ جعفر بن ابی طالب وعبد اللہ بن رواحہ وخال بن الولید رضی اللہ عنہم حضرتلری دخی وار ایدی . کیتدکلری وقتدہ رسول اکرم بونلرہ « اگرده زید بن حارثہ شہید اولور ایسہ جعفر بن ابی طالب امیر اولسون . اول دخی شہید اولور ایسہ عبد اللہ بن رواحہ امیر اولسون . اول دخی شہید اولور ایسہ ایچکزدن برینی انتخاب ایدرسز » دیو بیوردی . صکرہ عسکر اسلام مؤتہ یہ قاراب حرکت قیلدیلر .

شرحبیل بن عمرو الغسانی اهل اسلامنک حرکتنی ایشتمکدہ عسکر جمع ایدوگہ کرشدی . قیصردن دخی یاردم کلیمکدہ یوز ملک دن آشقچہ روم و عرب عسکرلری شرحبیلنک یانینہ کلوب توپلاندیلر .

عسکر اسلام (معان) اسملی اورنغہ یتمک لرنده شرحبیلنک یانینہ بو قدر کوب عسکر جمع اولدیغنی ایشدوب اول یرده ایکی کون اقامت قیلدیلر . اسلام عسکری دشمان عسکرینہ نسبت قبول ایدمیه چک درجہ ده آز اولدیغندن « محاربہ بی ترک ایوب مدینہ یہ قایتالم می ، یاخود رسول اکرم دن عسکر طلب ایدلم می ؟ » دیو بو خصوصہ مذاکرہ ایلہ دیلر .

صکړه عبد الله بن رواحه رضی الله عنه حضرتلری : کيرو دونمک اسلاميته ياقشميه چغيني و بو ييره مدينه ننگ يراقلقندن ياردم ايچون كوندرلمش عسكرننگ تيزلك ايله كلميه چگيني بيان ايله ديكندن الله تعالى به توكل ايدارك مؤته يه متوجها يوله چيقديلر . عسکر اسلام مؤته يه ايرشدكلرنده يوقاريدنه ذكر ايتديكم يوز ملك دن آشفچه اولان روم و عرب عسکرلرينه راست كلديلر . همان زيد بن حارثه رضی الله عنه حضرتلری لوای شريفنى آلوب ميدانه كردى . عسکر اسلام دخى آننگ اطرافنده صف باغلاب محاربه يه كرشديلر . زيد بن حارثه رضی الله عنه مزراق ايله اوريلوب شهيد اولدى . درحال لوای شريفنى جعفر بن ابى طالب رضی الله عنه آلوب محاربه يه كرشدى . سكسان قدر ياره ايله مجروح اولقدن وايكى قولى كيسلكدن صکړه اول دخى شهيد اولدى . درحال لوای شريفنى عبد الله بن رواحه رضی الله عنه آلوب محاربه يه كرشدى . اول دخى يولداشلىرى كى شهيد اولنچه يه قدر محاربه ايله دى . بوندى صکړه عسکر اسلامنگ اتفاقيه لوای شريفنى خالد بن الوليد رضی الله عنه آلوب اول قدر محاربه ايتديكه اول كون قولنده طوقز قليچ قردى . عسکر اسلام روم و عرب عسکرلرينه نسبتا پك آز اولديغى حاله بويله آرسلانلر كى هجوم ايدشلىرى روملرنى حيرته قالدمشدر .

ايرتهسى كون حضرت خالد عسکر اسلامنى ياگاندن ترتيب و تنظيم قيلدى . صکړه حضرت خالد ايله عسکر اسلامنگ جميعسى روماره شدتله هجوم ايدارك آنلرى كيرويه سورديلر . حضرت خالد بونلرننگ كيرو چيكلديكلرينى غنيمت بيلهرك عسکر اسلامنى بو هلاكت درياسندن قوتقارب مدينه يه آلوب كلدى .

عسکر اسلام مؤته ده محاربه ايتديكى وقتك رسول اكرم بصيرت كوزى ايله بونلرى كوروب «ابتداء» زيد بن حارثه صکړه جعفر بن ابى طالب صکړه عبد الله بن رواحه برى آردندن برى شهيد اولديلر . صکړه سنجاعنه

سیف الله خالد بن الوليد آلارق آنکى تدبيريله فتح ميسر اولدى « ديو اصحاب كرامگه خبر ويردى. آندن صكره حضرت خالد رضى الله عنه (سيف الله) لقبيله ملقب اولدى. ينه ده اول وقت رسول اكرم «جعفرنك محاربه ده كيسلهن ايكى قولينه بدل، الله تعالى آگا ايكى قناد ويرديكه جنتده فرشته لر ايله اوچوب يورر» ديدى. شول سببن حضرت جعفر بن ابى طالب (جعفر الطيار) ديو شهرت تابدى.

فتح مكه مكرمه شرفها الله تعالى .

هجرت نبويه دن اوشبو سيكزنجى يلكه مكه مكرمه فتح اولمشدر. بونك سببى اولدركه : حديبه مصالحه سندن صكره خزاعه قبيله سى رسول الله صلى الله عليه وسلم نك عهد و امانينه، بنى بكر قبيله سى قريش نك عهد و امانينه داخل اولمشلرايدى. وايكى طرف برى برينه ضرر ايرشدرمسكه وقت مصالحه ده عهد قيلنمش ايدى. بونى يوقاريدى ذكر ايتمشيدم . حالبوكه بنى بكر قبيله سى خزاعه قبيله سينه آكسزدن هجوم ايدوب روسايى قريش دن صفوان بن اميه ، عكرمه بن ابى جهل، سهيل بن عمرو وبوناره باشقه بر نيچه ذوات بنى بكر قبيله سينه ياردم ايدى رك خزاعه قبيله سندن بر نيچه آدم اولد يرديلر . بو واقعه دن صكره خزاعه قبيله سينك اولوغلرى مدينه يه كلوب بنى بكر قبيله سينك خزاعه قبيله سندن بر نيچه آدم قتل ايتد يكلرينى وقريش نك آنلره ياردم ويرد يكلرينى رسول اكرمگه خبر ويرد يكلر . صكره قريش طائفه سى عهدلرينى بوزد قلرينه پشيمان اولوب مصالحه نى يا كارتىق ايچون ابوسفيان نى رسول اكرم حضورينه مدينه منوره يه كوندرديلر . ابوسفيان مدينه يه كلد يكدى امهات المؤمنين دن اولان قزى ام حبيبى رضى الله عنهانك خانه سينه نازل اولدى . صكره رسول اكرم نك حضورينه واروب مصالحه نى يا كارتونى رجا ايله دى . لکن رسول اكرم آنك سوزينه قارشو جواب قايتارمادى . صكره ابو سفیان حضرت ابوبكر و حضرت عمر و حضرت على رضى الله عنهم حضورلرينه واروب بو خصوصه ياردم ايدشلرينى رجا

قیاسه ده بونلر رجاسنی قبول قیلما دیلر. آخر الامر ابو سفیان تجدید مصالحه دن امیدینی کیسوب مایوس اولارق مکه گه قایتوب کیتدی ، مکه یه واردقن صکره قریشکه کوردیکنی وایشندیکنی بربر بیان ایله دی . بوخا قارشو قریش طائفه سی «بزه محاربه خبری کیتورمک که محاربه ایوگه حاضر له نور ایدک ، مصالحه خبری کیتورمک که امین وراحت اولور ایدک» دیو ابوسفیان نی توبیخ و تعبیح ایتدیلر .

رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو سفیان کیتدکن صکره مکه مکرمه نی فتح ایتمک ایچون حاضر له نمگه و عسکر جمع ایتمگه باشلادی . ینه ده «یارب بزم اوشبو حرکتزدن قریشنی غافل قیل» دیو دعا قیلدی . خزاعه قبیله سی رسول اکرم نیک امریله مکه ایله مدینه آراسنک اولان یوللر نی و بو غازلر نی محافظه یه آلقلرندن هیچ کیمسه قریشکه خبر ایرشدره آلمان ایدی رمضان شریف نیک ایتداسنک دین اسلامغه داخل اولان قبیله لر هر طرفن مدینه یه کلمیه باشلادیلر . عسکر اسلام تماماً جمع اولوب ایتدکن صکره رسول اکرم مدینه منوره یه ابو رهم الغفاری حضرتلر نی قائم مقام ایوب اوشبو سکنچی یلک رمضان شریف نیک اوننچی کوننک اون نیک نفر عسکر ایله مدینه دن چیقوب مکه یه قاراب حرکت قیلدیلر .

رسول الله صلی الله علیه وسلم برابر نیک اولان عسکر اسلامیه (ذوالخلیفه) یه واردقلر نیک حضرت عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه کلوب رسول اکرم ایله کورشدی . مدینه یه هجرت ایدونی قصد ایوب اهل و عیالیه مکه دن چیقمش ایدی . اهل و عیالنی شویردن مدینه یه کوندروب اوزی رسول اکرم ایله برلکک کیرو مکه یه دوندی . عسکر اسلام (نیق العقاب) اسملی اورنغه واردقلر نیک رسول اکرم نیک ابن عمر ابوسفیان بن الحارث بن عبدالمطلب ایله ابن عمه سی عبد الله بن امیه رسول الله صلی الله علیه وسلم نیک حضورینه کلوب اسلامیه مشرف اولدیلر . یولک عیینة بن حصن الفزاری ایله اقرع بن حابس دخی عسکر اسلامه کلوب قوشولدیلر . بو عیینة ایله اقرع بر آز

صکړه دین اسلامه دخی داخل اولدیلر. عسکر اسلام مکه یه قریب اولان (مرالظهران) اسملی اورنغه واردقلرنک رسول اکرمنک امریله کیچه سی اون ملک یرگه اوت یاقدیلر .

قریش طائفه سی شول وقتغه قدر رسول اکرمنک عسکر ایله مکه یه کلیمکه اولدیغندن خبرلری یوق ایدی . شول ائناده ابوسفیان بن حرب وحکیم بن حزام وخزاعه دن بدیل بن ورقاء مکهنک طیشاروسینه چیقمشله ایدی . کیچه وقتی (مرالظهران) ده یانان اوطلر کوزلرینه ایلشدیکده همه سی تعجب وحیرته قالدیلر. اول کیچه حضرت عباس رضی الله عنه اندیشه یه دوشه رک «اگرده رسول اکرم بوقدر عسکر ایله مکه یه کرسه قریشدن هیچ کیسه قالماسه همه سی هلاک اولور . هیچ اولمه من بر آدم تابوب قریشکه کوندریمکه رسول اکرمگه کلوب امان طلب قیاسونلر» دیه رک رسول اکرمنک قاچرینه منوب عسکرنک طیشاروسینه چیقدی . اوزاقدن ابوسفیان ایله یولداشلرینک آواز لرینی ایشدوب آنلرنک یانینه وارهرق رسول اکرمنک مکه نی فتح ایتمک ایچون کلدیکنی آنلره خبر ویردی . ابوسفیان بونی ایشتدیکنه قورقویه دوشه رک «چاره یا ابا الفضل چاره» دیو حضرت عباسکه یالوارمقله حضرت عباس آنی امان طلب قیلمق ایچون قاچرینک آرقه سینه مندروب رسول اکرمنک حضورینه آلوب کلدی . شول حینده حضرت عمرالنفاروق رضی الله عنه دخی حضور نبوی یه کلوب «یارسول الله شو آدم دین اسلامنی بالکلیه موایدوگه نه قدر اجتهاد ایتمشدر . مکاذن ویرده شووقت آنک باشنی کیسه یم» دیورسول اکرمین ابوسفیان نی اولدیروگه اذن طلب قیلدی . بوئا قارشو حضرت عباس «من آئا امان ویرمشم» دیو ابوسفیاننک عضو واطلاقنی التماس قیلدیغندن رسول اکرم حضرت عباسگه «بوکیچه ابوسفیان نی چادرنک صاقلا ایرته گه آلوب کیلورسن» دیو بیوردی . حضرت عباس دخی ابوسفیان نی اول کیچه چادرنک صاقلا ایرته سیگه رسول اکرمنک حضورینه کیتوردی . رسول الله صلی الله علیه وسلم

ابوسفیان گە «یا ابوسفیان هنوز سکا (لا اله الا الله) دیه چك وقت كلمدیمی» دیدیکده ابوسفیان رسول اکرمگه «آتام و آنام سکا فدا اولسون نه قدر مرحمتلی و شفقتلی ایمش سن . اگرده الله تعالی دن باشقه عبادت ای دوگه لایق بر نرسه اولسه ای دی قریشنگ خالی بویله اولماز ای دی» دیو جواب ویردی . صگره رسول اکرم ابوسفیانغه «محمد رسول الله دیه چك وقت كلمدیمی» دیدیکده ابوسفیان «بونده هنوز شبهه دن خالی ایمس من» دیدی . بوگا قارشو حضرت عباس «یا ابوسفیان سوزی اوزاتمه اگرده مسلمان اولماز ایسنگ حضرت فاروقنگ قلیچی باشکنی خیار دك اوچرر» دیمسیله ابوسفیان (لا اله الا الله محمد رسول الله) دیه رك باشنی حضرت فاروقنگ قلیچندن قوتقاردی .

ابوسفیان ایله برلکده حکیم بن حزام و بسیدیل بن ورقاء دخی مسلمان اولدیلر .

صگره حضرت عباس رضی الله عنه رسول اکرمگه «یا رسول الله ابوسفیان فخر و مباهاتی سور بر آدمدر . آگا بر امتیاز احسان ای دك که قومی ایچندک آنکله افتخار ای تسون» دیدیکده رسول اکرم «کیم که ابوسفیاننگ خانه سینه کرسه امیندر ، کیم که مسجد شریفکه کرسه امیندر ، کیم که خانه سینک قپوسنی باغلاب ایچروسنه اوطورسه امیندر» دیو بیوردی .

صگره حضرت عباس رضی الله عنه رسول اکرمنگ امریله عسکر اسلامنگ عظمتنی کوسته رمک ایچون ابوسفیان نی عسکرنگ کیچه چکی بر طار بوغازنگ آغزینه کیتوردی . عسکر اسلام فوج فوج رئیس لرنگ آرقه لرندن کمال انتظام ایله یورمکده و هر برسینگ مهابتنن گویا که طاغیر دترمکده و السنه نصرت هر بریسنی (علیک عون الله) دیو آلقشلامقده ای دی . عسکر اسلامنگ هر بر فرقه سی کیچه کچه ابوسفیانگه بونلرنگ قایوقبیله دن ای دیکنی حضرت عباس خبر و یرمکده ای دی . بو قبیله لر ایچنده وقتیله اهل اسلامنگ ایك بیوک دشمانی اولان قبیله لر دخی قوی سوریلری کبی جان کوئلدن مطیع و منقاد

اولوب رئیسلی آرقه سندن کیدر لر ایدی . ابوسفیان بونلری کوردیکده
 تعجب و حیرتده قالدی . عسکر اسلام طاقم او شبو بوغازدن کیچدکن
 صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ عساکر خاصه سیله کلمکده اولدیغی
 کورندی . اول حضرت صلی الله علیه وسلم (قصوی) اسملی دوه سینه منمش
 ایدی . آللنده انصار ننگ سنجاغیله سعد بن عباده رضی الله عنه و اوک
 طرفنده حضرت صدیق رضی الله عنه و صول طرفنده اسید بن حضیر رضی الله
 عنه و اطرفنده سائر اصحاب کرام رضی الله عنهم حضراتی کیمی بیان و کیمی
 أطلق اولوب اول حضرت صلی الله علیه وسلم ننگ اطرافنی پروانه لر کبی
 احاطه ایتمش لر ایدی . بونلرننگ مجموعی بیشمک کشی اولوب همه سی بردن
 بلند آواز ایله تکبیر آلاق طاغلری دتره توب کینمکده ایدی لر . شول
 حالده ابوسفیان « یاعباس قرداشک اوغلی نه قدر اولوغ پادشاه اولمش »
 دیدی . بوکنا قارشو حضرت عباس « یا ابوسفیان کوزک آچ بو کوردیکک
 پادشاهلق دگل پیغمبر لک در » دیو جواب ویردی . بتون عساکر اسلامیه
 اول بوغازدن کیچدکن صکره حضرت عباس رضی الله عنه ابو سفیانگه مکه یه
 کیدوگه اذن ویردی .

ابوسفیان در حال اول بردن مکه یه کیتدی . و حرم شریفکده واروب قریش
 طائفه سینه خطاباً : « ای جماعت قریش محمد کوک تیمره غرق اولمش بر عسکر
 ایله کلیورکه اگرده قارشو طور ساکنز بالکلیه هو و هلاک اولورسز » دیدی . قریش
 طائفه سی « محمدنه دیدی » دیو صور دقلرنک ابوسفیان « کیم که مسجد شریفکده کرسه
 امیندر ، کیم که ابوسفیان ننگ خانه سینه کرسه امیندر ، کیم که خانه سینک قپوسنی
 باغلاب ایچروسنده او طور سه امیندر دیدی » دیو جواب ویردی . صکره
 « ای جماعت قریش اگرده سلامت قالونی آرزو قیلساکنز مسلمان اولکنز »
 دیو سوزینی تمام قیلدی . ابوسفیان ننگ خاتونی هند بنت عتبّه بونی ایشتند
 یکده زوجی ابوسفیان ننگ صقالینه یابشوب « یا آل غالب شو احمق قارتنی
 اولدیرن بوقمی » دیو باغردی . ابوسفیان هندکه « صقالمنی یبرده مسلمان

اول یوخسه برقلیچده باشکنی خیاردک اوچر لر « دبدیکده هند قورقوسندن
زوجینک صقالنی براقوب خانه سینه قاچوب کیندی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم (ذی طوی) اسملی اورنغه واردقده زبیر
رضی الله عنه گه بر فرقه عسکر ایله مکه مکرمه یه اوست طرف دن کروگه و خالک
بن الولید رضی الله عنه گه اشاغی طرف دن کروگه امر قیلدی . شو طریقه
عساکر اسلامیه فرقه فرقه اولوب هر طرف دن مکه یه کرمیه باشلادیلر . رسول
اکرم عساکر اسلامیه ننگ هر برسینه « قریش طائفه سی محاربه ومدافعه
ایتمد کچه زنهار محاربه یه کرشمه گز « دیو تنبیه قیلدی . عسکر اسلامدن
هیچ برسینه قریش طائفه سی طرف دن تعرض اولنمادی . فقط عکره بن ابی
جهل و صفوان بن امیه و سهیل بن عمرو محاربه یه قیام ایدوب (بنی بکر)
(احابیش) و (بنی حارث) قبیله لر دن عسکر جمع ایدرک (خندمه) اسملی
اورنده حضرت خالد بن الولید که قارشو چیقیدیلر . و آنک ایله برلکده
اولان عسکر اسلامه هجوم ایدوب محاربه یه کرشدیلر . حضرت خالد آنلره
نه قدر نصیحت قیلسده محاربه دن دونمیدیلر . آخر الامر حضرت خالد دخی
محاربه یه مجبور اولوب آنلره شدتله هجوم ایدرک جمعیتلرینی تارمار ایله دی .
جمله سی اول یردن قاچوب کیندیلر . اوشبو محاربه ائناسنده اهل اسلامدن
اوچ آدم شهید اولوب مشرکلردن اون اوچ آدم قتل اولنمشدر .

رسول اکرم (ذی طوی) ده وقتک عسکر اسلامنگ کوبلکنی و هر برسینک
دین یولنگ جانلرینی فدا ایدوگه حاضر اول قلرینی کوروب مکه دن مدینه یه
هجرت ایتدیکی وقتده کوردیکی مشکلاتلرنی و بوکون الله تعالی طرف دن
اهل اسلامه احسان ایدلمش قوت و شوکتنی ملاحظه ایدرک (متواضعالله)
مبارک باشنی اول قدر تو بن ایکمش ایدیکه مبارک صقاللری اوزرینه
مندیکی دوه ننگ پالانینه ایرشدی . صلی الله علیه وسلم .

صکره رسول اکرم (ذی طوی) دن مکه یه متوجها حرکت قیلدی . (حجون)
دن (تاخندمه) یه قدر آطلو عسکر صف باغلاب جمله سی اول حضرت صلی الله

علیه وسلم نكڭ كلكمكىنه منتظر ايدىلر. ايشته شول حالده رسول اكرم مكه مكرمه يه داخل اولدى. مبارك باشنك برسياه عمامه اولوب اطرافىنى اصحاب كرام احاطه ايدىرك كمال مهابت ووقار ايله (انا فتحنا) سوره شريفه سىنى قرائت ايدىب كلكمكه ايدى. كعبه معظمه كورنككه اول خاتم الانبياء صلى الله عليه وسلم حضرتلرى تكبير ايتدىكىندن جمله اصحاب كرام بر آغزىدىن تكبير ايتدىلر. آوازلىرى بتون مكه و اطرافىنى طوتدى. شول حالده مكه اهالىسىندن طاغ باشينه قاچمش برچوق آدم خوف و حيرتك قالوب (وا ويلاه) ديو آغلامقده و «امان يارب (هبل) نكڭ، (نائله) نكڭ، حاللىرى نه اوله چق» ديو صنملرى ايچون حسرت چيكمكه ايدىلر.

كعبه معظمه ده مشركلرنك عبادت ايدى تورغان اوچيوز آلتمش صنملرى (بۇللىرى) وار ايدى. رسول اكرم كعبه نى طواف ايتدىكن صكره اوشبو صنملرنك جميعسىنى پاره پاره ايتدىرب آتدىردى. و كعبه نى آنلردن پاك قىلدىردى. صنملره عبادت ايله يهن مشركلر صنملرينك پاره پاره اولوب آيساق آستنده ياتدىغنى و هيچ برسىنك فائده و ضرره قدرتى يتمدىكىنى كوردكلرنك اوزلرينك غفلت و حماقتلرىنى آڭلادىلر. اوشبو صنملرنك هر برسى قورشون ايله آياقلىرىدىن طاش اوزرىنه يابشدرلش ايدى. رسول اكرم (جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل كان زهوقا) آيت كرىمه سىنى تلاوت ايدىرك قولنده اولان قضيب ايله اوشبو صنملردن قايسينه اشاره ايله دى ايسه اول صنم يقىلوب يره دوشر ايدى.

كعبه معظمه نكڭ مفتاحى عبدالدار اوغللىرىدىن عثمان بن طلحه بن ابى طلحه حضرتلرنك اولدىغىدىن رسول اكرم آنىدىن مفتاحى آلوب كعبه نى آچدى. و ديوارلرنده نه قدر صورتلر وار ايسه همه سىنى بوزدىردى. صكره مفتاح كعبه نى دائما آنلرنك نسلنده قالمق اوزره تكرر عثمان بن طلحه يه قايتاروب و بىردى. عثمان نكڭ وفاتنده مفتاح كعبه آنكڭ عمزاده سى اولان شيبه يه كوچدى. الحاله هنده مفتاح كعبه اوشبو شيبه نسلندىدر.

رسول الله صلى الله عليه وسلم كعبه ده ايگان مکه اهالیسی ازدهام عظیم
ایله طوبلانوب «عجبا حالمنه اولهچق» دیو تشویشنه ایدیلر. رسول اکرم
شول حالده آنلره خطابا «ای جماعت قریش مینی حقگزده نه معامله ایدر دیو
ظن ایدرسکیز» دیووردی. شول برده اولان اشراف قریشنک جمیعسی
«سزدن خیر کوتهمز وخیر امید ایدمز ای کرم صاحبی قرداش
وکرم صاحبی قرداشنک اوغلی» دیوجواب ویردیلر. رسول اکرم کمال شفقت
ومرحمتندن «کیدیکز بارچهکز آزادسکیز» دیهرک اهل اسلامنی بتون بتون
مو وهلاک ایدرکه نیچه یللا اجتهاد ایدن مکه اهالیسینی بر آنده عفو قیلدی.
مگرایچلرندن سیکزایر ودورت خاتوننی اولدیروکه حکم قیلدی.

اوشبو سکزایردن برنجیسی عکرمة بن ابی جهل ایدی. اوشبو عکرمة
رسول اکرمگه دشمانلقده آتاسی ابو جهلگه اوخشار ایدی. مکه فتح اولندیغی
کون یمن طرفینه قاچمش ایدی. عکرمةنک زوجهسی ام حکیم مسلمان اولوب
زوجی عکرمة ایچون رسول اکرمندن امان آلدی. وآرقه سندن کیدوب دیکز
بوینده کیمهگه اولتورورغه توردیغی حالده عکرمةگه ایرشدی. وآنی مکهگه
آلوب کیلهرک رسول اکرمنک حضورینه کتوردی. عکرمةدخی حضور نبویده
دین اسلامغه داخل اولدی. رضی الله عنه.

ایکنچیسى صفوان بن امیه ایدیکه دین اسلامنک ایکن بیوک دشمانلرندن
ایدی. مکه مکرمة فتح اولدوقده (جده) یه قاچمش ایدی. عمیر بن وهب
جمعی رضی الله عنه رسول اکرمندن صفوان اوچون امان آلدی. صکره (جده)
یه وارهرق صفواننی کیرر قایتاروب رسول اکرمنک حضورینه آلوب کلدی.
صفوان مسلمان اولمق ایچون رسول اکرمندن ایکنکی آی مهلت صورادقده
رسول اکرم آکئا دورت آی مهلت ویردی. بر آرز صکره مسلمان اولدیغی
کیلهچکده ذکر ایدیلور انشاء الله.

اوچنچیسى عبدالله بن سعد بن ابی سرح ایدی. اوشبو عبدالله بن سعد
حضرت عثمان ذوالنورین رضی الله عنهنک سوت قرداشیدر. فتح مکهدن بر

زیچہ وقت مقدم مسلمان اولوب وہی یازماغہ تعیین اولنمش ایسہدہ صکرہ مرتد اولوب مکہ یہ قاچمش ایدی. مکہ فتح اولندقلہ حضرت عثمان رضی اللہ عنہ یہ التجا ایلمش ویاشرنمش ایدی. صکرہ حضرت عثمان ننگ شفاعتیلہ رسول اکرم آنی عفو ایتدیکندن توبہ ایروب تکرار دین اسلامغہ داخل اولدی. دوردنچیسى عبداللہ بن خطل ایدی. اوشبو عبداللہ فتح مکہ دن مقدم مدینہ منورہ یہ کلوب مسلمان اولمش ایدی. رسول اکرم آنی بر قبیلہ ننگ زکاتنی طوبلامغہ کوندردیکلہ یولداشنی اولدیروب زکاتدن طوبلادیغی حیوان۔ لرنی مکہ یہ آلوب کیدرک مرتد اولمش ایدی. وبوننگ ایکی مغنیہ (شعرایتوچی) جاریہ لری اولوب بونلرہ رسول اکرمنی شعر ایله هجو ایتدیرر ایدی. مکہ فتح اولندیغی کون سعیدبن حریث رضی اللہ عنہ ایله ابوبرزہ الاسلمی رضی اللہ عنہ اوشبو عبداللہ بن خطلنی قتل ایله دیلر.

بیشنچیسى حویرث بن نقیذ اولوب رسول اکرمنی هجو ایدر ایدی. مکہ فتح اولندیغی کونک حضرت علی کرم اللہ وجہہ یولوقوب آنی اولدرمشدر. آلتنچیسى مقیس بن صبابہ درکہ فتح مکہ دن مقدم مدینہ گہ واروب مسلمان اولمش ایدی. انصاردن بری خطاء آننگ قرداشنی اولدیرمکله اول دخی مذکور انصاری نی اولدیروب مرتد اوله رق مکہ یہ قاچدی. مکہ فتح اولقدن صکرہ اوشبو مقیس بن صبابہ بر نیچہ یولداشلریله بریرده یاشرنوب خمر ایچرلر ایدی. نمیلہ بن عبداللہ رضی اللہ عنہ اول یرگہ واروب مقیسنی قتل ایله دی.

یونچیسى عبداللہ بن الزبعری ایدی. بو آدم رسول اکرمنی هجو ایدر ایدی. مکہ مکرمہ فتح اولندقلہ (نجران) غہ قاچوب بر آز زمان اول یسردہ قالمش. صکرہ قلبندہ نور ایمان طلوع ایروب حضور نبوی یہ کلہ رک مسلمان اولمشدر.

سیکزنچیسى وحشی بن حرب ایدی. احد غزاسندہ حضرت حمزہ رضی اللہ

عنه فی شهید ایمن اوشبو ذاتدر. مکه فتح اولندقدن (طائف) گه قاجسه ده بر آرز
 صکره حضور نبوی به کلوب مسلمان اولدیغندن رسول اکرم آنی عفو قیلمشدر.
 اولدیروگه حکم ایلمش دورت خاتونندن برنجیسی ابوسفیاننک زوجه سی
 هند بنت عتبه ایدی. بوهند دین اسلامنک پک بیوک دشمانلرندن اولوب
 حضرت حمزه رضی الله عنه فی شهید ایدیوگه وهشی فی تشویقی ایمن وحضرت
 حمزه نلک جکرینی چینیوب وسائر شهدانک قولاق وبرونلرینی کیسوب
 موینینه طاقان اوشبو هنددر. بونی (احد غزوه سی) مبعثنک ذکر ایتمشیدم.
 مکه فتح اولندقدن هند قیافتنی اوزگارتوب اوزینی بیلدرمسندن قریش خاتون-
 لریله برلکک رسول اکرم نلک حضورینه کلوب بیعت اییدی. ومسلمان اولوب
 اوزینی رسول اکرمگه تانتدی. بونی یقینک ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی.

ایکنچیسى واوچنچیسى عبد الله بن خطل نلک ایکی جاریه سیدرکه بونلرینی
 یوقاریده ذکر ایتمشیدم. اوشبو جاریه لردن بریسی قتل اولنوب دیگرى
 مسلمان اولارق اوزینی قتلدن قوتاردی.

دوردنچیسى بنی هاشمنک آزادلولرندن ساره ایدیکه دائما رسول اکرمینی
 هجو ایدر ایدی. فتح مکه دن مقدم مدینه به کلوب دین اسلامغه کردیکنندن
 رسول اکرم آکئا انعام واحسان قیلمش ایسه ده بر آزدن صکره مرتک اولوب
 مکه به کینمش ایدی. مکه فتح اولندقدن صکره قتل اولنمشدر.

رسول الله صلی الله علیه وسلم کعبه معظمه نلک قپوسنده طوروب آدملره
 خطابا «ای جماعت قریش (حاجبلك) (*) ایله (سقاییت) (** زمزم) دن باشقه
 ایسکیدن قالمش نه قدر دعوا وآتا بابادن قالمش جاهلیت عادتلری وار ایسه
 بارچه سنی یوق وباطل قیلدم» دیوبیوردی. سقاییت زمزم منصبی عبدالمطلب
 اولادنده اولوب اول وقت بومنصب حضرت عباس بن عبدالمطلب رضی الله
 عنه نلک عهد سنده ایدی. حاجبلك منصبی ابو طلحه بن عبد الدار اولادنده
 اولوب اول وقت بومنصب عثمان بن طلحه بن ابن طلحه رضی الله عنه عهد سنده

(*) حاجبلك: کعبه خدمتی ومفتاح دارلغی.

(**) سقاییت زمزم: حاجبیره زمزم صوبینی ایچره مک.

ایدی . مفتاح کعبه فی اوشبو عثمان بن طلحه دن رسول اکرم آلوب کعبه فی
 آچدقن صکره ینه ده آکا ویردیکنی یوقاریده ذکر ایتمشیدم .
 صکره رسول اکرم صفا طاغینه اولتوروب مکه اهالیسنی بیعت ایدوگه
 دعوت قیلدی . حضرت عمر رضی الله عنه دخی شو یرده طوردی . ابتدا
 ایرککلر الله تعالی به ورسولینه اطاعت ایتمک اوزره بیعت ایله دیلر . صکره
 خاتونلر دخی بیعت ایتمک ایچون رسول اکرم ننگ حضورینه کلدیلر . ابو
 سفیان ننگ زوجه سی هند دخی یوزینه نقاب قویسوب اوزینی بیلدرمسدن
 اوشبو خاتونلر ایله برلکده کلمش ایدی . رسول اکرم خاتونلری (شرك دن
 واوغریلق دن وزنادن وبالالرینی اولدیرمک دن وبهتاندن والله تعالی ننگ
 امرینه عصیان ایتمک دن صاقلانمق) اوزره بیعت ایتدیرمشدرکه بوننگ صورت
 وقوعی بویله در .

رسول اکرم ابتداء خاتونلره خطابا « الله تعالی به شرك قاتمیه سز »
 دیو بیوردی . بوکا قارشو ابوسفیان ننگ زوجه سی هند بنت عتبه « والله سن
 ایرککلره تکلیف ایتدیکنک شرطی بزلره تکلیف ایدیه یورسن . هر نه ایسه بزلر
 آنی قبول قیلدق » دیدی .

صکره رسول اکرم « اوغریلق قیلیمیه سز » دیدیکده هند « اگردیه اوغریلق
 قیلسام ابوسفیان ننگ مالندن اوغرلرایدم » دیدی . ابوسفیان اول یرده حاضر
 اولدیغندن هندگه « بو وقتقه قدر نه نرسه آلدک ایسه سکا حلال اولسون »
 دیدی . رسول اکرم هند ننگ بوسوزلرندن آنی تانوب « هندمیدر » دیووردی .
 هند دخی « اوت هندمن . کیچمش قصورلرمنی عفو ایت الله تعالی سینیدک عفو
 ایتسون » دیو جواب ویردی .

صکره رسول اکرم « زنا ایتیمیه سز » دیدیکده هند « هره یعنی آزاد اولان
 خاتون زنا ایدرمی » دیدی .

صکره رسول اکرم « بالالریگزی اولدیرمیه سز » دیدیکده هند « بزلر
 بالالرمزنی کچوک ایکن تربیه ایدوب اوسدردک . اوسدکن صکره سن آنلرنی
 (بدر) ده اولدیردک . بونی سنکله آنلر یغشیراق بیلور » دیدی .

صکړه رسول اکرم «هیچ کیمسه یه بهتان ایتمیه سز» دیدیکه هند «والله بهتان قبیح وچیرکن نرسه در. بزه کورکم خلق ایله امر ایدرسن» دیدی. صکړه رسول اکرم «الله تعالی ننگ امرینه عصیان ایتمیه سز» دیدیکه هند «بزلر بو مجلسکه صکړه دن عصیان ایتمک نینیله کلمدک» دیدی. صکړه حضرت عمر رضی الله عنه رسول اکرم ننگ امریله خاتونلردن بیعت آلدی.

اویله وقتی کلدکده حضرت بلال رضی الله عنه رسول اکرم ننگ امریله کعبه معظمه ننگ اوستینه چیقوب اذان او قودی.

رسول اکرم رمضان شریف ننگ اون کونی قالدقک مکة مکرمه نی فتح ایروب شوال آینک آلتیسنه قدر مکده قالدی. بومدته مکة حوالیسندله اولان مشرکلر عبادت ایله تورغان صنملردن (عزی) و (سواع) و (منات) اسملرنده اولان صنملرنی پاره لمک و بوزمق ایچون حضرت خالد بن الولید و حضرت عمرو بن العاص و حضرت سعد بن زید رضی الله عنهم نی کونلردی. بونلر واروب اول صنملرنی پاره، پاره ایله دیار.

وقعه بنی جذیمه:

خالد بن الولید رضی الله عنه یوقاریک ذکر ایتمدیکم (عزی) اسملی صنمنی خراب ایروب کلدکن صوگړه رسول اکرم آنی اوچیوز ایللی نفر کمسه ایله (یلملم) ناحیه سنه گی (بنی جذیمه) قبیلله سینه کونلردی. بونلرنی کونلرملکی محاربه ایچون اولمیوب فقط دین اسلامغه دعوت ایچون ایلی. حضرت خالد اورایه واردقن صوگړه زمان جاهلیتدن قالمش برقان دعواسی ایچون (بنی جذیمه) دن بر نیچه آدمنی قتل ایتملردی. رسول اکرم بونی ایشتنک مبارک قوللر بنی یوقاری کوته روب «یارب من خالد ننگ بو اشندن بری من» و درحال کوب مال ایله حضرت علی کرم الله وجهه نی (بنی جذیمه) یه کونلردی. حضرت علی اورایه واردی. و (بنی جذیمه) یه اولدیرلمش آدملرینک

دیتلرینی و یروب «بنه ده حقگن قالدیمی» دیووردی. آنلر «یوق هیچ حقمر قالمادی» دیسه لرده حضرت علی «احتمالکه معلوم اولمیان بعض ضایعاتکز واردر» دیهرک یاننک آرتوب قالان ماللرینی دخی آنلره ویردی. صکره دونوب مکهبه کلهرک رسول اکرمگه خبر ویردی. اول حضرت صلعم حضرت علی المرتضی ننگ بو ایشینه تحسین قیلدی.

غزوه حنین:

رسول الله صلی الله علیه وسلم مکة مکرمه نی فتح ایتدکن صکره (هوازن) قبیله سی رسول اکرم ایله محاربه ایدونی قصد ایدوب طائف ایله مکه آراسنک اولان (حنین) اسملی یرده طولاندیلر. بنه ده (ثقیف) و (بنی سعد بن بکر) و (بنی چشم) قبیله لری دخی (هوازن) قبیله سینه کلوب قوشولار ق مجموعی بکرمی ملک نفر دن آشفچه اولدیلر. بونلرنک همه سینه باش قوماندان (هوازن) قبیله سینک شیخی اولان مالک بن عوف ایدی. میدان محاربه ده ثبات ایدوب قاحماسدن محاربه ایتمک ایچون خاتون وبالالرینی و حیوانلرینی اوزلریله برابر کتور مشلر ایدی.

رسول اکرم بونی ایشدیکک مدینه دن جناب عالیلریله برلکک کلمش اون ملک عسکر مکه اهالیسندن ایکی ملک نفر قوشولوب مجموعی اون ایکی ملک نفر عسکر ایله شوال آینک آلتنچی کوننده (حنین) گه توغری حرکت قیلدیلر.

عسکر مشرکین اهل اسلامغه آکسزدن هجوم ایتمک ایچون (حنین) وادی سینه باشرندیلر. عسکر اسلام اورایه کلوب یئتدکلرنده عسکر مشرکین باشرندکلری یردن چیقهرق یردن شدتله هجوم ایتدکلرندن عسکر اسلام بوزیلوب طاغلدیلر رسول اکرم یاننده بالنگز حضرت ابوبکر و عمر و علی و رسول الله ننگ عمی حضرت عباس و آنک اوغللری فضل و قثم و ابن عمی ابوسفیان بن حارث بن عبدالمطلب و آنک اوغلی جعفر و اسامه بن زید و ایمن بن ام ایمن رضی الله عنهم کبی بیک آراضعاب کرام قالدی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم اصلاً فتور کتور میوب اوزرینه مندیکی (دلیل) نی
 عسکر مشرکین گه قارشو سورر اییدی. حضرت عباس رضی الله عنه ایلرو
 کیتەسون ایچون (دلیل) نڭ دیزگننی طوتار اییدی. شول هینده حضرت
 علی کرم الله وجهه عسکر مشرکین نڭ سنجاغنی کوتەر روب ایڭ آلن کلن بر
 بهادرینی اولدیردی.

صوگره حضرت عباس رسول اکرم نڭ امریله اطرافقه طاغیلان عسکر
 اسلامغه بلند آواز ایله «یا معشر الانصار، یا اصحاب الشجرة، یا اهل العقبه»
 دیوندا ایلدیکه بوزیلوب اطرافکه طاغیلان عسکر اسلام رسول اکرم نڭ
 یانینه کلوب طویلاندیلر. وشدتله دشمانغه هجوم قیلدیار؛ شو ائناده
 رسول اکرم «شمعی مهاربه نڭ تنوری قیزدی» دیهرک یردن بر اوج
 توفراق آلوب عسکر مشرکین اوزرینه آتدی. و مشرکلر درحال میدان مهاربه
 دن قاچماغه باشلامغله عسکر اسلام آرقه لرینه دوشوب آنلردن بر نیچه سنی
 قتل و بر نیچه سنی اسیر ایله دیلر. مشرکلر نڭ میدان مهاربه ده قالان ماللرینی
 و حیوانلرینی اهل اسلام ضبط ایتدیکی کبی خاتون و بالالرینی دخی اسیر ایله دیلر.
 قاچماسدن مهاربه قیلماق ایچون خاتون و بالالرینی و حیوانلرینی اوزلریله
 برلکده میدان مهاربه یه آلوب کلک لرینی ذکر ایتمش ایسم.

بو مهاربه ده اهل اسلام دن دورت کیمسه شهید اولوب عسکر مشرکین دن
 یتمشدن آشغچه آدم قتل اولنمشدر.

وقعة اوطاس :

حنین وادی سنک منهزم و پیریشان اولوب قاچوب کیدن مشرکلردن
 (نقیق) قبیله سی (طائف) شهرینه کروپ تعصن ایتدی کبری کبی (هوازن)
 قبیله سی اوز دیارلرند اولان (اوطاس) اسملی اورنده طویلاندیلر. رسول
 اکرم بونی ایشندکده ابو موسی الاشعری رضی الله عنه نڭ عمی ابو عامر
 لاشعری رضی الله عنه نی بر فرقه عسکر ایله اورایه کوندردی.

عسکر اسلام (اوطاس) غه وارد قلمند اول یرده طوپلانان مشرکله هجوم ایده رک محاربه گه کرشدیلر. شو حالده ابو عامر الاشعری رضی الله عنه شهید اولوب سنجاغنی ابو موسی الاشعری رضی الله عنه آلوب محاربه گه کرشدی. مشرکله اهل اسلامنک هجومینه طاقت کتور مسدن اطرافکه طاغیلوب قاچدیلر. عسکر اسلام مشرکله غالب ومظفر اولوب بیک کوب ماللر واسیرلر ایله رسول اکرمنک حضورینه قایتدیلر.

بو اسیرلرنک ایچنده (بنی سعد) قبیله سندن رسول اکرمنک سوت آناسی حلیمه ننگ قزی شیمادخی وارایدی. رسول اکرم بونی تاند قسن صکره رداسنی بره دوشه یوب شیمانی آغا اوطورتدی. و بیک چوق حرمت ورعایت قیلدی. و آغا کمال شفقت وملایمت ایله «بزم یانمزده عزت وحرمت ایله اقامت قیلمقنی اختیار ایده سنمی، یاخود قومنک اورتاسنده اقامت قیلمقنی اختیار ایده سنمی» دیدکده شیما قومی یاننده اولمقنی اختیار قیلدی. رسول اکرم دخی بر چوق مال ویروب آنی قومی یانینه کوندردی.

محاصره طائف و تقسیم غنائم.

حنین وادی سنک منهزم و پیریشان اولوب اطرافکه تارقالبوب کیدن مشرکله لردن (ثقیف) قبیله سی وطنلری اولان (طائف) شهرینه کروب حصار قپولرینی باغلاب اوراده تعصن ایتدیلر (هوازن) قبیله سینک رئیس اولان مالک بن عوف دخی آنلر ایله برابر طائف شهرینه کردی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم اسیرلر ایله اموال غنائمنی (جعرانه) اسملی اورنغه جمع ایتدردی. و آنلرنی محافظه قیلمق ایچون برمقدار عسکر قالدردی. صکره عسکر اسلامیه کیدرک طائفنی محاصره ایله دی. سلمان فارسی رضی الله عنه ننگ اشارتلیله قلعه حصارینی بوزمق ایچون منجنیق استعمال ایدیلدی. اسلامده ایکنک اول استعمال اولنان منجنیق بودر. عسکر اسلام طیشارودن و مشرکله ایچرودن اول قدر اوقلر آتدیلرکه آتیلان اوقلر هواد چکرتکه آلایلری کبی بری برینه دو قنمقده ایدیلر.

محاصره اثناسنك طائف اھالیسنك قللىرنىن برچوق قل محاصردن اينوب
عسكر اسلامغه قاچوب كلدىلر. رسول اكرم بونلرنى آزاد قىلدى. عرب
طبيب لىزىن مشهور حرث بن كلدهنك اوغلى ابو بكره دخى شو قللىرنك
ايچنדה ايدى.

بو محاصرهده اهل اسلامدن اون ايكى آدم شهيد اولمشدر.
اون سكز ياكه بكرمى كون شو طريقه محاصره ايدىلسهده فتح ميسر
اولدى. آخر الامر رسول اكرم محاصره ي ترك ايدوب عسكر اسلاميله طائف دن
اموال غنائم جمع ايدىلان (جعرانه) اسملى اورنغه كلدى.
(جعرانه) ده محافظه اولنان اسيرلرنك مجموعى آلتنى مك قدر اولوب
حيوانلردن بكرمى دورت مك دوه و قرق مك دن آشف قوى و بىك كىوب
نقود وار ايدى.

رسول اكرم (جعرانه) يه كلدىكن صكره هوازن قبيله سينك ايلچىلرى
كلوب رسول اكرمگه اسلام دينينه كىرديلىنى بىلدىلر. بنا عليه رسول
اكرمك امريله هوازن قبيله سندن اسير ايدلمش خاتون وبالالرنك جميعسى
آزاد ايدىلوب آنلره كىرو و بىرلدى.

رسول اكرم اسير ايدلمش خاتون وبالالرى آزاد ايدوب صاحبلرىنه
و بىرديكن صكره سائر حيوانلرى و ماللرى تقسيم قىلدى.

فتح مككه دن صكره مسلمان اولمش و ايمانلرى هنوز قوت
تابامش (مؤلفه القلوب) دىوم مشهور اولان برچوق آدملره ايمانلرى قوت
تابسون ايچون آشفچه حصه و بىردى بونلردن برنجى درجهده اولانلره بوزر
دوه و بىر مقدار كوش و ايكنجى درجهده اولانلره قىرقدوه و آشا كوره بىر
مقدار كوش و بىردى. ابوسفیان ايله اوغلى معاويه برنجى درجهده اولان
(مؤلفه القلوب) جمله سندنلر. صفوان بن اميه يه دخى بوزدوه و بىرديكندن
آلدىغى دورت آى مهلت كه باقماسدن (بومرتبه مرحمت و سخاوت پىغمبرلردن
باشقهده اولماز) دىهرك درحال دين مبین اسلامى اختيار ايلهدى. عيينه بن
حصن الفزارى ايله اقرع بن حابس كه دخى بوزدوه و بىردى.

شول آراده (هوازن) قبیلہ سینک ریسی اولان مالک بن عوف رسول اکرمک حضورینہ کلوب مسلمان اولمغله آکا دخی بوز دوه وبردی .
 صکره رسول الله صلی الله علیه وسلم مکہ یه کلوب (بیت الله) نی زیارت قیلدی . مکہ یه عتاب بن اسید رضی الله عنه نی امیر ایدوب مکہ اہالیسنہ احکام شرعیہ نی تعلیم ایتمک ایچون معاذ بن جبل رضی الله عنه نی قالدردی .
 اوشبو عتاب بن اسید رضی الله عنه حضرت عثمان رضی الله عنهک ابن عمی اولوب عادل آدملره شفقتلو وظالملره شدتلو، عادل وصالح وبنی امیه ایچنده سوزی اوتهر و مملکتی ضبط ایدرگه قدرتی ینهر، بکرمی یاشند بربکت ایدی .
 صکره رسول اکرم اصحاب کرام ایله مکة مکرمه دن حرکت ایدوب، ذو-القعدهک اخیرنده مدینه منوره یه کلدیلر . مدینه دن مکہ نی قصد ایدوب کیند کلرینه ایکی آی اون دورت کون اولمش ایدی .

بو یلده ظهوره کلن سائر وقوعات .

بو یلده رسول اکرمک کریمه محترمه لرندن زینب رضی الله عنها وفات اولمشدر .

وبو یلک ذوالحجه آینک رسول اکرمک ابراهیم اسملی اوغلی توغدی .
 بونک آناسی رسول اکرمک جاریه لرندن اولان ماریه قبطیه رضی الله عنها در .
 وبویلده رسول اکرم عمر و بن العاص رضی الله عنه ایله (عمان) پادشاهلری جیفر بن جلندی ایله عبد بن جلندی گه مکتوب کوندردی . عمرو بن العاص رضی الله عنه (عمان) قطعہ سینہ واروب رسول اکرمک مکتوبینی جیفر ایله قرداشی عبد که ویردی که هر ایکسی مسلمان اولدیلر .

وبویلک مکة مکرمه امیری عتاب بن اسید رضی الله عنه وقت حجه آدملره امیر اولوب حج قیلد مشدر . لکن مشرکلر ایسکی عادتلرنجه حج قیلماشلردر . اسلامده ایلک اول حاجیلره امیر اولوب حج قیلدرغان اوشبو عتاب بن اسید در . بوندن صکره هر ییل وقت حجه حاجیلره بر امیر کوندل مشدر که هر قایوسینی اوز یلنده ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی .

ۋەبو يىلدە رسول اكرم ايچون منبر ياصاتولدى. اسلامدە ايلڭ اۋل
ياصالغان منبر اوشبودر.

ھجرت نبويەدن (۹) نچى يىلنڭ وقائى . كعب بن زھيرنڭ اسلامى .

شاعر مشهور كعب بن زھير اوشبوتوقزنجى يىلدە دىن اسلامە داخل اولمش در .
شويلەكە : عرب شاعرلردىن ايلڭ مشهورى اولان زھير بن ابى سامى نڭ بچير
ۋكعب اسمارنەك ايكى اوغلى اولوب ھر ايكيسى شەردە ماھر ايسەلردە
كعب نڭ شەردە اولان مھارتى قرداشندە آشقچە ايدى . ابتدا كعب نڭ
قرداشى بچير مەينە يە كلوب دىن اسلامە داخل اولمش ايدى . كعب بونى
ايشندەك جانى صيقلوب دىن اسلامە كرددكى ايچون قرداشى بچيرنى توبيخ
ۋتقبيح ايدوب بو خصوصەك بر نيچە ابیات يازەرق قرداشى بچيرگە كوندردى .
بچير بو بيتلرنى حضور نبوي دە اوقدقەك اول حضرت صلى الله عليه وسلم نڭ
كعب نڭ سوزلردىن كوڭلى قالوب « ھر كعب بن زھيرگە توغرى كياور
ايرسە آنى اولد بىرسون » ديو امر قىلدى . بونڭ اوزرينە بچير قرداشى
كعب كە : رسول اكرم نڭ حضورينە كلوب اسلام دىن يەنە كروگە دەوت ايدوب بو
خصوصەك بر نيچە ابیات يازوب كوندردى . بچيرنڭ مکتوبى كعب كە ايرشديكە
قلبى نور اسلام ۋ محبت رسول الله ايلە طولوب اول حضرت صلى الله عليه وسلم نڭ
مدحنى شامل اولان (بانى سعاد) قصيدەسنى انشاد ايدەرك مەينە يە كلدى .
ۋ حضور نبوي يە كلوب دىز چو كەرك « يارسول الله بو كونه قدر عمرينى غفلتەك
كيچرن كعب بن زھير ديدىكلرى گناھكار بنم . عالمى شامل اولان شفقتنڭ
ۋ قلبىك طواو اولان مھبتنڭ مېنى مجلس سعادتكە تارتوب كتوردى » دىەرك
قصيدەسنى اوقومغە باشلادى . كعب حضرتلرى قصيدەسنى پك عاشقانە ۋ مؤثرانە
بر صورتەك اوقيور ايدى . قصيدەسنىك اولان بيتلردن :

ان الرسول لسيفى يستضاء به * مھند من سيوف الله مسلول

بیتینہ گل کدہ رسول اکرم اوستندہ اولان بردہ شریفہ سنی صالحوب
کعب گہ کیدردی .

معاویہ بن ابی سفیان خلیفہ وقتندہ اوشبو بردہ نی اون ملک درهم کە
صاتوب آلمق ایستدیکدہ کعب رضی اللہ عنہ «من رسول اللہ نکت بردہ سنی
کیمک ایچون ہیچ کیمنی اوزمنن آرتق کور مسمن» دیو رد ایله جواب
ویردی . لکن حضرت کعب نکت وفاتندہ معاویہ حضرتلری اول بردہ شریفہ نی
کعب رضی اللہ عنہ نکت بالالرنندن یکرمی ملک درهم ویروب صاتوب آلدی . خلفاء
وملوك اسلام بیندک تداول ایسن بردہ شریفہ نبویہ اوشبو بردہ در دیو روایت
ایدرلر .

سریه علی کرم الله وجهه .

(طی طاغیر) ندہ (فلس) اسمندہ برصنم اولوب آتکا (طی) قبیلہ سی
عبادت ایدر ایدریلر . رسول اکرم شو یلنکت ربیع الآخرندہ اوشبو صنمنی
پارہ ملک و بوزمق ایچون حضرت علی کرم الله وجهه نی یوز ایللی کیمسه ایله
اول طرفه کوندردی . اول وقتندہ طی قبیلہ سینکت رئیس جومار دلق ایله
مشهور اولان حاتم طائی نکت اوغلی عدی ایدی .

علی المرتضی کرم الله وجهه ورضی عنہ حضرتلری طی قبیلہ سی ساکن
اولان طاغیر و اردی . و آنلرنکت (فلس) اسملی صنملرینی پارہ پارہ ایروب
یـر ایله برابر ایلدی . برچوق غنیت مالی و برچوق اسیر اهل اسلامنکت
قولیغه توشدی . طی قبیلہ سینکت رئیس اولان عدی بن حاتم شول آرادہ شام
ولایتینہ قاچدی . صگره حضرت علی کرم الله وجهه آلدیغی اموال غنائم
واسیرلر ایله مدینه منوره یه قایدی . عدی بن حاتم نکت قز قرداشی سفانت
بنت حاتم دخی بو اسیرلرنکت ایچندہ ایدی . اوشبو سفانہ مدینه ده برآز وقت
توردقسن صگره رسول اکرم آنی آزاد ایروب شام ولایتینہ قاچوب کیدن
قرداشی عدی بن حاتم نکت یانینہ کوندردی . سفانہ بنت حاتم شامغه و اردی .
وقرداشی عدی گه یولقوب آنی رسول اکرم نکت حضورینہ وارمغه تشویقی

وتعريك قیلدی . عدی دخی قرداشی نڭ سوزینی قبول ایدوب مدینه یه
واردی ورسول اکرم نڭ حضورنده دین اسلامی قبول ایدوب قومی یانینه
کتدی .

اصحاب کرام نڭ مشهور لرندن اولان عدی بن حاتم رضی الله عنه اوشبو
ذاتدر . حضرت علی کرم الله وجهه نڭ محب صادق و تابع لرندن اولوب (صفین)
محاربه سنه حضرت علی نڭ دشمنلریله ایتدیکی محاربه لری کنابمزن نڭ ایکنچی
قسمنده ذکر ایدیلور .

غزوة تبوك .

رسول اکرم مکه مکرمه نی فتح ایدوب مدینه یه گلککن صکره رجب آیینه
قبر مدینه ده اقامت ایدوب صکره تبوك غزاسینه چیقدی . بو غزایه سبب
اولدرکه : روم پادشاهی هرقل نڭ اهل اسلام ایله محاربه ایتمک ایچون روملردن
ونصاری دیننده اولان هرب لردن عسکر جمع ایدوب بریبوك اردو ترتیب
ایتدیکی ایشیدلدی . بونڭ اوزرینه رسول اکرم روملر اسلام ولایتینه
هجوم ایتمزدن اول آنلرنڭ ولایتینه واروب محاربه ایدونی مناسب کوردیکندن
درحال عسکر جمع ایدوگه کرشدی . اسلام دینینه کره قبیله لر نی دعوت ایدوب
هر طرفه آدملر کوندردی . اول وقت قحط و آچلیق زمانی اولدیغندن و وار هچ
یرنڭ براقلغندن وهوانڭ شدت حرارتندن بو غزاده عسکر اسلام خیلی مشقت
و آغرلق چیکدیلر . شول سببدن بوکا (جيش العسرة) دیرلر معناسی (آغرلق
عسکری) دیمکیر .

اهل اسلامدن مالدار وبای آدملر بو غزایه پک چوق مال انفاق
قیلدیلر . حتی خاتونلر حلیات وزینتلرندن اولان آلتون و کومش لرینی بو
مبارک غزایه هدیه قیلدیلر . ابوبکر الصدیق رضی الله عنه جمیع مالنی بو
غزایه صرف قیلدی . عثمان ذوالنورین رضی الله عنه نڭ اعانه سی جمیعستندن
آشق ایدی . شویله که جهازلری ایله طوقز بوز دوه و بوز آط و مڭ آلتون

اعطا قیلدی . بونلڭ حقنە رسول اکرم «يارب عثمان دن راضى اول من
آندن راضى من» ديو دعا قیلدی .

منافقلر «بويله صیجاق واسسى وقتنە سفرگه چيقما گز» ديهرك اهل اسلامغه
وسوسه قیلدقلرننە الله تعالى طرفندن «جهنم اوق بونننە اسسیرهك در» ديو
آنلره جواب ویرلدى . اهل اسلام منافقلرنڭ سوزینە قاراماسدن کمال غیرت
وشادلق ایله سفرگه حاضرله نورلرایدى . بعضلری آزقلرینی یوکلە چك دوه-
لری اولدیغندن بو مبارک غزادن محروم قالدقلری ایچون یغلار اییلر .

رئیس المنافقین عبدالله بن ابى بن سلول هیچ بر عنرسز اوزینە تابع
اولان منافقلر ایله بو غزایه کتمزدن میننەده قالدی . منافقلردن عسکر اسلامه
قوشیلوب غزایه کیدنلریده اولدی . آنلردن دخى بولنە نامعقول سوزلر صادر
اولمشدر . اعتقادلری صحیح اولان اهل اسلامدن بعضلری دخى عنرلری
اولمسهده سفره چيقمازدن میننەده قالدی . بونلرنڭ توبه لری مقبول اولدیغى
کیلە چكە ذکر اییلور .

عسکر اسلام جمع اولوب یتدکن صکره رسولا کرم میننەیه حضرت علی
کرم الله وجهه نی قائممقام ایروب اوشبو یلنڭ رجبینە اوتوز ملك عسکر ایله
میننەدن چیقوب شام ولایتینە قاراب حرکت قلدیلر . ومیننە ایله شام آرا-
سندەغى بولنڭ اورتاسندە اولان (تبوك) اسملى اورنغه قور واردیلر . اول
یرده عسکر اسلام برصو باشینە قونمش ایدیكە صوی غایت آز اولوب عسکره
کفایت ایده چك درجهده ایمس ایدى . رسول اکرم آندن طهارت آلدقن
صکره معجزه نبویه اوله رق صوی کوبه یوب عسکر اسلامه وهیوانلرینە کفایت
ایدن چك درجهیه واردی .

رسول اکرم تبوك که کلکن صکره (ایله) اسملى شهرنڭ صاحبی اولان
یوحنا عسکر اسلامه کلوب اوچ یوز آلتون جزیه ویرمک اوزره رسولا کرم
دن امان دیلهدی . رسول اکرم دخى آنڭ التماسنی قبول ایروب آڭا بر
قطعه (عهدنامه) یازدروب ویردی . شام اولان (جرباء) و (ادرخ) شهرلرینڭ
اهالیسی دخى جزیه ویرمک اوزره رسولا کرم ایله صلح قیلدیلر .

اول ائناده رسول اکرم خالد بن الوليد رضی الله عنه نی بر بولک عسکر
ایله (دومة الجندل) شهرینک صاحبی اولان و نصاری دیننک بولنسان اکیدر
بن عبدالملک اوزرینه کوندردی. حضرت خالد رضی الله عنه دومة الجندل
شهرینه واره رق اکیدرنی قلعه سینک طیشار و سنک اهل بیتیله قرصغرینی آولاب
یور دیکی وقتک طوتوب رسول الله صلی الله علیه وسلم حضورینه کتوردی. رسول
اکرم اکیدرنی آزاد ایدوب جزیه و یرمک شرطیله شهرینه کوندردی.
رسول اکرم تبوکده اقامت ایتدیکی مدتک روملر ایله نصاری دیننده
اولان عربلردن هیچ بر حرکت کورلمدی. بناءً علیه رسول اکرم دخسی اول
یرده یکرمی کونگه قریب اقامت ایتدیکن صوگره عسکر اسلامیله مدینه منوره یه
قایتدیلر.

رسول اکرم مدینه یه قایتدیغی وقت یولده الله تعالی طرفندن وحی ایله
(مسجد ضرار) ننگ کینیتی بلدیرلدی. شویله که: رسول اکرم تبوک غزاسینه
کیدودن اول منافقلردن اون ایکی آدم (قبا) قریه سنک اولان مسجدنک
جماعتنی آیارمق ایچون اول مسجدنک یانینه ایکنچی بر مسجد بنا ایلمشار
ایدیکه بو مسجد که (مسجد ضرار) دینلور. بوگا ابو عامر راهبنی امام قیلمق
نیتنک ایدیلر. ابو عامر راهب ننگ کیم ایدیک یقینک ذکر ایدیلور ان شاء الله
تعالی. منافقلرنک اهل اسلامه دشمنلقلردن و آنلر ایله برلکک نماز اوقونی
مکروه کوردکلرندن اوشبو مسجدنی بنا قلقلرینسی الله تعالی رسول اکرمگه
تبوکدن قایتدیغی وقت یولک وحی ایله بیلدردی. رسول اکرم درحال آدملر
کوندروب اول مسجدنی خراب قیلدردی.

رسول اکرم مدینه یه قایتقدن صوگره غزایه چقماسدن قالمش بر فرقه
منافقلر اول حضرت صلی الله علیه وسلم ننگ حضورینه کلوب الله تعالی ننگ اسمی
برله قسم ایچهرک عنر کوستردیلر. حالانکه هیچ بر عنرلری یوق ایدی.
بنابرین رسول الله دخسی عنرلرینی قبول قیلما دی.

کعب بن مالک و هلال بن امیه و مران بن ربیع منافقلردن

اولمیبوب اعتقادلری صحیح ایسه ده هیچ بر عنرسز مدینه ده قالمشله
ایدی. بونلر رسول اکرم نك حضورینه کلوب قصورلرینی اقرار قیلدیله .
منافقلر کبی یالغانغه قسم ایچمه دیله . رسول الله صلی الله علیه وسلم آدم لرنی
بونلر ایله آرا لاشودن منع قیلدی . ایللی کونگه قدر آدم لر ایله الفتدن
مهروم اوله رق توبه واستغفار وتضرع ایله مشغول اولدیله . ایللی کوندن
صکره الله تعالی توبه لرینی قبول ایوب قصورلرینی عفو ایله دی رضی الله
عنهم . بونلردن کعب بن مالک رضی الله عنه «الله تعالی نك مینى عفو ایله
قصورمى اعتراف ایوب یالغان عنرلر کوستره یکه من ایدی» دیمشله .
بوغزادن صکره اهل اسلام نك شوکتی شام دیارینه قدر یایلدی .
منافقلر ایسه بالکلیه رسوای اولوب کذب و نفاق لری همه یه معلوم اولدی .

طائف شهرنده سا کن اولان ثقیف قبیله سینک اسلام دینینه
دخولی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم مکه نی فتح ایوب مدینه یه قایتدیغی
وقت یولده ثقیف قبیله سینک رئیس اولان عروه بن مسعود اول حضرت صلی
الله علیه وسلم ایله کوریشوب دین اسلامه داخل اولدی . صکره طائف شهرینه
داروب قومی اولان ثقیف قبیله سینى دین اسلامه دعوت قیلدی . قومینک بوکا
آچیغی چیتوب بیچاره عروه بن مسعود حضرتلرینی اوقغه طوته رق شهید ایله دیله .
رضی الله عنه .

هوازن قبیله سینک رئیس مالک بن عوف نك دین اسلامه داخل اولدیغی
یوقاریده ذکر ایلمش ایدی . رسول اکرم اوشبو مالک که طائف شهرنده
تحصن ایمن ثقیف قبیله سنی محاصره وتضییق ایله وگه امر قیلمش ایدی بو
جهتله مالک بن عوف ثقیف قبیله سی قلعه لرندن طیشارو چیقماغه قوماز ایدی .
درحال آنلره هجوم ایده رک ماللرینی و حیوانلرینی یغماو غارت ایله ایدی .
شول سببمن ثقیف قبیله سی قلعه لرندک قامالوب قالدیلر . بونکله برابر اطرافلرندک

اولان قبیلہ لرننگ جمیعسی مسلمان اولان قلرنده یاشامیه چق لرینی آ گلادیلر .
 آخر الامر رسول اکرم تبوک غزاسیندن قایتقدن صکره ثقیف قبیلہ سیننگ
 اولوغلری مدینه یه کلوب رسول الله صلی الله علیه وسلم گه دین اسلامی قبول
 ایده چکلرینی بلدردیلر . لکن اولرلی عبادت ایده تورغان (لات) اسملی
 صنمننگ اوچ یلغه قدر قالدرلماسنی التماس قیلدیلر . رسول اکرم آنی قبول
 قیلما دیغندن بر آیغه قدر قالدرلماسنی طلب قیلدیلر . رسول الله صلی الله
 علیه وسلم «صنمننگ برساعت قالووینه دخی رخصت یوق» دیو جواب ویردی .
 صکره نمازدن عفو اولنملرینی التماس قیلدیلر . رسول اکرم «نماز اولمیان
 دینده خیر یوق در» دیو جواب ویردی . آخر الامر ثقیف قبیلہ سی احکام
 اسلامیہ ننگ جمیعسنی قبول ایدوب مسلمان اولدیلر . وطائف که قایتوب
 کیتدیلر .

صکره رسول اکرم طائف ده اولان (لات) اسملی صنمنی بوزمق ایچون
 ابوسفیان بن حرب ایله مغیره بن شعبه رضی الله عنهمانی کوندردی . آنلر
 دخی طائف که واروب مذکور (لات) نی پاره پاره ایدوب یسر ایله برابر
 ایله دیلر . حتی نیگزنده اولان طاشلرنی دخی قوپاروب تاشلادیلر .

عربستان ننگ هر طرفندن مدینه یه ایلچیلر کلگه باشلادیلر .
 مکه مکرمه فتح اولندقدن صکره عربستان ننگ هر طرفنده اولان عرب
 قبیلہ لری دین اسلامه میل و محبت کوستردیلر . رسول الله صلی الله علیه وسلم
 تبوک غزاسندن مدینه یه قایتقدن صکره هر طرفدن عرب قبیلہ لریننگ
 ایلچیلری بری آردندن بری مدینه یه کلیمه باشلادیلر هر بر قبیلہ ننگ
 اولوغلری مدینه یه کلرک دین اسلامه کروپ احکام اسلامیہ نی اوگره نورلر ،
 صکره وطنلرینه کیدوب قوملرینی دین اسلامه دعوت ایدرلر ایدی . شو
 سببسن اوشبو طوقزنجی یلغه (سنة الوفود) دیرلر (ایلچیلریلی) دیمکدر .

اینگ اوّل (بنی تمیم) قبیلہ سیننگ ایلچیلری کلدیلر بونلرننگ رئیس لری

عطارد بن حاجب اولوب اقرع بن حابس وزبرقان بن بدر وقس بن عاصم دخی بونلرنڭ الوغلرندن ایدی .

(بنی فزاره) قبیله سینڭ رئیس اولان عینیة بن حصن الفزاری دخی بونلر ایله برلکله کلمش ایدی . بونلر مینه یه کلدکن صوڭره رسول اکرم نڭ باب سعادتینه کلوب «یا محمد بزم آل یمزغه چیقڭ حضورک خطبه شعر ایله افنخار ایدوڭه کلدک» دیو باغردیلر . رسول اکرم خانة سعادتندن چیقوب بونلره «من شعر ایله مبعوث اولدم، فخر و ماقتانو ایله دخی مأمور ایمسن . لکن خطیبکنز وشاعرکنز کیم ایسه کنورکنز کوره یم» دیوبیوردی . اچلرندن عطارد بن حاجب قالقوب قومینڭ مدح وثناسی حقنک فصاحت و بلاغت ایله بر خطبه او قودی . اصحاب کرامدن ثابت بن قیس رضی الله عنه بوڭا جواب اوله رق الله تعالی نڭ عظمتی و رسول اکرم نڭ رسالتی و دین اسلام نڭ استعلاسی حقنک غایت فصاحت و بلاغت ایله بر خطبه او قودی . صوڭره بنی تمیم قبیله سینڭ مشهور شاعرلرندن اولان زبرقان بن بدر قومنی مدح و ثنا ایدوب شعر دن بر نیچه ابیات انشاد ایله دی . بوڭا جواب اوله رق اصحاب کرامدن حسان بن ثابت الانصاری رضی الله عنه رسول اکرم واصحاب کرام حقنک بر نیچه ابیات انشاد ایلدی . بوندن صوڭره اقرع بن حابس قومینه خطابا «بو آدم نڭ خطیبی بز نڭ خطیبمزدن وشاعری بز نڭ شاعرمزدن آرتی و آواز لری دخی بز نڭ آوازیمزدن اوستوندن» دیه رک دین اسلامه کردی . یولد اشلری دخی بوڭا تابع اولوب جمیعسی بردن مسلمان اولدیلر . کیتد کلری وقتنک رسول اکرم بونلره انعام و احسان قیلمشدر . بونلره باشقه ایلچیلره دخی کلدکلرنک عزت و حرمت و کیتد کلرنک انعام و احسان ایدر ایدی . شویله که: هر قایچان بر یردن ایلچی کلسه اول حضرت صلی الله علیه وسلم یاخشی کیملرینی کیه ر واصحاب کرامه دخی یاخشی کیملرینی کیمه گه امر ایدر ایدی . وکن ایلچیلری پاک و لطیف خانه لرده قوندیروب ضیافت ایدر ایدی . کیتد کلری وقتنک آنلره انعام و احسان ایدر ویولد حاجت اولان شیلرینی ویرر ایدی .

بونلردن سوڭره يمن مملكتند ساكن اولان همير قبيله سينڭ رئيسلري دين اسلامه داخل اولدقلريني بيلدروب رسول اكرمگه ايلچيلر ايله مکتوبلر كوندرديلر. رسول اكرم آنلره احكام شرعيه ايله عمل قيلمقنى امر ايدوب بر مکتوب كوندردى.

ينهده (بهراء) قبيله سنندن اون اوج آدم و (بنى بقاء) قبيله سنندن اوج آدم و (بنى فزاره) قبيله سنندن برنجه آدم ايلچى اوله رق مدينه به كلوب دين اسلامه كرديلر.

ينهده شو ائناده (سعد بن بكر) قبيله سنندن ضمام بن ثعلبه مدينه به كلوب رسول اكرمڭ حضورند مسلمان اولدى. واحكام شرعيه ني اوگرندى. صكره وطنينه كيدوب قومنى دين اسلامه دعوت قيلدى. اول كون آخشامه قدر (بنى سعد) قبيله سينڭ جميعسى دين اسلامه داخل اولمشاردرد. بنابر ين «ايلچيلر ايچنده ضمام بن ثعلبه دن افضلى كورلمشدر» ديمشدر. بوذكر اولنان قبيله لره باشقه دخى پك چوق قبيله لردن ايلچيلر كلمشدر.

رسول اللهڭ ابو بكر رضى الله عنه نى مكه يه حج ايچون كوندرديكى.

هجرتدن اوشبو طوقزنجى بلكه حج وقتى كلدكده رسول اكرم حضرت ابوبكر الصديق رضى الله عنه نى حاجيلره امير اولوب حج قيلدرف اوچون اوج يوز كشى ايله مكه مكرمه به كوندردى. صكره حاجيلره (سورة براءة) نى اوقمى وبو يلندن صكره مشركلر نى طواف دن منع ايتمك ايچون حضرت ابوبكر رضى الله عنه نڭ آرقه سنندن حضرت على المرتضى كرم الله وجهه نى دخى كوندردى. مكه مكرمه به واردقلرنڭ حضرت ابوبكر رضى الله عنه آدملره امير اولوب حج قيلدردى. صكره حضرت على كرم الله وجهه (يوم اضعى) ده آدملره (سورة براءة) نى تلاوت ايدوب «بو يلندن صكره مشركلر كعبة الله نى طواف قيلماسلر. اوشندا ق يالانغاچ كيمسه لر دخى كعبه نى طواف قيلماسلر. رسول

اكىرىم ايلە عەھدى اولانلارنىڭ مدت عەھدى تمام اولانچە يە قدر عەھدلىرىنە رعايت اولنە چىقىرىم دىيو نىل قىلدى .

بۇنىڭدىن سىڭرە حضرت صدىق و حضرت مرتضى رضى الله عنهما مەدىنە منۆرە يە قايتىدىلار .

مىشكىر حضرت على رضى الله عنه نىڭ نىداسىنى ايشىتىدىكىن سىڭرە ھەممەسى مىسلامان اولدىلار .

بۇ يىلدا ظەھورە كلن سائىر وقوعات .

بۇ يىلدا رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ كىرىمە مىترمە لىرىدىن ام كلثوم رضى الله عنها وفات اولدى . اوشبو ام كلثوم حضرتلىرى حضرت عثمان

ذوالنورىن رضى الله عنه نىڭ نىكاحىدا ايدى . بۇنى يوقارىدا ذكر ايتىشىم . وبۇ يىلدا حبش پادىشاھى نجاشى حضرتلىرى وفات اولوب رسول اكىرىم

اصحاب كىرام ايلە بىرلىكىدا آنىڭ جىنازە نىمازىنى اوقىدى .

وبۇ يىلدا مىناقىلارنىڭ رىئىسى اولان عبد الله بن ابى بن ساول وفات اولدى .

اوشبو عبد الله بن ابى (خىزىج) قىبىلە سىندىن اولوب مەدىنە شەھرىدا اقامت ايدىر ايدى . بۇنىڭ نىفاقىنى دىن اسلامە اولان عىداوتىنى يوقارىدا بىرىچە اورنىدا ذكر

ايتىشىم .

وبۇ يىلدا دىن اسلامنىڭ دىشمىنلىرىدىن اولان راھىب ابو عامر (قىسىرىن)

شەھرىدا وفات اولدى . اوشبو ابو عامر مەدىنە منۆرە شەھرىدىن و (اوس) قىبىلە سىندىن ايدى . (اھد) غىزوۋە سىندىن تا (خىنىن) غىزوۋە سىنە چە اھل اسلامىلە مىھرىبە

ايدىنلار ايلە بىرلىكىدا اولوب سىڭرە شام ولايتىنە قاچىشىدى . آخىر الامىر شوىرىدە وفات اولدى .

شام غە قاراب قاچۇدىن مقصودى مەدىنە منۆرە يە (روم) عىسكىرى ايلە

كلوب اھل اسلامىلە مىھرىبە قىلمىق ايدى .

وبۇ يىلدا رسول اكىرىم عربىستان نىڭ ھەر طرفىنە قىبائل عرب نىڭ زىكات لىرىنى

طوبىلامىق ايجۇن مامۇرلىرى كۆندىرىشە .

ھجرت نبویہ دن (۱۰) نچی یلنک و قاءعی .

نجران دن و سائر و لایتلردن مدینہ یہ ایلچیلر کلدیکی .

ھجرتدن اوننچی یلک رسول اکرم (نجران) ولایتنک ساکن اولان (بنی الحارث) قبیلہ سینہ حضرت خالد بن الولید رضی اللہ عنہنی کوندردی . و آکا مذکور (بنی الحارث) قبیلہ سینہ دین اسلامہ دعوت ایدوگہ امر قیلدی . حضرت خالد (نجات) غہ واروب آنلر نی دین اسلامہ دعوت ایتدیکنک ہمہ سی اسلام دینینہ کردیلر . و ایلچیلری حضرت خالد رضی اللہ عنہ ایلہ مدینہ گہ کلدیلر . سوگرہ رسول اکرم اوشبو (بنی الحارث) قبیلہ سینہ دین اسلامنی تعلیم ایتمک و آنارنک زکوتلرینی طوبلامف ایچون (نجران) غہ عمرو بن حزم رضی اللہ عنہنی کوندردی .

و بویلک (نجران) ده ساکن اولان نصاری طائفہ سینک رئیس لری دخی بر نیچہ آدم ایلہ مدینہ منورہ یہ کلوب جزیه و یرمک اوزرہ رسول اکرم ایلہ مصالحہ قیلدیلر . ابو عبیدہ بن الجراح رضی اللہ عنہ آنلر ایلہ براسکک نجرانغہ کیدوب جزیه لرینی آلوب مدینہ یہ کتوردی .

و بویلک (سلامان) قبیلہ سنندن یدی آدم و (عامر) قبیلہ سنندن اون آدم و (ازد) قبیلہ سنندن اون آدم و (حولان) قبیلہ سنندن اون آدم ایلچی اولہ رق مدینہ یہ کلدیلر . و دین اسلامہ داخل اولوب شرایع اسلامیه نی اوگرندیلر . ینہ ده (عبشان) و (مراد) و (زبید) و (عبد القیس) و (بنی حنیفة) و (بنی کنده) و (مھارب) و (عبس) و (صف) و (طیء) قبیلہ لر نندن و بونلرہ باشقہ بر نیچہ قبائل دن مدینہ منورہ یہ ایلچیلر کلوب دین اسلامنی اوگرندیلر . و لایتلرینہ کیدوب قبیلہ لری آراسنک دین اسلامنی نشر قیلدیلر . رضی اللہ عنہم اجمعین .

ھمدان قبیلہ سینک اسلامی .

ھجرت نبویہ دن اوشبو اوننچی یلک رسول اکرم حضرت خالد بن الولید رضی اللہ عنہنی دین اسلامہ دعوت ایتمک ایچون (یمن) ولایتینہ کوندردی .

حضرت خالد دخی یمنگه واروب اهاالیسنی دین اسلامه دعوت قیلدی. لکن آنار قبول ایتمدیلر. سوکوره رسول اکرم حضرت علی کرم الله وجهه نی کوندردی. حضرت علی یمنگه واردقن سوکوره اوراده ساکن اولان قبيله لره رسول اکرم نك مکتوب شریفنی اوقودی. سوکوره حکمتلی ومؤثر سوزلر ایله نصیحت ایروب آنلر نی دین اسلامه دعوت قیلدی. درمال یمن اهاالیسی حضرت علی نك دعوتینه اجابت قیلدیلر. حتی همدان قبيله سینك جمیعسی بر کون ایچنده اسلام ایله مشرف اولدیلر. یمنده ساکن اولان سائر قبيله لر دخی گروه گروه کلوب دین اسلامه کرمیه باشلادیلر. حضرت علی کرم الله وجهه بونی رسول الله صلی الله علیه وسلم گه یازدی. اول حضرت صلی الله علیه وسلم حضرت علی نك مکتوبنی اوقدقن سوکوره الله تعالی یه شکر ایروب سجده یه واردی. داوج مرتبه «السلام علی همدان» دیو بیوردی.

حجة الوداع

هجرتدن اوشبو اوننچی یلده (حجة الوداع) واقع اولمشدر. بو حجه (حجة الاسلام) و (حجة التمام) و (حجة البلاغ) دخی دینلور. رسول الله صلی الله علیه وسلم ذوالقعدنك یکرمی بشنچی کونی او یله نمازینی اوقدقن صکره اهل بیتنی واصحاب کرامی ایله مدینه منوره دن حرکت قیلدیلر. (ذوالحلیفه) اسملی اورنغه واردقنك احرامه کردیلر. اورادن حرکت ایروب ذوالحجه نك دوردنچی کونی مکه مکرمه یه ایرشدیلر. اول ائناده حضرت علی کرم الله وجهه دخی یمندن قایتوب مکه یه کلدی. عربستان نك هر طرفدن مکه یه بیک کوب آدم کله رك رسول اکرم ایله یوزمك دن آشقچه آدم هج قیلامشدر. رسول الله صلی الله علیه وسلم حرم شریفه (بنی شیبه) قپوسندن کردی. و بیت الله نی طواف ایروب حجاج مسلمین گه مناسک و سنن حجنی او گرتدی. و آنلره خطابا: «مناسک حجنی میندن او گرنکز. بلکه موندن صکره مینم ایله بو یرده کوریشه مزسکز» دیو بیوردی. وعرفه کون اوشبو یوزمك دن آشقچه اولان حجاج مسامین گه غایت مؤثر بر خطبه اوقودی. بو خطبه سنه زمان جاهلیتدن قالمش

قان دعوالرینی منع ایتدی. و بر مسلمان ننگ قانی و مالی قرداشی مسلمان اوزرینه حرام ایدیکنی بیلدردی. و خاتونلره شفقت و مرحمت ایدوگه و آنلر ایله کورکم معامله ایدوگه امر قیلدی. صکره حجاج مسلمین گه خطابا: «ای آدملر مین سزله لازم اولان احکام شرعیه نی تبلیغ ایتدم. و سزله الله تعالی ننگ کتابی ایله پیغمبری ننگ سنتنی قالدردم. بونلر ایله عمل قیلور ایسه گز هیچ بر وقتده ضالته قالماز سگز» دیو بیوردی. و بونلره باشقه برنجه احکام شرعیه نی بیان ایتدکن صکره اول یرده حاضر اولان جماعت مسلمین گه خطابا: «ای آدملر سزله احکام شرعیة اسلامیه نی تبلیغ ایتدمی» دیو صوردی. اصحاب کرام جمله سی: «بزلر شهادت ایدر زکه سن بزلره هر شینی تبلیغ ایتدنگ» دیو جواب و یردکلرنده اول حضرت صلی الله علیه و سلم اوچ مرتبه: «یاالله شاهد اول» دیدی. حجاج مسلمین پک چوق اولوب هر کیم رسول الله ننگ آوازینی ایشه آلما دیغندن ربیعه بن امیه بن خلف رضی الله عنه اول حضرت صلی الله علیه و سلم ننگ خطبه سینی آدملره تبلیغ ایدر ایدی. ایکندی وقتی کرمش و حالبوکه او یله نمازی هنوز او قولغان یوق ایدی.

شول حینده بر اذان و ایکی اقامت ایله اول او یله نمازی صکره ایکندی نمازی ادا قیلندی. صکره رسول الله صلی الله علیه و سلم گه (الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا) آیه کریمه سی نازل اولدی. معناسی: (بوکون سزنگ دینگیزی کامل قیلدم. و سزنگ اوزرگزه نعمتمنی تمام قیلدم. و سزنگ ایچون دین اولمف اوزره دین اسلامنی اختیار ایتدم) دیمکدر. بو آیت کریمه رسول کرمنگ وفاتی قریب اولدیغینه اشارت ایدی. چونکه رسول الله صلی الله علیه و سلم ننگ تبلیغینه مأمور اولدیغی احکام دینیة اسلامیه تمام اوله چف اول حضرت صلعم ننگ بو عالم فانیده ایشی قالماش اوور. قیاش باتدقده رسول اکرم (قصوی) اسمای دوه سیننه منوب (عرفات) دن (مزدلفه) یه کلدی. اول حینده یستو نمازینک وقتی کر و ب اخشام نمازی هنوز او قولغان یوقلقدن اول اخشام نمازینی صکره یستو نمازینی ادا قیلدیلر.

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مناسك حجنى تمام قىلدىن صگره قربان-
لرینى بوغازلادی. وساچینى کيسردى. وکيسلان ساچلرینى يادكار اولق
اوزره اصحاب کرامه برهر ايکيشر ويردى.
رسول اکرمنىڭ بويله اصحابينه يادكار ويردىكى عمرى آز قالدىغىينه
اشارت ايدى.

صگره رسول اکرم مکه يه کلوب طواف وداع ايتدى. وابن عباس رضی
الله عنه قولدىن زمزم ايچدى.
صگره حج تمام اولدى. حجاج مسلمين ولايتلرينه کنديلر. رسول الله
دخى مدينه منوره يه قايتدى.
بو حج شريف رسول اکرمنىڭ ايڭ صوغى حجى اولدىغىدن بوڭا (حججه
الوداع) دبرلر.

بو يىلدە ظهورة کلن سائر وقوعات .

هجرتدن اوشبو اونچى يىلك رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ ابراهيم
اسملى اوغلى وفات اولدى. ابراهيم حضرتلرينىڭ سكرنجى سنه هجر يه ده
آناسى ماريه قبطيه رضى الله عنهدن توغدىغىنى ذكر ايتىش ايدىم .
وبويلىك رسول اکرم يمن اهاليسينه دين اسلامى تعليم ايتىك ايچون
يمن ولايتينىڭ جهة سفلاسينه ابوموسى الاشعري رضى الله عنه نى وجهت علياسينه
معاذ بن جبل رضى الله عنه نى كوندردى.

وبو يىلك رسول اکرم عربستان نىڭ هر طرفينه قبائل عربنىڭ زكوتلر ينى
طوبلامق ايچون مأمورلر كوندردى.

وبويلىك يمن ولايتنده اسود عنسى، يمامه ولايتنده مسلمة الكذاب،
بنى اسد قبيله سينىڭ شىخى ورئيسى اولان طليحة بن خويلد پيغمبرلك دعوا
ايدوب بيك كوب آدمنى طوغرى يولدىن چيقاردىلر.

بونلردن اسود عنسى رسول اکرمنىڭ وفاتندن اوّل يمنده اولان اهل اسلام
طرفندن قتل اولنوب مسلمانلر آنىڭ شرنىن خلاص اولدىلر.

مسالمة الكذاب ايله طليعة بن خويلدنىڭ احوالى كتابمىزنىڭ ايكنچى قىسمىدا
ذکر ايدىلور. ان شاء الله تعالى.

اوشبو دعواى نبوت ايدىن اوچ آدم دعواى فاسدلىرىدىن اول رسول
اكرمنىڭ حضورىنى كلوب مسلمان اولمىشلىرىدى. صكره ولايتارىنى كىدوب مرتد
اوله رق بو باطل دعوايه كىرىدىلر.

هجرة نبويه دن ۱۱ نچى يىلنىڭ وقائى سرىة اسامة بن زيد بن حارثه .

هجرةدىن اوشبو اون برنجى يىلدا صفر آيىنىڭ يكرمى آلتىنىڭ دوشنبه كونى
رسول الله صلى الله عليه وسلم شام قطعەسىنىڭ اولان (بلقا) ناھىيەسىنىڭ كوندىرىك
ايچون عسكر جمع ايدوگە كىرىدى . وبو عسكره اسامة بن زيد بن حارثه
رضى الله عنھما نى امير ايدوب آتتا: « يا اسامة آتاك شھيد اولدىغى يره
داروب اول يرنىڭ اھالىسى ايله محاربه ايت» دىو بىوردى . چونكە اسامەنىڭ
آتاسى زيد بن حارثه رضى الله عنھ (بلقا) ناھىيەسىنىڭ شھيد اولمىش ايدى .
بونى يوقارىك (موتە) محاربهسى مېغىنىڭ ذكر ايتىمىش ايدىم . مهاجرىن وانصار
رضى الله عنھم نىڭ كوبرەگى شو غزايە چىقماقنى قبول ايتمىشلىرىدىكە ابوبكر
الصديق ، عمر الفاروق ، سعد بن ابى وقاص ، سعيد بن زيد ، ابو عبىدة
بن الجراح ، قتادة بن النعمان رضى الله عنھم حضراتى كىي كىبار اصحاب كرام
سفر تداركىنى كورمىكە ايدىلر .

بوندىن ايكى كون صكره چھارشنبه كونى رسول الله صلى الله عليه وسلم نىڭ
بىن مباركلىنىڭ اسسىلك وشدتلى باش آغرىسى پيدا اولدى . لىكن غزا
وجھاد اشلىرىنىڭ اصلا توقى ايتىدى . پنچىشنبه كونى خستە اولدىغى ھالدا حضرت
اسامە يە سىنجاق وىردى . اول دخى مدينە منورەنىڭ طيشاروسنىڭ اولان (جرف)
اسملى اورنىڭ عسكرىنى قوردى . صكرە حضرت اسامە رضى الله عنھ وآننىڭ ايله
برلىككە غزايە كىدەك عسكر اسلام سفر تداركىنى كورمىە شروع قىلدىلر .

اسامه رضی اللہ عنہ ربیع الاوّل نكّ اون ایکیسنک تدارکینی تمام ایروب
عسکرینہ حرکت ایروگه امر قیلدی. شول ائناده حضرت اسامه گه رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم نكّ وفات اولدیغی خبری ایرشوب حضرت اسامه وآنكّ
ایله برلکک اولان عسکر اسلام غزایه کینتمسدن کیر و مدینه منوره بیه کلدیلر.
رسول اکرم دفن اولندقدن صکره خلیفه رسول اللہ اولان حضرت ابوبکر
الصديق رضی اللہ عنہ بو عسکر نی رسول اکرم امر ایئتدیکی طرفه کوندرمشدر.
بونی کتابمزنكّ ایکنچی قسمک ذکر ایدرمز ان شاء الله تعالی .

وفات رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم .

رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم هجرتدن اون برنجی یلده ربیع الاوّل نكّ
اون ایکیسنده دوشنبه کونی آلتمش اوج یاشنده مدینه منوره شهرنده وفات
اولوب روح پرفتوحلری اعلاى علیینه اولاشدی. وچهارشنبه کیچه سی دفن
اولندی. شویله که: اوشبو اون برنجی یلده صفر آبی نكّ آخرنک رسول اکرم نكّ
مبارک بدننده اسسیلک وشدتلی باش آغریسی پیدا اولدی. خسته لکی
زیاده لشدیکک زوجات طاهرات نكّ اتفاقیله حضرت عائشه رضی اللہ عنهانكّ
خانه سنده یاتمسینه قرار ویرلدی.

اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم خسته لکی ائناسنک بر طرفندن حضرت
علی رضی اللہ عنہ و بر طرفندن فضل بن عباس رضی اللہ عنہ طوته رق مسجد
شریفه واروب منبر اوزرینه چیقوب اوطوردی. واللہ تعالی گه حمد و ثنا ایروب
(احد) غزوه سنده شهید اولان اصعب کرام ایچون دعا واستغفار قیلدی. صکره
اصعب کرامه خطابا: «ای آدملر هر کمنكّ مینه حقی وار ایسه طلب قیلسون
اگرده بر کسه نكّ آرقه سینه اورمش ایسه ایشته آرقم اوروب میندن حقی
آلسون. اگرده مندن آله چغی آدم وار ایسه ایشته مالم کلوب حقی آلسون»
دیددی. صکره منبردن اینوب او یله نمازینی اوقوددی. یندهه منبره چیقوب
اولگی سوزینی تکرار قیلدی. بودفعه بر آدم اوج درهم آلاچغم واردیو

ادعا ایتمکه اول حضرت صلی الله علیه وسلم در حال آنی ادا قیلدی. صکره تکرار (احد) غزاسنده شهید اولانلر ایچون دعا واستغفار قیلدی. واوزینک یقینه وفات اوله چغینی بلردی. و حضرت ابو بکر الصدیق رضی الله عنه دن بیک زیاده خوشنود اولدیغنی بلردی. صکره حجره سعادتینه کیتدی. خسته لگی زیاده لشدیکه اصحاب کرامنک آغلادقلرینی کوروب تکرار مسجد شریفه واررق منبره چیقدی. واصحاب کرامه برچوق نصیحت و وعظ ایتدیکن صکره مهاجرین وانصاره خطابا دیدیکه: «ای انصار سزه نصیحتم شولدرکه مهاجرین گه رعایت و حرمت ایدسز. ای مهاجرین سزه وصیتم شولدرکه انصاره گوزل معامله ایدسز. آنار سزه بخشیلیق ایتدیلر. و شهرلرینه کتوروب خانه لرنده تربیه قیلدیلر. و سزی ماللرینه اورتاق قیلدیلر. هر کم انصاره حاکم اولسه آنلره رعایت ایدوب قصورلرینی عفو قیلسون.» و بونلره باشقه برچوق وعظ و نصیحت ایتدیکن صکره منبردن اینوب حجره سعادتینه کیتدی. رسول الله صلی الله علیه وسلم خسته لگی وقتک دخی اذان او قولد فجه مسجد شریفه چیقهرق امام اولوب جماعت ایله نماز قیلور ایدی. فقط وفاتینه اوچ کون قالدقک خسته لگی آغرا لشدیغندن مسجد شریفه چیقعه آلمادی. و حضرت ابوبکر رضی الله عنه یه: «آدملره امام اولوب نماز قیلدرسون» دیوبیوردی. حضرت ابوبکر اول حضرت صلی الله علیه وسلم نك وفاتینه قدر اون یدی وقت نمازده جماعت مسلمین گه امام اولمشدر.

ربیع الاولنک اون ایکسندک دوشنبه کونی رسول الله صلی الله علیه وسلم ابرته برله مسجد شریفه چیقدی. اول وقتده اصحاب کرام صفی صفی اولوب حضرت ابوبکر رضی الله عنه نك آرقه سنده ابرته نمازینی او قور ایدیلر. رسول اکرم امتینک بویله صفی صفی اولوب عبادت ایتمکن اولدقلرینی کوروب مسرور و شاد اوله رق تبسم ایلدی. و ابوبکر رضی الله عنه نك اوک طرفنه اولتوردیغی حالک نماز قیلدی. صکره اصحاب کرامه وعظ و نصیحت قیلدی. اصحاب کرام رسول اکرمنی خسته لکندن بتون بتونه صحتلنمش دیه بیک زیاده مسرور

وشاد اولدیلر. صوڭره رسول اکرم حجره سعادتیله کیدوب یاتدی. ویاننده اولان بر صاوت صویه مبارک قوللرینی باتیروب یوزینه سورهرک (اللهم اعنی علی سكرات الموت) دیر ایدی. اول ائنا ده عبدالرحمن بن ابوبکر رضی الله عنهما حجره سعادته کلوب کردی. وآنک قولنده بر یاشیل مسواک وار ایدی رسول اکرم اول مسواک که نظر قیلدی حضرت عائشه رضی الله عنها اوشبو مسواکنی یومشاتوب رسول اکرمگه ویردی. اول حضرت صلی الله علیه وسلم آنک ایله مبارک آغزینی مسواک لیدی. وشول حینده (الرفیق الاعلی) دیرک جاننی الله تبارک وتعالی یه تسلیم ایدوب آخرة عالمینه سفر قیلدی. امهات المؤمنین رضی الله عنهن رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ وفات اولدیغینی کوردکلرنده همه سی بردن (واممداه) دیرک فریاد وفغان ایلله آغلامیه باشلادیلر. مدینه منوره اهالیسی بونی ایشندکلرنه رسول اکرم ننگ وفاتندن خبردار اولوب اول حضرت رسول صلی الله علیه وسلم ننگ آباق باصدیغی یرلره یوزلرینی سورهرک (وانبیاه) دیو اغلامغه باشلادیلر. رسول اکرم مکه دن هجرت ایدوب مدینه یه کلدکی کونی نه قدر شاد اولدیلر ایسه بوکون دخی اولقدر حسرتک قالدیلر. شدت قایغو وهسرتلرندن نه سویله- دکلرینی بیله دیلر. حضرت عمر رضی الله عنه ایسه قلیچنی قولینه آلوب «هر کیم رسول اکرمنی وفات اولدی دیر ایسه باشینی کیسه رم» دیر ایدی. شول حینده حضرت ابوبکر رضی الله عنه اوزینک محله سندن کله رک حجره سعادته کردی. ورسول اکرم ننگ یوزینی آچوب جسد شریفنک لطیف ونظیف اوله رق نور کبی یاتدیغنی کوردکه آغلایه رق «آه وفاتک دخی ترک وقتک کبی گوزل سن» دیرک یوزندن اوپدی. صوڭره طیشارویه چقوب آدم لره خطابا: «ای آدم لره هر کم محمد عبادت ایدر ایسه بلسونکه محمد وفات اولدی. وهر کم الله تعالی یه عبادت ایدر ایسه الله تعالی باقیدر وفات اولمز» دیدی. صوڭره (وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل الا یه) آیت کریمه سینسی او قوددی. بو آیتدن رسول اکرم دن اولگی پیغمبرلر وفات اولدیغنی کبی

رسول اکرمنىڭ دخى وفات اولەچغى فەھملنەدر . بو آيتنى اصحاب كرام نيچە مرتبە ايشتمشلر ونيچە مرتبە تلاوت قىلمشلر ايدى . لىكن رسول اكرمنىڭ وفاتىدىن سوڭرە كمال حيرتلىرىدىن اول آيت خاطرلىرىنە كىمىز ايدى . حضرت ابوبكر رضى الله عنه بونى اوقدقە جميعسى رسول اكرمنىڭ وفاتىنى يقىنا بىلىلر . حضرت عمر رضى الله عنه نىڭ دخى عقلى باشىنە كىلر رسول اكرمنىڭ وفاتىنە ايناندى و دىزلرىنىڭ قوتى كىدوب يره يىقلىدى .

رسول اكرمنىڭ وفاتىدىن سوڭرە ايلنىڭ اول حضرت ابوبكر الصديق رضى الله عنه نى رسول اكرم اورنىنە خليفە ايدوب مهاجرىن وانصار رضى الله عنهم حضراتى آڭا بيعت ايله دىلر . بوندىن سوڭرە رسول اكرمنى دىفن قىلىدىلر . بو يردە رسول اكرمنىڭ تەجھىز و دىفنى نى كيفيتچە اجرا ايدىلدىكى ذكر ايدىلر ابوبكر رضى الله عنه نىڭ خلافتى واصحاب كرامنىڭ آڭا بيعتى نى صورتلە واقع اولدىغى كىلەچكە كىتابىزنىڭ ايكنچى قىسمىنىڭ ابتدا سىندە ذكر ايدىلور . انشاء الله تعالى .

رسول اكرمنىڭ تەجھىز و دىفنى .

حضرت ابوبكر رضى الله عنه بيعت اولدىقەن سوڭرە رسول اكرمنىڭ غىسل و تكفين و دىفنى خىمىتىنە كىشىلر اصحاب كرام رسول اكرمنىڭ دىفنى خىمىتىدە اختلاف قىلىدىلر . بعضلىرى رسول اكرم اوزىنىڭ مەسجىدىدە و بعضلىرى بىقەدە دىفن اولنىق مەناسب دىدىلر . بعضلىرى ايسە مەكە مكرەمەدە و بعضلىرى بيت المقدس دە دىفن اولنىق مەناسب دىو آرا لىرىدە سوز كوبەيدىكە حضرت ابوبكر اصحاب كرامە خطابا «يىغىمىزلىرى وفات اولدىغى يردە دىفن اولنورلىرى دىو رسول اكرمدىن ايشتىمىش ايدىم . آنى وفات اولدىغى يردە دىفن ايدىڭىز» دىدىكە رسول اكرمنىڭ وفات اولدىغى حىجرە سەادتىنىڭ ايجروسىدە قەبر غرىفى قازىلر لىك ياپلىدى . حالا اول بىر (روضە مطهرە) دىنلان اورنىدۇر . رسول اكرمنى يومق و دىفن ايتىمك خىمىتىدە بولغانلىرى حضرت على و حضرت عباس و آننىڭ ايكى اوغلى فضل و قثم و اسامە بن زىيد بن حارثە و رسول

اکرمناک آزاد لولرندن شقران رضی الله عنہم حضراتی ایدیلر . انصاردن و اهل بدردن
اوس بن خولی رضه دخی بونلر ایله برلکده ایدی . جسد مطهر نبوی فی
حضرت علی کرم الله وجهه بودی . و حضرت عباس اوغللری ایله برجانبدن
ایکنچی جانبه دوندرو خدمتک اولوب اسامه ایله شقران حضرتلری صو
قؤیدیلر . ویوغان وقتک اوستنک اولان کولمکینی صالدرمادیلر . صکره اوچ
قات کفن ایله تکفین ایدیلوب کافور ایله تعنیط اولندی .

اول حضرت صلی الله علیه وسلم اوزرینه بالغز یالغز اول حضرت علی
صکره حضرت عباس صکره بنی هاشم صکره سائر اصحاب کرام صکره خاتونلر صکره
صبیلر کیمسه امامت اینتمکسزین هر بریسی باشقه باشقه نماز قیلکیلر . رسول الله
صلعم گه شو صورتله جنازه نمازی او قولدقن صکره حجره سعادتک قازیلوب
حاضرلنمش قبر شریفینه دفن قیلکیلر . قبر شریفینه اینه نلر حضرت علی
و حضرت عباس و فضل و قثم و عقیل و اسامه و شقران رضی الله عنهم درلر . اوس
بن خولی رضی الله عنه دخی حضرت علی دن رخصت آلوب قبر شریفینه اینمشدر .
امر تقبیر تمام اولدقن صکره اوزرینه طوقز عدد کیرپیچ دیزدیلر . قبر
شریفندن ایکنک صکره چیقان قثم بن عباس رضی الله عنهما ایدی . شو کیفیتچه
رسول اکرمناک تکفین و تجهیزتی تمام اولدی .

ایشته رسول کبری ا و امام انبیاء و مقتدای اصفیاء صلی الله علیه وسلم
حضرتلری شو صورتله دار فنادن دار بقایه ارتعال ایدوب امت و اصحابنی
کیچه سی کوندزینه مساوی برجاده مستقیمه اوزره ترک ایلدی . کوکللره هو
اولماز برمهبت و فنا بولماز بر صداقت تودیع ایلدی . مشرق و مغربک محامد
و اذکار جلیله سی یسار اولنور و اوغرینه جانلر فدا قیلنور . صلی الله علیه
و آله و صحبه .

برنجی قسمەنڭ تەمەسى

اوصاف رسول الله صلى الله عليه وسلم .

رسول الله صلى الله عليه وسلم كوركەم يوزلى، اورطە بويلى، بغدادى رنگلى، قارە كوزلى، غايتە نورانى وسويملى اولوب مبارك يوزنە نورلمعان ايدر ايدى. كولديكى وقت تبسم ايدراصلا قەغەە ايلە كولمزايدى. طاتلى سوزلى اولوب هيچ كيمسە يە فنا سوز سويلمز وهيچ كيمسەنڭ سوزىنى كيسمزايدى. حلیم ومتواضع اولوب آدملرە ملايملك ايلە معاملە ايدر ايدى . بونڭ ايلە برابر شجاعتنك ومهابتنك اولوب اولڭ صحبتى ايلە مشرف اولميان آدملىرى آنى كوردىكى ايلە مهابت آلوردى. برايكى مرتبە صحبتى ايلە مشرف اولانار آڭا جان وكوڭلنن محبت ايدرار ايدى . قايقولى آدملر مبارك يوزىنى كوردىكى ايلە قايقولرى كيدوب شادا ولورلر ايدى. الحاصل سخاوت وعدالت وشفقت واخلاص وشجاعت وصبر وزهد وتقوى ده وبونلرە باشقە اخلاق جميلە واوصاف كاملەنڭ جميعسنە ايلڭ برنجى درجە دە اولوب اولڭ و آخرا نظيرى ومثلى يارادلماش بروجود مسعود ومبارك ايدى. اوصاف واخلاق شريفه لرى حقنە علماء اسلام جلدلر طولوسى كتابلر يازسالرە بحق تعريف وتوصيف ايدە مشلردر . اخلاق جميله لرى حقنە الله تعالى (انك لعلی خلق عظیم) ديو بيورمشدر .

رسول اکرمنڭ اولادى .

رسول اکرمنڭ ابتدا قاسم اسمنە براوغلى دنيايە كلدى . شول سببەن اول حضرت صلى الله عليه وسلم نڭ كنيهسى (ابوالقاسم) در . صڭرە زينب ، رقيه ، ام كلثوم ، فاطمە اسمنە دورت قزى وعبدالله اسمنە براوغلى توغمشدر . بونلرنڭ جملەسى هجرتنن اول مکه دە حضرت حديجه رضى الله عنهادن توغمشدر . بونلرنڭ حضرت فاطمە رضى الله عنهادن باشقەسى رسول اکرمين اول وفات اولمشلردر . شوبله که : قاسم ايلە عبدالله حضرتلرى باشلكرنە هجرتنن اول

مكەدە وفات اولمشلردر. زىنب ، ورقىه ، وام كلثوم رضى الله عنهن حضراتى ھىجرىتىن
 صكۈرە مەدەنەدە وفات اولمشلردر. ھەر قايسىنىڭ وفاتىنى يوقارىدىكى ذكر ايتىشىم .
 بونلردىن باشقە رسول اكىمنىڭ جارىيەسى اولان ماريە قىبطىيە رضى الله
 عنھان ابراھىم اسمىلى اوغلى دىنبايە كلوب بودخى ياشلىگەنكە رسول اكىمدىن
 اوّل وفات اولمشدر. بونى دىخى يوقارىدە ذكر ايتىشىم. رسول اكىمنىڭ وفاتىدىن
 حضرت فاطمە رضى الله عنھان باشقە بالاسى قالمامشدر. اول دىخى رسول اكىمدىن
 بىر نىچە آي صكۈرە وفات اولمشدر. بونى كىلە چكە ذكر ايدىر مەنشا اللہ تعالى .

رسول اكىمنىڭ زوجاتى طاھراتلىرى .

رسول اكىمنىڭ زوجاتى طاھراتلىرىدىن حضرت خىدىجە رضى الله عنھا ايىلە
 حضرت زىنب بنت خىزىمە رضى الله عنھا رسول اللەدىن اوّل وفات اولمشلردر.
 قايبو يىلدە وفات اولدىقلىرى يوقارىدە ذكر ايدىلدى. اما طوقىز عدد زوجاتى
 طاھراتى اول حضرت صلى الله عليه وسلم نىڭ وفاتىدىن تىرىك اولوب صكۈردىن
 وفات اولمشلردر. بونلار: عائشە وھىفصە وسودە وزىنب بنت جىش ومىمونة
 وصفية وجويرية وام حبيبە وام سلمة رضى الله عنهن حضراتىدىر. بونلارنىڭ ھەر
 قايسىنىڭ قايبو يىلدە نىكاھ ايدىلدىكلىرىنى يوقارىدە ذكر ايتىشىم. قايبو يىلدە
 وفات اولدىقلىرى دىخى كىلە چكە ذكر ايدىلور. انشا اللہ تعالى .

رسول اكىمنىڭ آزادلىرى .

رسول اكىم قىللىرىنى وجارىيەلىرىنى بىر آز وقتىدىن صكۈرە آزاد ايدىرايدى.
 بونلارنىڭ كۆپسى آزاد اولدىقەن صكۈرە دىخى اوز اخیيارلىرىلە رسول اكىمنىڭ
 خىدىتىدە قالورلىرىدى. رسول اللەنىڭ وفات اولدىغى وقتىدىن آزاد اولنماش
 ھىچ بىر قىلى وجارىيەسى يوق ايدى.

رسول اكىمنىڭ آزادلىقلىرى بىك كۆپ اولوب بونلردىن ايكى مشھورلىرى
 زىد بن حارثە ايىلە اوغلى اسامە، سلمان الفارسى، ئوبان، شقران، رباح، ابو
 رافع، ابومويھبە، سفينة، ابوبكرە رضى الله عنھم حضراتى ايدىلور.

جاریہ لری: ام ایمن، ام رافع، ماریسۂ قبطیہ، سرین، ریعانۂ وسائر
برنیچہ جاریہ ایڈیلر. رضی اللہ عنہن.

رسول اکرم نك خادم لری.

رسول اکرم نك خادم لرننن بری انس بن مالک رضی اللہ عنہ درکہ اول
حضرت صلی اللہ علیہ وسلم گہ اون یل خدمت ایتمشدر.

ربیعہ بن کعب الاسلمی رضی اللہ عنہ رسول اکرمہ آبدست صوی ویرر
ایدی. عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بریرہ
کیدچک اولسہ باشماقارینی کیدیرر وبریک ادطور دقلری وقتدہ آنلری قولندہ
طوتوب صاقلار ایدی.

عقبہ بن عامر رضی اللہ عنہ سفر لردہ رسول اکرم نك قاطرینی سورر ایدی.
قیس بن سعد بن عباد الانصاری رضی اللہ عنہما رسول اکرم نك حضورندہ
صاحب شرطہ کبی ایدی.

ابوذر الغفاری رضی اللہ عنہ دخی اول حضرت صلی اللہ علیہ وسلم نك
خدمندہ اولور ایدی.

بونلرہ باشقہ اصعب کرامنن بر نیچہ ذوات دخی رسول اکرم نك خدمتی
ایلہ مشرف اولشاردر. رضی اللہ عنہم.

رسول اکرم نك کاتب لری.

ابوبکر الصدیق و عمر الفاروق و عثمان ذوالنورین و علی المرتضی و زبیر
بن العوام و سعد بن ابی وقاص و ہامر بن فہیرہ و ابی بن کعب و ثابت بن قیس
و بونلرہ باشقہ بر چوق ذوات رسول اکرم نك کاتب لریدر. رضی اللہ عنہم.

رسول اکرم نك مؤذن لری.

رسول اکرم نك دورت مؤذنی وارا ایدی. بونلر بلال حبشی، ابن ام مکتوم،
ابو مخدورہ، سعد القرظ رضی اللہ عنہم حضرت لریدر.

حضرت بلال ایلہ ابن ام مکتوم رضی اللہ عنہما رسول اکرم نك زمان سعادتندہ
مدینہ منورہ دہ اذان او قور ایڈیلر.

سعد القرظ رضی اللہ عنہ فی رسول اکرم (قبا) قریبہ سینہ مؤذن قیلمشیدی.

رسول اکرم وفات اولدوقدن سوکوره حضرت بلال رضی الله عنه فراق نبوی به طاق
قت کتور مسدن شام طرفینه کتدیکندن سعد القرظ رضی الله عنه مدینه منوره
مؤذنلکینه تعیین ایلدی.

ابو محمدوره رضی الله عنه فی رسول اکرم فتح سوکوره مکه مکرمه به مؤذن قیلمشیدی.

رسول اکرم ننگ خطیب و شاعر لری.

اصحاب کرام ایچنده بیک چوق خصیبلر و شاعرلر وار ایدی. بونلردن
ثابت بن قیس رضی الله عنه خطابنده و حسان بن ثابت الانصاری و کعب بن مالک
الانصاری و کعب بن زهیر شعر انشاد ایلوده مشهور ایلر. عبد الله بن
رواحه الانصاری هم خطیب و هم شاعر ایدی. رضی الله عنهم.

رسول اکرم ننگ رفیقلری.

رسول اکرم ننگ رفیقلری: صدیق، فاروق، ذوالنورین، مرتضی، حمزة
بن عبدالمطلب، جعفر بن ابی طالب، ابن مسعود، عمار، حذیفه بن الیمان،
مقداد، سلمان، ابوذر الغفاری، بلال رضی الله عنهم حضرتلری ایلر.

رسول اکرم ننگ ملکنده اولان حیوانلری

رسول اکرم ننگ یدی آطی وار ایدیکه آنلر سكب، لحیف، سجة، ظرب
لزاز، مرتجز، ورد اسملرند ایلر. چونکه رسول اکرم ملکنده اولان هر
نرسه به برر اسم قویار ایدی. بویله هر نرسه به اسم قویمق عرب آراسند عادتدر.
وبر قاطری وار ایدیکه (دلیل) اسمند ایدی. آنی مصر صاحبی
مفوقس هدیله ایلمشیدی. بونی یوقاریده ذکر ایتمشیدم. رسول اکرم ننگ
وفاتند اوشبو (دلیل) حضرت علی کرم الله وجهه به قالدی. حضرت علی ننگ وفاتند
حضرت حسن رضی الله عنه و آننگ وفاتند حضرت حسین رضی الله عنه گه صکره حضرت
محمد حنفیه رضی الله عنه به قالدی. کوب یلر عمر سوروب آخر عمرند کوزلری صوقر
اولمشیدی. صکره بر آدم آنی آشخانه سینه کردیکندن اوق ایله اوروب هلاک ایلدی.

و بو (دلئل) دن باشقه (فضه) و (ابلیه) اسمارنك ایکی قاطری دخی وار ایدی .
 و اوچ هماری اولوب بری مقوقس طرفندن اهداء ایلمش ایدی که
 اسمی عفیر ایدی . و بری فروة ابن عمر و طرفندن کوندرلمش ایدی که اسمی
 یغفور ایدی و بری سعد بن عبادة رضی الله عنه طرفندن هدیه ایلمشیدی .
 و (قصوی) و (غضباء) و (جدعاء) اسمارنك اولان اوچ دوه سی وار ایدی که
 بریره کیدر ایسه شو دوه لرنك برینه منوب کیدر ایدی .
 و بونلره باشقه یکرمی صاغیلور دوه سی وار ایدی که بونلردن هر کیچه
 ایکی بیوک قربه سوت حاصل اولوب شو سوتلری زوجات طاهرات رضی الله
 عنهن حضراتینه تقسیم ایلوب قالاننی (اصعاب صفه) یه کوندریر ایدی .
 و یوز قوی ویدی کجه سی وار ایدی .

رسول اکرمنك صوغش قور اللری .

رسول اکرمنك طوقز قلیچی اولوب بری (ذوالفقار) اسمنده ایدی .
 و آنی رسول اکرم حضرت علی رضی الله عنه یه ویرمشدر .
 و اوچ سونگوسی و اوچ یایی ویدی زهری و اوچ قالقانی و (عقاب) اسمنده
 برقاره سنجاغی و برنجه آق سنجاغی وار ایدی .

قرآن کریمك فصاحت و بلاغتی .

رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرتلری: فطری و خلقی اولان فصاحت
 و بلاغت دن باشقه هیچ بر علومدن خبرلری اولمیان بسر قوم ایچنك اوسوب
 و باشقه مملکنه کیدرک هیچ کیمدن درس آلمادیغی حالده وحی الهی ایله نیچه
 علوم غیبیه نی بیلدیرر . و تورات ایله انجیلده و سائر کتب سماویه ده اولان
 مسئله لردن صعنتی اوزره خبر ویرر ایدی . بونك ایله برابر بیك چوق معجزه لر
 کوستردی . معجزه لردن ایلك بیکی قرآن کریمدر که قیامتده قدر باقیدر .
 الله تعالی هر پیغمبره عصرنك معتبر اولان نرسه لره غلبه ایله چک معجزه لر
 ویرر . شول سببدن رسول اکرمنك ایلك بیوک معجزه سی قرآن کریمدر .

چونکہ رسول اکرم مبعوث اولدیغی زمانہ عرب ار آراسنہ فصاحت و بلاغت ایله سوز سویله مک و شعر انشاد ایتمک ایکی برنجی فضیلت دن صانا اور ایدی. بری برینه فصاحت و بلاغت ایله فخر و مباہات ایدوب قصیدلر انشاد ایدرلر ایدی. هر یل ذوالقعد آینہ (سوق عکاظ) اسملی اورنغه شاعرلر و خطیبیلر طویلانوب گوزل شعرلر و قصیدلر انشاد ایدرلر ایدی. سوز میداننہ آلدن کلنلر آفرینلر آلوب قصیدلری کعبه دیوارینه آصیلور ایدی. بو صورتله یدی قصید کعبه دیوارینه آصلمشدرکه آنلره (معلقات سبعه) دیرلر. اوشبو قصیدلرنی انشاد ایدن شاعرلرنک اسمارینی کتابمزنک مقدمه سنہ (اوصاف عرب) مبعثنک ذکر ایتمشیدم.

شول سببن الله تعالی رسول الله صلی الله علیه وسلم گه قرآن کریمنی انزال ایلمشدرکه فصاحت و بلاغت نک ایکی برنجی درجه سنہ در. قرآن کریم ظاهر و دائم و قوتلی معجزه در. بلکه هر آیتنک نیچه نیچه معجزه لر وارد در. عربلرنک ایکی برنجی درجه ده اولان مشهور خطیبیلری و شاعرلری قرآن کریم اوخشاشینی کیلتور مکدن و هیچ اولماز ایسه بر قصه سورہ سینہ اوخشاش سوز سویله مکدن عاجز قالوب عجزلرینی اعتراف قیلمشلردر. حالبوکه قرآن کریم دن بر سورہ یا که بر آیت نازل اولدقچہ رسول اکرم آنی امتینہ او قوب «بونک اوخشاشینی کیلتور یکنز قادر اولماز ایسه کز کلام الله ایدیکینه ایمان ایدیکز» دیو فصحا و بلغایه میدانک اوقور ایدی. و اول حینک رسول اکرم نک نبوتینہ منکر و دین اسلامه ایکی بیوک دشمن اولان نه قهر فصحا و بلغا وار ایدی. بونلرنک هر قایوسی قرآن کریمه مثل اتیان ایدوگه وار قوتلری ایله اجتهاد قیلسه لرده بر قصه سورہ سینہ اوخشاش تاپمقن بیلہ عاجز قالدیلر. ایچلرنن عقل و انصافی اولانلری بونک کلام الله ایدیکینه مطلع اولوب در حال مسلمان اولدیلر. مسلمان اولمیانلری دخی بونک طاقت بشریه دن خارچ اولان بر کلام اولدیغنی اعتراف ایله دیلر. و معارضه ایدونی قویوب عاجز قالدیلرینی اقرار قیلدیلر.

ھجرتدن مقدم رسول اکرم مکه مکرمہ دە وقتک برکون مشرکین قریشنک اولوغلرندن ولید بن المغیرہ رسول اکرمدن (ان الله يأمر بالعدل والاحسان وابتأذى القرى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى يعظكم لعلکم تذكرون) آیت کریمہ سینی ایشندیکنک «والله بوندک برحلاوات وار . واوزنک برحسن ولطافت وار . بیک دیرن ومفید برکلامدر . آنی آدم سویله مز» دیو مدح و ثنا قیلدی . صکره مشرکلرنک یانینه واروب آنلره «سزنک ایچکزدہ شعرنی میندن یغشی بیلور کیمسه یوقدر . محمدنک اوقودیغی کلام شعرنک هیچ برینه اوخشامز . اول کلام هرکلامه غالب اولور . آڭا هیچ برکلام غالب اولماز» دیدی . اولده عربلرنک فصحا وبلغاسی قرآن آیتلرینی شعر ایله اولچهب قاراسه لرده صکره قرآن کریمنک آدم سوزینه اوخشامدیغنی آڭلادیلر . شولای هم اولسه (معلقات سبعة) اسمنک اولان یدی قصیدک کعبه معظمه دیوارنک اصلو طوروب آره صره اوقولور ایدی . و فصحا وبلغا آراسنک بتون بتونه اعتباردن ساقط اولغان یوق ایدی . شو اثناده فصاحت و بلاغت نک ایکنک یوقاری درجه سنک اولان آیات قرانیه دن (قیل یا ارض ابلعی ماءک ویا سماء اقلعی و غیض الماء وقضی الامر واستوت علی الجودی وقیل بعدا للقوم الظالمین) آیت کریمه سی نازل اولوب فصحا وبلغایه بیک زیاده اثر ایندی . اول زمانک (معلقات سبعة) نک برنجی سینک صامبی (اولان امر القیس) نک قز قرداشی صاغ ایدی . شو یوقاریک ذکر ایندیکنک آیت کریمه یی ایشندیکنک صکره «ایندی کیمسه نک بر دیه چک سوزی قالمادی . قرداشمنک شعرینه دخی اعتبار ایندیچی اولماز» دیهرک واروب امری القیس نک قصیدک سینی کعبه دیوارندن ایندردی . صکره قالان آلتی قصیدک نی دخی برر برر ایندردیلر . میدان افنخارده یالکیز قرآن کریم قالدی . قرآن نک فصاحت و بلاغتی جمیع فصحا وبلغانک اغزلرینی بند قیلدی . مشرکلردن دین اسلامه داخل اولمیانلری دخی قرآن کریمنک آدم سوزینه اوخشامدیغنی و آدم نک آڭا اوخشاش

سوز سويله رگه قدرتی يتمد يکنی يقينا بيلدیلر . لکن تکبر لکرندن دین اسلامی قبول قیلما دیلر .

اصحاب کرام رضی الله عنهم حضراتی .

اکثر علمانک قولینه نظرا: هرکیم دین اسلامی قبول ایدوب رسول اکرمی کورمک شرفی ایله مشرف اولسه اول کیمسه صحابه دن عد اولنور . اعمی اولانلاره رسول اکرمک صحبتی ایله مشرف اولمق کافیدر . رسول اکرمک وفاتی زماننده یوز یکریمی دورت مک اصحاب کرام موجود اولدیغی روایت ایدلمشدر .

اصحاب کرام رضی الله عنهم حضراتی اون ایکی طبقه یه تقسیم ایدیلور . شویله که: اصحاب کرامک برنجی طبقه سی ایکی اول اسلام ایله مشرف اولانلاردر . بونلر ام المؤمنین حضرت خدیجه رضی الله عنها و ابوبکر الصدیق و علی المرتضی و زید بن حارثه و عثمان ذوالنورین و ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنهم حضراتی ایله حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه نک اسلامندن اول دین اسلامه داخل اولان اصحاب کرامدر که جمله سی اوطوز طوقز نفر اولوب حضرت عمر الفاروق نک اسلامندن صوکره قرق نفره ایرشدیلر . اوشبو قرق نفرنک جمله سی برنجی طبقه دن عد اولنور . ایکنچی طبقه سی: حضرت عمرنک اسلامندن صوکره مسلمان اولان اصحاب کرامدر . اوچنچی طبقه سی: حبش مملکتینه هجرت ایدن اصحاب کرامدر . دوردتنچی طبقه سی: ایکی اول رسول اکرمه یولغوب اسلام ایله مشرف اولان انصار کرام ایله (عقبه) ده اول مرتبه رسول اکرمه بیعت ایدن انصار کرامدر که بونلره (اصحاب عقبه اولی) دیرلر .

بشنچی طبقه سی: (عقبه) ده ایکنچی مرتبه رسول اکرمه بیعت ایدن انصار کرامدر که بونلره (اصحاب عقبه ثانیه) دیرلر .

آلتنچی طبقه سی: هجرتدن صوکره رسول اکرمک (قبا) قریه سنده وقتند آشا کلوب ایرشمش مهاجرین کرامدر .

بدنچی طبقه سی: بدر غزاسنک اولان اصحاب کرامدر که بوناره (اصحاب بدر) دیرلر.
سیکنچی طبقه سی: بدر غزاسیله حدیبیه سفری آراسنک هجرت ایسن
اصحاب کرامدر.

طوقزنجی طبقه سی: حدیبیه دهگی شجره التندہ بیعت ایسن اصحاب
کرامدر. بوناره (اهل بیعت الرضوان) دیرلر.

اوننجی طبقه سی: حدیبیه مصالحه سی ایله فتح مکه آراسنک هجرت ایسن
اصحاب کرامدر.

اون برنجی طبقه سی: مکه فتح اولندقلک مسلمان اولان اصحاب کرامدر.

اون ایکنچی طبقه سی: مکه فتح اولندیغی وقتک و آنسن صکره رسول اکرمنی
کورمک و آگا بولقمی شرفی ایله مشرف اولان صبیاردر. رضی الله عنهم اجمعین.

علی وجه الاجمال مهاجرین انصاردن افضلدر. و علی وجه التفصیل انصاردن
اسلامی مقدم اولانلر آنلردن صکره مسلمان اولان مهاجریندن افضلدر. و هر

یوقاری طبقه ده اولانلر اوزلرندن توبنگی طبقه ده اولانلردن افضلدر.

اصحاب کرامدن ایلك صکره وفات اولانی ابوالطفیل عامر بن وائله-
الکنانی رضی الله عنه در که هجرتدن یوزنجی یلک وفات اولمشدر.

کتابمزنک برنجی قسمی شو برده تمام اولدی بوندن صکره ایکنچی
قسمینه شروع قیلساق کړک .

کتابمزنک شو برنجی قسمنده استفادمن: ابن الاثیرنک (تاریخ الکامل)
نام کتابندن. تاریخ ابن خلدون دن، شهاب الدین المرجانی نک (وفیه الاسلاف) نام
کتابینک مقممه سندن، احمد جودت نک (قصص انبیاء و تواریخ خلفاء) نام کتابندن،
دیاربکرلی مرحوم سعید پاشانک (مرآت العبر) نام کتابندن، شمس الدین
سامی بک نک (قاموس الاعلام) نام کتابندن و بوناره باشقه بعض معتبر کتابلردن نقل
ایتدک. قوتمزیتدیکی قدر نقل ایتدی کمز خبرلرنی بربرینه تطبیق ایدوب معتبر
کتابلرده ذکر ایدلمیان خبرلردن، باخصوص عقلن بعید اولان اساطیردن
کتابمزنک سلامت قالما سینه اجتهادمنی صرف ایتدک.